

Co-funded by
the European Union

Представництво Європейського Союзу в Україні
Технічний університет Мюнхена (Німеччина)
ГО «Центр освіти впродовж життя» (Україна)
ГО «Інститут стратегій інноваційного розвитку і
трансферу знань» (Україна)
Сумський Державний Університет (Україна)
Кафедра міжнародних економічних відносин
Модуль Жана Моне «Впровадження механізмів Європейського Союзу
для протидії сучасним викликам і загрозам»
(101085700 – IMEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)
(2022-2025)

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ І ЗАГРОЗАМ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 28-29 лютого 2024 року)

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору (авторам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності.

Суми
Сумський державний університет
2024

Co-funded by
the European Union

Delegation of the European Union to Ukraine
Technician University of Munich, Campus Straubing
for Biotechnology and Sustainability (Germany)
Public Union “Ukrainian Adult Education
Association” (Ukraine)
Public Union “Institute of strategies for innovative
development and knowledge transfer” (Ukraine)
Sumy State University (Ukraine)
Department of International Economic Relations
Jean Monet's module “Implementation of European Union mechanisms for
combating modern challenges and threats”
(101085700 – IMEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)
(2022-2025)

MECHANISMS FOR COMBATING MODERN CHALLENGES AND THREATS: LESSONS FROM THE EU FOR UKRAINE

Materials
of the International Scientific and Practical Conference
(Sumy, Ukraine, February 28-29, 2024)

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are, however, those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Sumy
Sumy State University
2024

Рецензенти:

Вікторія Божкова – д-р екон. наук, професор, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка (Україна);

Леонід Таранюк – д-р екон. наук, професор, Сумський державний університет (Україна)

*Рекомендовано до видання
вченою радою Сумського державного університету
(протокол № 15 від 24 червня 2024 року)*

М 55 Mechanisms for combating modern challenges and threats: lessons from the EU for Ukraine (Механізми протидії сучасним викликам і загрозам: досвід ЄС для України): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції в рамках виконання проекту Модуль Жан Моне програми ЄС Еразмус+ на тему «Впровадження механізмів ЄС для протидії сучасним викликам і загрозам» (101085700 – IMEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) (2022-2025), м. Суми, 28-29 лютого 2024 р. / за заг. ред. В. Школи, М. Домашенко. – Суми: СумДУ, 2024. – 221 с.

The collection consists of the materials from International Scientific Conference «Mechanisms for combating modern challenges and threats: lessons from the EU for Ukraine», held within the project of the programme EU Erasmus+ «Implementation of European Union mechanisms for combating modern challenges and threats» (101085700 – IMEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) in SSU. The materials represented are the results of the research being carried out in 14 countries (Czech Republic, Estonia, Germany, Israel, Italy, Kanada, Lithuania, Poland, Slovakia, Switzerland, Turkey, Ukraine, United Kingdom, USA) dedicated to following issues: EU policy on reducing global risks; Ukraine in the European security area; EU mechanisms for combating economic, environmental, geopolitical, social and technological risks; EU tools to ensure resilience, sustainability and security; EU's digital transformation of the economy and society; EU mechanisms for facilitating the process of rebuilding, recovery and reconstruction of Ukraine; social and economic aspects of structural changes toward bioeconomy and sustainable economic systems. The materials retain the style, spelling, and punctuation of the author's texts. Authors are responsible for the content of scientific reports.

До збірника ввійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Механізми протидії сучасним викликам і загрозам: досвід ЄС для України», що проводилась в рамках виконання проекту Модуль Жан Моне програми ЄС Еразмус+ 2022 року на тему «Впровадження механізмів Європейського Союзу для протидії сучасним викликам і загрозам» (101085700 – IMEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) у СумДУ, в яких наведені результати наукових досліджень, що виконуються у 14 країнах (Велика Британія, Естонія, Ізраїль, Італія, Канада, Литва, Німеччина, Польща, Словачія, США, Туреччина, Україна, Чехія, Швейцарія), прив'язані таким питанням: політика ЄС щодо зменшення глобальних ризиків; Україна у Європейському безпековому просторі; механізми ЄС для боротьби з економічними, екологічними, геополітичними, соціальними і технологічними ризиками; інструменти ЄС для забезпечення стійкості, сталості та безпеки; цифрова трансформація економіки та суспільства ЄС; механізми ЄС для сприяння процесу відбудови, відновлення та реконструкції України; соціальні та економічні аспекти структурних змін в напрямку біоекономіки та стійких економічних систем. У матеріалах збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст наукових доповідей несуть автори.

УДК 339.9:061.1ЄС(477)(063)

© Сумський державний університет, 2024

Науковий комітет конференції:

Ольга Прокопенко (член робочої групи Проєкту)

д.е.н., професор, науковий дослідник, Естонський університету підприємництва Майнор (Естонія); професор кафедри економічної теорії, Інноваційний університет Колегіум Мазовія (Польща)

Юрій Петрушенко

д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, Сумський державний університет (Україна); заступник голови правління, ГО «Центр освіти впродовж життя» (Україна)

Ольга Попова

д.е.н., професор, завідувач кафедри управління і фінансово-економічної безпеки, ДВНЗ "Донецький національний технічний університет" (Україна);

Віталій Омеляненко (член робочої групи Проєкту)

д.е.н., доцент, академік Української технологічної академії, керівник Навчально-наукового центру проєктних технологій, Сумський Державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка (Україна); директор, ГО Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань (Україна); постдок, Естонський університету підприємництва Майнор (Естонія)

Олена Маркова

д.ю.н., доцент, Університет Лінкольна (Велика Британія); доцент, кафедра юридичних дисциплін, Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ (Україна);

Вікторія Школа (керівник робочої групи Проєкту)

к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник кафедри міжнародних економічних відносин, Сумський державний університет (Україна); постдок, Мюнхенський технічний університет (Німеччина)

Марина Домашенко (член робочої групи Проєкту)

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Сумський державний університет (Україна)

Маріна Ярвіс

PhD, доцент, Естонський університет підприємництва Майнор, Таллінський технічний університет (Естонія)

Марія Троян (член робочої групи Проєкту)

к.е.н., доцент, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанного сервісу, Сумський Державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка (Україна)

Тетяна Курбатова

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Сумський державний університет (Україна); науковий співробітник відділу досліджень наукової політики, Бізнес-школа Університету Сассекса, Університет Сассекса (Велика Британія)

Scientific committee:

Olha Prokopenko (member of the Project group),
Doctor of Economics, Professor, Researcher, Estonian Entrepreneurship University of Applied Science (Estonia); Professor of Economics Department, Collegium Mazovia Innovative University (Poland);

Yuriy Petrushenko

Doctor of Economics, Professor, the Head of the Department of International Economic Relations, Sumy State University (Ukraine); vice-head, Public Union “Ukrainian Adult Education Association” (Ukraine);

Olha Popova

Doctor of Economics, Professor, the Head of the Management and Financial and Economic Security Department, Donetsk National Technical University (Ukraine);

Vitaiy Omelyanenko (member of the Project group)

Doctor of Economics, Associate Professor, Academician of Ukrainian Technological Academy, Head of Educational and Scientific Center of Project Technologies, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko (Ukraine); Postdoc, Estonian Entrepreneurial University of Applied Sciences (Estonia); Director, NGO Institute of Innovation Development Strategies and Knowledge Transfer (Ukraine);

Olena Markova

Doctor of Law, Associate Professor, University of Lincoln (the United Kingdom); Associate Professor, the Department of Legal Disciplines, Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs (Ukraine);

Viktoriia Shkola (leader of the Project group)

PhD in Economics, Associate Professor, Leading Researcher, the Department of International Economic Relations, Sumy State University (Ukraine); Postdoc, Professorship of Sustainable Economic Policy, TUMCS for Biotechnology and Sustainability, Technical University of Munich (Germany);

Maryna Domashenko (member of the Project group)

PhD in Economics, Associate professor, Associate Professor, the Department of International Economic Relations, Sumy State University (Ukraine);

Marina Jarvis

PhD in Business Administration, Associate Professor, Estonian Entrepreneurship University of Applied Science, Tallinn University of Technology (Estonia);

Maria Troyan (member of the Project group),

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Service, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko (Ukraine);

Tetiana Kurbatova

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

International Economic Relations, Sumy State University (Ukraine); Senior Research Fellow of the Science Policy Research Unit, University of Sussex Business School, University of Sussex (the United Kingdom)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

Політика ЄС щодо зменшення глобальних ризиків

SECTION 1

EU policy on reducing global risks

<i>Антощенко В.В., Дейнега М.В.</i> ОСНОВИ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	17
<i>Shkola V., Peresadko G., Rakhimova O., Biryukov O.</i> DEVELOPMENT OF HEALTH POLICY IN THE CONTEXT OF GLOBAL RISKS MANAGEMENT: THE EU EXPERIENCE FOR UKRAINE	20
<i>Нич Т.В.</i> ЕКОНОМІЧНІ ТА ОСВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: АНАЛІЗ З ГЛОБАЛЬНО-ПІВНІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ.....	25
<i>Антощенко В.В., Глянь Т.І.</i> РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	28
<i>Косенко С.А., Перерва П.Г.</i> ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ	31
<i>Нестеров Д.О., Перерва П.Г.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ	33
<i>Перерва О.П., Романчик Т.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ФРН.....	37

<i>Савельєва А.А.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОЇ УЧАСТІ ЖІНОК В ЕКОНОМІЦІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..	40
---	----

РОЗДІЛ 2

Україна у Європейському безпековому просторі

SECTION 2

Ukraine in the European security area

<i>Подрез-Ряполова І.</i> СТРАТЕГІЧНИЙ КОМПАС БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ЄС: ОКРЕМІ ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	43
<i>Tkachenko A., Bondarenko H.</i> THE ROLE OF CYBER SECURITY FOR UKRAINE'S ECONOMIC SYSTEM.....	47
<i>Рак М.С.</i> РОЛЬ ЖІНОК У ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ АНАЛІЗ.....	49
<i>Чилібійська А.Д., Оленцевич Н.В.</i> МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ.....	51
<i>Бородіна О.А.</i> ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ.....	54
<i>Абрамова А.С.</i> ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ.....	57
<i>Холодова О., Бугайова М., Ковальов В.</i> ЯКІСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ – КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	60

Овсюк Н.В. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТА СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ТА МСФЗ.....	63
---	----

Синчак В. П. ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ ЄС НА ГАРМОНІЗАЦІЮ ПДВ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	65
---	----

РОЗДІЛ 3

Механізми ЄС для боротьби з економічними, екологічними, геополітичними, соціальними і технологічними ризиками

SECTION 3

EU mechanisms for combating economic, environmental, geopolitical, social and technological risks

Сриберко А.В., Петрушенко М.М., Степанова Ю.В. СУПУТНИКОВИЙ МОНІТОРИНГ БЕРЕГОВОЇ СМУГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ ТА ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ.....	68
--	----

Курііанова L, Курііанова D. SOCIO-ECONOMICAL QUINTILES OF REFUGEES AND FORCIBLY DISPLACED PERSONS. MAIN PERSPECTIVE MECHANISMS OF INTEGRATION AND SOCIAL INCLUSION IN PROCESS OF BUILDING SUSTAINABLE SOCIETY.....	71
---	----

Святна Т., Галинська А.В. РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕПЦІЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ З ВРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ ТА МОЛОДІЖНОЇ АУДИТОРІЇ.....	76
---	----

Чернишенко О.І., Кобелєва Т.О. РОЗПОДІЛ ВИТРАТ НА ЗАОХОЧЕННЯ ДОСЛІДНИКІВ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ.....	78
---	----

Чубенко В.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ЗАСОБУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГЛИБОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В АСПЕКТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄС.....	81
Лепський Р.С., Ткачов М.М. АНТИМОНОПОЛЬНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ЄС.....	83
Markova O. MEDIATION AS THE KEY TO RESOLVING MILITARY CONFLICTS.....	86
Шейн Є.С., Дьякова Н.М., Перерва П.Г. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ СТАРТАП-СТУДІЙ.....	88
Волкова Я., Хмурова В. АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ СТАНУ РИНКУ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ ЄС.....	90
Шмиголь Н.М., Бірський В.В., Антонюк А.А. ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ОЦІНКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	93

РОЗДІЛ 4

Інструменти ЄС для забезпечення стійкості, сталості та безпеки

SECTION 4

EU tools to ensure resilience, sustainability and security

Антощенкова В.В., Апросіна О.Б. СТАЛІЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА ЯК ОСНОВА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	97
Антощенкова В. В., Семперович І.В. ПРІОРИТЕТНІ ДІЇ ЄС В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	100

Корольчук Л.В. ЗДОБУТКИ ЄС НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	103
Антощенко В. В., Пересада М.О. АНАЛІЗ ЗВІТУ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЄВРОПИ.....	105
Біловол А.В., Тарасенко С.В. АНАЛІЗ ДОСЯГНЕННЯ КРАЇНАМИ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 9 НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ, КИТАЮ, США ТА УКРАЇНИ.....	107
Трушкіна Н.В. ІНСТРУМЕНТИ ЄС ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	109
Гармаш С.В. Перерва П.Г. КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	112
Євсєєв А.С., Перерва П.Г. МОТИВАЦІЯ НАУКОВЦІВ ДО КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	115
Мирошник Т.О, Кобєлева Т.О. ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС.....	118
Кравцов В.Ю, Перерва П.Г. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЄС.....	121
Перерва П.О., Косенко О.П. МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЄС ТА ЙОГО ЕФЕКТИВНІСТЬ.....	124
Климентова М.В., Кобєлева Т.О. МЕТОДИ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІН В ЄС: ЗОВНІШНЄ РЕФЕРЕНТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ.....	127

РОЗДІЛ 5
Цифрова трансформація економіки та суспільства:
досвід ЄС

SECTION 5
Digital transformation of the economy and society:
EU experience

Гопанчук Л. М.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ..... 130

Levkin A., Kotko Ya, Chaliy I.

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE NATIONAL ECONOMY:
EUROPEAN EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE..... 133

Коритько Т. Ю.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ
ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ..... 135

Прокопенко М.О., Кочубей О.В.

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-
УПРАВЛІННІ: РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ..... 138

Привалов М.І., Ніколаєв Д.П., Рассадникова С.І.

ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ..... 141

Domashenko M. D., Domashenko V.S., Domashenko M.S.

ELECTRONIC COMMERCE AS A MODERN DIRECTION OF
INTERNATIONAL TRADE..... 143

Пожуєва Т.О., Щеголеватих Д.Є.

МАЙБУТНЄ ПРАЦІ: ВЗАЄМОДІЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ,
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В ЕПОХУ
ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ..... 145

Tarasenko S., Duranowski W.

SWOT-ANALYSIS OF POLAND'S AND UKRAINE'S ARTIFICIAL
INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IMPLEMENTATION..... 147

Бут М.Г., Сайчук В.С. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СМАРТ-ТУРИЗМ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	149
Біловол А.В., Тарасенко С.В. ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ШОСТОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ.....	152
Ільченко В.М. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР.....	154
Koldovskiy A. INFRASTRUCTURE TRANSFORMATIONS IN THE CONTEXT OF FINANCIAL SECTOR DIGITALIZATION.....	156
Копиця А.О., Кобєлєва Т.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВАГ НІАРШОРИНГУ (NEARSHORING) ДЛЯ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	159
Розгон О.В. ДОСТУПНІСТЬ ЦИФРОВОЇ РЕПРОДУКЦІЇ У ВІДКРИТОМУ СХОВИЩІ МУЗЕЮ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	162

РОЗДІЛ 6

Механізми ЄС для сприяння процесу відбудови, відновлення та реконструкції України: виклики та загрози

SECTION 6

EU mechanisms for facilitating the process of rebuilding, recovery and reconstruction of Ukraine: challenges and threats

Pondorfer A., Shkola V., Hoch G. THE WAR, SOCIAL CAPITAL AND RESILIENCE IN UKRAINE ...	164
Омельяненко В.А., Омельяненко О.М. ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТАРОПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ.....	168

Науменко О.М. ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС.....	170
Прокопенко О.В., Кльон В.М., Костирко Д.Р., Богачов Д.І. СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД.....	173
Шевченко Г.М. ТРАНСФОРМАЦІЯ СТІЙКОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	175
Тур О.У. CORE POSITIONS OF UKRAINE'S POST-WAR RECONSTRUCTION ON THE BASIS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA EXPERIENCE.....	177
Новіков Ф.О., Таранюк К.В. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ.....	179
Підоричева І.Ю., Ляшенко В.І. ГАРМОНІЗАЦІЯ СТАТИСТИЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ЄС: ВИМОГИ ТА ВИКЛИКИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	182
Юрко І.С. УМОВИ ПОВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ МІГРАНТІВ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	185
Панасюк О.М. ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.....	188

РОЗДІЛ 7

Соціальні та економічні аспекти структурних змін у напрямку біоекономіки та стійких економічних систем

SECTION 7

Social and economic aspects of structural changes toward bioeconomy, and sustainable economic systems

Lisniak B., Domashenko M.

GLOBAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND THEIR IMPACT ON INTERNATIONAL BUSINESS..... 192

Кравченко Ю.М.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ..... 195

Shkola V., Bakin M.

VIEW ON UKRAINE'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT UNDER CONDITIONS OF THE ONGOING WAR..... 197

Макаренко І.О., Фомінов Р.М.

ТАКСОНОМІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄС ТА УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА КОДИФІКАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ..... 200

Колотюк О.І., Перерва П.Г.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 204

Баштовенко О.А., Кудьярова К.І.

БІОПЛАСТИК – ПЛАСТИК МАЙБУТНЬОГО І ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНЬОГО..... 207

Perederii T., Kurbatova T.

RESOLVING IMBALANCES PROBLEM IN THE RENEWABLE ENERGY MARKET: APPROACHES OF THE EUROPEAN UNION.. 210

Bila Yu.A.

BIOFUEL AS A BIOENERGY ASSET: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF GLOBAL-SCALE UTILIZATION..... 212

<i>Хлисту́н Д.В., Перерва П.Г.</i> ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ РИНКУ: ДОСВІД ЄС.....	214
<i>Gmach Y., Ibañez M., Shkola V.</i> PERSPECTIVES ON WASTEWATER TREATMENT FROM DICLOFENAC.....	217

РОЗДІЛ 1 ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

SECTION 1 EU POLICY ON REDUCING GLOBAL RISKS

ОСНОВИ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*д-р екон. наук, доцент Антощенкова В.В.
аспірант Дейнега М. В.
Державний біотехнологічний університет, Україна*

Життя в рамках екологічних обмежень є одним із центральних принципів сталого розвитку. Одним із наслідків цього є зміна клімату. Але в центрі уваги сталого розвитку набагато більше, ніж просто навколишнє середовище. Це також забезпечення самодостатнього, здорового та справедливого суспільства. Це означає задоволення різноманітних потреб усіх людей нинішніх і майбутніх поколінь, сприяння особистому добробуту, соціальній згуртованості та включеності, а також створення рівних можливостей для усіх і кожного окремо.

2 грудня 2021 року було офіційно ухвалено угоду про реформу Спільної аграрної політики (САП). Нове законодавство, яке набуло чинності 1 січня 2023 року, відкрило шлях до більш справедливої, екологічної та більш орієнтованої на ефективність САП. Вона прагне забезпечити стале майбутнє для європейських фермерів, надати більш цілеспрямовану підтримку невеликим фермам і надати країнам ЄС більшу гнучкість для адаптації заходів до місцевих умов. Сільське господарство та сільські території займають центральне місце в Європейській зеленій угоді, а САП 2023-27 стане ключовим інструментом у досягненні амбіцій стратегій «Від ферми до столу» та біорізноманіття. Цілі спільної аграрної політики: забезпечити справедливий дохід для фермерів; підвищити конкурентоспроможність; покращити позицію фермерів у харчовому ланцюгу; дії щодо зміни клімату; турбота про навколишнє середовище; зберегти ландшафти та біорізноманіття; підтримувати оновлення поколінь; активні сільські райони; захистити якість їжі та здоров'я; сприяння знанням та інноваціям. САП 2023-27 – це модернізована політика з сильним наголосом на результатах і продуктивності. Кожна країна ЄС розробила національний стратегічний план САП, який

поєднує фінансування для підтримки доходів, розвитку сільської місцевості та ринкових заходів. Розробляючи свої стратегічні плани, країни ЄС сприяли досягненню десяти конкретних цілей за допомогою інструментарію широких політичних заходів, наданих Комісією, які могли бути сформовані відповідно до національних потреб і можливостей.

Законодавство САП встановлює загальний набір індикаторів, як частину нової системи ефективності, моніторингу та оцінки. Моніторинг показників здійснюватиметься за допомогою щорічних звітів про виконання та огляд ефективності стратегічних планів САП, що проводиться раз на півроку для оцінки прогресу країн ЄС у досягненні цілей САП. САП 2023-27 містить низку політичних реформ для підтримки переходу до сталого сільського та лісового господарства в ЄС. САП 2023-27 підтримує сільське господарство в досягнення цілей Європейської зеленої угоди:

вищі екологічні амбіції : плани САП відповідають екологічному та кліматичному законодавству. У своєму стратегічному плані САП кожна країна ЄС зобов'язана демонструвати вищі амбіції щодо навколишнього середовища та кліматичних дій порівняно з попереднім програмним періодом (без «відступу») і зобов'язана оновлювати план, коли кліматичне та екологічне законодавство буде змінено;

внесок у досягнення цілей Зеленої угоди: національні стратегічні плани САП сприяють цілям Зеленої угоди (рекомендації САП визначають, який очікується внесок);

розширені умови: бенефіціари САП мають свої платежі, пов'язані з більш жорстким набором обов'язкових вимог. Наприклад, на кожній фермі принаймні 3% ріллі призначено для біорізноманіття та невикористаних елементів, з можливістю отримання підтримки через екосхеми для досягнення 7%. Також охороняються болота і торфовища.

екосхеми: принаймні 25% бюджету прямих виплат виділяється на екосхеми, що забезпечує сильніші стимули для екологічно чистих практик і підходів у сільському господарстві (таких як органічне землеробство, агроекологія, вуглецеве землеробство, покращення добробуту тварин;

розвиток сільської місцевості: щонайменше 35% коштів виділяється на заходи з підтримки клімату, біорізноманіття, навколишнього середовища та добробуту тварин;

операційні програми: у секторі вирощування фруктів і овочів операційні програми виділяють принаймні 15% своїх витрат на охорону навколишнього середовища;

клімат і біорізноманіття: 40% бюджету САП мають бути пов'язані з кліматом і рішуче підтримувати загальне зобов'язання виділити 10% бюджету ЄС на цілі біорізноманіття до кінця періоду багаторічної фінансової програми ЄС.

САП 2023-27 спрямовує підтримку на тих, хто її найбільше потребує.

перерозподіл підтримки доходу: країни ЄС повинні виділяти принаймні 10% своїх прямих виплат інструменту підтримки доходу для перерозподілу, щоб краще задовольнити потреби в доходах малих і середніх ферм;

активні фермери: нове законодавство містить обов'язкове, але гнучке визначення активного фермера, яке встановлюється країнами ЄС, включаючи рівень здійснюваної діяльності. Лише активні фермери можуть отримати певну підтримку ЄС;

соціальна обумовленість: виплати САП пов'язані з дотриманням певних трудових стандартів ЄС, а бенефіціари заохочуються покращувати умови праці на фермах;

конвергенція платежів: у САП 2023-27 рівні підтримки доходів більше зближуються як в окремих країнах ЄС, так і між країнами ЄС;

підтримка молодих фермерів: країни ЄС повинні розподіляти принаймні 3% свого бюджету прямих виплат молодим фермерам у формі підтримки доходів або інвестицій, або допомоги для молодих фермерів на початковому етапі;

покращення гендерного балансу: гендерна рівність і збільшення участі жінок у сільському господарстві – вперше – є частиною цілей стратегічних планів САП. Країни ЄС повинні оцінити ці проблеми та вирішити визначені проблеми.

САП 2023-27 зміцнить позиції фермерів у ланцюжку постачання та підвищить конкурентоспроможність агропродовольчого сектору:

покращена переговорна сила: нові правила зміцнюють співпрацю виробників, заохочуючи фермерів працювати разом дозволяючи їм протидіяти негативним наслідкам на ринку;

орієнтація на ринок: САП 2023-27 зберігає загальну орієнтацію на ринок від попередніх реформ, заохочуючи ферми ЄС узгоджувати пропозицію з попитом у Європі та за її межами;

кризовий резерв: щоб впоратися з майбутніми кризами, реформована САП включає новий фінансовий резерв у розмірі щонайменше 450 мільйонів євро на рік;

підтримка винного сектору: було погоджено спеціальні правила для покращення підтримки винного сектору.

САП і надалі отримуватиме вигоду від надійного довгострокового бюджету. 387 мільярдів євро буде виділено на САП на період 2021-2027 років. Це надходить з двох різних фондів: Європейського фонду гарантування сільського господарства (EAGF), в розмірі 291,1 мільярда євро (у поточних цінах); та Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільської місцевості (EAFRD), в розмірі 95,5 млрд євро. Бюджет EAFRD включає 8 мільярдів євро від Next Generation EU для допомоги сільським районам у

здійсненні структурних змін, необхідних для досягнення цілей Європейської зеленої угоди та цифрового переходу.

Список використаних джерел

1. Онегіна В.М., Антошенкова В.В. Спільна аграрна політика та конкурентоспроможність продукції сільського господарства ЄС. «Аграрна політика Європейського Союзу: виклики і перспективи» кол. монографія. Житомир: 2019, С.152-163.
2. Europe Sustainable Development Report 2023/24. <https://eu-dashboards.sdgindex.org/chapters/part-2-performance-of-european-countries-against-the-sdgs>
3. Антошенкова В.В. Конкурентоспроможність, як основа ефективної національної економіки. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 84-95.

DEVELOPMENT OF HEALTH POLICY IN THE CONTEXT OF GLOBAL RISKS MANAGEMENT: THE EU EXPERIENCE FOR UKRAINE

PhD, Associate Professor **Viktoriia Shkola**

Technical University of Munich, Germany

Sumy State University, Ukraine

Doctor of Economics, Associate Professor, CEO **Halina Peresadko**

Waste Management Systems INC, Los Angeles, California, USA

PhD, economic researcher **Olha Rakhimova**

Comtra GmbH, Switzerland

PhD Student **Oleksiy Biryukov**

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Ukraine

Health-related risks are staying in the focus of society being systemic in nature, arising from viruses, pandemics, the spread of toxic elements, and increasing antibiotic resistance (AMR). According to Global Risks Reports (GRRs), provided by the World Economic Forum (WEF), health-related risks are identified as global risks that have a high and medium impact on each country over the short and long term.

Analysis of the GRRs 2007-2024 regarding health-related risks showed that the set and definitions of risks have evolved with new issues and threats (technologies, viruses etc.) emerging on the 10-year horizon. Furthermore, the rating of the health-related risk in terms of the impact and likelihood fluctuated significantly over the years and varied by respondents (subject-matter experts gave a significantly higher rating than their peers (WEF, 2012)). Greater public concern was observed after society actually faced the relevant challenges (influenza, i.e. H1N1 Swine Flu, MERS-Cov, and Ebola, COVID-2019).

According to the Global Risks Perception Survey chronic diseases risk was seen as highly severe and very likely to happen in the next 10 years, respectively, in the 4th and 3rd rankings by the impact and likelihood in 2009-2010 and 2nd and 5th by

likelihood in 2007-2008 (WEF, 2007, 2008, 2009, 2010). Also, other health-related risks, such as pandemics and infectious diseases, were highly estimated by the severity of economic and loss of life indices - in the 2nd, 5th and 3rd rankings by the impact in 2007, 2008 and 2009 respectively (WEF, 2007, 2008, 2009). In 2011, the risks of chronic diseases and infectious diseases were assessed by severity of 500 and 250 billion USD, respectively and by the likelihood as very likely and likely to happen in the next 10 years, respectively. In 2012 and 2013, the likelihood of occurring in the next ten years and the impact of the risks of rising rates of chronic disease and vulnerability to pandemics were growing and were assessed from 3 to 3.7 (on a scale of 1 to 5), indicating high concerns due to their high potential for far-reaching impact on social stability, societies, communities and individuals. In 2014 risks of a pandemic outbreak, antibiotic-resistant bacteria and unmanageable burden of chronic disease were assessed by impact and likelihood of 3.9 to 4.6 on a scale of 1 to 7 (WEF, 2014). During 2015-2020, only one health-related risk - the risk of rapid and massive spread of infectious diseases - was analyzed, while the rise of chronic diseases was regarded as a trend in 2015-2019. In 2015 and 2016 the risk of infectious diseases spread was ranked 2nd and 8th by severity in the 10-year horizon with a lower-than-average likelihood (4.5 at the average of 4.82 and 4.4 at the average of 4.87, respectively by years) estimated on a scale of 1 to 7 (WEF, 2015, 2016). In 2017 the risk was assessed by impact higher (3.55) than the average (3.47) on a 1-5 scale and by likelihood lower (4.4) than the average (4.92) on a scale of 1-7 (WEF, 2017). In 2018-2020, the risk of infectious diseases was the 10th ranked by impact, but the likelihood was estimated lower than average one (3.05 at the average of 3.48, 3.1 at the average of 3.41 and 2.9 at the average of 3.31 respectively by years) on a scale of 1 to 5. (WEF, 2018, 2019, 2020).

In 2021-2022, it was the 1st and 6th ranked by impact respectively and 4th by likelihood in 2021 (WEF, 2021, 2022). In 2023, it was ranked by severity in the short and long term, 20th and 27th, respectively compared to 23rd and 19th in 2024 (WEF, 2023, 2024).

In recent years, the scores of multiple social risks, such as severe mental health deterioration and chronic diseases and health conditions, have also worsened. The risk of chronic diseases and health conditions was ranked by severity in the short and long term, 20th and 26th respectively, compared to 27th and 20th in 2024 (WEF, 2023, 2024). Meanwhile, the emerging risk of severe mental health deterioration was seen as a “top blind spot” with a moderate impact (2.95 at an average of 3.4) and a probability of approximately 40% (3.1 at an average of 3.28) in 2021 (WEF, 2021). In 2023, it was ranked 23rd and 25th by severity in the short and long term, respectively (WEF, 2023).

It should be noted that global public health is under growing pressure. During COVID-19, risks of mental health deterioration and infectious diseases amplified the most globally. Moreover, global trends in declining mental health - psychological

and emotional well-being, increasing stressors such as unemployment, poverty, loneliness and violence (particularly in the conditions of the ongoing war in Ukraine) - resulted in replacing infectious diseases with non-communicable diseases (cardiovascular diseases or mental illness), being the leading cause of death. Furthermore, emerging risks to physical and mental health, including AMR, vaccine hesitancy, and climate-driven nutritional and infectious diseases, have continued to intensify in recent years and have become imminent threats to the world (WEF, 2013, 2018-2024). Hence, health systems worldwide are at risk of becoming unfit for purpose, which reflects the need for a higher level of preparedness for health-related risks at both the national and international levels to address them (WEF, 2015, 2024).

Taking into account the fact that in many parts of the world health systems are failing to adapt to emerging challenges, effective national policy-making and international cooperation are now more important than ever for tackling global challenges. Moreover, modern health systems need innovations - new infrastructure, resources and skills (Shkola et al., 2008, 2016, 2020, 2021, 2021a).

As a response to the COVID-2019 pandemic and emerging risks, EU member states have been adopting laws and recommendations in the field of public health policy to protect people, improve the EU's coordination and capacity in the vital areas of prevention, preparedness, surveillance, risk assessment, early warning, and response and tackle common health challenges resulting from AMR, preventable chronic diseases and an ageing population (European Council, Council of the European Union, 2022).

In 2022, the EU adopted the 'European Health Union' package that focuses on urgent and long-term health priorities, such as response to the COVID-19 crisis and resilience to cross-border health, and Europe's Beating Cancer Plan, the Pharmaceutical Strategy for Europe and digital health. (European Commission, 2024; European Council, Council of the European Union, 2024). The European Health Union is a set of regulations to strengthen the EU's health security framework to prepare and respond to future pandemics and other cross-border health crises and threats. Also, it focuses on It includes a regulation on serious cross-border threats to health, two regulations to revise the mandates for the European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC) and for the European Medicines Agency (EMA) and a regulation on a framework of measures related to medical countermeasures in the event of a public health emergency at Union level. Moreover, to provide the development, manufacturing, procurement and equitable distribution of key medical countermeasures within the EU, the new Health Emergency Response Authority (HERA) was established (European Council, Council of the European Union, 2022).

In 2023, the European Council adopted conclusions to prioritise mental health and well-being in the different contexts in the life course, focusing on the most vulnerable groups (people doing precarious work and young people (European

Council, Council of the European Union, 2024). Member states are enlarging action plans and strategies with a cross-sectoral approach to mental health (European Council, Council of the European Union, 2024a).

In 2023, the European Council adopted conclusions on mental health and precarious work and conclusions on young people and mental health. The set of conclusions is the guidance on how to address this issue, improve mental health at work and better meet the specific needs of young people (European Council, Council of the European Union, 2024a).

In November 2022 the new Global Health Strategy offering an agenda leading up to 2030 was launched. It “provides for twenty guiding principles to shape global health, makes concrete lines of action that operationalise those principles, and creates a new monitoring framework to assess effectiveness and impact of EU policies and funding. It outlines what the Commission will do and what it invites the Member States to do, each strictly within their respective competences and institutional roles as provided for in the treatie”. The strategy focuses on three core priorities, namely (1) “delivering better health and well-being of people across the life course; (2) strengthening health systems and advance universal health coverage; and a (3) preventing and combating health threats, including pandemics, applying a One Health approach” (Greer et al., 2023; European Union, 2022).

It should be noted that the EU cooperates with other countries on global health threats and challenges, such as AMR infections and vaccination (European Commission, 2024), “facilitates and encourages the continuous voluntary exchanges on health system innovation aimed at knowledge sharing and mutual learning in order to inform decision-making and support national policy actions based on Member States’ needs” (Council of the European Union, 2021).

References

1. Council of the European Union (2021). Conclusions on strengthening the European Health Union - Council Conclusions (7 December 2021) Online. [20 January 2024], [<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14886-2021-INIT/en/pdf>]
2. Greer S. L., Mauer N., Jarman H., Rockwell O., Falkenbach M., Kickbusch I., Panteli D., Wismar M. (2023). European support for improving global health systems and policies. *Policy brief (European Observatory on Health Systems and Policies. Online)*. [20 January 2024], [<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/376756/Policy-brief-57-1997-8073-eng.pdf?sequence=1>]
3. European Commission (2024). Public health. Online. [20 January 2024], [https://health.ec.europa.eu/eu-health-policy/overview_en].
4. European Council, Council of the European Union (2024). EU health policy. Online. [20 January 2024], [<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-health-policy/>]
5. European Council, Council of the European Union (2022). European Health Union: protecting Europeans against cross-border health threats. Online. [20 January 2024], [<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/protecting-against-cross-border-health-threats/>]
6. European Council, Council of the European Union (2024a). Mental health. Online. [20 January 2024], [<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/mental-health/>]
7. European Union (2022). EU global health strategy. [20 January 2024], [<https://health.ec.europa.eu/document/download/25f21cf5-5776-477f-b08e->

d290392fb48a_en?filename=international_ghs-report-2022_en.pdf]

8. Shkola V., Omelyanenko V., Skorik V. (2016). International aspect of ecological innovations. *Economic Processes Management: International Scientific E-Journal*. № 4 (5). URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_15.pdf

9. Shkola V. Intellectual capital as an driver of advanced innovative development. Socio-Economic Challenges : Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, March 22–23, 2021 / edited by Prof., Dr. Vasilyeva Tetyana. – Sumy : Sumy State University, 2021. P.167-169.

10. Shkola, V., Prokopenko, O., Stoyka, A., Nersesov, V., Sapiński, A. (2021a). Green project assessment within the advanced innovative development concept. *Estudios de Economía Aplicada*, 39(5). URL: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5135>

11. Shkola, V. (2008). Greening of innovation in ensuring sustainable development. Mechanism of Economic Regulation. 4. P. 150-158.

12. Shkola V., Domashenko M., Kasianenko T., Scherbachenko V. (2020). International economic security management within the advanced innovative development paradigm. National Development Goals: Innovation Framework. Monograph / ed. by O. Prokopenko, V. Omelyanenko. Agenda Publishing House Limited, London, United Kindom, 2020. – P. 30-48

13. World Economic Forum (2024, 10 January). Global Risks report 2024. Online. [20 January 2024], [<https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/>]

14. World Economic Forum (2023). The Global Risks Report 2023. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf]

15. World Economic Forum (2022). The Global Risks Report 2022. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf]

16. World Economic Forum (2021). The Global Risks Report 2021. Online. [20 January 2024], [<https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2021>]

17. World Economic Forum (2020). The Global Risks Report 2020. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf]

18. World Economic Forum (2019). The Global Risks Report 2019. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf]

19. World Economic Forum (2018). The Global Risks Report 2018. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_GRR18_Report.pdf]

20. World Economic Forum (2017). The Global Risks Report 2017. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/GRR17_Report_web.pdf]

21. World Economic Forum (2016). The Global Risks Report 2016. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/GRR/WEF_GRR16.pdf]

22. World Economic Forum (2015). The Global Risks Report 2015. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_2015_Report15.pdf]

23. World Economic Forum (2014). The Global Risks Report 2014. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2014.pdf]

24. World Economic Forum (2013). The Global Risks Report 2013. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2013.pdf]

25. World Economic Forum (2012). The Global Risks Report 2012. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2012.pdf]

26. World Economic Forum (2011). The Global Risks Report 2011. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2011.pdf]

27. World Economic Forum (2010). The Global Risks Report 2010. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2010.pdf]

28. World Economic Forum (2009). The Global Risks Report 2009. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2009.pdf]

29. World Economic Forum (2008). The Global Risks Report 2008. Online. [20 January 2024],

[https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2008.pdf]
30. World Economic Forum (2007). The Global Risks Report 2007. Online. [20 January 2024], [https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2007.pdf]

ЕКОНОМІЧНІ ТА ОСВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: АНАЛІЗ З ГЛОБАЛЬНО-ПІВНІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

кандидат географічних наук, доцент Нич Т.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Протягом останнього десятиліття Європа стала свідком вражаючого економічного і освітнього перетворення, в основі якого лежать низка факторів, доповнюючи один одного. В сучасному світі регіональний успіх в значній мірі залежить від глобальних тенденцій у господарському розвитку, і Європа виявляється в центрі уваги.

На фоні глобальної нестабільності та економічних труднощів, Європейський союз вдалося визначити шлях до сталого зростання, забезпечивши не лише внутрішню економічну стійкість, але й сприяючи інноваційному розвитку (Covaci et al., 2018). Новаторські підходи до освіти стали важливим каталізатором цього успіху, привертаючи увагу до висококваліфікованої робочої сили та стимулюючи технологічний розвиток.

Важливим аспектом цього економічного та освітнього прогресу є його комплексність. Різноманітність заходів та стратегій, впроваджених країнами Європи, забезпечує баланс між соціально-економічною стабільністю та інноваційними досягненнями (Covaci, 2017). Дослідження цього надзвичайного розвитку відкриває нові перспективи для розуміння та аналізу взаємодії між економічним та освітнім секторами, які визначають сучасну картину Європи та впливають на її місце у глобальному контексті.

За останні роки, економічний розвиток в країнах Європи став ключовим аспектом їхнього соціально-економічного ландшафту. Цей розвиток є важливим чинником покращення життя населення та стабільності регіону в цілому. Виділяється тенденція зростання міжнародної торгівлі, що допомагає розширювати можливості для країн Європейського Союзу. Це відкриває нові ринки та сприяє розповсюдженню інноваційних технологій та підходів.

У цьому контексті, підтримка малого бізнесу стає важливим чинником економічного зростання (Covaci, 2017). Проактивні заходи з відновлення та розвитку малого підприємництва сприяють створенню нових робочих місць і зміцненню стабільності економіки. Однак, слід відзначити, що географічне положення визначає варіації у розвитку. Східні та північні регіони переживають інтенсивну індустріалізацію та активний розвиток нових економічних галузей. У цих регіонах впроваджуються нові технології та

моделі виробництва, що призводять до підвищення продуктивності та конкурентоспроможності (Eurostat, 2020). Це допомагає країнам зберігати своє лідерство в глобальному економічному середовищі. З іншого боку, південні країни, хоча й активно розвиваються, стикаються з викликами, які визначають їхню економічну картину. Безробіття та високий рівень боргового тиску визначають складні обставини, які вимагають системних рішень.

Серед заходів, які приймаються в цих країнах, важливе значення має сприяння розвитку людського капіталу та вдосконалення освітньої системи. Це сприяє підготовці кадрів, які можуть конкурувати в умовах швидкоплинної світової ринку праці.

Звертаючи увагу на тенденції "зеленого" розвитку, країни Європейського Союзу прагнуть до сталого економічного зростання (Covaci, 2017). Ініціативи з енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії визначають новий вектор розвитку. Цифрові технології використовуються для оптимізації виробничих процесів та покращення якості послуг. Це сприяє підвищенню ефективності та збільшенню конкурентоспроможності, що в свою чергу, відображається на загальному розвитку економіки.

Економічний розвиток країн Європи відзначається динамікою та різноманіттям. Відповідно до їхнього географічного розташування та специфіки, країни впроваджують різноманітні стратегії для досягнення сталого зростання, при цьому зроблені кроки в напрямку "зеленого" розвитку та цифровізації грають ключову роль у цьому процесі.

Освіта в Європі перебуває на етапі активних перетворень, зумовлених глобальними викликами та стрімким технологічним прогресом. Зусилля в сфері реформ освітньої системи є невід'ємною частиною цього процесу, оскільки вони націлені на підвищення якості навчання та адаптацію до зростаючих вимог ринку праці.

Цифрова грамотність і навички, необхідні для ефективного функціонування в сучасному суспільстві, знаходяться у центрі уваги освітніх стратегій. Запровадження програм розвитку цифрових компетенцій сприяє підготовці студентів та випускників до успішного використання сучасних технологій у різних сферах життя.

Окрім того, університети активно впроваджують програми підтримки наукових досліджень та інновацій, що сприяє створенню висококваліфікованого кадрового потенціалу. Спільно з приватним та громадським секторами університетські програми сприяють створенню мостів між освітою та економікою. Це дозволяє випускникам не лише отримувати необхідні знання, але й впроваджувати їх у практику, роблячи вагомий внесок у розвиток сучасних технологій та інновацій.

Загалом, освітні трансформації в Європі відбуваються в контексті

динамічних змін у світі, і стають ключовим фактором в підготовці кваліфікованого персоналу, здатного ефективно впроваджувати нові технології та сприяти інноваційному розвитку економіки.

У світлі глобально-північної перспективи Європа стоїть на передових кордонах світової економіки та освіти, відзначаючись ключовою роллю у функціонуванні цих важливих сфер. Співпраця між країнами Європейського Союзу та іншими регіонами північного напрямку визначається взаємним обміном інноваціями, передовими технологіями та найкращими практиками, сприяючи тим самим економічному та освітньому зростанню.

Необхідно враховувати, що на цьому шляху Європу чекають виклики, які впливають на економічну та освітню динаміку регіону. Демографічні зміни та інтенсивні міграційні процеси стають важливими факторами, які можуть суттєво вплинути на соціально-економічний ландшафт Європи (Eurostat, 2020). У цьому контексті розвинені та виважені стратегії розвитку, орієнтовані на забезпечення сталого та гармонійного розвитку, набувають великого значення.

Взаємна підтримка та спільні стратегії стають важливими інструментами для подолання викликів, що стоять перед Європою. Розвиток міжнародних партнерств та співпраця на різних рівнях можуть допомогти збалансувати ефекти демографічних зрушень та забезпечити сталість економічного розвитку. Важливо наголосити на важливості взаємодії між учасниками для забезпечення не лише процвітання регіону, але й його стійкості та відповідності сучасним викликам (Eurostat, 2020).

Реформи в сфері освіти повинні бути спрямовані на створення більш гнучкої та адаптивної системи. Важливо впроваджувати практичне навчання, стажування та інші ініціативи, які готують студентів до конкретних вимог сучасного ринку праці. Зміцнення співпраці між країнами Європейського Союзу та північними партнерами допоможе обміну інновацій та передовими технологіями. Підтримка міжнародних проєктів та об'єднання зусиль сприятиме вирішенню глобальних економічних та освітніх викликів.

Загальною метою є створення ефективної та стійкої економіки, яка ґрунтується на освіченому населенні та інноваційних рішеннях, що враховують глобальні тенденції. Реалізація цих пропозицій дозволить Європі максимально використовувати свій потенціал у глобальному економічному та освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Covaci, B., Suci, M. C., & Covaci, M. (2018). Sectoarele secundar și terțiar, suport al dezvoltării montane în regiunea de Nord-Est a României. *Journal of Montanology*, 9(IX), 129-137.
2. Covaci, M. (2017). Spearman correlations between learning styles from rational level and Gardner intelligence types. *Romanian Journal of Psychological Studies*, 5(2), 31-38.
3. Eurostat. (2020). Business Demography Statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Business_demography_statistics (Accessed: 1 March 2024).

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

д-р екон. наук, доцент Антощенкова В. В.

аспірант Глянь Т.І.

Державний біотехнологічний університет, Україна

Більше людей у всьому світі живуть краще, ніж десятки років тому. Більше людей мають доступ до кращого медичного обслуговування, гідної роботи та освіти, ніж будь-коли раніше. Але нерівність і зміна клімату загрожують звести нанівець ці досягнення. Інвестиції в інклюзивну та стійку економіку можуть розкрити значні можливості для спільного процвітання. І політичні, технологічні та фінансові рішення знаходяться в межах досяжності. Але для того, щоб узгодити ці важелі змін із цілями сталого розвитку, потрібні безпрецедентні зміни та політичні лідери, які чітко визначають пріоритети сьогодення від яких залежить життя людства.

Середній показник індексу SDG (цілей сталого розвитку) коливається від понад 80% у деяких країнах Північної Європи до приблизно 60% у деяких країнах Східної Європи та 50% у деяких країнах-кандидатах. Досягнення ЦСР у Європі зупинилося з 2020 року. Навіть до початку пандемії прогрес у ЄС був надто повільним, щоб досягти всіх ЦСР до 2030 року. Тим не менш, прогрес за індексом ЦСР був у три рази швидшим за період 2015–2019 років (0,73 бали на рік), ніж за період 2019–2022 рр. (0,24 бали на рік). Глобальний прогрес у досягненні ЦСР також зупинився з 2020 року через численні кризи, причому деякі з найбільш і найуразливіших регіонів світу демонструють зворотний прогрес у досягненні ЦСР. Індекс ЦСР для Європи на 2023/24 рр. очолюють країни Північної Європи. Фінляндія займає перше місце четвертий рік поспіль, за нею йдуть Швеція та Данія, які мають оцінки, близькі або вище 80 (зі 100). Фінляндія також очолила глобальний індекс ЦСР за 2023 рік і, згідно зі Звітом про щастя у світі за 2023 рік, є найщасливішою країною в світі. Проте навіть ці країни стикаються з серйозними проблемами. Виділяють п'ять основних викликів ЦСР, з якими стикається ЄС:

1. Численні кризи з 2020 року, які призвели до стагнації та навіть зворотного прогресу за показниками «Не залишити нікого позаду», особливо щодо вимірювання нерівності всередині країни

2. Постійні виклики, пов'язані з цілями збереження навколишнього середовища та біорізноманіття, включаючи стійкі продовольчі та земельні системи (ЦСР 2, ЦСР 12–15)

3. Негативні наслідки нестабільного споживання та ланцюгів постачання через міжнародні побічні ефекти.

4. Великі розриви та повільні темпи зближення результатів ЦСР у

європейських країнах

5. Повільний прогрес: хоча з 2015 року було досягнуто певного прогресу щодо цілей і завдань ЦСР, загальний прогрес є надто повільним, щоб досягти всіх ЦСР до 2030 року (прогрес був надто повільним навіть до 2020 року).

Цілі сталого розвитку закликають до усунення нерівності всередині та між країнами. Принцип «нікого не залишати осторонь», який включено до Цілей розвитку та Порядку денного до 2030 року, зазвичай посиляється на нерівність у кожній країні. ЦСР 10 (Зменшення нерівності) і ЦСР 17 (Партнерство для досягнення цілей) закликають до зменшення нерівності між країнами та розширення партнерства. У Європі та керівництві ЄС це зазвичай називають «конвергенцією».

Пандемія COVID-19 і загрози, пов'язані з геополітичною напруженістю та зміною клімату, включно зі зростанням цін на енергоносії та продовольство, які непропорційно впливають на найбільш вразливі країни та населення, посилити аргументи на користь усунення обох типів нерівності всередині та між країнами. групи. Сприяння економічному та соціальному зближенню між державами-членами ЄС лежить в основі європейського проекту. Це як ніколи важливо в контексті зростання геополітичної напруженості та серйозних криз, коли єдність і солідарність у всьому ЄС необхідні для рішучих і швидких дій.

Для вимірювання нерівності всередині країн, включаючи їх еволюцію з часом, розроблено індекс «нікого не залишити осторонь» або LNOB для європейських країн. Індекс Leave-One-Behind відстежує нерівність за чотирма параметрами: бідність, послуги, стать і дохід. Вищий бал означає, що залишилося менше вразливих груп населення. З глобальної точки зору, ЄС є одним із найбільш рівноправних регіонів у світі, пропонуючи найдосконалішу систему соціального захисту та загальний доступ до основних послуг. Європейська версія індексу LNOB має на меті виявити існуючі прогалини та відмінності між європейськими країнами та визначити сфери, де політики повинні залишатися пильними, наприклад, через стагнацію або зворотний прогрес за останні роки.

Індекс LNOB вимірює нерівність у країнах. Він складається з підмножини з 32 індикаторів (використовуються в загальному індексі ЦСР) і відображає прогрес європейських країн у чотирьох основних вимірах нерівності: надзвичайна бідність і матеріальна депривація (наприклад, бідність після соціальних виплат і відмінності в охопленні медичним страхуванням); нерівність у доходах і дотримання основних трудових прав; гендерна нерівність (наприклад, гендерна різниця в оплаті праці та зайнятості, недостатня представленість жінок на керівних посадах у державному та приватному секторах); доступ і якість послуг (наприклад, відмінності між групами населення щодо ключових послуг, включаючи освіту та охорону

здоров'я).

Індекс LNOB оцінюється за шкалою від 0 до 100, де вищі бали означають кращу продуктивність і, отже, меншу нерівність. Країни Північної Європи отримали найвищі бали за Європейським індексом LNOB 2023/24. Норвегія, Ісландія та Фінляндія посідають перше місце в індексі з результатами понад 85 відсотків, головним чином через низький рівень нерівності доходів і матеріальних злиднів у цих країнах. З іншого боку, різка нерівність усередині країни спостерігається в країнах Балтії та країнах Центральної та Східної Європи, які опинилися в нижній частині Європейського індексу LNOB 2023/24 (із середніми балами близько 70). Країни-кандидати на вступ до ЄС стикаються з багатьма труднощами, щоб наздогнати Європу за індексом LNOB, насамперед через набагато вищий рівень матеріальних злиднів і бідності.

З моменту прийняття Цілей розвитку більшість європейських країн досягли певного прогресу з точки зору принципу LNOB, хоча з 2019 року прогрес зупинився в ряді його аспектів. Країни Центральної та Східної Європи загалом просунулися найбільше. Однак, починаючи з 2019 року, лише підрівень LNOB, пов'язаний із гендерною рівністю, продемонстрував значний прогрес. Ця зміна була зумовлена зростанням частки жінок у парламенті та на керівних посадах у багатьох країнах ЄС, у тому числі в країнах, починаючи з дуже низьких рівнів. Проте жодна країна ЄС не досягла повністю ЦСР 5 (Гендерна рівність).

Більшість європейських країн не демонструють прогресу або навіть відмічають прогрес у трьох із чотирьох підвимірів LNOB. Ситуація особливо тривожна щодо «доступу та якості послуг», де 32 із 34 європейських країн, охоплених Індексом, не демонструють прогресу. Це частково зумовлено нерівними показниками здоров'я, освіти та безпеки для різних груп населення. Однак навіть країни, які показують досить хороші результати, повинні залишатися пильними щодо можливого зриву прогресу щодо LNOB у 2024 році в контексті зростання інфляції та невизначених геополітичних та економічних умов у світі та в Європі.

Список використаних джерел

1. Онегіна В.М., Антощенкова В.В. Основи глобальної продовольчої безпеки. «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Volume 1 2022. С.140-149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>.
2. Europe Sustainable Development Report 2023/24. <https://eu-dashboards.sdgindex.org/chapters/part-2-performance-of-european-countries-against-the-sdgs>
3. Антощенкова В.В. Конкурентоспроможність, як основа ефективної національної економіки. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 84-95с.
4. Онегіна В.М., Антощенкова В.В. Спільна аграрна політика та конкурентоспроможність продукції сільського господарства ЄС. «Аграрна політика Європейського Союзу: виклики і перспективи» кол. монографія. Житомир: 2019, С.152-163.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ

студентка **Косенко С.А.**

д.е.н., проф. **Перерва П.Г.**

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Концепції глобалізації та міжнародного маркетингу є двома важливими концепціями, які необхідно розглянути та обговорити у зв'язку з бізнес-операціями великих транснаціональних компаній. Глобалізація визначається як інтеграція економіки на глобальному рівні і виконує дві основні функції [1, 3, 8]. Перша головна ознака стверджує, що в умовах глобалізації більша частина торгівлі відбувається між транснаціональними корпораціями, а друга головна ознака підкреслює, що основною діяльністю у світовій економіці є грошовий потік у вигляді деривативів, іноземних інвестицій та багатьох інших [2, 9, 12]. Концепція глобалізації просто означає відкриття і перетин різних економік світу відповідно до прагнення до більш широкого і різноманітного ринку. У той же час, оскільки метою глобалізації є розширення і диверсифікація свого ринку, актуальним стає поняття міжнародного ринку. Під міжнародним маркетингом розуміється маркетинг через національні кордони, де середовище, з якого пропонуються товари та послуги, відрізняється від країни до країни, а послуги та об'єкти оцінюються порізному, а деякі товари чи послуги взагалі недоступні в деяких країнах [5, 13]. З цього визначення видно, що поняття глобалізації і міжнародного маркетингу схожі, з метою розширення ринку і диверсифікації. Різниця, однак, полягає в тому, що глобалізація може бути наслідком міжнародного маркетингу.

Глобалізація, на нашу думку, суттєво впливає на методи і форми проведення міжнародного маркетингу, оскільки вона створює нові можливості і виклики для підприємств, які працюють на світовому ринку, об'єднує економіки, ринки та споживачів з різних країн у єдину систему. Проведемо більш детальний аналіз ключових аспектів впливу глобалізації на міжнародний маркетинг[1-13].

1. Глобалізація відкриває нові ринки та можливості для підприємств. Міжнародні компанії можуть розширити свій цільовий ринок та залучити клієнтів з різних країн. Підприємства можуть зіткнутися з викликами, пов'язаними з необхідністю адаптації продукції та послуг до вимог різних ринків.

2. Глобалізація створює більш інтенсивну глобальну конкуренцію. Компанії з усього світу конкурують за увагу та гроші споживачів на міжнародних ринках. Це вимагає від маркетологів розробки більш ефективних стратегій для здобуття та утримання клієнтів. Глобалізація розширює ринок та

зменшує торгові бар'єри, що призводить до збільшення конкуренції. Підприємства повинні бути готові конкурувати з іноземними конкурентами та пристосовувати свої маркетингові стратегії.

3. Глобалізація ставить питання про те, чи варто стандартизувати маркетингові стратегії для всіх країн чи пристосовувати їх до місцевих особливостей. Деякі компанії обирають шлях стандартизації для економії ресурсів, тоді як інші намагаються адаптувати свої підходи до конкретних ринків.

4. Глобалізація супроводжується стрімким розвитком технологій, що змінює способи взаємодії маркетологів з клієнтами та споживачами. Інтернет та соціальні мережі надають можливість рекламувати продукти та послуги на міжнародному рівні, а також взаємодіяти з аудиторією. Розвиток міжнародних технологій сприяє збільшенню доступності та ефективності міжнародних маркетингових зусиль. Інтернет, соціальні мережі та інші інструменти можуть бути використані для просування бренду на глобальному рівні.

5. Глобальні ринки вимагають від компанії уточнення своїх стратегій диференціації та позиціонування. Виробники повинні визначити, як їхні продукти чи послуги унікальні в контексті глобального ринку та як вони відповідають потребам різних культур і ринкових сегментів. Потрібно розвивати та управляти глобальним брендом так, щоб він відображав цінності та ідентичність компанії на різних ринках.

6. З розвитком глобального маркетингу важливо враховувати культурні відмінності. Те, що працює в одній культурі, може бути неефективним або навіть неприйнятним в інших. Тому адаптація до місцевих культур є ключовою для успіху. У глобальному середовищі підприємства повинні адаптувати свої маркетингові стратегії до культурних відмінностей між країнами. Розуміння місцевих вподобань, цінностей та норм ведення бізнесу стає критичним.

7. Глобалізація може впливати на лояльність клієнтів. Клієнти стають більш освіченими, можуть порівнювати продукти та ціни з різних країн, що вимагає від компаній підтримувати високу якість та конкурентоспроможність.

8. Глобальний маркетинг може бути пов'язаний із збільшеними ризиками та невизначеністю через економічні, політичні та інші фактори, які можуть впливати на бізнес в різних країнах. Глобалізація відкриває нові можливості для розширення бізнесу, але водночас ставить перед компаніями виклики, які вимагають гнучкості, стратегічного мислення та розуміння різноманітності ринків.

З цього дослідження можна зрозуміти, що концепції глобалізації та міжнародний маркетинг впливає один на одного з точки зору діяльності глобальних бізнес-фірм. Відповідно до міжнародних маркетингових стратегій, глобальна фірма може брати участь у процесі глобалізації, що підвищує її здатність вирішувати всі проблеми, що виникають на її шляху.

Список використаних джерел

1. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка": зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. 819. С. 167-174.
2. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали 7-ї Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф., 15-16.11.2022/ орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременч. нац. ун. ім. М. Остроградського [та ін.]. Елект. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.
3. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХП», 2019. 1002 с.
4. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012). Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
5. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
6. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
7. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
8. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. 1(23). С.43-50.
9. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. 3 (181). С. 14-23.
10. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
11. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. *Вісник Нац. ун-ту «ХП»*: зб. наук. пр. Темат. вип.: *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. Харків: НТУ "ХП", 2014. № 33 (1076). С.76-87. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/9383>
12. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 07.11.2019. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. С.192-195.
13. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27.10.2022] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.] ; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ

аспірант **Нестеров Д.О.**,
д.е.н., проф. **Перерва П.Г.**

Національний технічний університет «ХП», Україна

Єдиний внутрішній ринок Європейського Союзу є унікальним міждержавним простором, в якому скасовано бар'єрну функцію внутрішніх

державних кордонів, відсутні національні перешкоди для ринкових відносин, заборонені дискримінаційні обмеження на рух товарів, послуг, капіталу, робочої сили, юридичних і фізичних осіб, зменшені просторові відмінності в факторах і результатах господарської діяльності [1-13].

Розвиток торгівлі між державами, незалежно від того, є вони членами різних економічних союзів чи ні, неможливий без дотримання загальних принципів [1, 7]. Основою, на якій будуються ці принципи, є ринкові відносини [2, 4, 9]. Однак останнім часом провідна роль ринкових відносин як основи функціонування механізму міжнародної торгівлі дещо розмивається впливом політичних чинників [3, 6, 12].

Після початку повномасштабного вторгнення багато українських бізнесів замислюються про вихід на європейський ринок або вже освоюють іноземні ринки. Певний час український бізнес вже був організаційно готовий до виходу на європейські та міжнародні ринки, але йому, зокрема, заважав комплекс перфекціонізму та меншовартості, притаманний українським бізнесменам. При формуванні конкурентних переваг вітчизняного підприємства на європейському ринку пропонуємо керуватися низкою принципів, характерних для розвинених міжнародних ринків: цінність, багатовимірність, незворотність, актуалізація, інформаційна безпека [8; 13].

Принцип цінності. Це означає, що найбільший економічний інтерес на міжнародному (європейському) ринку представляють ті конкурентні переваги, які мають найбільший вплив на рівень конкурентоспроможності підприємства.

Принцип багатовимірності. Його суть полягає в тому, що відбір і реалізація найбільш економічно значущих економічних переваг повинні ґрунтуватися на використанні багатокритеріального підходу.

Принцип незворотності. Під ним мається на увазі нездатність оперативно усунути негативні наслідки невдало прийнятих і реалізованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Принцип актуалізації. Вона виходить з необхідності своєчасного внесення необхідних корективів в систему визначених пріоритетних конкурентних переваг у зв'язку з постійно відбуваються змінами в макро- і мікросередовищі.

Принцип права на участь у торгівлі. Цей принцип часто називають принципом "вільної торгівлі" в практиці міжнародної торгівлі. Цей основоположний принцип був проголошений низкою резолюцій Генеральної Асамблеї ООН. Принцип передбачає, що світова торгівля є фактором розвитку мирних відносин між державами, а її розширення сприяє зміцненню миру і встановленню дружніх відносин між державами. Це, перш за все, права, якими володіє будь-яка держава: право на участь у міжнародній торгівлі; право вільно укладати будь-які двосторонні, багатосторонні договори у сфері міжнародної

торгівлі; право об'єднуватися та вступати до міжнародних організацій; право користуватися перевагами (часто дуже відчутними) міжнародної торгівлі.

Принцип інформаційної безпеки. Його суть полягає в тому, що за відсутності необхідних або достовірних даних про відповідні конкурентні переваги, вони не повинні входити в систему пріоритетних переваг, яка формується. Джерелом придбання конкурентних стратегічних переваг є резерви і ресурси, які є на підприємстві, і інформація, яка є в розпорядженні підприємства.

Принцип лібералізації торгівлі. Під цим принципом маються на увазі, перш за все, зобов'язання держав щодо усунення перешкод у міжнародній торгівлі. Це означає, що держави не повинні вводити заборони та обмеження на експорт/імпорт. Виняток становить введення мита, податків, зборів. У документах СОТ дається досить розпливчате визначення «... не застосовувати обмеження, несумісні з правом СОТ, та знімати обмеження, що суперечать праву СОТ» [3, 14]; зобов'язання знизити рівень митного оподаткування імпортованих іноземних товарів та не застосовувати до імпортованих іноземних товарів внутрішні податкові ставки протекціоністського або дискримінаційного характеру. Іншими словами, імпортовані іноземні товари повинні обкладатися податками і ставками, встановленими на внутрішньому ринку країни.

Принцип захисту національного ринку. Цей принцип також поділяється на права і обов'язки держави. І вони взаємопов'язані. Права: держава має право захищати свою економіку і внутрішній ринок не тільки шляхом використання інструментів митно-тарифного регулювання - основного, але і за допомогою заходів нетарифного регулювання, а на підставах і в межах, дозволених в рамках СОТ [4, 9]; Держава має право застосовувати заходи, спрямовані на захист національної економіки в цілому, національних товаровиробників від шкоди, яка може бути заподіяна надмірними поставками імпорту або імпортом в країні експортера товарів, свідомо субсидованих державою [11]; Право на застосування антидемпінгових заходів і компенсаційних заходів, яке випливає з попереднього положення, оскільки є правом на застосування конкретних заходів. Зобов'язання: держава не повинна довільно застосовувати будь-які захисні, антидемпінгові, компенсаційні заходи; Держава не повинна цілеспрямовано субсидувати виробництво товарів, призначених для експорту.

Принцип взаємної вигоди. Під цим принципом розуміється право кожної держави: враховувати інтереси один одного при вирішенні питань у сфері міжнародної торгівлі; можливість користуватися благами міжнародної торгівлі, при цьому держава має право самостійно визначати ступінь її вигоди. Вона має і другу сторону – зобов'язання держави, зокрема: отримувати і забезпечувати свої блага з дотриманням принципів і норм міжнародного права; враховувати інтереси інших країн при здійсненні будь-якої діяльності

на зовнішньому ринку і, зокрема, в міжнародній торгівлі; не застосовувати в міжнародній торгівлі примусові заходи, спрямовані на отримання вигоди в односторонньому порядку або спрямовані на обмеження прав іншої держави (держав); Не пов'язувати надання економічної допомоги країнам, що розвиваються, або слаборозвиненим країнам з політичними вимогами.

Принцип недискримінації передбачає права держави: не піддаватися дискримінації, повною мірою користуватися загальним режимом доступу товарів на ринки інших держав, а також умовами діяльності фізичних (юридичних осіб); - надавати іноземним товарам, іноземним фізичним (юридичним) особам іншої держави (держави-партнера) більш вигідні умови в порівнянні із загальними, але в той же час недискримінаційними режимами; захищати свої внутрішні від імпорту товарів з інших країн, які завдають шкоди економіці в цілому або окремій галузі. І, як вимушена необхідність, прийняття правових обмежувальних заходів щодо товарів, фізичних (юридичних) осіб іншої держави без будь-якої різниці. Дія цього принципу тягне за собою зобов'язання держави: не застосовувати до товарів, фізичним (юридичним) особам іншої держави менш сприятливий режим, ніж до товарів, фізичним (юридичним) особам будь-якої третьої держави, і не допускати відмінностей між ними на шкоду конкретній окремій державі (державам); держава не має права нав'язувати іншій державі будь-які додаткові умови, які б перешкождали діяльності на її території; у разі правомірного введення та застосування обмежень використовувати їх у недискримінаційний спосіб; країни, що розвиваються, не мали права дискримінувати розвинені країни, незалежно від характеру їх економіки.

Активна участь будь-якої держави в європейському ринку, особливо в умовах інтеграції та глобалізації, неможлива без дотримання міжнародних правових норм. Укладені договори (контракти) будуються за принципами міжнародного економічного права, що дозволяє сторонам договору (контракту) стати рівноцінними його учасниками.

Список використаних джерел

1. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
2. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
3. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. 1(23). С.43-50.
4. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталій розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. 3 (181). С. 14-23.
5. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
6. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціоекологічною безпекою держави: колективна монографія /

- Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
7. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. 1. С. 79-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_1_10.
8. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства // Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.]; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.
9. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)
10. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 167-174.
11. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
12. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva., Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
13. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ФРН

аспірант **Перерва О.П.**

к.е.н., доц. **Романчик Т.В.**

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Україна*

Стратегії, контури та напрями моделей розвитку національних інноваційних систем ЄС визначені в Концепції єдиного європейського дослідницького простору, яка була сформована на Лісабонському саміті. Там одним із головних завдань було визначення перспектив розвитку ЄС на період до 2021 року та подолання основних викликів ХХІ століття [1-13]:

- подолання розриву між використанням результатів досліджень та рівнем фундаментальних досліджень;
- подолання розриву між ЄС та США і Японією з точки зору фінансування НДДКР;
- подолання фрагментації науково-технічної політики;
- посилення стимулів до інновацій та інновацій.

З метою стимулювання інновацій за кордоном ЄС задіяв нові інституції для міжрегіонального та регіонального розвитку. Функції цих структур

розвитку виконували Центри поширення інновацій і технологій. Наприклад, у приватному секторі створено та успішно функціонує мережа інноваційних центрів, які покликані підтримувати підприємництво та сприяти інноваційному розвитку. В даний час в країнах ЄС налічується 150 таких центрів [1, 4, 9, 12] з бюджетом близько 0,5 трлн євро (частка Німеччини становить майже 30%) [3, 5, 7, 11], яка призначена для допомоги іншим країнам ЄС, в яких є складнощі в розвитку.

Очевидно, що зберігається інноваційний потенціал промислових підприємств країни, особливо сектора малих і середніх підприємств, продукція яких є високо конкурентоспроможною на зовнішніх ринках, а останнє дає можливість підвищити міжнародну конкурентоспроможність економіки країни в цілому. Заходи, що реалізуються в рамках національної інноваційної політики, стосуються фінансового, інституційного та організаційного забезпечення інноваційної діяльності, удосконалення правового забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Інноваційна політика ФРН включає такі стратегічні напрями:

- збільшення державного фінансування НДДКР з акцентом на пріоритетні напрями (нанотехнології, чисті технології, ІКТ);
- покращення середовища для інновацій у приватному секторі;
- проведення інституційної реформи наукових організацій.

Безумовно, головним елементом інноваційної політики в ФРН стала політика в галузі досліджень і освіти, діяльність якої полягала насамперед у проведенні передових наукових досліджень та підвищенні якості освіти з метою підвищення інноваційного потенціалу.

Одне з ключових місць в аналізованій стратегії відводиться проблемам захисту інтелектуальної власності, а саме налагодженню відносин співробітництва між патентними відомствами окремих країн-експортерів піратської продукції та митними структурами зі значним скороченням участі приватного бізнесу [9].

Разом з тим, слід зазначити, що ще у 2002 р. Федеральне міністерство освіти, науки та інновацій Німеччини робило спроби створити необхідні умови для зростання міжнародних конкурентних позицій промислових підприємств [13]. Зокрема, до компетенції Міністерства входили питання фінансування інновацій через використання інструментів венчурного фінансування [2, 6] та позикових коштів, прямої підтримки НДДКР у секторі малого бізнесу, антимонопольного регулювання та лібералізації економіки, сприяння розвитку консалтингу у сфері патентування та технологій [8].

В цілому в німецькому науковому секторі сформовано певні конкурентні переваги і слабкі сторони, які наведені в табл. 1.

Слід зазначити, що регіони ФРН, в яких інноваційний механізм формується швидше, ніж по країні в цілому, як правило, є або столицями

земель, або характеризуються більш високим рівнем ВВП, тобто регіонами концентрації промислового потенціалу або з розвинутою сферою послуг. У свою чергу, регіони країни, що відстають в інноваційному розвитку, в основному віддалені від столиці і промислових центрів, може спостерігатися постійний відтік населення, для них характерний низький обсяг ВВП на душу населення.

Таблиця 1 – Переваги та недоліки науково-дослідного сектору ФРН

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> - висока роль регіонів в організації та фінансуванні НДДКР, що знижує навантаження на федеральний бюджет. Високий рівень незалежних НДДКР в бізнес-секторі; - наявність великої кількості наукових товариств, які фінансують і організовують НДДКР; - висока концентрація НДДКР в університетах та інших вищих навчальних закладах; - високий рівень освіченості населення; - поєднання власних знань з імпортними технологіями; - відкритість наукового сектору країни з урахуванням зростаючої інтернаціоналізації НДДКР, що робить країну привабливою для іноземних інвестицій. 	<ul style="list-style-type: none"> - нехватка дослідників з науковою освітою; - сильний ухил у бік наукових публікацій з економіки, що певною мірою призводить до зниження конкурентних переваг німецької науки і техніки; - значний дефіцит венчурного капіталу для стимулювання інноваційної діяльності промислових фірм приватного сектора, що особливо яскраво проявляється під час світової кризи.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer., Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
2. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
3. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
4. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
5. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. 1(23). С.43-50.
6. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. 3 (181). С. 14-23.
7. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
8. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціоекологічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
9. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного

ринку асинхронних двигунів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. 1. С. 79-88.

10. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.]; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.

11. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів : Львівська політехніка, 2015. № 819. С. 167-174.

12. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали 7-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.

13. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОЇ УЧАСТІ ЖІНОК В ЕКОНОМІЦІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Здобувачка Савельєва А.А.

Сумський державний університет, Україна

Рівноправна участь жінок у економіці є не лише ключовим чинником сталого економічного розвитку, але й гарантом соціальної справедливості та гендерної рівності. Гендерна рівність, у свою чергу, є однією із Цілей сталого розвитку ООН. Окрім того, міжнародні стандарти та рамки, такі як Загальна декларація прав людини (1948 р.) і Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), визнають важливість гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в економіці. Пекінська декларація, прийнята на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року, Цілі сталого розвитку ООН (2015 р.), також спрямовані, зокрема, на подолання бідності, залучення жінок до економічного розвитку, боротьбу з нерівністю. Водночас за даними звіту Світового банку у 2024 році, жодна країна світу не надає жінкам однакових із чоловіками можливостей у сфері праці. Незважаючи на прогрес в участі жінок в економіці, стійка гендерна диспропорція, включаючи гендерну різницю в оплаті праці, обмежений доступ до фінансування і, відповідно, до розвитку підприємництва та недостатнє представництво на керівних посадах перешкоджає повній реалізації економічного потенціалу жінок у всьому світі. Також важливим аспектом є неоплачувана домашня робота, яка великою мірою покладається на плечі жінок і обмежує їх можливості для участі в економіці.

Мета дослідження - визначити актуальні проблеми забезпечення рівної участі жінок в економіці у відповідності до міжнародного права. Надалі це

дозволить віднайти можливі шляхи для покращення економічних можливостей жінок.

Проведений нами аналіз показав таке. Хоча Загальна декларація прав людини не спрямована спеціально на права жінок, вона містить принципи, які є фундаментальними для просування та захисту прав жінок. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок часто розглядається як міжнародна хартія прав жінок та визначає, що являє собою дискримінація щодо жінок та встановлює план дій для національних заходів з припинення такої дискримінації.

Світовий банк вперше у 2024 році проаналізував вплив політик безпеки й догляду за дітьми на жінок, які працюють. З'ясувалося, що з урахуванням цих двох факторів жінки в середньому користуються лише 64% правового захисту, який мають чоловіки. При цьому попередня оцінка, проведена у 2022/2023 році, засвідчила, що цей відсоток був більшим, а саме - жінки користувалися 77% правового захисту.

У звіті також зазначають, що хоча 95 країн ухвалили закони про рівну оплату праці, лише 35 із них вжили заходів для подолання гендерного розриву. У 81 країні пенсійні виплати жінкам не враховують періоди відсутності на роботі, пов'язані з доглядом за дитиною. Крім того, 151 країна має закони проти сексуальних домагань на робочому місці, проте лише 40 країн мають закони, які охоплюють питання домагань у громадських місцях або в громадському транспорті. Це означає, що жінки не захищені й по дорозі на роботу.

Незважаючи на той факт, що Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок ратифікована в більшості країн світу вже впродовж майже 40 років, розрив в оплаті праці між жінками і чоловіками за виконання роботи однієї цінності все ще існує в кожній країні. А нерівність у доступі до економічних можливостей загрожуює загостренням проблем бідності та поширенню дискримінації.

25-річний огляд прогресу у впровадженні Пекінської декларації продемонстрував актуальність подальшого продовження створення умов для розширення економічних прав та можливостей жінок шляхом надання жінкам повного доступу до ринку праці і рівних можливостей та гідної роботи, прийняття дієвих заходів проти дискримінації та зловживань на робочому місці, сприяння забезпеченню рівної оплати за працю рівної цінності, надання соціального забезпечення, підтримки переходу від неформальної до формальної роботи у всіх секторах, розширення доступу жінок до кредитів і підприємництва, а також охоплення жінок і дівчат фінансовими послугами та підвищення їх фінансової грамотності і розширення співробітництва з усіма відповідними зацікавленими сторонами.

Дотримання міжнародних стандартів і зобов'язань щодо гендерної

рівності та прав жінок є фундаментальним для побудови більш інклюзивного, справедливого та процвітаючого суспільства для всіх. Просування гендерної рівності та сприяння розширенню економічних можливостей жінок є критично важливими для досягнення сталого розвитку та інклюзивного зростання. Політика та ініціативи, спрямовані на усунення структурних перешкод, сприяння рівним можливостям і підтримку участі жінок в економіці, є важливими для реалізації повного потенціалу жінок як агентів змін і прогресу в міжнародній економіці. Зазначені принципи відображені у низці міжнародних стандартів, які зберігають свою актуальність попри той факт, що діють вже впродовж останніх 70-и років. Проведений нами огляд досягнень із забезпечення гендерної рівності у співставленні із найбільш значимими міжнародними документами у цій сфері серед найбільш виразних викликів виявив нерівний доступ жінок до економічних можливостей.

Список використаних джерел

1. The World Bank / International Bank for Reconstruction and Development (2024). Women, Business, and the Law 2024. URL: [women, business and the law report](#) (дата звернення 18.03.2023)
2. United Nations (2020). Report on the sixty-fourth session of the Commission on the Status of Women. URL: <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=E%2F2020%2F27&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False> (дата звернення 18.03.2023)
3. Організація Об'єднаних Націй (1948). Загальна декларація прав людини. URL: <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/ukrainian-ukrayinska> (дата звернення 18.03.2023)
4. Організація Об'єднаних Націй (1979). Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення 18.03.2023)
5. Організація Об'єднаних Націй (1995). Пекінська декларація. Прийнята на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text (дата звернення 18.03.2023)
6. Організація Об'єднаних Націй (2015). Цілі сталого розвитку ООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення 18.03.2023)

РОЗДІЛ 2 УКРАЇНА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ БЕЗПЕКОВОМУ ПРОСТОРИ

SECTION 2 UKRAINE IN THE EUROPEAN SECURITY AREA

СТРАТЕГІЧНИЙ КОМПАС БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ЄС: ОКРЕМІ ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

кандидат юридичних наук Подрез-Ряполова І.

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Створення належних умов для захисту нашої держави від наслідків російського терору, забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз Україні є ключовим спрямуванням політики держави.

В умовах воєнного стану проблеми, пов'язані з підвищенням обороноздатності та безпеки держави, набувають особливого значення та потребують вирішення з урахуванням досвіду ЄС.

Слід погодитися, що об'єднана в рамках Європейського Союзу Європа почала відчувати критичні наслідки загострення таких проблем, як військові втручання, тероризм, міграція, організована злочинність, пандемії, порушення прав людини, неконтрольоване зростання геополітичних амбіцій міжнародних акторів та ще низки небезпек, і такі фактори дали європейським державам чітке усвідомлення необхідності створення спільної стратегії у сфері безпеки та оборони [1, с. 92].

Стратегічний компас для безпеки та оборони [2] (далі – Стратегічний компас) містить ефективний план зміцнення політики безпеки та оборони ЄС до 2030 року. Зазначений документ регламентує ключові орієнтири для всіх сфер безпеки з структуруванням та визначенням конкретних дій в наступних чотирьох напрямках: діяти швидше та рішучіше під час стикання з кризою; забезпечувати безпеку громадян від загроз, що швидко змінюються; інвестувати в технології, які потрібні; співпрацювати з іншими для досягнення спільних цілей, визначення дій, інвестування, розвитку партнерства та забезпечення безпеки.

Структурно Стратегічний компас поділяється на резюме, вступ, п'ять блоків-розділів, висновки [3]:

- у вступі відзначено, що людство живе в епоху стратегічної конкуренції та складних загроз міжнародній безпеці як у вигляді гібридних викликів, так і актів прямої агресії, особливо наголошується на факті повернення війни в Європі з невинуватеною і неспровокованою агресією Росії проти України, при цьому ЄС прагне захищати європейський безпековий порядок, суверенітет, територіальну цілісність і незалежність держав у межах міжнародно визнаних кордонів, підтримка України в протистоянні військовій агресії Росії спрямована на відновлення миру в Європі, водночас, сильніший і дієво ефективніший ЄС у сфері безпеки та оборони сприятиме зміцненню глобальної та трансатлантичної безпеки;

- перший розділ «THE WORLD WE FACE» носить загальний характер і присвячений характеристиці глобального ландшафту безпеки, який став більш мінливим, складним і фрагментованим, ніж будь-коли, через багаторівневі загрози, відповідно, для підготовки Стратегічного компасу був проведений перший в історії комплексний аналіз загроз ЄС у 2020 р., що допомогло виробити спільне розуміння загроз і викликів, з якими ЄС зіткнеться найближчим часом, з метою створення спільної стратегічної культури ЄС буде регулярно переглядати аналіз загроз, принаймні кожні три роки або частіше, якщо цього вимагає зміна стратегічного контексту та безпеки, починаючи з 2022 року;

- у другому розділі «ACT» підкреслено, що Євроспільнота повинна мати можливість діяти швидко й рішуче, коли вибухає криза: з партнерами, якщо це можливо, і наодинці, коли це необхідно, для піднесення практичної ефективності планується зміцнити командно-управлінські структури та їх мобільність;

- третій розділ «SECURE» спрямований на необхідність покращення здатності ЄС передбачати загрози, гарантувати безпечний доступ до стратегічних доменів і захищати своїх громадян, з цією метою передбачається підвищення розвідувального потенціалу Євросоюзу, планується створити спеціальний гібридний інструментарій ЄС для захисту кіберпростору, для боротьби з маніпулюванням іноземною інформацією та втручанням у внутрішні справи держав, при цьому важливим аспектом є посилення дії ЄС в морській, повітряній та космічній сферах, у тому числі шляхом розробки Космічної стратегії ЄС для безпеки та оборони;

- четвертий розділ «INVEST» відзначає нагальну потребу більше і краще інвестувати в інноваційні технології, зменшити технологічну та промислову залежність держав-членів ЄС;

- у п'ятому розділі «PARTNER» звернена особлива увага на посиленні співпраці з партнерами глобального та регіонального рівня з метою подолання спільних загроз і викликів.

Правильно визначено, що у «Стратегічному компасі» представлено

чотири принципи забезпечення колективної безпеки держав-членів ЄС – «Діяти», «Убезпечити», «Інвестувати», «Співпрацювати з партнерами», завдяки інструментарію: оцінювання стратегічного середовища, загроз й викликів та їх впливу на ЄС; комунікації у безпековій і оборонній галузі; модернізації механізмів захисту громадянського суспільства країн-членів й безпосередньо Євросоюзу як міжнародної інституції; визначення цілей і заходів отримання зворотного зв'язку для оцінювання результатів реалізації управлінських рішень [4].

Ураховуючи нещодавні кроки України стосовно пришвидшення процедури її приєднання до Європейського Союзу та початок розгляду керівними органами об'єднання заявки нашої держави на членство у ЄС, «Стратегічний компас» є важливим документом, положення якого має бути враховано під час реалізації політики євроатлантичної інтеграції, варто очікувати, що найближчими роками цей доктринальний документ переглядатиметься з урахуванням наслідків збройної агресії Росії проти України [5].

Окремо слід зазначити, що особлива увага у цьому документі приділена висвітленню інноваційних аспектів щодо безпеки та оборони. Так, наголошується на посиленні інвестування в інноваційні технології, заповненні стратегічних прогалин і зменшенні технологічної та промислової залежності. З цією метою планується розвивати передові військові можливості та інвестувати в технологічні інновації для оборони й створити новий Центр оборонних інновацій у рамках Європейського оборонного агентства.

Четвертий розділ Стратегічного компасу безпеки та оборони «INVEST» містить підрозділ «Інновації, передові технології та зменшення стратегічної залежності», в якому зазначається, що необхідно збільшувати та координувати співробітництво в галузі оборонних інновацій між державами-членами та забезпечувати синергію з Європейською інноваційною радою (European Innovation Council) та Європейським оборонним фондом (European Defence Fund) у сфері проривних технологій а також стимулювати дослідження, розвиток технологій і інновації та зменшити стратегічну залежність у критично важливих технологіях і ланцюжках вартості.

Отже, нові та проривні технології, такі як штучний інтелект, квантові обчислення, сучасні двигуни, біо- та нанотехнології, нові матеріали та промислові потужності змінюють військову справу та оборонні ринки і тому відбувається спільне інвестування в оборонні інновації шляхом поєднання цивільних, космічних і оборонних досліджень і розробки нових стандартів. Проте відбуваються процеси активізації спільних зусиль як на національному рівні, так і шляхом більш амбітного використання відповідних інструментів. Інструменти ЄС мають бути краще підготовлені до майбутнього застосування та технологій наступного покоління. Крім зазначеного наголошено на

необхідності забезпечення амбітної реалізації плану дій щодо синергії між цивільною та оборонною сферами та космічною промисловістю.

Також заплановано інвестування в технології подвійного призначення, що вбачається дуже важливим у зв'язку з динамізацією процесів інвестування з боку конкурентів у критичні технології та кидає виклик ланцюгам поставок та доступу до ресурсів. У міру того, як технологічний ландшафт змінюється, з'являються нові рамки співпраці, тому неприпустимим є дублювання фрагментації та неефективності минулого та необхідним є стимулювання досліджень, розвиток технологій і інновацій та зменшення стратегічної залежності у критично важливих технологіях і ланцюжках вартості. Отже доцільним вбачається забезпечення синергії між цивільними, оборонними та космічними дослідженнями та інноваціями, а також інвестування в критичні та нові технології і інновації для безпеки та оборони.

Незважаючи на те, що затвердження зазначеного документу стратегічного планування щодо зміцнення політики оборони та безпеки ЄС відбулося у березні 2022 року, тобто на самому початку повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави, він містить багато важливих положень, які доцільні для врахування при провадженні стратегічного планування у національному секторі безпеки та оборони, яке повинно проводитися при чіткому визначенні цільових орієнтирів, програм та порядку доступу до фінансових ресурсів.

Таким чином, стратегічне планування у секторі безпеки та оборони держави повинно здійснюватися на підставі виваженого аналізу відповідних зовнішніх і внутрішніх факторів впливу з обов'язковим урахуванням провідного досвіду Європейського Союзу в цієї сфері.

Перспективами подальших наукових пошуків є розгляд питань щодо вдосконалення стратегічного планування інноваційного розвитку в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Івасечко О., Цебенко О. Нова оборонна стратегія ЄС «Стратегічний компас» як відповідь на сучасні гібридні загрози. The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces: Scientific monograph [science eds. T. Astramovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach, O. Tsebenko]. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. 267 p. С. 91–105. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-225-8-6>.
2. A Strategic Compass for Security and Defence. For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. 2022. 64 p. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>.
3. Киридон А. М., Троян С.С. Стратегічний компас: оборонно-безпекова стратегія ЄС. Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. 2022. URL: <http://bukvisnyk.cv.ua/news/2123/>.
4. Бондар В. Т. Трансформація концептуальних підходів державного регулювання Німеччиною сфери національної безпеки як відповідь на сучасні виклики. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. №8. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-8-02-03>.
5. Давимука О. О. Ухвалення «Стратегічного компасу» Європейського Союзу. Центр

THE ROLE OF CYBER SECURITY FOR UKRAINE'S ECONOMIC SYSTEM

professor **Tkachenko Alla**
postgraduate **Bondarenko Heorhii**
National University "Zaporizka Polytechnic", Ukraine

In the contemporary landscape, the intersection of cybersecurity and economic systems has emerged as a critical focal point for research and analysis. The increasing reliance on digital infrastructure and connectivity in economic activities has heightened the vulnerability of nations to cyber threats.

One of the main consequences of informatization, which arose during the formation of the modern information age, was the emergence and rapid development of a new sphere of confrontation between states - confrontation in cyberspace. If today between the most militarily and economically developed states a strategic parity has developed to some extent in weapons of mass destruction and conventional weapons, then the question of parity in cyberspace remains open. And, as a result, for any state, security in cyberspace (cybersecurity) has become the most acute problem in ensuring national security [3, p. 224].

In the context of Ukraine, a nation that has faced geopolitical challenges, including armed conflicts, the dynamics of cybersecurity assume a unique significance. The digital realm becomes a battlefield, where cyber threats and attacks can not only disrupt economic activities but also have far-reaching consequences for the overall stability and development of the nation. This paper aims to explore the multifaceted aspects of the cybersecurity-economy nexus in the Ukrainian context during wartime and its aftermath.

Understanding the implications of cybersecurity on the economic system in Ukraine necessitates an examination of the nation's digital resilience in the face of conflict. During wartime, the critical infrastructure of a nation, including financial systems, energy grids, and communication networks, becomes potential targets for cyber adversaries. The ability to safeguard against and recover from cyber threats becomes integral to ensuring economic stability and minimizing the adverse impact of conflict.

The consequences of Industry 4.0 have adverse side effects on cybercrime growth, which requires creating an effective cybersecurity system for companies [1, p. 379].

The Information and Communication Technology (ICT) sector experienced robust growth, attracting investments and fostering innovation. Ukrainian IT

companies gained recognition on the global stage, contributing to the country's economic development and creating a positive image in the international tech community.

However, despite these advancements, Ukraine faced digital vulnerabilities rooted in geopolitical tensions and regional conflicts. Cybersecurity challenges were prevalent, with incidents targeting critical infrastructure and sensitive information.

In recent decades, the role and importance of critical infrastructure as an important component of the national economy from the standpoint of ensuring information security and minimizing cyber risks and threats has been constantly emphasized. The rapid development of the digital economy and the rapid pace of digitization in various spheres of economic activity require the formation and proper functioning of the information infrastructure. This is confirmed by information and analytical reports and materials of international consulting companies. Thus, according to Forbes expert estimates, global information security expenditures increased in 2020 compared to 2015 by 2.3 times, or from 75 to 170 billion dollars. USA. The annual growth of the global cyber security market was 9.8% in 2015-2020 [2, c. 206].

As Ukraine transitions from wartime to post-war reconstruction, the role of cybersecurity in the nation's economic recovery becomes pivotal, necessitating focused attention on several key aspects. Concrete actions and policy considerations can significantly enhance the integration of cybersecurity measures into the broader reconstruction efforts.

In conclusion, Ukraine's digital resilience before the onset of armed conflict was marked by progress in technological adoption juxtaposed with significant cybersecurity challenges. The ensuing armed conflict would put these digital systems to the test, revealing the importance of a robust cybersecurity framework in safeguarding a nation's digital assets during times of geopolitical turmoil.

References

1. Kuzior A. et al. Company Cybersecurity System: Assessment, Risks and Expectations //Production Engineering Archives. 2023. 29 (4). 379-392.
2. Трушкіна Н. В. Розвиток критичної інформаційної інфраструктури з позицій кібербезпеки: теоретичні аспекти. Управління соціально-економічними системами на основі підвищення ефективності маркетингових послуг в умовах діджиталізації. Management of socio-economic systems on the basis of increasing the effectiveness of marketing services in the conditions of digitalization: колективна монографія за ред. д.е.н., проф. Чобіток В. І. Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2023. С. 206-215.
3. Izha M., Pachomova T., Lypach O., Yakubovskyi O., Akhlamov A. Modeling the cybersecurity of the socio-economic system under martial law. Financial and credit activity problems of theory and practice. 2023. 3(50). 224-233.

РОЛЬ ЖІНОК У ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ АНАЛІЗ

Магістр Рак М.С.

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
Національний університет «Львівська Політехніка», Україна*

Жінки завжди відігравали ключову роль у формуванні та розвитку суспільства. Протягом останніх десятиліть їхня присутність та внесок у військових конфліктах стали предметом збільшеного інтересу та наукових досліджень. За цей період жінки проявили неймовірну силу, визначаючи свою роль в армії та на передовій.

Історія демонструє, що жінки не тільки знаходяться на передовій гуманітарної допомоги в зоні конфлікту, але також виступають в якості справжніх лідерів у військовому середовищі. Збільшення їхньої участі у військових справах відкриває нові можливості для розвитку армій та зміцнення оборонної сфери. Жінки не лише відстоюють ідеали справедливості та свободи, але також доповнюють військову стратегію своєю унікальною експертизою та підходом до вирішення проблем.

Дослідження показують, що розширення участі жінок у військових структурах сприяє підвищенню ефективності військових операцій і сприяє створенню більш гнучких та інклюзивних військових сил (Chłosta-Zielonka, 2022). Здатність жінок до пристосування, вирішення складних завдань та емпатія вносять вагому складову в загальний успіх військових операцій.

У вишуканий спосіб жінки, виконуючи військові обов'язки, визначають нові стандарти участі в армійському житті та доказують, що їхні здібності та відданість справі є невід'ємним ресурсом для будь-якої країни. Історія воєнного періоду стає свідком того, як жінки, стаючи образом сили та впливу, змінюють визначення та роль військового лідерства.

Сучасні польські автори активно висвітлюють зміни в ролях жінок під час воєнних конфліктів, враховуючи їхню активну участь в армії та сучасних воєнних реаліях. Одним із визначальних польських літераторів, що досліджують ці теми, є Ольга Токарчук. У своїх творах, таких як "Книга" та "Прах", вона розглядає внутрішні конфлікти та внутрішній світ жінок, які опиняються в екстремальних обставинах воєнного часу (Kołodziejczyk, 2022).

Ще однією важливою постаттю в польській літературі є Віслава Шимборська. Її вірші, такі як "Бійня" та "Солдатські пам'яті", досліджують важливі аспекти війни та ролі жінок у ній. Шимборська вміло поєднує власний досвід воєнних років та високий рівень поетичної майстерності.

Польська література також насичена творами Ядвіги Корвін-Піави та Юзеф Витковського, де розглядаються різні аспекти жіночої участі у воєнних

подіях, від підтримки фронту до самої активної бойової діяльності.

Ці талановиті польські автори через свої твори допомагають читачам зрозуміти еволюцію жіночої ролі у воєнний період та висвітлюють нові героїні, які не тільки виживають у важких обставинах, але і активно впливають на хід подій.

Один із ключових аспектів аналізу вивчення ролі жінок у військових літературних творах включає аналіз героїнь з різних епох. Це дозволяє визначити еволюцію представлення жінок у воєнній літературі та виявити зміни у сприйнятті їхнього внеску в події воєн.

В сучасних творах польської літератури, таких як романи Ольги Токарчук і поезії Віслави Шимборської, жіночі персонажі стають не лише об'єктами співчуття чи символами підтримки, але й активними учасницями воєнних подій. Токарчук у своїх творах звертає увагу на внутрішні психологічні конфлікти героїнь, розкриваючи їхні сильні сторони та деталі їхніх власних внутрішніх воєн.

Історія воєн в Польщі та участь жінок в них також розглядається в роботах Ядвіги Корвін-Піави та Юзеф Витковського. Їхні літературні твори допомагають встановити контекст і представити долі реальних жінок, які відігравали важливу роль в історії Польщі та інших країн.

Порівняння ролі жінок в творах цих різних польських авторів виокремлює загальні тенденції та нюанси, спільні та унікальні риси героїнь. Такий аналіз також сприяє розумінню того, як змінюється визначення жіночої ролі від традиційних до сучасних уявлень, особливо у контексті воєнного часу.

Аналіз літературних джерел різних культур розкриває значні соціокультурні відмінності у сприйнятті ролі жінок у військових конфліктах. Цей аналіз включає в себе літературні твори з різних епох та різних країн, які спільно відображають різноманітні погляди та стереотипи, пов'язані із жіночою участю у війнах.

Відзначенням цих різниць є твори польських авторів, які викликають рефлексію про унікальні аспекти жіночого досвіду війни. Романи Ольги Токарчук, такі як "Прах" та "Книга", розглядають психологічні та емоційні аспекти участі жінок у війні, виходячи за межі традиційних ролей та стереотипів.

Віслава Шимборська, польська поетеса і лауреат Нобелівської премії з літератури, у своїх віршах, таких як "Бійня" та "Солдатські пам'яті", привертає увагу до глибоких почуттів і внутрішніх конфліктів жінок, що переживають воєнні події. Її твори відображають не лише жорстокі реалії військового часу, але й унікальність і силу жіночого досвіду у цих умовах.

Порівняльна діагностика культурних відмінностей у сприйнятті ролі жінок у військових конфліктах надає можливість кращого розуміння того, як культурні фактори формують уявлення про жіночу участь у війнах. Це

дозволяє врахувати унікальні культурні контексти та вплив на стереотипи, які визначають роль жінок у військових подіях та їх літературній репрезентації.

Порівняльний літературний аналіз ролі жінок у військових конфліктах не лише відкриває перед читачем різні шари їхнього внеску в історію та суспільство, але й акцентує на важливості цього вивчення для розуміння соціокультурних відмінностей у сприйнятті жіночої ролі у воєнних подіях.

Літературні джерела, особливо твори польських авторів, таких як Ольга Токарчук, Віслава Шимборська, Ядвіга Корвін-Пиави, та Юзеф Витковський, розширюють наше розуміння про те, як жіноча участь у воєнних конфліктах виявлялася в різних історичних періодах та культурах. Наприклад, твори Токарчук не лише відзначають сучасні тенденції, але і глибоко аналізують психологічні аспекти участі жінок у війні, створюючи образи героїнь, які виростають з внутрішньої сили та визначають свій власний шлях у світі конфліктів.

Цей аналіз допомагає визначити, як культурні фактори впливають на уявлення про жіночу роль у воєнних подіях та в якій мірі ці уявлення змінюються від епохи до епохи, від культури до культури. Важливість літературного підходу до цього аналізу полягає в тому, що він дає можливість відчувати емоції, переживання та внутрішній світ жінок, що стикалися з війною. Такий підхід робить це складне соціокультурне явище більш доступним та проникливим для аудиторії, а тому важливим для подальшого розвитку дискусій та досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Kołodziejczyk, D. (2022). The Landscape of Hate - Olga Tokarczuk in Populist Discourse in Poland. *European Review*. 30. 10.1017/S1062798722000126.
2. Chłosta-Zielonka, J. (2022). Od przeszłości do teraźniejszości. O kryminalach Pawła Jaszczuka. *Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego*. № 1, pp. 271-287.

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ

*здобувач ВО Чилібійська А.Д.
доцент Оленцевич Н.В.*

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

Міжнародна трудова міграція відіграє все більш значущу роль у формуванні сучасних тенденцій розвитку світової економіки. Внаслідок посилення глобалізаційних процесів, нерівномірного соціально-економічного прогресу і демографічних змін у різних регіонах, зростання масштабів прямих іноземних інвестицій та грошових переказів від мігрантів, а також розвитку транспортних засобів, комунікацій та інформаційних технологій

спостерігається трансформація структури і напрямків міжнародних міграційних потоків. Це змінює характер та вплив міграційних процесів на глобальний розвиток та ринок праці окремих країн і регіонів світової економіки.

За даними Міжнародної організації міграції (МОМ), показник світової трудової міграції у 2019 році перевищив 169 млн. осіб, що становило 60 % від загальної кількості мігрантів; у 2020 році 281 млн. осіб мешкали за межами країн свого народження (рис.1). Про зростання інтенсивності міграцій свідчить той факт, що за останні п'ятдесят років загальна чисельність мігрантів у світі зросла втричі [1].

Рис. 1. Деякі факти про міжнародну міграцію у 2019-2020 рр. [1]

До повномасштабного вторгнення Україна з показником приблизно 5,5-6 млн. осіб посідала 8 місце у списку країн, громадяни яких виїжджали на роботу за кордон [Error! Reference source not found.]. Проте це не означає, що всі ці люди водночас перебували поза межами України. Мова йде про загальну оцінку мобільності українців і їх високу готовність до працевлаштування за кордоном. За результатами опитування Інституту соціології НАНУ (2020), близько 30% українців або самі мали досвід роботи за кордоном, або такий досвід отримали члени їхніх родин [3]. Офіційно більше 1,5 млн. українців працювало у Польщі. Хоча тут також неправильно прирівнювати кількість дозволів на роботу, виданих владою Польщі, до фактичної кількості українців, які отримали роботу на території цієї країни протягом певного часу, оскільки Польща іноді використовувалася лише як транзитна країна для виїзду наших громадян на роботу до інших країн Західної Європи.

Через російське вторгнення у лютому 2022 року багато наших співвітчизників вимушені були покинути країну і шукати прихистку у країнах Європейського Союзу. За інформацією Євростату, станом на кінець жовтня 2023 року, 4 млн. 240 тис. осіб, що виїхали з України від початку активної фази війни, отримали у країнах Європейського Союзу статус тимчасового захисту.

Переважна більшість з них, а це понад 98%, є громадянами України. Найчастіше українцям надавали тимчасовий захист у таких країнах ЄС, як Німеччина (1215 тис.), Польща (960 тис.) та Чехія (364 тис.) [4].

На основі дослідження, проведеного Центром економічної стратегії - неурядовим дослідницьким центром з питань економічної політики в Україні, станом на листопад 2022 року вдалося отримати соціальний «портрет» українських біженців. Понад половину серед них становили діти (52%). Близько 14% від усіх біженців – діти до п'яти років, приблизно стільки ж дітей віком від 6 до 13 років. Далі йдуть жінки у віці 35–49 років (18%), загалом серед дорослих біженців жінки становлять частку у 83,4%. Самотніх серед тих, хто виїхав, - 13,3%, з неповнолітніми дітьми – 59,3%. Родинами, тобто з чоловіком чи дружиною, за кордон виїхали тільки 17,3% з тих, хто пройшов соціологічні опитування. Показово, що на відміну від класичних біженців, з якими раніше стикалися європейські країни, 63% українців мають вищу або незакінчену вищу освіту [5]. Результати кластерного аналізу українських мігрантів воєнної хвилі наведено на рис. 2.

Рис. 2. Кластерний аналіз українських переселенців [5]

Зрозуміло, що такий масовий незапланований приплив робочої сили не може не вплинути на європейський ринок праці. Перш за все наслідком введення значної кількості мігрантів стане зростання пропозиції робочої сили, особливо у сферах з наявним дефіцитом кадрів, таких як будівництво, аграрний сектор, медичне і соціальне обслуговування, сфера послуг та догляду за літніми людьми. Мігранти, залежно від рівня своєї кваліфікації та досвіду, можуть допомогти заповнити як низькокваліфіковані, так і високоспеціалізовані вакансії, відповідаючи на потреби певних галузей ринку праці. Це, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню, оскільки нові працівники не лише споживатимуть товари та послуги, але й вноситимуть вклад у виробництво, перетворюючись з отримувачів соціальної допомоги на платників податків і соціальних внесків до бюджетів і страхових систем приймаючих країн. Крім того, міграція може вплинути і на демографічну структуру країн ЄС на довготривалу перспективу, зменшуючи проблему старіння населення та сприяючи демографічному оновленню.

За оцінками європейських експертів, близько 40 % українських біженців були працевлаштовані вже на кінець першого року перебування у країнах Європейського Союзу. Можна очікувати, що після завершення навчання на мовних та інтеграційних курсах і проходження періоду адаптації кількість працевлаштованих надалі буде тільки збільшуватися. Разом з тим, слід усвідомлювати, що попри потенційні переваги для європейського ринку праці, міграція українців також створює виклики для країн-приймачів щодо інтеграції біженців, включаючи забезпечення доступу до мовної освіти, професійної підготовки та соціальних послуг. Необхідно також шукати шляхи подолання колосального розриву між якістю вакансій і рівнем професійної підготовки і досвіду українців, для багатьох з яких працевлаштування за спеціальністю і освітою є зараз великою проблемою внаслідок існування реальних та штучно створених бар'єрів, таких як відсутність мовних сертифікатів, необхідність підтвердження дипломів про вищу і спеціальну професійну освіту, заборона для іноземців обіймати певні посади і т.і. Очевидно, що вирішення означених проблем потребує зусиль з боку всіх учасників ринку, як представників влади і роботодавців країн тимчасового перебування українців, так і самих мігрантів, зацікавлених у поліпшенні свого матеріального стану і умов перебування за кордоном.

Список використаних джерел

1. IOM: Un Migration. Data and Research (2021). Retrieved from <https://www.iom.int/data-and-research>
2. European Business Association (2022). Трудова міграція: світові стандарти і практики. Взято з <http://surl.li/quilp>
3. Міграція в Україні: цифри і факти (2021), с.11. URL: <http://surl.li/mfhul>
4. Гірник, К. (11.12.23) Кількість українських біженців збільшилася в усіх країнах ЄС, крім однієї, - Євростат. URL: <http://surl.li/rasxi>
5. Forbs Ukraine (05.09.23). Головні тези з демографічного звіту ЦЕС. URL: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788>

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: АДАПТАЦІЯ В УКРАЇНІ ДОСВІДУ ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ

*К.н.з держ упр, с.н.с. Бородіна О.А.
Інститут економіки промисловості НАН України*

Необхідність створення ефективної системи місцевої влади зумовлює необхідність ґрунтовного вивчення закордонної практики реформування місцевого самоврядування (далі – МС) в країнах ЄС. Особливо, з огляду на нагальну потребу переформатування МС до умов і цілей роботи у воєнному стані та повоєнному періоді. Корисним є вивчення позитивного досвіду країн-сусідів (Польщі та Литви), які впровадили ефективні практики реформуванні

МС, здійснили радикальні зміни всієї системи публічного управління.

На еволюцію і розвиток органів МС у Польщі, Литві та Україні протягом історичного періоду суттєво вплинула приналежність частин цих країн до певних державних утворень (Річч Посполита, Австро-Угорська імперія, Королівство Румунія, Швеція, ЄС), що з одного боку обумовлює спільні риси, а з другого боку, призводить до значних соціально-економічних відмінностей. Усі ці держави у різний період стали незалежними, набувши власної державності й одразу заклали основи самоврядування на конституційному рівні.

Досвід Польщі, доводить, що у континентальній системі органів місцевого самоврядування (яка реалізована, в тому числі й в Україні), трирівнева система є ефективною [1]. Саме Польща на першому етапі провела ліквідацію рівня повітів та замінила трирівневу систему на дворівневу, але на наступному етапі реформи повернулася до попередньої організації територіальної влади зразка регіон-райони-громади. Кореляційна тотожність з польським територіальним адміністративно-територіальним устроєм дає Україні можливість врахувати позитивні наслідки на основі закордонного досвіду, зокрема бюджетно-податкового реформування. Успіх адміністративно-територіальної реформи в Польщі є результатом того, що вона була проведена на основі ефективного поєднання власної традиції з європейським досвідом та практикою МС. Але, реформа МС в Польщі не була позбавлена помилок, на які варто звернути увагу при вивченні польського досвіду в Україні, а саме: неоднозначне формулювання правових норм; фінансова неспроможність субрегіонального рівня (повітів); неефективність місцевих референдумів через невисоку явку; недостатня співпраця муніципалітетів; нерівномірний розподіл завдань і витрат на місцевому рівні; недостатня взаємодія органів місцевого самоврядування з приватним сектором в рамках державно-приватного партнерства; багаторазовий термін повноважень голів гмін, мерів.

Актуальне економічне зростання Польщі, пов'язане з напливом біженців, у 2022 р. [2]. ВВП країни зростає, в основному, завдяки збільшенню споживчих витрат, що обумовлено припливом мігрантів з України. Згідно з офіційними даними, вперше за понад 40 років, ВВП Польщі зріс більше, ніж ВВП Китаю. Значний вплив на макроекономічні показники ЄС мала і чисельність людського капіталу з України до країн Європи. Так, приплив мігрантів з України, призвів до збільшення робочої сили у ЄС, на 0,8% [3].

З метою підвищення інвестиційної привабливості польських підприємств уряд ухвалив рішення запровадити в Польщі естонський корпоративний прибутковий податок (СІТ), модель оподаткування, яка успішно працює в Естонії вже 20 років. Водночас, наслідками першого етапу введення податку на виведений капітал у Польщі стало те, що новий

спеціальний режим оподаткування ускладнив корпоративний податковий ландшафт з метою підвищення ефективності застосування податкового законодавства, польським урядом було проведено «капітальний ремонт» Естонського СІТ. Переваги Естонського СІТ для України: деофшоризація; стимулювання суб'єктів господарювання залишати прибуток на розширення та оновлення виробництва; уникнення агресивних схем податкового планування; зменшення корупційної складової через більшу простоту й прозорість адміністрування нового податку, як наслідок, залучення інвестицій. Інноваційний фіскальний режим, навіть за умови його локального запровадження (секторального чи конкретно регіонального), значно підвищить інвестиційну привабливість економіки України (наприклад, для індустріальних парків). Саме індустріальні парки будуть основою каркасу сталого повоєнного регіонального розвитку України, в першу чергу регіонів, куди відбулася релокація багатьох підприємств. А це – регіони на кордоні з Польщею та Прибалтикою.

Вкрай цікавим та необхідним для запозичення у процесі розвитку МС в Україні є механізм контролю, реалізований у самоврядуванні Литви. На початку 2019 року уряд анонсував про укрупнення районів. Це допомогло уникнути дублювання функцій, сформувати ефективну систему місцевого управління. Інституції самоврядування у Литві:

- представницький орган: рада самоврядування;
- виконавчий орган: директор адміністрації самоврядування;
- орган контролю: контролер самоврядування.

Контролер самоврядування виконує зовнішній фінансовий аудит та аудит діяльності в адміністрації самоврядування, а також на контрольованих самоврядуванням підприємствах. Для здійснення внутрішнього аудиту рада самоврядування засновує централізовану службу внутрішнього аудиту, підвітну директору адміністрації. Він забезпечує незалежність діяльності та організаційну незалежність служби і не може передати цю функцію управління іншим державним службовцям або працівникам публічної юридичної особи. Необхідним вважається вивчення та імплементація досвіду Литви щодо діяльності філій місцевих адміністрацій - сяюній, які, хоча не є окремими адміністративно-територіальними одиницями, проте ради самоврядувань наділяють їх певними самостійними завданнями та повноваженнями для виконання в межах своєї території. Тобто, маємо виключний приклад делегування повноважень від місцевого самоврядування до територіальної одиниці, управління якою здійснює державний службовець (а не навпаки). Такий перебіг подій, безумовно, обумовлений рівнем розвитку та самосвідомості суспільства, де вдалося побудувати ефективну систему МС.

Переконливою ілюстрацією дослідження є положення країн у Doing Business ranking - навіть у довоєнний період Литва займала 11 місце у

світовому рейтингу можливостей ведення бізнесу у країні, Польща – 40, Україна – 64 з можливих 152.

Реформа місцевого самоврядування в Литві була успішною, зокрема, завдяки готовності уряду здійснювати примусове злиття, якщо муніципалітети не можуть домовитися між собою. Однак головною запорукою успіху Литви є змістовні консультації на місцевому рівні та певний ступінь гнучкості в адаптації пропозицій щодо реформ. Швидкі, примусові реформи, ініційовані центральним урядом, швидше за все, зіткнуться з опором на рівні місцевої демократії.

Таким чином, діалог з місцевим громадянським суспільством є рушійною силою ефективності заходів з реформування місцевого самоврядування. Ця особливість має бути використана Україною під час завершення процесу реформування місцевого самоврядування. Адже первинним суб'єктом місцевого самоврядування в нашій країні є територіальна громада, яка включає сукупність жителів, що проживають на певній території з чітко визначеними межами, ідентифікують себе як жителі цієї території та об'єднані спільними інтересами для вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через представницькі органи на місцях.

Список використаних джерел

1. Бородіна О.А., Ляшенко В.І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. Вісник економічної науки України. – 2022. – № 1 (42). – С. 121-134.
2. Polska w końcu prześcignęła Chiny. URL: <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Po-raz-pierwszy-od-dekad-polska-gospodarka-rosla-szybciej-niz-chinska-8481195.html>
3. Та мапа показує скаłą napływu Українців до Polski. URL: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/ta-mapa-pokazuje-skale-naplywu-ukraincow-do-polski/bfewqs5>

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

доцент Абрамова А.С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Підґрунтям економічного розвитку та зростання значень його індекаторів загально визнано щорічний приріст сумарної вартості створених товарів і послуг, зростання рівня конкуренції, активізація та нарощування інвестиційної діяльності, підвищення рівня життя та добробуту населення. Пріоритетну роль у даних процесах відіграють суб'єкти бізнесу різних організаційно-правових форм, забезпечуючи досягнення планових показників економічного розвитку. У зв'язку з даними аргументами постає необхідність

на державному рівні створення та гарантування належних умов їх функціонування та генерування інструментарію їх стимулювання.

Ключовими факторами та складовими впливу на результати діяльності суб'єктів бізнесу чинять фактори прямого та опосередкованого впливу (тип економічної системи, рівень розвитку ринкових відносин, рівень міжнародних відносин, технології, наявність природних та трудових ресурсів тощо), інституційне середовище та складові економічної політики, які формують напрями та пріоритети монетарної, податкової, соціальної, бюджетної антициклічної політик, політики у сфері ЗЕД, визначаючи підсумки їх господарської діяльності. Особлива роль при провадженні економічної політики відводиться податковій системі та політиці з похідним їх механізмом стимулювання активності бізнесу та нарощування рівня його ефективності.

В результаті оцінки фіскального потенціалу податкової системи України у 2018-2022 роках відмічено зростання базових показників, з деяким їх зменшенням у 2020 році (за причиною пандемійного середовища господарювання) та у 2022 році (військової агресії), який визнано роком сповільнення економічних показників (обсягів виробництва/споживання, заощадження, результатів експортно-імпорتنних операцій на фоні знецінення національної валюти) і, як наслідок абсолютних значень всіх податкових надходжень. Так, основні індикативні значення фіскальної ролі податкової системи, зокрема стимулювання суб'єктів бізнесу, представлено у табл. 1.

Таблиця 1 – Аналіз динаміки показників функціонування податкової системи України у 2018-2022 роках [1, 2, 3]

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютний приріст (+/-)
						2022 / 2018
Коефіцієнт збирання податків	99,6	96,2	101,9	103,7	84,3	-15,3
Фіскальна ефективність податкової системи	90,16	90,40	147,62	142,11	154,93	64,77
Рівень податкової заборгованості	10,3	11,7	9,2	7,3	10,9	0,6
Рівень списаної податкової заборгованості	0,4	0,5	1,3	0,5	0,1	-0,3

За досліджуваний період податкова система України не у повній мірі забезпечила мобілізацію запланованих обсягів податкових надходжень (виняток 2020-2021 роки), що свідчить про недостатню ефективність та негативну її характеристику. Зростання частки доходу суб'єктів бізнесу на кожну витрачену ними гривню засвідчує позитивні прорости показників фіскальної ефективності податкової системи. Актуальним питанням залишається зниження обсягів витрат на адміністрування, у тому числі і за рахунок процедур цифровізації податкових відносин та оптимізації

податкових органів.

Базовими бюджетоутворюючими платежами визначено податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, податок на прибуток та акцизний податок. Доволі нестабільним визначається коливання рівня реальної податкової заборгованості в Україні (з 10,3% у 2018 році до 7,3% у 2021, зі зростанням до 10,9% у звітному році).

В рамках реалізації регулюючого призначення функціонування податкової системи встановлено феномен – значні бюджетні втрати податкових доходів, зниження рівня оподаткування за окремими платежами, не тільки не ліквідували пільгове оподаткування, а посилили його (рис. 1).

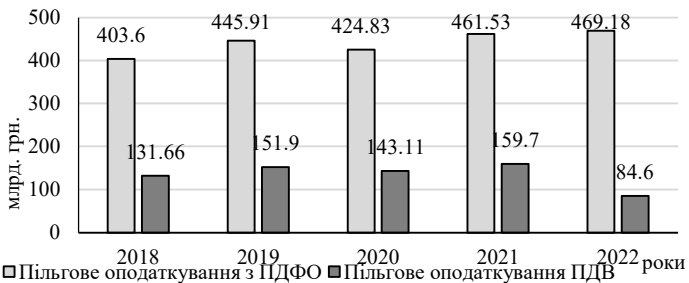

Рис. 1. Динаміка втрат бюджету від пільгового оподаткування податком на доходи фізичних осіб та ПДВ за 2018-2022 роки, млрд. грн. [1, 2]

Відмічено деяке зниження рівня податкового навантаження в Україні: з 27,8% у 2018 році до 26,0% у звітному періоді.

Аналіз показників впливу податкової системи на ділову активність суб'єктів бізнесу дозволило встановити комплекс проблем функціонування податкової системи України, що чинять негативний вплив на суб'єктів бізнесу та їх результати господарювання. Ключовими серед них встановлено: недосконале адміністрування податків і зборів, низький рівень довіри платників до держави та слабка податкова культура платників, рівень тіншової економіки, неефективність податкових пільг, нерівномірний розподіл податкового навантаження, складні схеми оподаткування доходів фізичних осіб та їх майна, труднощі та невідпрацьованість схем оподаткування доходів інтернет торгівлі, операцій з електронною валютою та активами.

Вважаємо, що основними оздоровчими заходами у ході податкового регулювання та стимулювання економічного зростання є: удосконалення традиційних податкових підходів та технологій, законодавче закріплення, адаптація особливостей справляння податкових платежів за новітніми податковими операціями та податковими базами (інтернет-торгівлі та операцій з криптовалютою і криптоактивами). Удосконалюючи пільгове

оподаткування, доцільно запровадити аналітичну систему визначення ефективності застосування пільг, яка б функціонувала на основі баз даних органів ДПС України та інших органів державної влади (особливий акцент на пільгах інвестиційної діяльності, НДДКР тощо). Знизити рівень податкового навантаження можливо в результаті правильного вибору режиму оподаткування. Удосконалити та врегулювати питання оподаткування інтернет торгівлі можливо завдяки законодавчому закріпленню механізму оподаткування операцій, з визначенням місця оподаткування, вигодонабувача та рівня їх оподаткування, в тому числі ПДВ. Хмарні технології, смарт-контракти та податкова координація – повинні сприяти таким процесам. Оподаткування криптовалюти та криптоактивів варто здійснювати шляхом поділу на категорії та диференціації ставок оподаткування (0% або 18%) тощо.

Вважаємо, що економічно грамотне провадження податкових методів стимулювання та функціонування податкової політики формуватиме комфортні умови ведення бізнесу, підвищення мотивів господарської діяльності, а в середньо- та довгостроковій перспективі формуватиме міцне підґрунття наступного економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України (2024). URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>.
2. Офіційний сайт Державної податкової служби України (2024). URL: <https://tax.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України (2024). URL: www.treasury.gov.ua.

ЯКІСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ – КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

к.т.н., доцент Ольга Холодова

ст. викл. Марина Бугайова

студент групи Тд-52-23 Віталій Ковальов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна

Офіційно представлений Президентом Європейської комісії Урсулою фон дер Лєєн в Європарламенті 11 грудня 2019 р. Європейський зелений курс (ЄЗК) є керівництвом до дій, які здатні перетворити Європу на перший у світі кліматично нейтральний континент до 2050 р. Ключовими напрямками ЄЗК є чиста енергія, кліматична дія, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, зменшення забруднення довкілля, біорозмаїття, стійка аграрна політика. ЄЗК передбачає стимулювання розвитку економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, трансформування кліматичних та екологічних викликів на можливості у всіх сферах та політиках ЄС, гарантуючи справедливий та інклюзивний характер зеленого переходу [1].

У 2020 р. в Україні розпочалися внутрішні дискусії щодо ЄЗК, де одну з ключових ролей у реалізації цілей ЄЗК відіграє озеленення транспортної сфери. Викиди у транспортному секторі повинні бути скорочені на 90% до 2050 р. Очікується максимальний перехід на транспортні засоби (ТЗ) з нульовим показником викидів, а також які поєднуюватимуть у своєму функціонуванні електроенергію та водень. "Цифровізація, послідовне інвестування в розвиток інфраструктури громадського транспорту, більш екологічно чиста вантажна логістика, мобільний менеджмент, доступні мобільні послуги, а також соціально справедлива мобільність та безпекові аспекти безпеки транспорту" – все це має бути поєднаним задля створення повністю інтегрованої транспортної системи.

Безумовно, акцентування уваги на важливості переходу на екологічно чисті ТЗ та ТЗ без викидів, а також на розвиток альтернативних видів палива є актуальним вектором. Але планувати не значить виконувати. А діяти потрібно вже зараз. І не в одному напрямку, а в різних. У наш час кількість ТЗ у всьому світі невпинно зростає, а вони є найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в містах. Саме викиди автотранспорту становлять 70-85% від загальних [2]. Щодо України: 1/4 всіх ТЗ в країні - це старі моделі, що не відповідають жодним екологічним нормам. До того ж, на тих вулицях міст, де щодня спостерігається скупчення ТЗ, концентрація токсинів у повітрі перевищує допустиму в 3-4 рази. Перехрестя – найбільш небезпечні елементи вулично-дорожньої мережі (ВДМ), на яких відбувається за статистикою найбільша кількість дорожньо-транспортних пригод (ДТП), і чимало з них провокуються не лише недбалістю водіїв, а й недосконалою організацією дорожнього руху (ОДР), яка впливає також і на збільшення транспортних затримок, утворення заторів, що, в свою чергу, викликає зниження швидкості пересування і невиправдану перевитрату палива. Постійні затори перед перехрестями, часті зупинки, гальмування і набирання швидкості є причинами підвищеного забруднення повітряного басейну міста і транспортного шуму.

Актуальність проблеми зменшення негативного впливу автотранспорту на навколишнє середовище потребує широкомасштабних комплексних заходів: так, по-перше, як це і зазначено в ЄЗК, зменшення токсичності викидів від кожного окремого ТЗ шляхом удосконалення окремих агрегатів та використання більш безпечних видів палива; по-друге, зниження концентрації шкідливих речовин (ШР) в атмосферному повітрі за рахунок раціонального планування та забудови приміагістральних територій, газозахисних споруд та озеленення; зменшення обсягів викидів від потоків автотранспорту на магістралях шляхом удосконалення транспортно-планувальних характеристик ВДМ та покращення ОДР.

У зв'язку зі специфічними умовами руху на транспортних розв'язках (зниження швидкості перед поворотом праворуч або ліворуч через проїзд

зустрічних транспортних потоків (ТП) або пропуск пішоходів, здійснення самого повороту тощо) ці ділянки є найбільш небезпечними для учасників дорожнього руху і знижують пропускну спроможність дороги в цілому, що негативно впливає не лише на експлуатаційні показники автомобільного транспорту, а й на екологічну безпеку перехрестя.

Сьогодні в Україні велика увага приділяється розробці перспективних планів розвитку ВДМ з урахуванням зростання кількості міського населення та зміни транспортної ситуації. На дорогах з'являються ділянки, які все більше відповідають сучасним вимогам, що дає змогу вирішити проблеми дорожнього руху – забезпечити комфортний та безпечний рух усіх його учасників. Але разом з тим, на жаль, не завжди враховується рівень забруднення навколишнього середовища на територіях, де здійснюються відповідні заходи щодо розвитку довкілля. Багато перехресть у містах працюють поза межами своїх можливостей і створюють довжелазні черги ТЗ, хоча вже впровадили деякі покращення, які довели свою ефективність – ефективність з точки зору зменшення аварійності та затримок руху, а не щодо екологічної безпеки елементів ВДМ.

Науковці кафедри організації та безпеки дорожнього руху Харківського національного автомобільно-дорожнього університету ретельно вивчають питання оцінки стану повітря, прогнозування та моделювання процесу забруднення атмосфери, спостереження за викидами ШР в залежності від розроблених комплексних схем ОДР. Огляд науково-технічної документації показав, що цим питанням взагалі приділяється мало уваги. Аналіз існуючих методів і методик прогнозування зміни забруднення навколишнього середовища дозволив визначитись з такими, що дозволяють оцінювати зміни забруднення навколишнього середовища на міських дорогах з урахуванням ОДР. Апробація зазначених методик дозволила встановити, що на усіх ділянках рівень забруднення повітря відповідає рівню “екологічно небезпечно”. Запропоновані варіанти зниження забруднення атмосферного повітря за рахунок введення програмного світлофорного регулювання або координованого управління на магістральних вулицях сприяють зниженню забруднення в м. Харків в діапазоні від 22% до 60% [3]. Усі практичні рекомендації кафедри з поліпшення екологічного навантаження в результаті наукових досліджень, підтверджують необхідність вибору найбільш раціональних заходів ОДР. Але вирішити проблему можливо, як вже зазначалось, лише при комплексному підході: зменшення токсичності викидів від кожного окремого ТЗ, раціональне планування газозахисних споруд та озеленіння і, головне, удосконалення ОДР.

В сучасних умовах достатньо швидко розвивається програмне забезпечення для розробки різних типів транспортних моделей. Спеціалізовані пакети транспортного планування можуть забезпечити кількісну оцінку

основних параметрів транспортного процесу. Одним із найпопулярніших, а також необхідних для визначення екологічних характеристик елементів ВДМ є PTV VISSIM – багатоцільовий пакет для моделювання ТП на мікрорівні, який вважається ідеальним інструментом для муніципальних і транспортних органів, що працюють над скороченням викидів і відповідністю з екологічними стандартами. PTV VISSIM дозволяє якісно моделювати дорожній рух, спрямований на підвищення ефективності та безпеки руху, що, у свою чергу, зменшує вплив транспортних засобів на навколишнє середовище. Серед характеристик навколишнього середовища, розрахованих у PTV VISSIM, є кількість монооксиду вуглецю на один ТЗ, кількість монооксидів азоту, кількість летких органічних сполук і споживання палива.

Таким чином, імітаційна мікромодель дозволяє більш детально відобразити існуючу транспортну ситуацію та аналізувати доцільність вибору того чи іншого методу ОДР; проектувати, випробовувати та оцінювати вплив режиму роботи світлофора на характер ТП; оцінювати транспортну та екологічну ефективність запропонованих заходів тощо. Оцінка екологічної безпеки на основі результатів моделювання в PTV VISSIM на даний момент є найкращим варіантом, який враховує різні характеристики дорожнього руху, причому деякі з них більш точно, ніж інші методи та різні умови руху, хоча це вимагає збору досить великої кількості вхідних даних та досконалого відтворення умов реального руху.

Список використаних джерел

1. Європейський Зелений курс. *Представництво України при Європейському Союзі*: веб-сайт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення 17.02.2024)
2. Транспортна екологія: навчальний посібник / за заг. ред. С. В. Бойченка. Київ: НАУ, 2017. 507 с.
3. Innovations in the Education of the Future: Integration of Humanities, Technical and Natural Sciences: International collective monograph, FIT CTU in Prague 2023. 722 p. DOI 10.5281/zenodo.10277355 ISSN 0-745110-169734. P. 226-246.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТА СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ТА МСФЗ

професор Овсюк Н.В.

Національний авіаційний університет, Україна

В складних економічних умовах сьогодення в Україні назріла потреба удосконалення існуючих та розроблення додаткових НП(С)БО, що сприятиме розвитку інтеграційних процесів та наближенню національної системи обліку до МСФЗ.

Окреслені питання ґрунтуються не лише на удосконаленні системи

бухгалтерського обліку в Україні, а також враховуючи регламентацію обліку і звітності з боку вітчизняних законодавчих актів, важливим є адаптація фінансової звітності нашої держави до МСФЗ та законодавства ЄС у сфері обліку, аудиту та оподаткування.

Визначення тенденцій та шляхів гармонізації обліку та звітності в Україні відповідно до МСФЗ та законодавчої бази ЄС сприятиме виявленню проблемних питань та окресленню перспектив щодо відповідності фінансової звітності вимогам міжнародних стандартів.

МСФЗ виступають методологічним підґрунтям порівняння звітності компаній, які здійснюють господарську діяльність у різних кранах світу, та забезпечення зацікавлених користувачів зрозумілою та достовірною інформацією щодо результатів господарської діяльності.

Створення ЄС зумовило активізацію процесів стандартизації та уніфікації чинного законодавства, зокрема у сфері бухгалтерського обліку і звітності, що стосувалося країн, які належать до ЄС. Діяльність ЄС, спрямована на упорядкування обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання, зумовила затвердження директив, які стали обов'язковими для країн-учасниць [1]. Директива 2006/43/ЄС щодо обов'язкового аудиту річної фінансової та консолідованої звітності була прийнята у травні 2006 р.

Згодом, у червні 2013 р. Європарламент затвердив Директиву 2013/34/ЄС у сфері бухгалтерського обліку, згідно з положеннями якої, члени ЄС повинні скоординувати в продовж двох років національне законодавство в напрямку зниження бюрократичного навантаження на суб'єктів малого підприємництва та гармонізації фінансової звітності.

Директиви ЄС проголошують основні засади щодо методики складання, змістового наповнення та подання фінансової звітності компаній, враховуючи цілі формування єдиного європейського ринку і вимоги гармонізації та зіставності показників звітності.

Процес імплементації Директив ЄС в Україні не повинен призводити до ґрунтовної зміни законодавчої бази у сфері обліку, аудиту та оподаткування адже потрібно враховувати національні особливості законодавства щодо бухгалтерського обліку та економіки в цілому [2].

Доцільно поетапно вносити зміни до нормативно-правових актів України, враховуючі імплементацію Директиви 2013/34/ЄС, зокрема до НП(С)БО 1, НП(С)БО 2 та Закону 2258-VIII [3].

Діяльність міжнародних установ зі стандартизації облікової інформації спрямована на вирішення проблематики щодо удосконалення та узгодженості показників фінансових звітів, що складені суб'єктами господарювання, які належать різним країнам світу, для задоволення потреб користувачів.

Компанії, які здійснюють експортні операції та співпрацюють із зовнішніми інвесторами, виходять на ринки капіталу, формують звітність

відповідно до міжнародних стандартів. Процес узгодження вітчизняної системи обліку і звітності до вимог МСФЗ та законодавства ЄС зумовлює нові підходи до формування звітності, а також до генерованої облікової інформації, яка слугує підґрунтям для прийняття раціональних управлінських рішень.

Форми фінансових звітів за МСФЗ багато у чому подібні до вітчизняних, однак міжнародні стандарти містять велику кількість прикладів, які ретельно розкривають сутність господарських операцій.

МСФЗ спрямовані на формування об'єктивної інформації про поточний фінансовий стан суб'єкта господарювання. Тому базисом є облікові дані щодо справедливої вартості активів, зобов'язань та інструментів власного капіталу. Формування політики стосовно оцінки об'єктів обліку згідно МСФЗ є найбільш трудомісткою ділянкою при переході на міжнародні стандарти. Проте, застосування МСФЗ забезпечує відображення реального майнового стану відповідної компанії. Тому запровадження міжнародних стандартів є доцільним для суб'єктів господарювання, які прагнуть залучити інвесторів та розвивати економічні зв'язки з іноземними партнерами [1].

Переваги ведення обліку та формування фінансової звітності у відповідності до методичних підходів МСФЗ є незаперечними для компаній, адже є інструментами, що сприяють глобалізації економічного розвитку.

Для успішного запровадження МСФЗ потрібно систематично проводити роботу з удосконалення нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в напрямку узгодження із законодавством ЄС, а також наблизити НП(С)БО до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Лукановська, І.Р. (2015). Адаптація фінансової звітності України до вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського університету*. (1(45), 321-324.
2. Афанас'єва І.І. (2017). Впровадження положень Директив ЄС в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. (3(233), 9-12.
3. *Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність* (Закон України). № 2258-VIII. (2017). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2258-19>.

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ ЄС НА ГАРМОНІЗАЦІЮ ПДВ ЯК ЕЛЕМЕНТА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Професор Синчак В.П.

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова, Україна*

Із прийняттям 17 січня 2024 року Європейською Комісією рішення про початок скринінгу вітчизняного законодавства ще більше наблизило вступ

України до Європейського Союзу (далі – ЄС) та посилило напрями досліджень у процесах євроінтеграції. Означене стосується і податкового законодавства, яке повинне змінюватися та інтегруватися в середовище нормативно-правових актів, які регулюють функціонування податкового механізму ЄС.

Зазначеному рішенню з боку Європейської Комісії передувало внутрішній селф-скринінг. Основним завданням останнього було виявлення прогалин та їх усунення в українському законодавстві для підготовки нашої держави до ведення переговорів стосовно вступу в ЄС.

Завдяки селф-скринінгу урядовцями України здійснено значну за обсягом перевірку національного законодавства на предмет його відповідності чинним нормативно-правовим актам ЄС. По суті, як зазначає прем'єр-міністр України Д. Шмигаль, відбулась верифікація біля двадцяти восьми тисяч [1] нормативно-правових актів ЄС та відібрано майже дві тисячі вісімсот документів [1] для їхньої подальшої імплементації.

Відтак від юридичного започаткування відносин із ЄС (тобто від дати підписання 14 червня 1994 року Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС і державами-членами та Україною) пройшло майже 30 років наполегливої управлінської діяльності та нормотворчої роботи. До важливих їхніх напрямків в умовах євроінтеграційних процесів потрібно віднести необхідність здійснення гармонізації непрямого оподаткування. У його складі слід виокремити податок на додану вартість, з огляду на декілька причин, поперше, як основного джерела формування бюджетів у державах-членах ЄС (у середньому біля 18 %), і, по-друге, як однієї важливої умови для держав-членів ЄС, які повинні використовувати ПДВ у національних податкових системах.

Тому при вступі України до ЄС національний механізм функціонування ПДВ повинен бути адаптованим до умов дії податкового механізму Європейського Союзу. Адже у такій адаптивності зацікавлені як країни-члени ЄС, так і платники ПДВ України. Очевидно, що саме через таку обопільну зацікавленість здійснюється вплив на гармонізацію національного ПДВ як елемента податкової системи України до умов податкового механізму ЄС.

Під гармонізацією податку на додану вартість будемо розуміти процес уніфікації національного ПДВ до податкового механізму ЄС на основі адаптованого законодавства України до критеріїв нормативно-правових актів Європейського Союзу.

Для з'ясування того, наскільки досліджуваний податок відповідає означеним причинам, з яких він запроваджений в ЄС, спроєктуємо їх на чинні умови функціонування податкової системи України. Така проєкція дозволить встановити, як при зіставленні різних податкових механізмів простежується очікувана гармонізація. Означений підхід важливий з погляду виявлення прогалин, які можливо усунути ще як на етапі селф-скринінгу, так і під час скринінгу вітчизняного податкового законодавства.

Тож з погляду першої з названих вище причин, зокрема стосовно вагомого джерела доходів Державного бюджету України, відзначимо, що за цією ознакою вітчизняний ПДВ не поступається податку держав-членів ЄС. Більше того, його частка у структурі податкових надходжень держбюджету в окремих роках знаходилася на рівні понад 38 %. Отож у вітчизняних реаліях вказана частка залишалася більшою від середньої по державах-членах ЄС.

Причому, навіть у період великої російсько-української війни, обсяг ПДВ, хоча і зменшився в Державному бюджеті України, проте у структурі доходів його частка продовжує залишатися високою, порівняно з державами-членами ЄС. Так за даними інформаційних ресурсів [2], очевидно, що у структурі державного бюджету 2023 року частка ПДВ складала 20 %, тоді як у 2022 році вона становила 25 % від усіх доходів.

Стосовно іншої причини, зокрема щодо доцільності функціонування ПДВ в Україні, то тут лише зауважимо, що в останні роки у вітчизняних наукових працях та й у виданнях практичного спрямування таке питання вже майже не дискутується. Адаже наявність у вітчизняній податковій системі ПДВ є необхідною умовою вступу України до ЄС. Мабуть це й створило умови для його суспільного затвердження. Відтак парадигма вітчизняної резистентності, що простежувалася на етапі введення ПДВ до податкової системи України, змінилася на європейське сприйняття, яке згодом трансформувалося у необхідність податкової гармонізації до податкового механізму ЄС.

Таким чином на теперішньому етапі євроінтеграційних процесів залишається успішно здійснити скринінг вітчизняного законодавства та на його основі розпочати гармонізацію ПДВ до умов податкового механізму ЄС. Така уніфікація повинна здійснюватися як з урахуванням методів нарахування ПДВ, його сплати, адміністрування тощо, так і бюджетного відшкодування.

Список використаних джерел

1. Шмигаль Д. Ще один важливий етап на шляху України до членства в Європейському Союзі. URL: <https://suspilne.media/663420-evrokomisia-pocne-skrining-zakonodavstva-ukraini-u-mezahpidgotovki-peregovornoj-ramki-smigal/>
2. Відшкодування ПДВ: податкова повернула лише 63% запитаного. URL: <https://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/29100-vidshkoduvannia-pdv-podatkova-povernula-lyshe-63protsent-zapytanoho.html>

РОЗДІЛ 3
МЕХАНІЗМИ ЄС ДЛЯ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНИМИ,
ЕКОЛОГІЧНИМИ, ГЕОПОЛІТИЧНИМИ, СОЦІАЛЬНИМИ І
ТЕХНОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ

SECTION 3
EU MECHANISMS FOR COMBATING ECONOMIC,
ENVIRONMENTAL, GEOPOLITICAL, SOCIAL AND
TECHNOLOGICAL
RISKS

СУПУТНИКОВИЙ МОНІТОРИНГ БЕРЕГОВОЇ СМУГИ ЯК
ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ ТА
ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ

д.ф. з наук про землю **Сриберко А.В.**

д.е.н., професор **Петрушенко М.М.**

інженер першої категорії **Степанова Ю.В.**

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України»

Супутниковий моніторинг берегових смуг – це потужний інструмент, що дозволяє спостерігати та аналізувати зміни берегової лінії, рівня води, рослинності та діяльності людини вздовж берегової лінії. Ця технологія використовує супутникові знімки для відстеження берегової ерозії, моніторингу рівня забруднення та оцінки впливу зміни клімату на прибережні райони. Дані, зібрані в результаті супутникового моніторингу, можуть бути використані для обґрунтування стратегій управління прибережними районами, захисту прибережних екосистем та запобігання стихійним лихам, таким як штормові нагони.

Сьогодні, дослідження стану берегових смуг водних об'єктів є актуальними у всьому світі, зокрема в Україні. Адже питання охорони та збереження морської прибережної зони є одним із найважливіших напрямків у законодавчій та науковій галузях Світу. Відомо, що прибережні екосистеми є одними з найпродуктивніших на Землі. Вони надають основні екосистемні послуги, такі як захист узбережжя від штормів, місця нагулу риби та інші [1].

Дослідження у галузі морських наук значно полегшує наявність доступної інформації дистанційного зондування Землі. Це пов'язано з тим, що супутникові вимірювання дозволяють охоплювати великі території з високим

просторовим розрізненням, незважаючи на державні кордони окремих держав, їхні економічні зони тощо [2].

Останнім часом, для досліджень мінливості стану морської берегової смуги застосовуються багатоспектральні супутникові знімки земної поверхні. Комбінація даних різного спектру зйомки поверхні Землі дає нам детальну інформацію про тип та розташування відповідного об'єкту на земній поверхні.

Метою нашої роботи було дослідити мінливість стану берегової смуги в районі Великої Одеси на основі супутникової інформації. Для цього нам необхідно було чітко виокремити межу у даних супутникових знімків між сушею і морем. Дешифрування водних та наземних об'єктів за допомогою вегетаційних індексів є дуже популярним серед міжнародних та українських науковців в галузі Наук про Землю.

Просторово-часова мінливість прибережної смуги досліджуваного району визначалася шляхом зіставлення берегових ліній між собою у період 2003-2023 рр. Вихідними даними для виокремлення берегової смуги слугували багатоканальні супутникові зйомки земної поверхні, які проводилися сузір'ям супутників Landsat [3]. Для чіткого виокремлення межі у даних супутникових знімків між сушею і морем ми застосували метод обробки супутникових знімків Normalized Difference Water Index (NDWI). NDWI використовується для визначення об'єктів відкритої води та виокремлення їх на супутниковому зображенні на фоні ґрунту та рослинності. NDWI розраховується за допомогою комбінації GREEN-NIR (видимого зеленого та ближнього інфрачервоного діапазону) для виявлення незначних змін вмісту води у водоймах [4].

Розрахунки проводились на основі професійної географічної інформаційної системи з відкритим вихідним кодом (QGIS) [5] та встановленим плагіном Semi-Automatic Classification Plugin (SCP) [6]. Також для вдалого виконання поставленого завдання та проведення необхідних розрахунків використовувалось спеціалізоване програмне забезпечення ArcMap [7].

На підставі отриманих результатів розрахунків нам вдалося виявити ерозійні зони берегової смуги Чорного моря в районі Великої Одеси, отримати статистичні характеристики її просторово-часової мінливості у періоді 2003-2023 рр. Серед основних статистичних параметрів нами було розраховано характеристики чистого руху берегової лінії – NSM (Net Shoreline Movement), показнику кінцевої точки – EPR (End Point Rate) та зважену лінійну швидкість – WLR (Weighted Linear Rate), що описують просторово-часову мінливість берегової смуги.

За результатами розрахунків наведено, що максимальна ерозія узбережжя Чорного моря в районі Великої Одеси у періоді 2003-2023 рр. досягала відмітки близько 60 метрів. Максимальна середньорічна швидкість ерозії досліджуваного узбережжя склала близько 3 м/рік.

На підставі схеми інженерної підготовки та захисту території міста Одеса (згідно Генерального плану міста Одеси) [8] наведено існуючий стан берегозахистних укріплень та заплановані протизсувні та протиерозійні заходи берегової смуги до 2031 року.

Для визначення можливого проведення берегоукріплювальних, протизсувних або протиерозійних робіт у період 2015–2023 роки нами було змодельовано просторово-часову мінливість берегової смуги Чорного моря в районі Великої Одеси для виявлення активних абразійно-ерозійних процесів у зазначений період. Також нами було змодельовано просторово-часову мінливість берегової смуги Чорного моря в районі Великої Одеси до 2034 та 2044 рр. за умови невиконання берегозахисних робіт з 2023 року.

Результати розрахунків показали, що активні абразійно-ерозійні зони простягаються уздовж узбережжя міста Одеса на ділянках від району Чорноморки до Одеського морського порту та в районі пляжу Лузанівка до Молодої Гвардії. Також такі ділянки спостерігаються і в Крижанівці та в районі селища Ліски Лиманського району Одеської області. Великі ділянки високої ерозії спостерігаються в районі селищ Фонтанка, Вапнярка й трохи менше в районі селища Нова Дафіновка.

Результати моделювання та розрахунків чистого руху берегової лінії ерозійних зон (NSM) Чорного моря в районі Великої Одеси до 2034 вказують на те, що протягом наступного десятиріччя з 2023 до 2034 років деякі ділянки берегової смуги поглибляться у бік суходолу на 30 метрів з максимумом майже 40 метрів у разі невиконання берегозахисних заходів з 2023 року.

Результати моделювання просторово-часової мінливості берегової смуги до 2044 року вказують на значне погіршення ситуації у разі невиконання берегозахисних робіт з 2023 року. Абразійно-ерозійні ділянки будуть активно розвиватись та досягати за двадцятирічний період з 2023 до 2044 року вже показників 65–70 метрів з максимумом у майже 80 метрів зсуву берегової смуги у бік суходолу.

Таким чином на підставі вищенаведеного можна констатувати про те, що на сьогодні, коли країна знаходиться у воєнному стані, розробляти та втілювати масштабні, ресурсномісткі проекти є не доцільним. Але, все ж таки, держава інвестує мільйони бюджетних коштів на підтримку охорони та збереження узбережжя м. Одеса. Необхідним є тільки їх раціональний розподіл на невідкладні або першочергові заходи по підтримці й збереженню берегових смуг та їх екосистем від незворотного руйнування та знищення.

Список використаних джерел

1. Stepanova Yu.V. (2023). Preservation of the ecological state of the marine coastal zone of Ukraine as a strategic goal of blue growth. *Economic Innovations*, 25(3(88)). pp. 230-242. [https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.3\(88\).230-242](https://doi.org/10.31520/ei.2023.25.3(88).230-242).
2. Sryberko A., Sryberko A. (2023) Analysis of the application of the normalized difference water index (NDWI) in the Odesa Bay area of the Black sea. *Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень*:

матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Суми, 3 листопада, 2023 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: ТОВ "УКРІОГОС Груп", С.190-192. DOI: <https://doi.org/10.36074/mcnd-03.11.2023>.

3. NASA Landsat Science. Satellite. (2023). Retrieved from <https://landsat.gsfc.nasa.gov/satellites/>.
4. EOS Data Analytics. Satellite. (2023). Retrieved from <https://eos.com/find-satellite>.
5. QGIS. Discover QGIS. (2023). Retrieved from <https://qgis.org/en/site/about/index.html>.
6. Semi-Automatic Classification Plugin. Introduction. (2023). Retrieved from <https://semiautomaticclassificationmanual.readthedocs.io/en/latest/introduction.html>.
7. Esri ArcGIS Desktop. (2023). ArcMap. What is ArcMap? Retrieved from <https://desktop.arcgis.com/en/arcmap/latest/map/main/what-is-arcmap-.htm>.
8. Генеральний план міста Одеса. (2015). Retrieved from <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/69315/> (дата звернення: 20.02.2024).

SOCIO-ECONOMICAL QUINTILES OF REFUGEES AND FORCIBLY DISPLACED PERSONS. MAIN PERSPECTIVE MECHANISMS OF INTEGRATION AND SOCIAL INCLUSION IN PROCESS OF BUILDING SUSTAINABLE SOCIETY

PhD in Medicine **Larysa Kupriianova**
Humanitas University, Milan, Italy
University of Wrocław, Poland
Master of Laws **Daryna Kupriianova**
DAR for Peace and Equality, Milan, Italy

The mechanisms of building modern sustainable and human-friendly inclusive society are usually being analyzed under the prism of at least formal existence of aforementioned mechanisms. So that we are able to decide, whether the postulated mechanism is sufficient/successful enough to enable us to reach the primary goal, or it is not, therefore, the whole system needs a respective novelization.

On the other hand, one of the leading “mechanisms” of social, societal, legal and economical development of a modern, in particular, European and, generally, the whole global society is based on clear ability to understand challenges that our society is being confronted with, as well as being able to react appropriately and optimize currently existing situation.

The basic source of sustainability and resistance towards any kind of societal, legal, economical and even military challenges is based definitely on human resources. Human, as a citizen, as a person without a citizenship (stateless), or the persons, who are every single day becoming a pushing mechanism of an incredibly significant power: migrational processes, therefore migrants and multiple groups of forcibly displaced persons. The last two great groups are a litmus test for success and flexibility of any kind of social mechanism on every continent around the World. Our current ability to include these people, let them integrate and support them in their integration process, optimize and promote their way to self-development with

a subsequent introduction of their potential, talents, creativity or even physical power, what is also important; with a simultaneous free will (better to say “desire”) to be tolerant, non-xenophobic, open-minded to social groups, which are becoming more and more valuable for any kind of processes we can notice nowadays, is a basis for development of any kind of mechanism, we actually are supposed to build, novelize or develop as a society.

The impotence or unclarity of mechanisms, which exist today is based on tendencies to simplification of processes that currently take place around us. One of the predominant crucial chapters of migrational processes, which is, on one hand, currently being systematically underestimated in our society, but, on the other hand, constitutes a corner stone for actual development of mechanisms that (as we have already said) are supposed to be developed, is a modern attitude to the theory of socio-economical quintiles.

As it is clearly known, general concept of social quintiles looks as follows: “An income quintile is a measure of neighborhood socioeconomic status that divides the population into 5 income groups (from lowest income to highest income) so that approximately 20% of the population is in each group”[1]. In our respective research on the matter, the specific character of society build on the basis of the analyzed theory is called “Free Natural Inequality” (FNI), therefore, the index and level of differences, which are directly supposed to be socially accepted and are accepted in the aforementioned way. More precisely, we define it as: “natural state of being, when everybody does not have an equal opportunity from the very beginning, but is free to “do his/her best” to learn/to develop him/herself, to move forward, to obtain/practice new skills in the aim of reaching his/her professional and/or personal goal. Despite different sources, literally everything is available in this World. Therefore, the question is, how to obtain sources, necessary to reach the goal, which this given individual desires to possess” [2,3].

If we take into consideration social, economical and legal status and, subsequently, well-being of all newcomers, (therefore, we shall basically distinguish migrants and every group of forcibly displaced persons, including refugees and persons under international protection), there is a definite legal attitude that we are theoretically supposed to take into account while reaching any kind of conclusions on their matter: thus, Article 8 of the Treaty of the Functioning of the European Union empowers the EU to introduce measures eliminating inequalities and urges it to promote equality between men and women through all its policies. The Charter of Fundamental Rights of the European Union, in the title III “Equality” postulates the equality before law (Art. 20), non-discrimination (Art. 21), cultural, religious and linguistic diversity (Art. 22), equality between men and women (Art. 23), the rights of the child (Art. 24), the rights of elderly (Art. 25), and postulates the integration of persons with disabilities (Art.26) [4-11]. Therefore, the ideal state of being is postulated in the European legislation, which should promote and ensure same rights

and the same level of liberties for all people, regardless their national and cultural background, gender, race, religious beliefs, political views, social status etc. In a such way, our society and governmental institutions try to ensure properly “equal chances” for self-development and personal realization in a given society [2,3].

However, the difference between people with “local” and “migrational” background are absolutely visible, active, practical and they do influence everyday functioning of all mechanism that are involved into nowadays’ societal well-being, as well as are directly blocking those ones, which are supposed to be successfully developed or optimized.

Despite, current tendencies of modernization of European and generally global migrational legislation (those tendencies are basically grounded on statistic data, which says directly that nowadays, in particular, on the territory of the EU, there are 8% of people declaring somehow migrational backgrounds. Under the perspective of the full-scale war, which is still ongoing on the territory of Ukraine, after being provoked and started by Russia, there were additional almost 8 million of refugees, forcibly displaced persons, persons under international protection from Ukraine, who are/were temporarily based in the EU, including those ones, who decided either to come back home or to reside permanently in the European Union). Under any rational perspective, after the year 2022, the European and Global societies were again challenged: the persons coming both as migrants, and forcibly displaced persons, in particular, to the territory of the EU, suffer from lack of social mechanism of adaptation, inclusion and integration. It is indirectly related to legal inability to flexibly react on social challenges and changes, but this negative tendency influences modern development of all existing legal and formal mechanisms, including ones, which are directly connected with perspective military and economical potential of the EU member states.

Thus, we have led respective (since 2022-2024) research, with simultaneous cumulation of appropriate statistic data, and came up with the following conclusions: there is no closed catalogue of socio-economical quintiles of people currently declaring migrational backgrounds. The traditional quintiles’ system cannot be applied to economical evaluation of their potential and ability to optimize both directly and indirectly necessary mechanism, in particular, in the EU.

To exemplify our findings, the following social groups, will possess drastic cultural, traditional, historical and religious alterations, which will directly influence their ability to integrate into a given society, be socially included, accepted, as well as being enabled to apply their proper human potential, including introducing financial assets or personal military potential on the territory of the accepting country.

- refugees from the Middle East (poor class);
- refugees from the Middle East (middle class);
- refugees from the Middle East (rich class/high class);

illiterate refugees from all three categories mentioned above;
 refugees from all three categories mentioned above possessing higher education degree;

- refugees from the Eastern countries (poor class);
- refugees from the Eastern countries (middle class);
- refugees from the Eastern countries (rich class/high class);
- refugees from Western countries (poor class);
- refugees from Western countries (rich class/higher class);
- refugees from Western countries (middle class);
- refugees representatives of the Christianity;
- refugees representatives of the Muslim religion;
- refugees from African continent (poor class/illiterate);
- refugees from African continent (poor class/literate);
- refugees from African continent (high class/rich class/literate);

refugees of all categories mentioned above possessing educational degree from the EU University and/or experience of working on the territory of the EU.

As we have already emphasized before, the situation of aforementioned categories and numerous others are drastically different from state to state, and even from city to the city, from town to town, from village to village, The ability of these people to belong to socio-economical quintiles does not depend solely on the so-called “starting point”/assets, educational, professional, linguistic proficiency etc. It is basically predetermined by social and societal limitations, prejudices, biases, fear and expectations within accepting community towards any group of newcomers and their backgrounds. These biases/prejudices differ persons into unmeasurable and unidentifiable clusters, by rendering them in such way unable to adopt local traditions and culture, to integrate and be socially included. Later, non-properly integrated individuals are suffering from improper schooling / or lack of access to schooling, lack of ability to go up along the professional ladder, or even lack of working places and sources to satisfy basic needs.

The irrational social division, based on prejudices and biases, which exists currently, as even the global tendency, renders every social community vulnerable to challenges, we try to identify main mechanisms for. The impotent processes of integration and social inclusion lead to disrupting one’s feeling of belonging, believing into the state (even accepting one) as an individual’s protector, destroys all possible patriotic senses of belonging, which may be absolutely crucial from people with migrational background in case of military aggression onto the territory of the accepting country, alongside with unwilling or direct rational inability to introduce financial resources, which could be introduced, in case of appropriate societal tolerance inside a given community. What is more, it may also increase tendencies to migrational nomadism, as we have already clarified in the respective research [12].

To sum up, to develop any necessary social, legal, economical mechanism within the process of building sustainable society, we shall at least reduce xenophobic, discriminational tendencies, through education in the sphere of overcoming general prejudices, biases and predominant fears towards newcomers with various backgrounds. Once the proper and basic division into socio-economical quintiles will be normalized towards persons with migrational backgrounds, every given society will be able to come up with necessary mechanism, which would be crucial for its sustainable development, economical prosperity and military security.

References

1. Concept: Income Quintiles - Child Health Income Quintiles, The University of Manitoba. URL: <http://mchp-appserv.cpe.umanitoba.ca/viewConcept.php?printer=Y&conceptID=1161#:~:text=Introduction,population%20is%20in%20each%20group>.
2. Natural and artificial inequalities under the prism of egalitarian and libertarian theories (article)//L. Kupriianova, D. Kupriianova. The IV International scientific and theoretic conference «Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements». Stockholm, Sweden, 2023.
3. Kupriianova L., Kupriianova D. Quintiles of income in case of local community, refugees and forcibly displaced persons, natural and artificial inequality of modern times. The VIII International Scientific and Practical Conference “Current Issues and Prospects for the Development of Scientific Research”//INTERCONF, Scientific Publishing Center. Orléans, France. November, 19-20th, 2023
4. Council Directive 79/7/EEC of 19 December 1978 on the progressive implementation of the principle of equal treatment for men and women in matters of social security. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/1979/7/oj>
5. Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/43/oj>
6. Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/78/oj>
7. Council Directive 2004/113/EC of 13 December 2004 implementing the principle of equal treatment between men and women in the access to and supply of goods and services. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/113/oj>
8. Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (recast). ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2006/54/oj>
9. Directive 2010/41/EU of the European Parliament and of the Council of 7 July 2010 on the application of the principle of equal treatment between men and women engaged in an activity in a self-employed capacity and repealing Council Directive 86/613/EEC. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2010/41/oj>
10. Treaty of the Functioning of the European Union//<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>
11. The Charter of the Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>
12. Kupriianova L., Kupriianova D. Migrational nomadism: origins, prejudices, remedies. VII International Scientific and Practical Conference “Scientific Community: Interdisciplinary research”. February 6-8, 2024. Hamburg, Germany

РЕГУЛЮВАННЯ КОНЦЕПЦІЙ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ З ВРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ ТА МОЛОДІЖНОЇ АУДИТОРІЇ

Здобувачка Святна Т.

к.е.н., доцент Галинська А.В.

Сумський національний аграрний університет, Україна

У сучасному світі «Регулювання концепцій гендерної рівності з врахуванням гендерних особливостей серед студентської та молодіжної аудиторії» полягає в тому, що сучасне суспільство визнає необхідність вдосконалення гендерної рівності, особливо в контексті студентства та молоді. З урахуванням гендерних особливостей цільової аудиторії стає зрозумілим, що існуючі нерівності та стереотипи можуть впливати на освітні траєкторії, кар'єрний розвиток, а також загальний соціокультурний контекст.

Метою регулювання концепцій гендерної рівності з врахуванням гендерних особливостей серед студентської та молодіжної аудиторії є створення умов для повноцінного розвитку, рівних можливостей та справедливого доступу до ресурсів для всіх представників різних гендерних ідентифікацій. Ця мета передбачає: сприяння рівності, підтримка доступу, формування інклюзивного середовища, здійснення трансформацій.

Культура визначає, яким чином бажає бачити чоловіків та жінок, і ці очікування виявляються у формі гендерних норм – стандартів фемінності та маскулінності. Фемінність включає усе, що суспільство визнає як жіноче і вимагає від жінок. Маскулінність, натомість, описує те саме для чоловіків. Ці норми визначають, які особистісні риси і якості вважаються прийнятними для кожної статі.

Найтиповіший образ "справжнього" чоловіка передбачає силу, мужність, ініціативність та цілеспрямованість. У той час як "справжня леді" має відображати слабкість, жіночність, покірність, емоційність, ніжність і залежність. Ці стереотипи призначені для розподілу ролей у суспільстві.

Важливо відзначити, що ці очікування не обмежуються однією статтю: чоловіки також повинні відповідати певним стереотипам, як і жінки. Однак, це фактично маскує різноманітність індивідуальних характеристик та особистих виборів.

Гендерною рівністю називається стан, при якому жінки та чоловіки мають однаковий правовий статус та рівні можливості для його реалізації. Незважаючи на цільові установки, історично суспільство відзначалося глибокою гендерною нерівністю, що продовжує існувати і в сучасності. За даними Всесвітнього економічного форуму, якщо темпи подолання гендерної нерівності залишаться такими, як зараз, то для досягнення повної рівності

знадобиться ще принаймні 100 років. Це особливо стосується трудової сфери, де процес займе ще більше часу.

Освіта грає ключову роль в формуванні гендерної свідомості, що є усвідомленням та розумінням різниці між статями та ролями, які суспільство призначає чоловікам і жінкам. Важливо враховувати, що гендерна свідомість розвивається на основі культурних, соціальних і освітніх впливів.

Ось деякі аспекти ролі освіти в формуванні гендерної свідомості:

1. Просвіта і розуміння різниці між статями: Освіта може допомагати усвідомити і розуміти біологічні відмінності між чоловіками та жінками.

2. Боротьба з стереотипами: Освіта може впливати на гендерні стереотипи, які формуються в суспільстві.

3. Сприяння рівній освіті: Забезпечення рівних можливостей для хлопців і дівчат у навчанні є важливою складовою формування гендерної свідомості.

4. Включення гендерної тематики у навчальні програми: Освіта може включати гендерні аспекти у навчальні програми, щоб учні могли долучити їх до свого навчання.

5. Розвиток навичок гендерної освіти: Освіта може сприяти розвитку навичок гендерної освіти, таких як вміння аналізувати гендерні структури та взаємодіяти в суспільстві без упереджень.

Загалом, освіта грає критичну роль у формуванні гендерної свідомості, сприяючи тому, щоб індивіди були свідомі своїх прав і можливостей незалежно від статі.

Україна також стикається із гендерною нерівністю, яка виявляється в різних сферах життя. Наприклад, статистика підтверджує, що в деяких випадках ця нерівність виражена сильніше, в інших - менше, але в цілому її актуальність в Україні неоспорима. Культура грає важливу роль у виправданні гендерної нерівності, створюючи різницю між жінками та чоловіками.

Отже, підсумовуючи цю тему ми можемо зробити висновок: дослідження цієї проблематики є важливим кроком у напрямку подолання гендерної нерівності та створення справедливого суспільства. Освіта, як ключовий елемент в цьому процесі, може впливати на свідомість та уявлення про гендерні ролі, що сприяє побудові рівноправного й інклюзивного оточення.

Список використаних джерел

1. Дослідження гендерної рівності в Україні URL: <https://platforma-msb.org/doslidzhennya-gendernoyi-rivnosti-v-ukrayini/> (дата звернення 16.02.2024)
2. Гендерна рівність у вищій освіті України: проблеми та перспективи. – Вісник Національного університету "Києво-Могилянська академія". 2019. № 75. С. 123-132. (дата звернення 16.02.2024)

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ НА ЗАОХОЧЕННЯ ДОСЛІДНИКІВ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

*аспірант Чернишенко О.І.
д.е.н., проф. Кобелева Т.О.*

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Україна*

Добре відомо і вивчено саме поняття винагороди дослідника (або авторської винагороди): це гонорар, що виплачується вченому за успішну комерціалізацію результатів дослідницького проекту, в якому він брав участь. Однак ефективність (у тому числі комерційна) наукових досліджень в Україні у порівнянні з країнами, з яких прийнято брати приклад, свідчить про те, що механізм розподілу винагороди дослідника є проблемним питанням і потребує детального висвітлення [1-13].

Система передачі прав інтелектуальної власності в ЄС побудована на взаємодії між країнами, які впровадили систему «переважного права викладачів», та країнами, які використовують механізм передачі таких прав інституціям. Країни-члени ЄС, які застосовують один і той же механізм, майже завжди мають ідентичне законодавство щодо алгоритму передачі прав інтелектуальної власності, які є результатами НДДКР, що здійснюються за державний кошт. Деякі країни-члени ЄС (Австрія, Данія, Словаччина) прийняли додаткові положення до свого законодавства. Вони спрямовані на вирішення конкретних питань організації наукових досліджень та реєстрації прав інтелектуальної власності на їх результати. У більшості країн-членів ЄС (наприклад, у Великій Британії, Ірландії, Республіці Кіпр) принцип передачі прав інтелектуальної власності науково-дослідним установам виникає «за замовчуванням», тобто за рахунок набуття чинності прогалини в національному законодавстві, міждержавних угодах та нормах ЄС [4, 9, 13].

Загалом ситуацію ЄС щодо механізму передачі прав інтелектуальної власності можна охарактеризувати, виділивши країни, які обрали той чи інший шлях: країни, які впровадили механізм «переважного права професорів» – Швеція, Італія; країни, які застосовують механізм передачі прав інтелектуальної власності в результаті НДДКР, що здійснюються за державний кошт, науково-дослідній установі (ідентичний принципу, що застосовується в США) – Австрія, Бельгія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Греція, Угорщина, Латвія, Люксембург, Нідерланди, Мальта, Польща, Португалія, Словаччина, Іспанія, Великобританія; країни, які закріпили принцип передачі прав власності на об'єкти інтелектуальної власності на рівні національного законодавства – Австрія, Бельгія, Чехія, Данія, Фінляндія, Португалія, Словаччина, Іспанія, Великобританія [2, 5, 13].

Проте останніми роками намітилася чітка європейська тенденція в інноваційній політиці: запровадження механізму передачі прав інтелектуальної власності науково-дослідним установам та сприяння трансферу технологій. У деяких країнах-членах ЄС ця тенденція носить вторинний характер: до цього часу використовують механізм «переважного права професорів». До таких країн належать Данія (яка перейшла на принцип передачі прав інтелектуальної власності науково-дослідним установам у 2000 р.), Німеччина (2002 р.) та Фінляндія (2007 р.).

Практика «переважного права», яка широко практикується в багатьох державах-членах ЄС, полягає в тому, що після отримання патенту на інноваційну розробку права на її використання переходять до винахідника без права передачі його третім особам, але з правом практичної реалізації цієї розробки. Якщо це право реалізовано, установа має право на отримання певної частки матеріальних результатів реалізації (прибутку). Якщо комерціалізація не проходить у встановлений термін, всі права передаються науково-дослідній установі, а співробітнику виплачується відповідна величина роялті. Тому можна стверджувати, що така система спрямована на кілька принципових моментів: створення мотивації у співробітників і досвідчених установ до винахідництва; мотивації співробітників і науково-дослідних організацій до комерціалізації своїх розробок; захист комерційних інтересів усіх учасників інноваційного процесу.

Механізмом, протилежним практиці «переважного права професорів», є автоматичне набуття права власності науково-дослідною структурою на об'єкт інтелектуальної власності, що містить результати державних НДДКР. Однак цей принцип гарантує і захист інтересів виконавців - вони мають право на роялті [8, 12].

Тому з метою інтенсифікації процесів трансферу технологій доцільно впроваджувати додаткові методи мотивації виконавців НДДКР. Зокрема, доцільно запровадити практику, при якій майнові права на технології та матеріали, створені в результаті НДДКР за державним замовленням, переходять до установ, організацій та підприємств, які виконують ці роботи протягом певного періоду часу (оптимально – 3 роки). Якщо за цей період установі не вдалося знайти шляхи комерціалізації цієї технології, права на неї переходять до наукової групи, яка займалася НДДКР. Виходячи з того, що практично-орієнтовані НДДКР повинні закінчуватися комерціалізацією, ця процедура дозволить скоротити кількість випадків, коли практичні дослідження, проведені за державний кошт, не використовуються. Крім того, постає питання про швидкість роботи організації та дослідницького колективу: їх здатність реагувати на зміни в навколишньому середовищі. Наприклад, досвід показує, що якщо нова технологія не використовується протягом двох-трьох років, її шанси коли-небудь бути застосованими значно

знижуються. За таких обставин швидкість реагування організації чи установи може бути недостатньою.

Список використаних джерел

1. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200>
2. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства // Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали 7-ї Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуг. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.
3. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
4. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva., Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
5. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
6. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
7. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliyeva T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
8. Pererva P.G., Kobieliyeva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. 1(23). С.43-50.
9. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. 3 (181). С. 14-23.
10. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
11. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціо-еколого-економічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Черчик Л.М., Коленда Н.В. та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
12. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
13. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Збалансована система показників в інноваційно-інвестиційній політиці промислового підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 50-54. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/21105>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ЗАСОБУ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГЛИБОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В АСПЕКТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄС

*науковий співробітник Чубенко В.А.
Науково-дослідний інститут правового
забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України*

Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами (стаття 148), передбачено мету послідовного наближення законодавства України у сфері державних закупівель до *acquis* ЄС у сфері державних закупівель (Угода про асоціацію, 2014).

Європейським Союзом досить давно приділяється особлива увага стимулюванню інноваційної діяльності шляхом використання публічних закупівель. Так, відповідно до преамбули Директиви про публічні закупівлі 2014/24/ЄС дослідження та інновації є одними з головних рушійних сил майбутнього. Органи державної влади повинні якнайкраще стратегічно використовувати державні закупівлі для стимулювання інновацій (Directive 2014/24/EU, 2014). Крім того, в Новому європейському порядку денному інновацій, ухваленому в липні 2022 року (A New European Innovation Agenda, 2022), Європейським Союзом також особливу роль відведено флагамену сприяння глибоким технологічним інноваціям через державні закупівлі. Зокрема, Європейською Комісією заплановано запровадження пілотної консультативної служби, яка серед іншого займатиметься питаннями підтримки дій та програм, пов'язаних з державними закупівлями.

Тобто, в ЄС публічні закупівлі не лише є давнім інструментом стимулювання інноваційної діяльності, а й знайшли своє відображення в його планах очолити нову хвилю інновацій – глибокотехнологічні інновації. Адже, відповідно до Нового європейського порядку денного інновацій основну увагу акцентовано на наближенні зазначених інновацій, які ґрунтуються на передовій науці, технологіях та інженерії, часто поєднують досягнення фізичної, біологічної та цифрової сфер і мають потенціал для надання трансформаційних рішень на глобальні виклики. Будь-які виклики та планування інноваційного порядку денного, викладені у вказаному документі ЄС, орієнтовані на розвиток глибокотехнологічних інновацій, а публічні закупівлі є одним із інструментів (флагманів) досягнення вказаної мети.

Слід зазначити, що глибокотехнологічні інновації є революційними, кардинальними та руйнівними, але для їх адаптації до умов ринку потрібно багато часу, вони вимагають великих капіталовкладень і можуть бути

реалізовані у майбутньому лише за наявності технічних та бізнес-експертів, які можуть підтримувати значний обсяг необхідних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (Хаустов, 2022). Вбачається, що саме вказані ознаки, зокрема, ризиковість та капіталоємність, і свідчать про те, що основним рушієм та ініціатором розвитку глибокотехнологічних інновацій може виступити держава, в тому числі, застосовуючи інструмент публічних закупівель. Аналогічна позиція викладена і в Робочому документі до Нового європейського порядку денного інновацій (Staff Working Document, 2022), де зазначається, що державний сектор може використовувати інноваційні закупівлі як потужний інструмент з боку попиту для вирішення суспільних проблем.

В українському ж законодавстві відсутні спеціальні положення щодо закупівель інновацій. Основною метою Закону України «Про публічні закупівлі» є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвитку добросовісної конкуренції (Про публічні закупівлі, 2015). Водночас, беручи до уваги принципи публічних закупівель, визначені вказаним законодавчим актом, будь-які положення щодо використання публічних закупівель для стимулювання інновацій, взагалі відсутні. Таким чином, на даний час вказане питання потребує вкрай нагального вирішення, шляхом внесення відповідних змін до законодавства України в сфері публічних закупівель з метою його адаптації до права ЄС.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011. (2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%80%D1%86#w1_51 (дата звернення: 25.02.2024).
2. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC (2014) URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0024> (дата звернення: 25.02.2024).
3. The Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM/2022/332 final: A New European Innovation Agenda (2022). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0332> (дата звернення: 25.02.2024).
4. Хаустов М. М. (2022) Розвиток стартапів у сфері енергетики: світовий досвід і можливості для України. *Проблеми економіки*. № 4 (54). С. 13-24.
5. European Commission Staff Working Document Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions A New European Innovation Agenda. SWD/2022/187 final. (2022). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022SC0187#footnoteref155> (дата звернення: 25.02.2024)
6. Про публічні закупівлі: Закон України № 922-VIII (2015). *Офіційний вісник України*. 2016. № 15. С.9.

АНТИМОНОПОЛЬНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ЄС

аспірант Лепський Р.С.

к.е.н., доц. Ткачов М.М.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Регулювання конкуренції є однією з найважливіших функцій сучасної держави. Особливістю Європейського Союзу є перенесення регулювання на регіональний рівень, що дає можливість припиняти порушення добросовісної конкуренції не тільки окремими приватними підприємствами, а й органами державної влади, в тому числі державними підприємствами і природними монополіями, наділеними державою спеціальними повноваженнями [2, 8].

Антимонопольне правове регулювання - це сукупність правотворчих і правозастосовних заходів, спрямованих на підтримку і створення умов для добросовісної конкуренції на товарних і фінансових ринках шляхом цілеспрямованого встановлення і забезпечення виконання правил, що визначають заборонені способи поведінки на ринку [1, 4, 7].

Сучасне антимонопольне законодавство Європейського Союзу включає заходи як заборонного, так і захисного характеру, а також стимули, коли антимонопольне законодавство визнається таким, що відіграє значно активнішу роль, пов'язану, наприклад, зі створенням умов для конкуренції на тих ринках, які раніше не існували або діяли в неконкурентному режимі (правові реформи щодо реструктуризації галузей з природно-монопольною складовою, таких як енергетика та зв'язок) [3, 9, 13].

Антимонопольне право Європейського Союзу ґрунтується на сучасних концепціях права, згідно з якими останнє розглядається і як засіб захисту ринкової конкуренції, і як фактор стійкості економічного розвитку Союзу та його членів. Соціальна політика і необхідність уникнення серйозних соціальних витрат, які можуть перевищити позитивний ефект ринкових механізмів при застосуванні антимонопольних заходів, також є визначальним фактором впливу на правоохоронні органи в цій сфері.

Цілі національної антимонопольної політики країн-членів ЄС істотно різняться, але Спільний ринок створює основу для формування своєрідного консенсусу, що відповідає інтересам як Союзу в цілому, так і його членів. Основними цілями конкурентного законодавства ЄС сьогодні є [1-13]:

- досягнення економічної ефективності та економічного зростання; підвищення добробуту споживача і захист його прав при оптимальному розподілі ресурсів;

- захист прав малих підприємств від великих господарських об'єднань, зокрема у формі монополістичних підприємств або договорів про спільну

діяльність;

- сприяння створенню єдиного європейського ринку та недопущення його знищення від незаконної діяльності юридичних осіб;
- захист економічних свобод; протидія інфляційним процесам;
- забезпечення рівноправної та справедливої участі суб'єктів економічних відносин у Спільному ринку.

В даний час цілі конкурентного права Європейського Союзу являють собою певний компроміс між відповідними нормами національного законодавства держав-членів ЄС з урахуванням законів і умов функціонування Спільного ринку.

Основними заходами і методами захисту конкурентного середовища, що застосовуються в законодавстві держав-членів ЄС і в наднаціональних правових актах Союзу, є заходи, спрямовані на припинення угод і узгоджених дій, що обмежують конкуренцію; заходи, спрямовані на припинення зловживання суб'єктами господарювання домінуючим становищем на відповідному ринку; заходи, спрямовані на контроль за операціями економічної концентрації; заходи, спрямовані на припинення дій органів державної влади та угод з їх участю, що обмежують конкуренцію; заходи, спрямовані на припинення недобросовісної конкуренції на ринку.

Загальні положення, що стосуються конкурентної політики, містяться в Договорі про ЄС у двох підрозділах: один про поведінку фірм на ринку, а інший про поведінку держав. Лісабонський договір мало вплинув на основні положення про конкуренцію. Усі вони продовжують реалізовуватися шляхом видання відповідних нормативно-правових актів, директив і рішень та подальшого контролю за їх виконанням. Цілком логічно, що більшість нормативно-правових актів у цій сфері видаються Європейською комісією і не потребують затвердження Радою міністрів.

Існує два шляхи підвищення ефективності правозастосування ЄС у сфері конкуренції. По-перше, невідворотність покарання і збільшення розмірів штрафів за неправомірні дії підприємств. За участь в картельних угодах вони можуть досягати 10% від вартості річного обсягу продажів даного підприємства, з можливістю збільшення в разі повторного порушення правил. По-друге, шляхом заохочення компаній добровільно визнавати свою участь у неконкурентній діяльності.

Складні проблеми виникають, коли викривлення конкуренції на єдиному ринку пов'язані з неконкурентними діями компаній третіх країн. За відсутності нормативно-правових актів ЄС, що регулюють екстериторіальне застосування конкурентного права, єдиною правовою підставою для дій Комісії у таких випадках є висновок Суду Європейського Союзу. В даний час існують численні прецеденти, що дозволяють притягати материнські компанії третіх країн до відповідальності за поведінку їх дочірніх компаній на єдиному

ринку, а також вимагати перегляду окремих умов угод, укладених за межами ЄС, якщо вони здійснюються на території Союзу і впливають на торгівлю між його державами-членами.

Останніми роками широко використовується концепція надання ЄС юрисдикції над будь-якою екстериторіальною діяльністю (у тому числі за участю європейських компаній), наслідки якої відчуються на території Союзу. Однак Єврокомісія має обмежені можливості впливу на компанії, центри управління яких розташовані за межами ЄС. За таких обставин Європейський Союз прагне розвивати співробітництво з компетентними органами третіх країн у рамках двосторонніх торговельно-економічних та інвестиційних угод або спеціальних угод з питань конкуренції.

Конкурентне право Європейського Союзу ґрунтується на інструменталістських концепціях права, згідно з якими останнє розглядається і як засіб захисту конкуренції, і як фактор сталості економічного розвитку Союзу та його членів. Особливості застосування антимонопольних заходів у Європейському Союзі визначаються прагненням забезпечити ефективний економічний розвиток країн-членів ЄС. Крім того, фактор, який має визначальний вплив на виконання Таким напрямком є соціальна політика і необхідність уникнення серйозних соціальних витрат, які можуть перевищити позитивний ефект ринкових механізмів при застосуванні антимонопольних заходів.

Сьогодні задіяні всі сфери конкурентної політики, включаючи контроль за незаконними діями підприємств і пряме втручання національних урядів в умови конкуренції на єдиному ринку. Останніми роками, як зазначається в офіційному виданні Європарламенту, ця політика еволюціонувала від суто адміністративного контролю за дотриманням підприємствами правових форм дій у бік більшого врахування потреб ринкової економіки. Удосконалення механізму регулювання конкуренції на регіональному рівні зумовлене, головним чином, децентралізацією всієї системи конкуренції шляхом передачі компетентним національним органам контрольних функцій щодо правопорушень, менш значущих для взаємної торгівлі держав-членів, спрощення процедур повідомлення з одночасним посиленням наднаціонального контролю за неконкурентними діями компаній, які суттєво зачіпають інтереси ЄС в цілому, та підвищенням ефективності практичної діяльності правоохоронних органів. Впровадження практики ЄС щодо антимонопольного регулювання ринку дозволить в цілому підвищити ефективність роботи і національного ринку.

Список використаних джерел

1. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
2. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

3. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. 1(23). С.43-50.
4. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. 3 (181). С. 14-23.
5. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
6. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ "ХПІ", 2014. № 33 (1076). С.76-87. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/9383>
7. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
8. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства // Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.] ; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.
9. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)
10. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. *Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка"* : зб. наук. праць. Сер. : *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. Львів : Львівська політехніка, 2015. № 819. С. 167-174.
11. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
12. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. *Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI»*. 668 p.
13. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.

MEDIATION AS THE KEY TO RESOLVING MILITARY CONFLICTS

*Doctor of science, Associate Professor Markova Olena
Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine*

The problem of preventing armed conflicts has recently become increasingly relevant, since it can affect absolutely every country, both directly and indirectly. World stability and the balance of peaceful coexistence of societies are under threat. Flashpoints of armed conflicts create significant zones of turbulence, drawing into the whirlpool of events not only the participants in the conflict, but also seemingly neutral countries that do not border the conflicting countries. The world, having not had time to recover from the consequences of the COVID-19 pandemic, is shaken

by armed conflicts emerging in various places - Ukraine, Israel, smoldering tensions between China and Taiwan, between South and North Korea.

The imbalance in the system of checks and balances, the violation of the fundamental norms of international law and the principles of international security have caused a deep crisis of confidence and the erosion of normative regulators of the entire international system. The United Nations is increasingly losing its role as a global guarantor of peace and is unable to cope with new challenges and crises; the system of balances does not work.

Russia's open military aggression against Ukraine, which entered the active phase on February 24, 2022, and in fact lasted since March 2014 from the moment of the armed annexation of the Crimean Peninsula, only confirmed the loss of the leading role of the UN in preventing and resolving conflicts. The guarantees of territorial integrity provided to the state of Ukraine by the signatories of the 1994 Budapest Memorandum (security guarantees in exchange for the renunciation of nuclear weapons by the United States, Great Britain and Russia) were irresponsibly violated directly by one of the signatories of the international agreement.

I believe that one of the directions for reforming and changing the comprehensive approach to resolving armed conflict situations could be to combine scientific efforts to accumulate the best international practices in the use of mediation, which has been and remains a peaceful method of resolving conflicts for centuries since wars began. To increase the effectiveness of preventive diplomacy, it is necessary to expand use so-called multi-track diplomacy, which is an informal diplomatic activity carried out in the field of international and domestic relations by non-state institutions, non-governmental organizations, and their representatives. One of the key components of preventive diplomacy is negotiations. The specificity of negotiations is due to the fact that they are not only a way to prevent, resolve, and end a conflict, but also a way of participating in the conflict, one of the forms of its development.

One of our proposals is the creation of a global military mediation centre, which will be integrated into the UN structure and specialize exclusively in the resolution of military conflicts. Since military conflicts are complicated by political problems, mediators will require special training, and it is also possible to cooperate with diplomats and peacekeeping organizations that can act in as advisors or co-mediators in the process of resolving such conflicts. We can move closer to peace and stability only with an integrated, joint approach.

In conclusion, it should be noted that in the modern world there are uniform local conditions and prerequisites for the effective implementation of preventing military conflicts.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ СТАРТАП-СТУДІЙ

аспірант **Шейн Є.С.**

старший викладач **Дьякова Н.М.**

д.е.н., проф. **Перерва П.Г.**

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

По результатам проведених досліджень можна стверджувати, що модель стартап-студії є ефективною моделлю для розвитку інновацій в умовах ринку венчурного капіталу та корпоративних інновацій в Україні. Характеризуючи українську інноваційну систему, варто виділити в ній важливу проблему - відсутність якісних інноваційних проєктів на ранній стадії розвитку.

Стартап-студії можуть позитивно впливати на вітчизняну інноваційну систему в сфері створення інноваційних проєктів на ранній стадії розвитку, а саме: підтримувати ефективність інститутів розвитку проєктів на ранніх стадіях (бізнес-акселераторів, інкубаторів, насінневих венчурних фондів); збереження орієнтації корпорацій на внутрішньому ринку інноваційних проєктів; збільшити конверсію seed-проєктів на більш пізніх стадіях розвитку за рахунок того, що зростає ймовірність повного викупу цих проєктів корпораціями, що, в свою чергу, збільшить ймовірність отримання цими проєктами венчурного фінансування; підвищити ліквідність венчурних інвестицій, потрапивши на радар великої корпорації, яка потенційно може викупити контрольний пакет акцій проєкту. Незважаючи на перспективи розвитку моделі стартап-студії, а також її стрімкий розвиток в останні роки, стартап-студії не отримали належної уваги у вітчизняній та світовій науці.

У західній літературі стартап-студію називають по-різному: startup studio, startup factory, venture builder, company builder [], що підкреслює гнучкість і варіативність цієї моделі. При вивченні моделі стартап-студій варто виділити, на нашу думку, найбільш поширене і найбільш загальне визначення цього поняття.

Стартап-студія – це організація, яка має на меті створювати та розвивати стартапи зі стадії ідеї. На відміну від венчурних капіталістів, стартап-студії вкладають не тільки гроші, а й управлінські та людські ресурси. Стартап-студія вибирає з безлічі потенційних бізнес-моделей, набирає ключових членів команди (підприємців) під цю бізнес-модель і тестує обрану бізнес-модель разом з підприємцем. Підприємець же є найманим працівником, отримує фіксовану зарплату і може використовувати наявні ресурси стартап-студії для того, щоб валідувати бізнес-модель. Часто підприємцю належить

лише міноритарна частка статутного капіталу стартапу (часто не більше 20%), що, на думку деяких дослідників, не може не позначитися на його мотивації в стартап-студії.

Однією з ключових відмінних рис моделі стартап-студії є гібридність, тобто поєднання раніше відомих моделей підтримки інноваційних проєктів, таких як бізнес-акселератори, бізнес-інкубатори, бізнес-ангели, та корпоративних форм підтримки інновацій, що дає стартап-студії високу гнучкість та можливість розподіляти власний вплив на значну частину життя інноваційного проєкту.

Оскільки класичного визначення стартап-студії на даний момент не існує, пропонуємо виділити її найбільш поширені характеристики. *Стартап-студія* – це організація, яка: працює виключно з самостійно створеними проєктами, на відміну від бізнес-акселераторів та бізнес-інкубаторів; створює проєкти від етапу створення та відбору ідеї; створює проєктні команди для кожного новоствореного інноваційного проєкту, тобто наймає підприємців та інших членів команди; паралельно веде кілька інноваційних проєктів (від 2 до 20 одночасно); визначає час управління проєктом індивідуально для кожного з них (частіше всього проєкти формують досвідчені підприємці).

До недавнього часу стартап-студії були практично поза полем інтересів світової наукової спільноти. Глибокий та всебічний розгляд різних аспектів стартап-студії, проведений в останній час, дозволив визначити основні елементи, переваги та недоліки цієї моделі організації.

Дослідниками було запропоновано та обґрунтовано використання моделі стартап-студії як більш ефективного вирішення описаних вище проблем у сфері взаємодії стартапів і корпорацій. Стартап-студія – це організація, яка має на меті створювати та розвивати стартапи шляхом інвестування грошових, управлінських та людських ресурсів. Дана модель, завдяки постійній підтримці від етапу ідеї до реалізації та масштабування проєкту, постійної управлінської команди досвідчених підприємців, потенційно має ряд переваг перед іншими існуючими методами вирішення завдань у взаємодії стартапів і корпорацій.

По-перше, перевагою стартап-студії є можливість накопичувати досвід інтеграції стартапів у корпорації та використовувати його на початкових етапах розвитку проєкту.

По-друге, модель стартап-студії дозволяє оптимізувати бізнес-процеси запуску проєктів шляхом їх спрощення, а також зменшити відмінності в культурних особливостях стартапу і корпорації. Більш того, використання моделі стартап-студії також вирішить проблему дефіциту якісних інноваційних проєктів на ранній стадії за рахунок їх планомірного створення в інтересах великого бізнесу в Україні.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prints», 2019. 689 p.
2. Pererva P.G., Kobielieva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. No 1(23). С.43-50.
3. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
4. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
5. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціоєкологоекономічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
6. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 79-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_1_10.
7. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.]; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.
8. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 167-174.
9. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали 7-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуг. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчуг, 2022. С. 376-379.
10. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
11. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
12. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
13. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.

АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ СТАНУ РИНКУ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ ЄС

Аспірант Волкова Яна

к. е. н., доцент Хмурова Вікторія

Державний торговельно-економічний університет, Україна

Сучасний стан ринку медичних закупівель в країнах Європейського Союзу (ЄС) зазнає впливу широкого спектра факторів, включаючи політичні,

економічні та соціальні виклики. Ефективність медичних закупівель безпосередньо впливає на якість охорони здоров'я та доступність медичної допомоги. В цьому контексті аналіз методик оцінки стану ринку медичних закупівель набуває особливої актуальності.

Враховуючи значення ефективності медичних закупівель для якості охорони здоров'я, існує необхідність глибокого аналізу існуючих методик оцінки. Це дозволить не тільки виявити слабкі місця у поточних підходах, але й визначити найбільш ефективні стратегії для майбутнього. Така оцінка є ключовою для адаптації та вдосконалення систем медичних закупівель, спрямованих на забезпечення доступності та високої якості медичних послуг. Зокрема, аналіз ринкових тенденцій відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки дозволяє отримати об'єктивне уявлення про динаміку ринку. Розглядаючи цю методику детально, ми можемо зрозуміти, як зміни в цінах, обсягах поставок та поява нових продуктів впливають на загальну ефективність закупівель.

Розглянемо детально методики оцінки:

Аналіз ринкових тенденцій - оцінка змін в цінах, обсягах поставок та нових продуктів на ринку. Аналіз ринкових тенденцій дозволяє виявляти поточні та майбутні можливості та загрози на ринку, але може бути обмежений через відсутність доступу до актуальних та повних даних. Попри обмеження, пов'язані з доступом до даних, інтеграція технологій великих даних та штучного інтелекту може значно покращити здатність до аналізу ринкових тенденцій. Це дозволяє збирати, аналізувати та інтерпретувати великі обсяги інформації в реальному часі, що забезпечує глибше розуміння ринкової динаміки. Застосування передових аналітичних інструментів допомагає виявляти не лише очевидні, але й приховані тенденції, вплив яких на медичні закупівлі може бути значним. Таким чином, організації отримують можливість адаптуватися до змін більш ефективно, оптимізуючи свої закупівельні стратегії відповідно до актуальних ринкових умов. Еволюція аналітичних методів, таким чином, відкриває нові перспективи для підвищення ефективності та прозорості медичних закупівель.

Оцінка виконання контрактів - аналіз ефективності виконання умов контрактів між постачальниками та закупівельними організаціями. Оцінка виконання контрактів є ключовою для забезпечення прозорості та відповідальності в процесі медичних закупівель, проте часто зіштовхується з труднощами вимірювання показників ефективності.

Для подолання викликів, пов'язаних із вимірюванням показників ефективності, застосовуються інноваційні підходи та цифрові інструменти, зокрема, системи електронних закупівель та контрактного менеджменту. Ці системи дозволяють автоматизувати збір даних про виконання контрактів, спрощують аналіз відхилень від умов контракту та сприяють більш швидкому

виявленню та вирішенню проблем. Крім того, інтеграція блокчейн технологій може забезпечити додатковий рівень прозорості та безпеки, гарантуючи незмінність записів про угоди та виконання контрактів. Також, залучення незалежних аудиторських служб для перевірки виконання контрактних зобов'язань може підвищити довіру між сторонами та покращити загальну якість виконання контрактів. В результаті, систематичне впровадження цих підходів сприяє не тільки поліпшенню виконання контрактів, але й підвищенню загальної ефективності медичних закупівель.

Benchmarking (Порівняльний аналіз) - порівняння показників ефективності закупівель з найкращими практиками в галузі. Benchmarking є ефективним інструментом для підвищення ефективності закупівель, але його застосування обмежене доступністю порівняльних даних та відповідності контекстів різних країн. Щоб подолати ці обмеження, організації можуть співпрацювати з міжнародними консалтинговими агенціями та галузевими асоціаціями для збору та аналізу даних, що дозволить адаптувати найкращі практики до місцевих умов. Важливо також використовувати адаптивні методології, які можуть бути гнучко скориговані відповідно до специфіки ринку та потреб організації. Крім того, впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання може допомогти в автоматизації процесу аналізу та ідентифікації оптимальних стратегій закупівель, враховуючи динаміку змін у галузі.

Аналіз відгуків споживачів - збір та аналіз думок та задоволеності кінцевих користувачів медичними товарами та послугами. Аналіз відгуків споживачів забезпечує цінну інформацію про задоволеність та потреби користувачів, але може бути суб'єктивним та не завжди відображати об'єктивну картину.

Для зменшення суб'єктивності та підвищення об'єктивності даних, можна використовувати кількісні методи аналізу, такі як опитування з використанням шкал Лайкерта, та комбінувати їх з якісними методами, наприклад, фокус-групами. Це дозволяє отримати більш глибоке розуміння потреб та переваг користувачів, сприяючи розробці більш цілеспрямованих стратегій медичних закупівель.

Ризик-менеджмент - ідентифікація, оцінка та управління ризиками, пов'язаними з медичними закупівлями. Ризик-менеджмент є критично важливим для мінімізації втрат та забезпечення стабільності поставок, однак вимагає складної оцінки та управління ризиками.

Використання програмного забезпечення для управління ризиками може автоматизувати процес ідентифікації, оцінки та відстеження ризиків, роблячи його більш ефективним та менш часозатратним. Крім того, регулярне проведення тренінгів з ризик-менеджменту для співробітників, задіяних у процесі закупівель, підвищує рівень їх обізнаності та готовності до реагування

на потенційні ризики. Такий комплексний підхід дозволяє не тільки мінімізувати потенційні втрати, але й сприяє підвищенню загальної надійності та ефективності системи медичних закупівель.

Аналіз методик оцінки стану ринку медичних закупівель в країнах ЄС вказує на різноманіття підходів та інструментів, кожен з яких має свої переваги та обмеження. Важливо враховувати специфіку медичного ринку та вимоги конкретної країни або регіону при виборі методик оцінки. Досвід ЄС може слугувати корисним джерелом натхнення для України в процесі оптимізації власних систем медичних закупівель. Інтеграція новітніх технологій, таких як штучний інтелект, великі дані, та блокчейн, може значно покращити процеси аналізу ринкових тенденцій, виконання контрактів, порівняльного аналізу, а також управління ризиками в медичних закупівлях. Навчання та розвиток персоналу, задіяного в процесі закупівель, стане ключем до ефективного застосування цих інновацій. Впровадження комплексного підходу до аналізу відгуків споживачів, що комбінує як кількісні, так і якісні методи, дозволить забезпечити більш точне та об'єктивне визначення потреб кінцевих користувачів. Ці заходи сприятимуть формуванню більш прозорої, відповідальної та ефективною системи медичних закупівель. Таким чином, Україна може значно виграти, адаптуючи найкращі практики ЄС та впроваджуючи передові технології для вдосконалення власних процесів медичних закупівель.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ОЦІНКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Професор Шмиголь Н.М.

Варшавська Політехніка, Польща

НУ «Запорізька Політехніка», Україна

Доцент Бірський В.В.

Запорізький національний університет, Україна

Доцент Антонюк А.А.

Класичний приватний університет, Україна

Являючись складовою фінансового ринку, страховий ринок виконує накопичувальну, розподільчу, попереджувальну, інвестиційну та компенсаторну функції, дослідженням яких в умовах війни в Україні займаються багато вітчизняних вчених, зокрема, Зоря С.П., Марина А.С., Мисник Т.Г., Пеценко М.В., Чумак В.Д. та інші науковці [1-6].

Будь-яка господарська діяльність в ринкових умовах супроводжується невизначеністю, а значить й ризиком. Наслідком чого може стати збитковість, втрата фінансової стійкості та платоспроможності й як наслідок, банкрутство

суб'єкта господарювання. Володіння майновими правами фізичними та юридичними особами також пов'язано з ризиком можливих втрат внаслідок форс-мажорних обставин, особливо в нинішніх умовах російської агресії в Україні. Даний сегмент страхового ринку в практиці статистичних досліджень носить назву «non-life». З іншої сторони, страхування ризиків, пов'язаних із життям та здоров'ям людей обслуговуються сегментом ринку «life».

Виключним та важливим призначенням страхового ринку є компенсаторна функція, що полягає у забезпеченні захисту страхувальників у формі відшкодування їхніх збитків від настання страхових випадків. В сучасних умовах її актуальність є вкрай важливою [2], що зумовило вибір напрямку наукового дослідження. Загальні правові засади страхової діяльності в Україні визначаються на законодавчому рівні [7]. В якості вхідних даних, в роботі використовувалась Наглядова статистика Національного Банку України [8].

Головною тенденцією останніх років є суттєве скорочення кількості компаній-страховиків в Україні. Так, з початку 2020 р. й до кінця III кварталу 2023 р. їхня чисельність зменшилась з 225 до 111 од., або в 2,0 рази, рис. 1. Наведена динаміка свідчить, що негативні тенденції на страховому ринку України розпочались ще до повномасштабного російського вторгнення на початку 2022 р., а останні події лише посилили їхню динаміку.

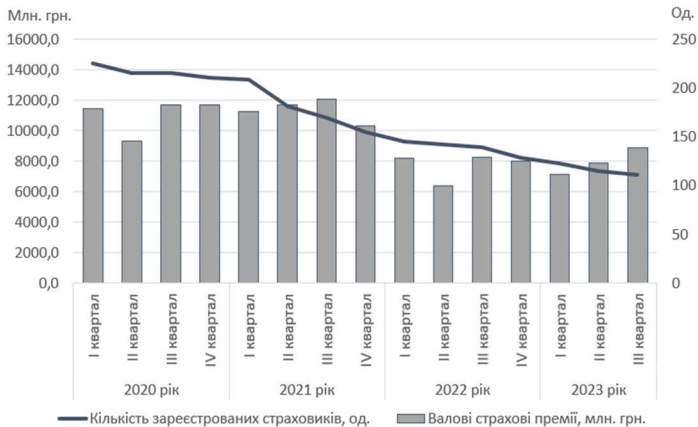

Рис. 1. Щоквартальна динаміка страхового ринку України та кількості страховиків за даними 2020-2023 р. (Побудовано авторами на основі даних [8])

В статистичній практиці обсяг страхового ринку вимірюється валовими страховими преміями, або обсягами сплати страхових внесків фізичними та юридичними особами страховикам. На рис. 1 наведена щоквартальна динаміка

вказаного показника в порівняних цінах початку 2020 р. Як бачимо, найбільшого скорочення в 1,9 рази страховий ринок України зазнав за період з III кварталу 2021 р. до II кварталу 2022 р., після чого відбулась його відносна стабілізація. В той же час, «life» ринок страхових послуг, який займав близько 12%, скоротився на 43,5%, а «non-life» – на 47,7%.

Отже, на сьогоднішній день спостерігається негативна тенденція, коли в умовах зростаючих ризиків воєнного часу компенсаторна функція згортає обсяги свого покриття в обох сегментах страхового ринку. З іншої сторони, страхувальники стикаються з додатковими проблемами, що пов'язані з масовим виходом компаній-страховиків з даного ринку, в тому числі, через неможливість своєчасного забезпечення всіх відшкодувань. Тому, виникає важливе наукове завдання із забезпечення ефективного наглядового контролю за учасниками ринку з боку регулятора, з метою запобігання кризових явищ. По-друге, від страхувальників вимагається обґрунтований вибір страховиків, за основними показниками їх діяльності.

Для вирішення вказаної проблеми, в дійсному дослідженні пропонується використання зарубіжного досвіду, а саме, ранжування компаній-страховиків за критерієм технічної ефективності методом DEA. Метод DEA, використовуючи непараметричний підхід, дозволяє об'єктивно оцінити ефективність компаній без попереднього визначення функціональної залежності між їхніми вхідними та вихідними параметрами. Це особливо важливо в умовах, коли точна природа цих залежностей не відома чи може змінюватися в часі. DEA виявляється ефективним інструментом для компаній у страховій галузі, де змінні фактори можуть бути складні для формалізації. Крім того, метод DEA дозволяє враховувати різноманітність економічних індикаторів, оскільки вони нормалізуються під час обчислень. Це відкриває можливості використання різноманітних даних і дозволяє проводити порівняльний аналіз ефективності компаній з різних галузей чи ринків. Завдяки здатності оцінювати технічну ефективність динамічно, DEA надає можливість компаніям-страховикам оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі. Це стає ключовим фактором в умовах швидких технологічних та ринкових змін, де компаніям необхідно адаптуватися та вдосконалювати свою діяльність для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності [9, 10].

Для нашого дослідження цінним є те, що даний оптимізаційний метод виходить з передумов про те, що для кожної множини вхідних ресурсів існує певний, максимально досяжний вихідний рівень результативності. З точки зору страхових компаній, в якості вихідних індикаторів можуть використовуватись показники займаємої частки ринку, фінансового результату, або рентабельності. З іншої сторони, в якості вхідних параметрів можуть використовуватись обсяги залученого капіталу, показники оцінки

ризиків страхової діяльності, тощо.

Перевагами методу DEA, в контексті вирішення поставлених завдань, є:

- даний метод є непараметричним, тобто, не потребує визначення функціональної залежності між вхідними та вихідними показниками;
- дозволяє використовувати різні за економічним змістом та розмірністю індикатори, оскільки вони проходять процедуру нормування;
- дозволяє здійснювати оцінку рівня технічної ефективності компаній-страховиків в динаміці й оперативно реагувати на вказані зміни. Наглядова статистика НБУ надає такі дані у відкритому доступі [8].

За результатами проведеного дослідження було з'ясовано, що починаючи з 2020 р. й до сьогоднішнього часу страховий ринок України знаходиться в стадії стагнації. З метою ранньої діагностики фінансових проблем серед учасників ринку, та з урахуванням зарубіжного досвіду, запропоновано використовувати непараметричний метод DEA для оцінки технічної ефективності страховиків.

Список використаних джерел

1. Зоря С.П., Чумак В.Д., Мисник Т.Г. (2018). Особливості функціонування страхового ринку в Україні. Ефективна економіка. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6783> (дата звернення: 19.01.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.106
2. Марина А.С., Пеценко М.В. (2023). Страховий ринок України в умовах війни. Цифрова економіка та економічна безпека, №5(05), 44-51. <https://doi.org/10.32782/dees.5-7>
3. Shmygol, N., Galtsova, O., Shaposhnikov, K., & Bazarbayeva, S. (2021). Environmental management policy: an assessment of ecological and energy indicators and effective regional management (on the example of Ukraine). *Polityka Energetyczna*, 24(4), 43-60.
4. Shmygol N., Galtsova O., Solovyov O., Koval V., Arsawan I. (2020). Analysis of country's competitiveness factors based on inter-state rating comparisons. E3S Web Conferences, 153, 03001. Available at <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015303001>
5. Shmygol, N., Solovyov, O., Kasianok, M., Cherniavska, O., & Pawliszcz, D. (2021). Model of sectoral competitiveness index by environmental component. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 628, No. 1, p. 012023). IOP Publishing.
6. Belinska, Y., Matvejciuk, L., Shmygol, N., Pulina, T., & Antoniuk, D. (2021). EU agricultural policy and its role in smoothing the sustainable development of the EU's agricultural areas. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 628, No. 1, p. 012030). IOP Publishing.
7. Закон України «Про страхування», №1909-IX від 18.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2320>
8. Наглядова статистика Національного Банку України: показники діяльності страхових компаній. [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 19.01.2024).
9. Nowak M. (2015). Prakseologiczna ocena użyteczności metody DEA w diagnozie efektywności organizacji. *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej seria Organizacja i Zarządzanie*, 66, pp.101-112.
10. Škare, M. and Rabar, D., 2015. Measuring Economic Growth Using Data Envelopment Analysis. *Amfiteatru Economic*, 18(42), pp. 386-406

РОЗДІЛ 4 ІНСТРУМЕНТИ ЄС ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ, СТАЛОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

SECTION 4 EU TOOLS TO ENSURE RESILIENCE, SUSTAINABILITY AND SECURITY

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА, ЯК ОСНОВА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ

*д-р екон. наук, доцент Антощенкова В.В.
здобувач Апросіна О.Б.
Державний біотехнологічний університет, Україна*

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економічної науки проблематика досліджень феномену сталого розвитку (англ. «sustainable development»), як системних локальних формувань складної соціально-економічної природи та змішаного генезу, перейшла в категорію управлінського мейнстріму та є стратегічним національним пріоритетом із найважливіших напрямів державної політики. Сталий розвиток – це підхід до соціального, економічного та екологічного планування, який намагається збалансувати соціальні та економічні потреби нинішнього та майбутніх поколінь людей з імперативом збереження або запобігання надмірній шкоді природному середовищу. Сталому розвитку бракує єдиного детального та загальновизнаного визначення. Як загальний підхід до людського розвитку сталий розвиток охоплює наступні цілі, ідеали і цінності: глобальна перспектива соціальної, економічної та екологічної політики, яка враховує потреби майбутніх поколінь; визнання інструментальної цінності здорового природного середовища, включаючи важливість біорізноманіття; захист і повага до потреб корінних культур; культивування економічної та соціальної справедливості в суспільствах по всьому світу; відповідальна та прозора реалізація державної політики.

Інтелектуальні основи сталого розвитку лежать у сучасному управлінні природними ресурсами, природоохоронному та екологічному рухах 20-го століття та прогресивних поглядах на економічний розвиток. Перші принципи того, що згодом стало відомим як сталий розвиток, були викладені на

Конференції ООН з питань довкілля людини 1972 році, яку також називають Стокгольмською конференцією. Конференція дійшла висновку, що подальший розвиток промисловості є неминучим і бажаним, але кожен громадянин світу несе відповідальність за захист навколишнього середовища. У 1987 році Всесвітня комісія з навколишнього середовища та розвитку під егідою ООН опублікувала звіт Брундтланд (також званий «Наше спільне майбутнє»), у якому було введено концепцію сталого розвитку, визначивши його як «розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь, щоб задовольнити власні потреби» – і описав, як цього можна досягти. На Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку 1992 року (яка також називається самітом Землі) понад 178 країн прийняли Порядок денний на XXI століття, в якому викладено глобальні стратегії відновлення навколишнього середовища та заохочення екологічно безпечного розвитку.

Характерною рисою функціонування сучасного бізнесу початку XXI ст. є нестабільність довкілля, її масштабні постійні зміни. Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року, ухвалений усіма державами-членами ООН у 2015 році, містить спільний план миру та процвітання для людей і планети зараз і в майбутньому. Його основою є 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які є невідкладним заклик до дій усіх країн – розвинених і тих, що розвиваються – у рамках глобального партнерства. Вони визнають, що подолання бідності та інших проблем має йти рука об руку зі стратегіями, які покращують стан здоров'я та освіти, зменшують нерівність і стимулюють економічне зростання – і все це одночасно бореться зі зміною клімату та працює над збереженням світових океанів і лісів.

Ми вступили в епоху політичної кризи: численні конфлікти, зміна клімату, затяжні наслідки пандемії COVID-19 та інші глобальні проблеми загрожують підірвати важко досягнутий прогрес у реалізації ЦСР. І хоча найгірший вплив пандемії COVID-19, схоже, вже позаду, світ все ще не до кінця оговтався від її наслідків. Відновлення йде повільно і нерівномірно і не забезпечує повного усунення всіх наслідків. Пандемія призвела до значного регресу у покращенні глобальних показників здоров'я. Відбулося найсильніше за останні три десятиліття зниження рівня вакцинації дітей, а смертність від туберкульозу та малярії порівняно з допандемічним рівнем зросла. Пандемія COVID-19 також сприяла руйнівному впливу на освіту (дистанційна форма навчання), спричинивши зниження рівня освіти в 80% із охоплених обстеженням 104 країн. Наслідки для економіки також очевидні. Пандемія перервала три десятиліття поступального прогресу в скороченні масштабів злиднів, і вперше за життя цілого покоління кількість людей, що живуть у бідності, збільшилася. Крім того, вона зумовила значне за останні три десятиліття посилення нерівності між країнами. Кліматична криза стає все

відчутнішою, оскільки викиди парникових газів продовжують зростати. Згідно з останнім звітом Міжурядової групи експертів зі зміни клімату, глобальна температура вже перевищує доіндустріальний рівень на 1,1 °C і, ймовірно, досягне критичної позначки 1,5 °C або перевищить її до 2035 року. Катастрофічні наслідки посилюються, аномально сильна спека, посухи, повені та лісові пожежі стають занадто частими явищами. Підвищення рівня моря загрожує сотням мільйонів людей, які мешкають у прибережних населених територіях. Крім того, сьогодні світ стикається зі зникненням різноманітних видів тварин та рослин темпами, небаченими з часів динозаврів, а кількість пластикових відходів в океанах перевищила обсяги 2021 року і становила 17 млн метричних тонн, причому, згідно з прогнозами, до 2040 року цей показник може подвоїтися чи потроїтися. Країни, що розвиваються, борються з беспрецедентним збільшенням зовнішньої заборгованості після пандемії, причому ситуація посилюється інфляцією, зростанням відсоткових ставок, напруженістю в торгівлі та обмеженістю можливостей для бюджетного маневру. Необхідно терміново провести реформи глобального регулювання та міжнародних фінансових установ, щоб вони відповідали своєму призначенню – і зараз, і в майбутньому, посиливши участь, відповідальність країн, що розвиваються.

Ми не можемо просто продовжувати робити те саме, що раніше, і розраховувати при цьому на інший результат. Ми не можемо зберігати морально збанкрутілу фінансову систему і очікувати від країн, що розвиваються, досягнення цілей, яких розвинені країни досягли з набагато меншими обмеженнями. На порядку денному на 2030 рік йдеться про те, що нинішнє покоління може стати першим, якому вдасться покінчити з бідністю, і останнім, яке має шанс врятувати планету. Ця вища мета все ще досяжна, але лише за умови беспрецедентних зусиль з боку урядів окремих країн, відродженої прихильності всього міжнародного співтовариства в досягненні спільної мети та формування глобального альянсу на підтримку дій щодо досягнення цілей у сфері сталого розвитку, що поєднує ділові кола, громадянське суспільство, наукову спільноту, молодь, місцеву владу і т. д.

Отже, проста спроба збалансувати соціальну, економічну та екологічну політику – три «стовпи» сталого розвитку – є за своєю суттю позитивною практикою. Навіть якщо дисбаланс результатів певною мірою неминучий, краще, щоб політики принаймні намагалися досягти такого балансу. Повна відмова від поняття сталого розвитку може погіршити соціальні, економічні та екологічні умови в усьому світі, таким чином підриваючи всі три стовпи на яких тримається світова безпека. Очільники країн мають нести соціальну відповідальність в досягненні цілей сталого розвитку і відповідати своїм авторитетом. Взаємовплив між процесом економічного розвитку та воєнними конфліктами завжди були складним явищем. З однієї сторони, мир та розвиток

нерозривно пов'язані між собою. Збройний конфлікт є, мабуть, одним із найбільш суттєвих факторів, що уповільнюють економічний розвиток, настільки, що іноді його називають «негативним розвитком». Стале економічне зростання, у свою чергу, обумовлює значно більші шанси на встановлення та підтримку миру.

Список використаних джерел

1. Europe Sustainable Development Report 2023/24. <https://eu-dashboards.sdgindex.org/chapters/part-2-performance-of-european-countries-against-the-sdgs>
2. Антощенко В.В. Конкурентоспроможність, як основа ефективної національної економіки. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 84-95с.
3. Батюк Л.А., Антощенко В.В. Інноваційно-технологічні чинники глобального економічного розвитку. Науковий економічний журнал «Інтелект XXI», №1, Національний університет харчових технологій, ГО «Інститут проблем конкуренції», Видавничий дім «Гельветика», Київ, 2019. С.76-80.

ПРІОРИТЕТНІ ДІЇ ЄС В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*д-р екон. наук, доцент Антощенко В.В.
аспірант Семперович І.В.*

Державний біотехнологічний університет, Україна

У сучасному роздробленому та багатополярному світі лідерство ЄС у глобальній співпраці для досягнення сталого розвитку має вирішальне значення. Виділяють десять пріоритетних дій для прискорення впровадження ЦСР в ЄС і на міжнародному рівні та підтримки сильної та єдиної відповіді ЄС на сучасні геополітичні, соціальні, екологічні, технологічні та фінансові виклики. ЄС закликає політичні партії, які змагаються до Європейського парламенту, прийняти ці десять пріоритетних дій у своїх відповідних кампаніях і платформах. Ці пріоритетні дії спільно спрямовані на сильний Європейський парламент, справедливу та соціально відповідальну Європейську комісію та Європейську раду.

У світі, який переживає численні кризи, що взаємо переплітаються, сталий розвиток стикається з сильними перешкодами як у всьому світі, так і в Європі. Геополітична напруженість, війни та кризи безпеки в Україні, на Близькому Сході, Південному Судані та багатьох інших частинах світу спричиняють гуманітарні катастрофи та є серйозними перешкодами для глобальної співпраці. Людство підриває біологічну та фізичну стійкість систем Землі внаслідок воєнних конфліктів. Наукові дані вказують на підвищення ймовірності досягнення небезпечних і незворотних екологічних переломних моментів протягом цього десятиліття. У всьому світі соціальна згуртованість знаходиться під тиском. Нерівність, бідність і голод зростають, сприяючи

поляризації суспільства, популізму та хвилюванню. Громадянське суспільство, включно з науковими установами, стає дедалі обмеженішим на тлі посилення політичної напруги. Складні економічні умови та проблеми з фіскальним простором особливо ускладнюють реагування на кризи країнами із низьким і середнім рівнем доходу, а приблизно половині країн світу не вистачає фіскального простору, необхідного для адекватного інвестування в ЦСР. Понад 50 країн, у яких проживає 3,3 мільярда людей, перебувають у полоні боргової кризи, щорічно витрачаючи на обслуговування боргу більше, ніж на охорону здоров'я. Міжнародна фінансова архітектура не в змозі спрямувати глобальні заощадження на інвестиції в ЦСР у необхідному темпі та масштабах.

У світі, який страждає від війн, тероризму, фінансових криз і поляризації суспільства, прогрес у сталому розвитку є напруженим. Тим не менш, Цілі розвитку, прийняті всіма державами-членами ООН у 2015 році та орієнтовані на 2030 рік, забезпечують спільний порядок денний, який може і повинен об'єднати людство та допомогти знайти шляхи виходу з цих криз. Цілі вимагають інтегрованих дій для сприяння соціальному та економічному процвітання, екологічній стійкості та глобальній співпраці. Однак, на думку численних експертів, жодна з 17 ЦСР не буде досягнута глобально до 2030 року. З їхніх 169 окремих цілей 85% не виконуються або демонструють недостатній прогрес.

Незважаючи на ці виклики, ЦСР все ще користуються політичною силою як на міжнародному, так і на місцевому рівнях. Численні оцінки ООН та наукові дослідження показали, що ці цілі все ще фінансово та технічно досяжні. Вони залишаються єдиним у світі глобально прийнятим набором цілей сталого розвитку.

Пандемія COVID-19, війна в Україні та геоекономічна напруженість не лише змінили політичні пріоритети та фінансові ресурси в Європі, але й у регіоні зростає фрагментація суспільства та політична поляризація, що призвело до відмови від більш амбітного законодавства в ЄС. реалізувати Європейську зелену угоду та інші політики, спрямовані на сприяння соціальній єдності та рівності.

Для ЄС ми визначаємо десять пріоритетних дій: вирішення внутрішніх пріоритетів ЦСР, міжнародне лідерство ЄС і способи виконання роботи:

1. Реагувати на серйозну небезпеку негативних «соціальних переломних моментів» – суттєво зменшити ризик бідності та соціальної ізоляції європейських громадян. Широка громадська підтримка необхідна для здійснення серйозних перетворень для сталого розвитку, включаючи реструктуризацію економіки в бік сталого та інклюзивного добробуту і перехід до більш справедливого суспільства.

2. Подвоїти зусилля щодо досягнення чистих нульових викидів у ЄС

до 2050 року з великими проривами до 2030 року. Європейська зелена угода та Європейський закон про клімат разом заклали чіткий шлях до декарбонізації енергетичної системи в ЄС: скоротити викиди парникових газів на 55% до 2030 р. (порівняно з 1990 р.) і досягти нульових викидів до 2050 р. У 2019 р. ЄС став першою регіональною організацією, яка прийняла сміливе зобов'язання досягти нульових викидів усередині країни до 2050 р.

3. Зміцнювати регіональні та місцеві органи влади в досягненні ЦСР – регулярно відстежувати та звітувати про прогрес у ЦСР на всіх рівнях. Принцип «субсидіарності» підкреслює важливість вирішення проблем на рівні, найближчому до очікуваних результатів. Сталий розвиток потребує глобального співробітництва та фінансування.

4. Стримувати негативні міжнародні переливи та підтримувати перехід до сталої системи торгівлі. Нестабільні ланцюги споживання та постачання в ЄС продовжують створювати негативні побічні ефекти для інших країн.

5. Використовувати команду «Європа» для глобальної дипломатії ЦСР – зміцнювати різноманітні та універсальні формати, особливо ООН. У світі багатополарності та різноманітних порядків ЄС має перетворити свою глобальну роль і широкі мережі на потужні інструменти глобальної трансформації. Замість того, щоб слідувати вузьким, недалекоглядним геополітичним і гео економічним нарративам, ЄС може зміцнити свою довгострокову стратегічну автономію, створюючи спільні альянси з різноманітними партнерами та узгоджуючи свою зовнішню політику з глобальним загальним благом.

6. Посилення багатосторонньої ролі Європи – очолити глобальні зусилля з реформування глобальної фінансової архітектури. ЄС має значно посилити свою інституційну роль.

7. Переорієнтувати міжнародне партнерство ЄС на ЦСР – рухатися до взаємно трансформаційної співпраці.

8. Мобілізація фінансових засобів для перетворень у напрямку сталого майбутнього. Щоб профінансувати Європейську зелену угоду та відповісти на численні кризи та виклики (включно з пандемією COVID, міграцією, війною в Україні та впливом нових технологій), ЄС переорієнтував свій поточний семирічний бюджет і доповнив його фінансуванням NextGenerationEU інструмент відновлення та стійкості: загальний пакет становить понад два трильйони євро.

9. Інституціоналізувати інтеграцію ЦСР у стратегічне планування, макроекономічну координацію, бюджетні процеси, дослідницькі та інноваційні місії та інші інструменти політики.

10. Створити нові постійні механізми для структурованої та значущої взаємодії з громадянським суспільством, включно з молоддю, та в рамках Європейського парламенту щодо шляхів і політики ЦСР.

У Європі було досягнуто недостатнього прогресу щодо ЦСР, пов'язаних із кліматом, стійкими харчовими системами та відповідальним виробництвом і споживанням. ЄС та його країни-члени також мають погані оцінки за міжнародним індексом. Протягом кількох років SDSN, як некомерційна організація, створена в 2012 році ООН для просування 17 цілей сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях, зазначили про значні відмінності у сталому розвитку в європейських країнах.

Список використаних джерел

1. Антощенкова В.В. Конкурентоспроможність, як основа ефективної національної економіки. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 84-95.
2. Europe Sustainable Development Report 2023/24. <https://eu-dashboards.sdgindex.org/chapters/part-2-performance-of-european-countries-against-the-sdgs>.
3. Онегіна В.М., Антощенкова В.В. Основи глобальної продовольчої безпеки. «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Volume 1 2022. С.140-149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>.

ЗДОБУТКИ ЄС НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

к.е.н., доцент Корольчук Л.В.

Луцький національний технічний університет, Україна

ЄС як беззаперечний лідер у процесах боротьби з кліматичними змінами, озеленення економіки, запровадження еко інновацій у виробничі процеси, скорочення споживання і т.д. має на меті досягти сталого розвитку і слугувати прикладом, провідником та опорою для інших країн. Амбітна мета Європейської зеленої угоди – досягти скорочення викидів парникових газів до 50% від рівня 1990 року до 2030 року, а також зробити континент кліматично нейтральним до 2050 року [5]. Проте, згідно досліджень Європейської агенції довкілля, клімат продовжує теплішати (за останнє десятиліття температура поверхні землі в Європі була більш ніж не 2°C тепліше порівняно з доіндустріальним рівнем, а літо 2023 року стало найспекотнішим літом за всю історію спостережень), доказом чого є пов'язані зі зміною клімату природні катаклізми: посухи, повені, спека та інші, а також зміна їх характеру на більш інтенсивний, тривалий і частіший [1]. ЄС усвідомлює, що кожна зеконормлена тонна парникових газів вагомо впливає на пом'якшення наслідків зміни клімату і зобов'язується прикласти максимум зусиль на шляху до кліматичної нейтральності.

Так, за останні десятиліття ЄС-27 скоротив викиди парникових газів майже на третину, забезпечуючи при цьому приріст ВВП. В свою чергу, зобов'язання ЄС щодо енергоефективності призвело до скорочення споживання енергії з 2005 року: як для первинної енергії (-12%), так і для

кінцевої енергії (-7%). Кінцеве споживання енергії зменшилося на 1,5% порівняно з попереднім роком, при цьому споживання первинної енергії демонструє більш суттєве скорочення – на 4%. Також, зросла частка використання відновлюваної енергії в ЄС у загальному енергоспоживанні з 21,8% у 2021 році до 22,5% у 2022 році [3].

Не дивлячись на наявні здобутки ЄС на шляху до сталого розвитку, для досягнення заявленої кліматичної нейтральності необхідно прискорити прогрес за всіма показниками: скоротити викиди парникових газів більш ніж удвічі, кінцеве споживання енергії – більш ніж утричі, забезпечуючи при цьому стале економічне зростання [2].

Очікується, що поточні та заплановані політичні заходи по всій Європі допоможуть досягти необхідного прискорення. Держави-члени ЄС дають оптимістичні прогнози щодо успішності заходів, які вони вживають в рамках національних політик озеленення економіки і обіцяють досягти скорочення викидів парникових газів на 48% до 2030 року порівняно з 1990 роком. Для порівняння, минулого року, вони прогнозували таке скорочення лише на 41%, що свідчить про загальне зростання амбіцій по всій Європі. Однак, навіть при скороченні на 48% все одно залишиться дефіцит у 7% до мети ЄС до 2030 року. У питаннях досягнення енергоефективності та застосування альтернативної відновлювальної енергії відставання від бажаних показників дещо більше, оскільки цілі держав-членів на національному рівні ще не приведені у відповідність до задекларованих цілей ЄС на загальноєвропейському [4].

ЄС вже довгий час активно задіяний у процесах екологізації економіки: енерго- та ресурсоефективне виробництво, використання альтернативних джерел енергії, ефективне управління відходами, вторинна переробка сировини, продовження життєвого циклу товарів, відповідальне споживання, що забезпечує в результаті декаплінг економічного зростання від екологічної шкоди. Однак, існує і багато перешкод, які потрібно здолати, адже на практиці не всі матеріальні ресурси придатні до вторинної переробки, яка, в свою чергу, вимагає додаткових затрат енергії, що також підвищує загальний обсяг споживання. Гостро стоїть і питання бюджету ЄС для субсидування «озеленення» бізнесу, в тому числі аграрного.

В цілому, в останні роки в ЄС спостерігається значний прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку: у забезпеченні «Гідної праці та економічного зростання» (ЦСР 8), у «Подоланні бідності» (ЦСР1) та досягненні «Гендерної рівності» (ЦСР 5). Також, очевидні успіхи мають місце у «Скороченні нерівності» (ЦСР 10), забезпеченні «Якісної освіти» (ЦСР 4) та сприянні «Миру, справедливості та сильним інститутам» (ЦСР 16) в межах ЄС та ін. В свою чергу, кліматичні та енергетичні цілі, як показує наше дослідження, також демонструють певні позитивні тенденції до успішного

досягнення у заплановані строки. Що стосується «Партнерства заради сталого розвитку» (ЦСР 17), то тенденції відображають вплив кризи Covid-19, зокрема зростання державного боргу.

Список використаних джерел

1. EEA (2023). Climate change impacts, risks and adaptation. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/climate-change-impactsrisks-and-adaptation?activeAccordion=dd2e16ef-4d34-48ae-bd38-31258544004d>
2. EEA (2023). Growth without economic growth. Briefing no. 28/2020, 20 Apr. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth/growth-without-economic-growth>
3. EEA (2023). Report 07/2023. Trends and projections in Europe 2023. 85 p. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/trends-and-projections-in-europe-2023>
4. EEA (2023). Narratives for change: about the series. 28 Apr. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/sustainability-challenges/drivers-of-change-challenges-and-opportunities-for-sustainability-in-europe-1/narratives-for-change-about-the-series>
5. European Commission (2019). The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

АНАЛІЗ ЗВІТУ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЄВРОПИ

*д-р екон. наук, доцент Антошенкова В. В.
аспірант Пересада М. О.*

Державний біотехнологічний університет, Україна

Починаючи з 2019 року, у Звіті про сталий розвиток Європи представлено індекс ЦСР (цілей сталого розвитку) для Європи, а також надано щорічний огляд прогресу Європейського Союзу на шляху до ЦСР, а також прогресу 38 окремих європейських країн (включаючи всі країни ЄС, країни-кандидати на вступ до ЄС і регіональні країни-партнери). У звіті висвітлюються області успіху, а також можливості для подальшого вдосконалення та використовуються дані для порівняння прогресу європейських субрегіонів. Дані та висновки ґрунтуються на кількох раундах консультацій із вченими, експертами та практиками з усієї Європи, що стало можливим значною мірою завдяки тісній співпраці між Мережею рішень для сталого розвитку ООН (SDSN) та Європейським економічно-соціальним комітетом (EESC). Звіт 2023 охоплює 27 держав-членів ЄС, 6 країн-кандидатів на вступ до ЄС (Албанія, Боснія і Герцеговина, Республіка Північна Македонія, Чорногорія, Сербія та Туреччина), 4 країни Європейської асоціації вільної торгівлі (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія) і Великобританія. Грузія, Молдова та Україна не включені до цього річного видання через їхній недавній статус країн-кандидатів та значні прогалини та відставання в даних. Детальні профілі країн узагальнюють висновки на рівні ЄС і на національному рівні (табл.1).

Таблиця 1 – Рейтинг країн Європи в досягненні ЦСР

Місце	Країна	Оцінка	Місце	Країна	Оцінка
1	Фінляндія	80,64	18	Нідерланди	70,09
2	Швеція	80,57	19	Хорватія	69,96
3	Данія	80,04	20	Португалія	69,95
4	Австрія	77,71	21	Італія	69,93
5	Норвегія	77,00	22	Іспанія	69,58
6	Німеччина	75,43	23	Латвія	69,45
7	Чехія	74,36	24	Угорщина	68,96
8	Словенія	73,74	25	Люксембург	67,83
9	Ісландія	73,71	26	Литва	67,66
10	Естонія	73,03	27	Мальта	65,88
11	Швейцарія	72,94	28	Греція	65,21
12	Франція	72,86	29	Румунія	62,61
13	Польща	72,82	30	Сербія	62,45
14	Ірландія	71,35	31	Північна Македонія	62,19
15	Бельгія	71,03	32	Кіпр	61,02
16	Об'єднане Королівство	70,65	33	Болгарія	59,48
17	Словацька Республіка	70,12	34	Туреччина	57,14

Країни ранжируються за загальним балом. Загальна оцінка вимірює загальний прогрес у досягненні всіх 17 ЦСР. Оцінку можна інтерпретувати як відсоток досягнення ЦСР. 100 балів означає, що всі ЦСР досягнуті. Методологія ESDR базується на глобальному виданні Звіту про сталій розвиток. Цю методологію рецензували видавництва Cambridge University Press і Nature Geoscience, а у 2019 році її пройшов статистичний аудит Об'єднаний дослідницький центр Європейської комісії. Індекс ЦУР на 2023/24 рр. для Європи включає 109 показників, отриманих з офіційної та неофіційної статистики. Приблизно 70% показників надходять з офіційної статистики (переважно служб Європейської комісії), а 30% – з неофіційних джерел даних (НУО, наукові кола). В табл. 2 зазначено рейтинг країн за індексом Leave-No-One-Behind «Не залишити нікого позаду».

Таблиця 2 – Рейтинг країн за індекс Leave-No-One-Behind

Місце	Країна	Оцінка	Місце	Країна	Оцінка
1	Норвегія	87,22	18	Польща	75,00
2	Ісландія	86,06	19	Іспанія	74,24
3	Фінляндія	85,62	20	Словацька Республіка	73,75
4	Данія	84,15	21	Естонія	72,07
5	Швеція	83,04	22	Португалія	71,17
6	Бельгія	81,57	23	Об'єднане Королівство	70,53
7	Ірландія	81,05	24	Литва	69,76
8	Нідерланди	80,74	25	Італія	69,35
9	Австрія	79,94	26	Латвія	68,57
10	Словенія	79,25	27	Угорщина	67,33
11	Люксембург	78,51	28	Кіпр	67,16

Продовження табл. 2

12	Німеччина	78,23	29	Сербія	64,05
13	Мальта	77,52	30	Греція	62,19
14	Франція	76,09	31	Румунія	59,24
15	Швейцарія	76,03	32	Північна Македонія	57,73
16	Хорватія	75,20	33	Болгарія	56,01
17	Чехія	75,10	34	Туреччина	42,19

Індекс «Не залишити нікого позаду» (LNOB) спрямований на вимірювання зусиль країн, спрямованих на вирішення проблеми матеріальних злиднів і нерівності між групами населення. Цьогорічний індекс LNOB включає підмножину з 32 індикаторів, які використовуються в індексі SDG, згрупованих у чотири категорії: бідність і матеріальна депривація; нерівність доходів; доступ і якість послуг для всіх; гендерна нерівність.

Список використаних джерел

1. Антощенкова В.В. Конкурентоспроможність, як основа ефективної національної економіки. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2019. Вип. 200. С. 84-95с.
2. SDSN Transformation Center SDG. URL: www.sdgtransfromationcenter.org.
3. Онегіна В.М., Антощенкова В.В. Основи глобальної продовольчої безпеки. «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Volume 1 2022. С.140-149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>.

АНАЛІЗ ДОСЯГНЕННЯ КРАЇНАМИ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 9 НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ, КИТАЮ, США ТА УКРАЇНИ

Аспірант А.В. Біловол

Ст. викладач С.В. Тарасенко

Сумський державний університет, Україна

UNIDO використовує 8 показників для оцінки досягнення країною ЦСР 9 – промисловість, інновації, інфраструктура.

Показники табл.1 демонструють значення даних показників у розрізі України та країн-лідерів індустріального розвитку: Німеччини, Китаю та США. На 2020 р. частка доданої вартості, що створена переробною промисловістю, у ВВП країни становила: США – 10,7 %, Україна – 11,5 %, Німеччина – 17,4 %, Китай – 27,8 %. Додана вартість, створена переробною промисловістю, на 1 людину у 2020 р. в Україні становила 258 дол., водночас у Китаї цей показник становив 2822 дол., в США – 6257 дол., Німеччині – 7083 дол. Тобто в Німеччині переробна промисловість у 27 разів є більш продуктивною, ніж в Україні.

У переробній промисловості України у 2017 р. було зайнято 12,4 %

працюючих, у США у 2019 р. – 10,7 %, у Німеччині у 2019 р. – 18,9 %. Відповідно, відсоток зайнятих у переробній промисловості (на прикладі Німеччини) безпосередньо впливає на обсяги виробленої продукції даною галуззю.

Таблиця 1 – Показники для оцінки досягнення країною ЦСР 9 на 2021 р. (UNIDO, 2022)

№	Індикатори	Україна	Китай	США	Німеччина
1	Додана вартість промислового виробництва як частка ВВП (%)	11,5 (2020)	27,8 (2020)	10,7 (2020)	17,4 (2020)
2	Виробнича додана вартість на душу населення (вартість у доларах США 2015 року)	258 (2020)	2822 (2020)	6257 (2020)	7083 (2020)
3	Зайнятість у промисловості як частка загальної зайнятості (%)	12,4 (2017)	-	10,7 (2019)	18,9 (2019)
4	Частка малих галузей у загальній доданій вартості промисловості (%)	6,7 (2018)	-	4,8 (2016)	6,3 (2018)
5	Частка дрібних галузей промисловості, що мають позику або кредитну лінію (%)	12,5 (2019)	11,4 (2012)	-	-
6	Викиди вуглекислого газу від спалювання палива (млн. тон)	33,7 (2018)	2603,7 (2018)	411,5 (2018)	83,7 (2018)
7	Викиди вуглекислого газу на одиницю доданої вартості виробництва (кілограми вугл.газу до дол. США 2015 року)	2,83 (2018)	0,67 (2018)	0,18 (2018)	0,13 (2018)
8	Частка доданої вартості виробництва середніх і високих технологій у загальній доданій вартості (%)	26,7 (2018)	41,5 (2018)	47,7 (2018)	61,7 (2018)

Викиди вуглекислого газу при згорянні палива за даними 2018 р. для України становили 33,7 млн. т., для Німеччини – 83,7 млн. т., для США – 411,5 млн. т., для Китаю – 2603,7 млн. т. Викиди вуглекислого газу на одиницю доданої вартості, створеною переробною промисловістю за даними 2018 р. для Німеччини – 0,13 кг, для США – 0,18 кг, для Китаю – 0,67 кг, для України становили 2,83 кг. Такі цифри свідчать про низьку екологічну ефективність виробничих процесів переробної промисловості України, зокрема про втрати палива та використання паливоємних технологій третього технологічного укладу підприємствами країни.

Частка доданої вартості середньо- та високотехнологічних галузей в доданій вартості країни за даними 2018 р. для України становила 26,7 %, Китаю – 41,5 %, США – 47,7 %, Німеччини – 61,7 %. Отже, окреслюється тенденція: чим вища частка доданої вартості середньо- та високотехнологічних галузей в доданій вартості країни, тим меншими є викиди вуглекислого газу на одиницю доданої вартості, створеною переробною промисловістю.

Щодо динаміки частки доданої вартості, що створена переробною промисловістю, у ВВП країни за 2000-2020 р.р., то чітких тенденцій для обраних країн немає. Наприклад, зниження даного показника у 2009 р. для України, Німеччини та США відбувається на фоні його зростання у Китаї. У порівнянні з 2000 р. у 2020 р. лише Китай демонструє зростання частки доданої вартості, що створена переробною промисловістю, у ВВП країни (1,7 %).

Отже, найрозвинутіші країни світу досягають зростання промислового виробництва достатньо варіативно, що не завжди корелює зі зменшенням впливу на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. SDG, UNIDO. URL: <https://stat.unido.org/SDG>

ІНСТРУМЕНТИ ЄС ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

*к.е.н., старший дослідник, докторант,
старший науковий співробітник*

Трушкіна Н. В.

*Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України (м. Харків)*

Стійкість критично важливої інфраструктури держав-членів Європейського Союзу є насамперед національною відповідальністю кожної країни. Стійкість охоплює здатність запобігати, захищати, реагувати, протистояти, пом'якшувати, поглинати, пристосовуватись і відновлюватись після кризових і надзвичайних ситуацій, збройних конфліктів, воєнних подій [1], які можуть порушити надання основних послуг. Це особливо важливо для критичної інфраструктури, оскільки повний захист, як правило, неможливий. Для ЄС критична інфраструктура не лише тісно пов'язана з політикою та законодавством, що забезпечує функціонування внутрішнього європейського ринку, але й із його програмою безпеки та оборони, включаючи стратегічний пріоритет захисту країн-членів Союзу та його громадян, а також Свобода дій ЄС. Критична інфраструктура необхідна для надання основних державних

послуг та економічної діяльності на внутрішньому ринку, а також для національної безпеки та оборони [2-4].

З огляду на це, на даний час держави-члени ЄС приділяють особливу увагу посиленню стійкості своєї критичної інфраструктури. Для цього уряди багатьох європейських країн розробляють стратегічні завдання (інституційні, організаційно-економічні, фінансові, інформаційні) [5], реалізація яких сприятиме підвищенню обізнаності шляхом моніторингу та обміну інформацією; запобіганню збоїв за допомогою заходів безпеки та заходів готовності; мінімізації наслідків потенційного збою за допомогою швидкого та ефективного реагування, резервування або резервних заходів, включаючи можливості відновлення/ремонту; забезпеченню своєчасного відновлення після збою за допомогою планування на випадок надзвичайних ситуацій і готовності.

Слід відмітити, що Європейський Союз проголосив нові пріоритети політики забезпечення стійкості функціонування критичної інфраструктури та надання життєво важливих послуг на ринку ЄС. Нові стратегічні цілі та завдання Єврокомісії та держав-членів визначено в Рекомендаціях Ради ЄС, спрямованих на посилення зусиль Європейського Союзу щодо підвищення стійкості критично важливих об'єктів інфраструктури. У грудні 2022 р. Рада ЄС ухвалила Рекомендації зі скоординованого підходу до стійкості критичної інфраструктури. Зокрема, рекомендовано запровадити необхідні інструменти та забезпечити координацію дій на рівні ЄС з підвищення готовності та реагування на безпекові інциденти, що загрожують порушенню надання життєво важливих послуг на внутрішньому ринку Євросоюзу. Тоді ж Рада ЄС прийняла нову Директиву щодо стійкості критичних об'єктів (Директива CER). На початку 2023 р. було оголошено про синхронізацію зусиль ЄС і НАТО щодо забезпечення стійкості критичної інфраструктури.

Ухвалені законодавчі акти відображають прихильність країн Європейського Союзу до формування системи забезпечення безпеки та стійкості функціонування критичної інфраструктури на основі ринкових підходів, стимулювання державно-приватного партнерства [6] і максимального використання власної зацікавленості операторів життєво важливих об'єктів у сталості надання ними послуг та безперервності бізнес-процесів. До головних інструментів ЄС для забезпечення стійкості критичної інфраструктури можна віднести такі: застосування методології оцінювання ризиків критичної інфраструктури на основі аналізу впливу загроз будь-яких типів (all-hazard approach) при подальшій адаптації національних підходів до ризик-аналізу; надання інституційної, методичної та консультативної допомоги; розроблення стратегічних документів адаптації до зміни клімату та стійкості критичної інфраструктури; сприяння підвищенню кваліфікації персоналу операторів критичної інфраструктури та проведенню стрес-тестів;

координація зусиль на рівні ЄС у випадку виникнення кризової або надзвичайної ситуації; формування механізмів фінансової підтримки діяльності у цій сфері.

У Європейському Союзі пропонується застосування відповідного інструментарію з управління стійкістю критичної інфраструктури, який дозволяє урядам країн вирішити ряд взаємопов'язаних управлінських завдань, а саме:

1) створення міжгалузевої структури управління для забезпечення стійкості критичної інфраструктури (уряди мають прийняти загальнодержавний підхід до забезпечення стійкості критичної інфраструктури, що охоплює різні ризики та сектори інфраструктури);

2) розуміння складних взаємозалежностей і вразливостей в інфраструктурних системах для визначення пріоритетності зусиль з розбудови стійкості (урядам необхідно прийняти методології та метрики для визначення критично важливих функцій, систем та активів, які мають бути пріоритетними для інвестицій у розбудову стійкості);

3) встановлення довіри між урядом та операторами шляхом забезпечення обміну інформацією про ризики (уряди мають створити платформи для обміну інформацією з операторами критичної інфраструктури для всебічного і спільного розуміння ризиків і вразливостей, забезпечуючи безпеку і конфіденційність інформації, якою вони обмінюються);

4) розбудова партнерств для вироблення спільного бачення та узгодження досяжних цілей у сфері стійкості (уряди мають налагодити постійний діалог з операторами критичної інфраструктури з державного та приватного секторів, взявши за відправну точку очікування громадськості);

5) визначення комплексу політичних заходів для визначення пріоритетності економічно ефективних заходів з підвищення стійкості на всіх етапах життєвого циклу інфраструктури (уряди мають визначити комплекс політичних інструментів на основі аналізу витрат і вигоди, щоб заохотити операторів інвестувати в забезпечення стійкості та досягти поставлених цілей);

6) забезпечення підзвітності та моніторингу впровадження політики стійкості критичної інфраструктури (уряди мають здійснювати моніторинг впровадження та оцінювати прогрес у досягненні цілей щодо забезпечення стійкості, створивши чітку систему підзвітності для операторів);

7) врахування транскордонного виміру інфраструктурних систем (уряди мають координувати національну політику стійкості критичної інфраструктури із сусідніми країнами та за її межами, щоб вирішувати питання транскордонної залежності).

У подальших дослідженнях планується розробити рекомендації щодо інституційного забезпечення розвитку критичної інфраструктури в Україні на

підставі узагальнення європейського досвіду та визначити механізми їх реалізації у практичній площині.

Список використаних джерел

1. Трушкіна, Н. (2023). Розвиток критичної інфраструктури в умовах повоєнної відбудови національної економіки: досвід Хорватії, Боснії та Герцеговини. *Moderní aspekty vědy: XXX. Díl mezinárodní kolektivní monografie* (str. 375-391). Česká republika, Jesenice: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
2. Кизим, М. О., Хаустова, В. Є., & Трушкіна, Н. В. (2022). Сутність поняття «критична інфраструктура» з позицій національної безпеки України. *Бізнес Інформ*, 12, 58-78. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-58-78>.
3. Хаустова, В., Жукова, І., & Трушкіна, Н. (2023). Закордонний досвід фінансового забезпечення відбудови та модернізації критичної інфраструктури». *Věda a perspektivy*, 7(26), 178-192. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-7\(26\)-178-192](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-7(26)-178-192).
4. Bezpartochnyi, M., Khaustova, V., & Trushkina, N. (2023). Bibliometric analysis of the relationship between the concepts of “critical infrastructure” and “national security”. *Management of socio-economic transformations of business processes: current realities, global challenges, forecast scenarios and development prospects: scientific monograph* (pp. 177-193). Sofia: Professor Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10463183>.
5. Пушак, Я. Я., Хаустова, В. Є., & Трушкіна, Н. В. (2023). Безпекова стратегія розвитку критичної інфраструктури в умовах повоєнної відбудови економіки України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер.: Економічна*, 1, 68-78. <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-10>.
6. Кизим, М. О., Хаустова, В. Є., & Трушкіна, Н. В. (2023). Фінансове забезпечення розвитку критичної інфраструктури в умовах повоєнної відбудови економіки України. *Бізнес Інформ*, 8, 263-274. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-263-274>.

КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

аспірант *Гармаш С.В.*

д.е.н., проф. *Перерва П.Г.*

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Актуальність дослідження кадрової безпеки в Європейському Союзі визначається кількома ключовими факторами [1-13]:

а) стандартизація та гармонізація:, так як ЄС встановлює загальні стандарти та правила в багатьох сферах, включаючи охорону праці. Дослідження кадрової безпеки в контексті європейських стандартів може допомогти визначити загальні тенденції та вдосконалення у ЄС;

б) безпека та здоров'я на робочому місці є однією з ключових пріоритетів ЄС. Дослідження може виявити нові виклики, тенденції та кращі практики у цій сфері;

в) пандемія та віддалена робота, так як після пандемії COVID-19 змінилися умови праці, включаючи велике використання віддаленої роботи.

Дослідження кадрової безпеки може врахувати нові виклики, пов'язані із забезпеченням безпеки працівників у віддалених умовах;

г) технологічні зміни та інновації – передбачає впровадження нових технологій та інновацій, які можуть вплинути на умови праці та безпеку працівників. Дослідження може допомогти визначити вплив цих змін та розробити стратегії для їх адаптації;

д) демографічні зміни та ринок праці можуть впливати на безпеку та здоров'я працівників. Дослідження може допомогти розуміти, як ці фактори впливають на кадрову безпеку та розробити відповідні стратегії;

е) підвищення свідомості та освіти є важливим завданням. Дослідження може сприяти створенню ініціатив та програм для підвищення рівня освіти з питань безпеки на робочому місці;

ж) залучення роботодавців та профспілок до забезпечення кадрової безпеки може допомогти зрозуміти їхню взаємодію та сприяти впровадженню ефективних практик.

Таким чином, дослідження кадрової безпеки в ЄС залишається актуальним і важливим для забезпечення безпеки працівників, а також для відповідності стандартам і викликам сучасного ринку праці.

Кадрова безпека виступає важливою складовою економічної безпеки підприємства, оскільки стан здоров'я та безпеки працівників може має прямий вплив на функціонування та результативність підприємства [2, 5, 8, 12]. Пропонуємо звернути увагу на наступні важливі аспекти в цьому контексті [4, 6, 9, 13].

1. Зростає продуктивність працівників, так як забезпечені та здорові працівники схильні до більш ефективної та продуктивної роботи. Вони мають менше відпусток через травми чи захворювання, що сприяє стабільності та продуктивності підприємства.

2. Зменшується рівень витрат, так як підприємство має можливість зменшити витрати, пов'язані з лікуванням, компенсаціями та іншими витратами, пов'язаними з травмами та професійними захворюваннями працівників.

3. Є можливості уникнення штрафів та юридичних проблем, так як дотримання стандартів безпеки та охорони праці допомагає уникнути штрафів та юридичних проблем, пов'язаних із порушенням законодавства. Це також сприяє економічній стабільності підприємства.

4. Зберігається рівень ділової репутації, так як забезпечення безпеки працівників сприяє створенню позитивної репутації підприємства. Позитивна репутація може вплинути на споживчі вподобання та вибір клієнтів, що є важливим для економічного успіху.

5. Є можливості для розвитку кадрового потенціалу, так як забезпечення безпеки праці допомагає зберігати та розвивати кадровий

потенціал підприємства. Здорові та мотивовані працівники можуть стати основою для стійкого розвитку бізнесу.

6. Підвищується рівень комплаєнс безпеки, тобто відповідності стандартам і законодавству [4, 7, 11]. Дотримання стандартів безпеки праці та відповідність законодавству допомагають зберегти ділову легітимність та уникнути штрафів чи інших негативних наслідків через порушення нормативів.

7. Забезпечується стабільність виробництва завдяки зменшенню нещасних випадків та травм на робочому місці, що допомагає уникнути перерв у виробництві та забезпечує стабільність виробничого процесу.

8. Сприяє підвищенню рівню корпоративній відповідальності, так як забезпечення кадрової безпеки також вказує на відповідальність підприємства перед працівниками та суспільством в цілому, що може підвищити імідж та привабливість бренду.

Європейські країни приділяють значну увагу забезпеченню кадрової безпеки підприємств та охороні праці. Деякі особливості європейського досвіду в цій сфері включають: європейські країни мають суворі юридичні норми та стандарти, що стосуються охорони праці; багато країн ЄС мають ефективні системи нагляду за дотриманням правил охорони праці; співпраця між урядом, роботодавцями та профспілками є важливим елементом європейського досвіду; ефективні системи навчання та підвищення кваліфікації; стратегії управління ризиками; стимулювання відповідальності підприємства. Європейський досвід в галузі кадрової безпеки слугує прикладом впровадження системного підходу до забезпечення безпеки праці [10, 13].

Загалом, кадрова безпека промислового підприємства та її забезпечення з урахуванням досвіду ЄС не тільки сприяє кадровій безпеці, але і визначає ефективність та стабільність підприємства, впливаючи на його економічну безпеку та конкурентоспроможність на ринку як самого підприємства, так і його продукції.

Список використаних джерел

1. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. 3 (181). С. 14-23.
2. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
3. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. *Механізми управління соціо-еколого-економічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.*
4. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII*

- міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
5. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Збалансована система показників в інноваційно-інвестиційній політиці промислового підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 50-54. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/21105>
 6. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)
 7. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали 7-ї Міжнар. наук.- практи. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.
 8. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
 9. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
 10. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
 11. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
 12. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliyeva T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
 13. Pererva P.G., Kobieliyeva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. No 1(23). С.43-50.

МОТИВАЦІЯ НАУКОВЦІВ ДО КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

аспірант Євсєєв А.С.

д.е.н., проф. Перерва П.Г.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Серед великої кількості моделей комерціалізації технологій лише кілька мають принципове значення для України: зокрема, найбільш відомою є модель трансферу технологій через співпрацю дослідницьких колективів університетів та підприємств (компаній), орієнтованих на інноваційний розвиток. Саме така співпраця з університетським сектором (університетською наукою) є основним джерелом інновацій для високотехнологічних компаній США та країн ЄС (поряд з власними дослідницькими підрозділами). При цьому принципово, щоб дослідники, у разі успішної реалізації своїх розробок, отримували частину прибутку [1-13].

Широко відомий метод стимулювання дослідників Bye-Dole Act (в США) – передача прав на технології (в результаті НДДКР за рахунок держави) від організації до підприємця. Стверджується, що саме завдяки йому з 80-х років минулого століття в США відбувається прискорений розвиток високотехнологічного сектора, в основі якого лежить тісна співпраця університетської науки, корпорацій та їх науково-дослідних підрозділів. Загалом форми співпраці між сектором високих технологій та університетськими центрами можуть бути найрізноманітнішими. Наприклад, згідно з дослідженням, проведеним у 2009 році Експертною групою з трансферу знань, можна стверджувати, що найбільш ефективними каналами трансферу технологій є ті, які спираються на особисті контакти між співробітниками університету та фахівцями промислових підприємств. Тому форми співпраці, які будуть враховувати цей факт, є найбільш продуктивними [2, 7, 12].

Університети більшості країн-членів ЄС проводять активну політику в цій сфері. Однак досить суттєві відмінності між окремими країнами (лідерами в цьому плані є університети Великобританії) дозволяють стверджувати, що імплементації норми про передачу прав на результати НДДКР недостатньо. З її метою науково-технічний потенціал кожного навчального закладу відіграє вирішальну роль.

Якщо проаналізувати доходи університетів від трансферу технологій у розрізі однієї країни, то можна прийти до низки тверджень: з усієї групи університетів, які є діючими, суттєво відрізняються лише незначна їх частина, яка має найзначніший науковий потенціал та технічний напрям (до того ж вони є найстарішими в країні). Гуманітарні та культурні університети (навіть найвідоміші та визнані) фактично не беруть участі в цьому процесі. Тому, проєктуючи цей досвід на українські реалії, можна дійти висновку, що навіть за оптимістичного сценарію розвитку ефективної моделі трансферу технологій в Україні його основними учасниками стануть 5-8 провідних технічних університетів країни. Тому на них доцільно заздалегідь сконцентрувати зусилля держави.

Одним з наріжних питань при здійсненні трансферу технологій є питання прав на результати НДДКР, які фінансуються державою. Мотивація продуктивної роботи творчих колективів залежить від того, хто є кінцевим правовласником. Однак єдиного підходу до вирішення цієї проблеми немає: навіть у межах ЄС існує кілька моделей гармонізації інтересів договірної держави та підприємців. Наприклад, у деяких країнах-членах ЄС, наприклад у Швеції, права на результати фінансованих державою НДДКР належать дослідникам (дослідникам університетів): така політика називається «переважне право дослідників/професорів на інтелектуальну власність (англ. Professors privilege)». При цьому в більшості інших країн-членів ЄС вони

закріплені за науково-дослідними установами – університетами або незалежними дослідницькими організаціями (PRO). Останній підхід є глобальним трендом [3, 6, 10, 13].

Законодавча база ЄС та її гармонізація з національним законодавством відбувалися поступово. Директива Ради 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 року регулювала захист авторських прав на програмне забезпечення [4]. Зокрема, передбачено, що якщо програмний продукт був створений працівником в рамках виконання ним своїх зобов'язань перед роботодавцем і на виконання наказів роботодавця, всі права на створений програмний продукт належать роботодавцю (якщо інше не передбачено договором, укладеним між сторонами).

Ідея концепції «превентивності дослідника» полягає в тому, щоб закріпити за собою право власності на результати досліджень і розробок, що проводяться цими дослідниками. Ця концепція є протипоказною іншому підходу, що з'явився в США (Baye-Dole Act), згідно з яким таке право зберігається за установою, в якій проводилося дослідження. Після прийняття відповідного закону в США в 1980 році (Закон Бей-Доула) і його подальшого успіху такий підхід став міжнародним трендом [8]. У свою чергу, це призвело до різкого збільшення кількості центрів трансферу технологій, що функціонують насамперед в інтересах університетів та незалежних науково-дослідних установ.

Разом з тим, немає однозначної відповіді на низку проблемних питань, зокрема, пошук найбільш ефективного способу зв'язку закладів вищої освіти та наукових установ з промисловістю, пошук нових важелів активізації процесів трансферу технологій. Однією зі складових усунення бар'єрів для трансферу технологій (що притаманне багатьом країнам) є дія прав на результати НДДКР. Однак відбувається процес поступового переходу від монотонної позиції передачі прав одному з учасників інноваційного процесу до більш варіативної системи оперативного управління інтелектуальною власністю.

Список використаних джерел

1. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Збалансована система показників в інноваційно-інвестиційній політиці промислового підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 50-54. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/21105>
2. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200>
3. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали 7-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуг. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчуг, 2022. С. 376-379.

4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
5. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
6. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
7. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
8. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
9. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. No 1(23). С.43-50.
10. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023.No 3 (181). С. 14-23.
11. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
12. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. *Механізми управління соціоєкологоекономічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Колєнда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.*
13. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.*

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС

*аспірант **Мирошник Т.О.**
д.е.н., проф. **Кобелева Т.О.***

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Україна*

Проведені дослідження свідчать про те, що в країнах Європейського союзу, як правило, умови практичного використання результатів науково-технічної діяльності у виробничо-комерційній діяльності підприємств та організацій визначаються чинним законодавством, тобто не є предметом договорів і угод [1, 5, 7].

До ключових умов (норм) використання результатів науково-технічної діяльності, отриманих за рахунок бюджетних коштів, у європейській практиці можна віднести такі: відповідальність за комерціалізацію результатів досліджень; стимулювання учасників комерціалізації; гарантування «справедливої частки» доходів від комерціалізації її основним стейкхолдерам

(дослідникам і дослідницьким організаціям) [2, 4, 9, 11].

Крім того, в законодавстві ряду держав ЄС в цей час успішно застосовуються такі норми: цільове використання доходів від комерціалізації науково-технічної діяльності; забезпечення прозорості комерціалізації (декларування та звітність науково-дослідних організацій); пріоритезація партнерських відносин при комерціалізації технологій.

З точки зору європейської перспективи та законодавчої практики, обов'язки та стимули для комерціалізації результатів досліджень завжди розглядаються як тісно пов'язані між собою.

У європейському контексті відповідальність за здійснення комерціалізаційної діяльності майже без винятку покладається на власника права власності на наукові дослідження. Однак відповідальність не передбачає обов'язку комерціалізації або передачі результатів.

Більшість європейських держав, а також сам Європейський союз (наприклад, Європейська рамкова програма) надають бюджети на дослідницькі проекти лише у поєднанні з відповідальністю за поширення результатів [4, 10, 13].

Валоризація знань (технології) – перетворення знань (технології) на економічні та соціальні блага на основі цільових інтервенцій – здійснюється, як правило, за допомогою державної підтримки (державних інтервенцій). У Німеччині, наприклад, рамковий закон про університети визначає трансфер технологій як першочергове, ключове завдання для університетів і дослідників. В цій країні на виконання вказаних законів федеральні фінансові органи нещодавно запровадили нову категорію додаткових бюджетів, заснованих на результатах, для наукових організацій та дослідницьких творчих груп інститутів.

У Європі основним рушієм комерціалізації є стимули, що надаються різним типам суб'єктів, а не заборонні моменти чи директиви. Більшість країн ЄС законодавчо закріпили розподіл доходів між окремим дослідником, інститутом і посередником.

До тих пір, поки використання наукових досліджень для економіки не суперечить основним цілям науки або чинному законодавству, додатковий дохід (як для дослідників, так і для установ) розглядається як необхідний стимул для стимулювання успішної передачі технологій (за деякими винятками, наприклад, у Франції дослідник має статус державного службовця). Переведення заохочується, але є ряд обмежень для держслужбовців. У деяких країнах, наприклад в Ірландії, дохід від передачі технологій дає право на значні податкові пільги, тобто додаткові стимули.

Розподіл доходів в ринковому середовищі (договори між приватною фірмою і науково-дослідною організацією) не регулюється законодавством, а визначається договорами. Сфера взаємовідносин між громадськими науково-

дослідними організаціями та державою не підпорядкована ринковим механізмом, тому розподіл доходів від комерціалізації між науково-дослідною організацією та її науковими співробітниками в цьому випадку може і повинен забезпечуватися законодавчим регулюванням з метою:

– гарантувати досліднику справедливу частку доходів від комерціалізації (якщо право на продаж об'єктів інтелектуальної власності або ліцензія на неї належить науково-дослідній організації);

– гарантувати справедливу частку доходів від комерціалізації дослідницької організації (якщо вищезазначені права належать досліднику) і тим самим забезпечувати стимули для всіх учасників процесу комерціалізації.

Посередники відіграють значну роль у допомозі дослідницькій організації в комерціалізації результатів досліджень. Як правило, частка доходу такої організації прямо не визначається законодавством, але описана в нормативно-правових актах, що супроводжують фінансування, тобто нормативно-правові акти повинні визначати можливість такого регулювання [6, 12].

У країнах ЄС встановлено цільовий характер використання доходів від комерціалізації результатів науково-технічної діяльності. Наприклад, у Франції, де права на результати науково-технічної діяльності, створені за рахунок бюджетних коштів, закріплені і за науково-дослідними організаціями, відсутні жорсткі правила використання доходів від комерціалізації результатів науково-технічної діяльності. Цей дохід зараховується в активи науково-дослідної організації і розподіляється на будь-який об'єкт витрат.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
2. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
3. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
4. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
5. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. No 1(23). С.43-50.
6. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
7. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
8. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціоекологоекономічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
9. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку

асинхронних двигунів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 79-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_1_10.

10. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства // Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.] ; Полтава. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.

11. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)

12. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 167-174.

13. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЄС

пошукувач **Кравцов В.Ю.**

д.е.н., проф. **Перерва П.Г.**

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Європейський Союз є одним із глобальних гравців у всій світовій економіці. Завдяки загальному об'єднанню всіх європейських країн вони стали одними з учасників дипломатичних і політичних відносин на світовій арені. Вже на початку 1991 року країни ЄС почали виробляти єдині принципи і правила спільної зовнішньої і безпекової політики в Європі, які включали основні аспекти політики європейських країн: розвиток демократичних принципів; створення об'єднаних збройних сил; розвиток торгівлі, взаємодопомоги та співробітництва [1-13].

Але в той же час, вже після п'яти років створення, Європейський Союз взяв на себе більшу частину відповідальності, яку вони коли-небудь брали на себе за всю свою історію [2, 5, 8]. За останні десятиліття їхня політика безпеки стала однією з найпотужніших, будучи невід'ємною частиною світової політики та безпеки [1, 6, 10, 12].

Європейський Союз, реалізуючи свою спільну політику безпеки, визначає свої важливі цілі та пріоритети з точки зору політичних аспектів, приймає рішення щодо визначення своїх позицій та зміцнює систему співробітництва з іншими країнами.

Кінцевою метою Європейського Союзу є: формування повноцінної, цілісної господарської одиниці; створення умов, за яких усі країни-члени ЄС

матимуть приблизно однаковий рівень розвитку національної економіки та рівня життя. У кожній країні Європи проблема економічної безпеки вирішується по-різному. Розглянемо більш детально економічну безпеку ряду європейських країн [3, 9].

Уряд Франції застосовує підхід до економічної безпеки через запобігання економічним загрозам за допомогою превентивних заходів. Нова схема забезпечення розвитку національної економіки дає можливість адаптуватися до поточної світової ситуації, а також використовувати потенціал міжнародного партнерства. Такий підхід до економічної безпеки дозволяє трактувати її принципи як сукупність інструментів створення сприятливих умов для розвитку потенціалу країни. Вона забезпечується наступними заходами: зниження рівня ризиків, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю; формування стабільних умов і рівномірного розвитку галузей національної економіки, усунення диспропорцій у розвитку; мінімізація залежності в стратегічно важливих галузях економіки. Найбільш гострими проблемами у Франції є: стагнація у сфері інноваційних технологій; залежність від імпортованих товарів і продукції; стан кон'юнктури [7, 13].

Однією з країн, яка не має певної нормативно-правової бази із загальних питань економічної безпеки, є Німеччина. Вони діють за власним підходом: кожна галузь економіки має свою нормативно-правову базу та локальні акти. Вони також офіційно визнають загрозу економіці як складову своєї економічної безпеки [4, 9].

Слід також звернути особливу увагу на Велику Британію, яка зараз вже не є частиною Європейського Союзу, та формує власну стратегію економічної безпеки. Вона носить оборонний характер, що означає пріоритет національних та економічних інтересів країни [2, 8]. Надає підтримку приватному бізнесу, розвиває інститут взаємодопомоги та діалогу між державою та приватними великими підприємствами, забезпечуючи високий рівень економічного співробітництва [1, 3, 13].

Для забезпечення економічної безпеки Іспанія використовує багаторівневий комплекс заходів, який є високоєфективним у захисті її національних інтересів: наявність спеціалізованої служби моніторингу питань економічної безпеки; гнучка система нормативно-правових актів; жорстке і логічне розмежування зон відповідальності відомств, міністерств, організацій; жорсткий контроль за всією виконавчою і законодавчою гілками влади; затверджена програма економічної безпеки; затверджена програма розвитку економіки країни.

Короткий аналіз європейських країн, таких як Нідерланди, Бельгія, Данія, Люксембург і Швейцарія, показує, що вони прагнуть досягти високого економічного зростання і зберегти свою економічну безпеку в умовах

глобальної конкуренції. Не маючи змоги впливати на весь світовий ринок, вони залишаються одними з найсильніших країн з точки зору економічної політики. Прикладом цього є Швейцарія, яка організувала себе як найкращий банк у світі, але менш важлива в Європейському Союзі.

Однією з найважливіших проблем для країн Європи є непрацюючий механізм управління економікою. Всі їх грошові відносини сформовані в країнах-членах ЄС, що дозволило їм створити свою єдину грошову одиницю, за допомогою якої укладаються всі емісійні угоди і валютні відносини. Але від інших поширених проблем це мало що рятує. Так, європейські політики запропонували інструменти боротьби: посилення бюджетної дисципліни; прокачування світового ринку європейською валютою (євро); створення банківського союзу; зміцнення спільного союзу та розширення повноважень Європейського центрального банку.

Партнерство Україна – ЄС є невід'ємною частиною європейської безпеки. Як відомо, прагнення до забезпечення безпеки спочатку служило головним стимулом для об'єднання та інтеграції в Європі і залишається на сучасному етапі загальноєвропейського процесу необхідною умовою співробітництва і процвітання на всьому континентальному просторі без розділових ліній, старих чи нових.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kobieliyeva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. No 1(23). С.43-50.
2. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на стадій розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
3. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
4. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ "ХПІ", 2014. № 33 (1076). С.76-87. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/9383>
5. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
6. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.] ; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.
7. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200>
8. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності

машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 167-174.

9. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.

10. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

11. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.

12. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.

13. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЄС ТА ЙОГО ЕФЕКТИВНІСТЬ

студентка Перерва П.О.

д.е.н., проф. Косенко О.П.

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Україна*

Маркетингове дослідження ринку Європейського Союзу може бути важливим інструментом для підприємств та організацій, що прагнуть здійснювати ефективні торгівельні операції на цьому ринку. Для підвищення ефективності цієї діяльності пропонується враховувати основні етапи та аспекти маркетингового дослідження ринку ЄС [1-13].

1. Визначення об'єкта дослідження. Слід чітко ставити задачу, який конкретний ринок чи сегмент ринку ЄС, цікавить підприємство та його маркетологів. Це може бути галузь товарів чи послуг, конкретна країна-член ЄС, чи географічний регіон.

2. Аналіз потреб та попиту передбачає визначення виду товарів чи послуг, оцінку розміру ринку, динаміку змін, сегментацію ринку та конкурентні умови.

3. Дослідження стану конкуренції на європейському ринку у визначеному товарному сегменті. Передбачає вивчення ключових гравців, їхні стратегії, маркетингові підходи та частку ринку. Необхідно чітко визначити власні конкурентні переваги та можливості для їх використання.

4. Сегментація та профілювання споживацької аудиторії. Досягається чіткою сегментацією ринкових потреб та визначенням профілю ідеального споживача для товарів чи послуг підприємства. Розуміння потреб та характеристик цільової аудиторії допоможе у вивченні маркетингових стратегій.

5. Дослідження правових та регуляторних аспектів, які стосуються

виду бізнесу даного підприємства на ринку ЄС. Це включає в себе вимоги до стандартів безпеки, ліцензій та інших аспектів.

6. Маркетингові стратегії та заходи – найбільш важлива складова ринкового дослідження. Передбачає розробку маркетингових стратегій, спрямовані на введення ваших товарів чи послуг на ринок ЄС. Це може включати стратегії ціноутворення, рекламні кампанії, просування через соціальні мережі та інші маркетингові заходи.

7. Оцінка потенційних ризиків, пов'язаних з веденням бізнесу на ринку ЄС. Це може включати економічні, політичні, соціальні та технологічні ризики.

8. Моніторинг ефективності розроблених маркетингових стратегій та кон'юнктурних змін на цільовому ринку. Постійна адаптація до нових ринкових умов допомагає утримувати на необхідному рівні конкурентоспроможність продукції та послуг.

Маркетингове дослідження ринку ЄС дозволяє підприємствам глибше розуміти свій цільовий ринок, ефективніше конкурувати та пристосовуватися до змінних умов бізнес-середовища в ЄС [1, 4, 7, 10].

Ефективність маркетингового дослідження ринку Європейського Союзу може бути визначена рядом факторів, що включають в себе обсяг інформації, якість аналізу та його відповідність поставленим цілям [3, 6]. Пропонуємо для практичного використання кілька ключових аспектів, які визначають ефективність маркетингового дослідження ринку ЄС:

а) *обсяг та глибина дослідження*. Ефективне дослідження повинно включати широкий обсяг інформації та глибокий аналіз різноманітних аспектів ринку, таких як попит, конкуренція, правові та регуляторні аспекти, тенденції споживачів, інновації тощо;

б) *точність та надійність інформації*. Зібрана інформація повинна бути точною та надійною. Неправильна або застаріла інформація може призвести до неправильних стратегічних рішень;

в) *цільова аудиторія та сегментація*. Ефективне дослідження повинно визначити цільову аудиторію та провести чітку сегментацію ринку. Це допоможе спрямувати маркетингові зусилля на найбільш перспективні групи споживачів.

г) *аналіз конкуренції та маркетингова стратегія*. Ретельний аналіз конкуренції і розробка ефективної маркетингової стратегії, спираючись на результати дослідження, є важливим кроком для досягнення конкурентоспроможності.

д) *розуміння правових та регуляторних аспектів*. Ефективне дослідження повинно враховувати всі правові та регуляторні аспекти, які можуть впливати на бізнес на ринку ЄС. Дотримання відповідних норм та законів є ключовим елементом успішної експансії.

е) *адаптація та відповідь на зміни*. Ефективне дослідження повинно бути динамічним і адаптуватися до змін на ринку. Змінні умови та тенденції ринкових перетворень можуть вимагати перегляду маркетингових стратегій та тактик;

ж) *практичні рекомендації*. Результати дослідження повинні бути супроводжені конкретними та практичними рекомендаціями, які можуть бути використані для розробки стратегії та плану дій.

Визначення ефективності маркетингового дослідження Європейського Союзу (ЄС) може включати в себе використання різних методів і підходів для оцінки результатів. З наявного досвіду рекомендуємо до практичного використання наступні методи: аналіз ключових показників результативності (КРІ); метод оцінка вартості та вигід; метод співставлення завдань та результатів; метод оцінки точності та релевантності отриманої в результаті проведеного дослідження інформації; залучення до оцінки споживачів та співпраця з командою; динаміка реалізації рекомендацій та ін. [4, 11, 13].

Рекомендовані методи можна використовувати окремо або комбінувати для оцінки ефективності дослідження ринку ЄС.

Список використаних джерел

1. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
2. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціо-еколого-економічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
3. Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 79-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_1_10.
4. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.] ; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.
5. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)
6. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 167-174.
7. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
8. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
9. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
10. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія.

Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.

11. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

12. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С.43-50.

13. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства / Л.В.Шаульська, *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.

МЕТОДИ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІН В ЄС: ЗОВНІШНЄ РЕФЕРЕНТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ

студентка Климентова М.В.

д.е.н., проф. Кобелєва Т.О.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Метод зовнішнього референтного ціноутворення є прямим способом контролю цін на ліки. Часто максимальна ціна встановлюється за стандартизовану одиницю, тобто одну визначену добову дозу, виходячи з цін на той самий продукт у референтних країнах. Зовнішнє референтне ціноутворення застосовується, коли в сегменті відсутня ринкова конкуренція, тобто коли в обігу знаходиться тільки охоронюваний патентним правом лікарський засіб [1, 4, 8].

В Україні затверджено «Порядок розрахунку граничних оптово-відпускних цін на деякі лікарські засоби, що закуповуються за бюджетні кошти та підлягають референтному ціноутворенню» (Наказ Міністерства охорони здоров'я №1809 від 06.10.2022 р.). Цей Порядок визначає механізм розрахунку граничних оптово-відпускних цін на лікарські засоби, які зареєстровані в Україні: на основі цін на лікарські засоби в референтних країнах Польщі, Словачії, Чехії, Латвії, Угорщині, отриманих на основі зовнішнього реферування); на основі цін на лікарські засоби в Україні, отриманих за даними системи дослідження ринку в Україні на основі внутрішнього реферування [2, 5, 9, 13].

Як правило, ціни контролюються тільки на лікарські засоби, що входять в систему реімбурсації. Найчастіше ціни встановлюються на рівні цін виробника, а подальша націнка в ланцюжку не регулюється. Однак є приклади встановлення ціни на рівні дистриб'ютора або аптеки, яка враховує ціну виробника, націнки дистриб'ютора та аптеки, а також податок на додану вартість.

Середня або найнижча ціна найчастіше використовується в референтних країнах, Франція та Іспанія є найбільш часто використовуваними

референтними країнами. Найбільш рідкісними країнами є Болгарія, Румунія і Мальта. Еталонні країни зазвичай вибираються на основі економічної схожості та географічної близькості. У табл. 1 наведені країни ЄС із зазначенням особливостей методу зовнішнього референтного ціноутворення [3, 7, 10].

Цей механізм важливий в ЄС, оскільки діапазон цін досить великий. За даними EUROSTAT (2007), ціни в ЄС коливалися на 60% (у 2005 році). Нещодавнє дослідження (Kanavos R. et al., 2011) показує, що ціни на один препарат можуть відрізнятись до 93%. [6, 12].

Використовуючи зовнішнє референтне ціноутворення, країни можуть знизити рівень цін на певні ліки, але є ризик, що вони підуть з ринку, оскільки не зацікавлені в такому рівні доходу. Тобто при зниженні цін необхідно пам'ятати про такий можливий наслідок, як недоступність препарату.

Цікаво, що різниця в цінах на ліки лише частково пов'язана з рівнем ВВП країни. У деяких країнах з відносно високим ВВП на душу населення ціни на ліки нижчі, ніж у країнах з нижчим ВВП на душу населення. Певною мірою це пов'язано з тим, що в ЄС є відкритий внутрішній ринок, на якому дозволений паралельний імпорт.

Які потенційні результати використання методу зовнішнього референтного ціноутворення? За допомогою цього методу можна досягти найбільшої економії в країнах з більш високими цінами на ліки, ніж в референтних країнах. Наприклад, виходячи з цін 2005 року, потенційна економія для Німеччини може становити 20% (9 млрд євро), для Данії 17% (332 млн євро) і 15% для Італії (4 млрд євро). Згідно з проведеними дослідженням, якби ціни на ліки в Німеччині (дженерики та оригінальні препарати) були на тому ж рівні, що й у Великій Британії, сума економії становила б 7 млрд євро. [7, 10].

У той же час досягнення стримування витрат за допомогою методу зовнішнього референтного ціноутворення обмежене в силу ряду факторів. По-перше, порівняння цін на ліки ускладнюється тим, що актуальні ціни не завжди публікуються у відкритих списках. Зокрема, в одних списках вказані ціни виробників, а в інших – оптові або роздрібні. При цьому оптові та роздрібні націнки, а також оподаткування (зокрема, ПДВ) відрізняються в різних переліках. Крім того, можуть надаватися знижки, які не відображаються в списках. Існують також механізми відшкодування витрат, які знижують ціни на ліки, але не відображаються в офіційних переліках.

Тому при використанні зовнішнього референтного ціноутворення не завжди вдається зробити правильну оцінку цін в країнах порівняння.

Крім того, щоб уникнути зниження цін, компанії можуть вжити відповідних заходів, наприклад, запустити препарат у країнах з найвищими цінами на ліки. Таким чином, при виведенні препарату на інші ринки

використання методу зовнішнього референтного ціноутворення не призведе до зниження цін, а скоріше навпаки, вони будуть вищими.

Слід також пам'ятати, що зниження цін не призводить автоматично до зниження цін в інших країнах, так як перегляд цін часто проводиться не з достатньою регулярністю.

Таким чином, метод зовнішнього референтного ціноутворення як інструмент зниження витрат не завжди себе виправдовує. З точки зору зниження витрат цей метод може бути ефективним для країн з відносно високими цінами на ліки.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
2. Pererva P.G., Kobielieva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С.43-50.
3. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
4. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
5. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціоекологоекономічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.193-208.
6. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. С. 192-195.
7. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Збалансована система показників в інноваційно-інвестиційній політиці промислового підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 50-54. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/21105>
8. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74.
9. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали 7-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.
10. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
11. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
12. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
13. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.

РОЗДІЛ 5
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА
СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ЄС

SECTION 5
DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY AND
SOCIETY: EU EXPERIENCE

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

канд.техн.наук, доцент Гопанчук Л. М.
Волинський фаховий коледж Національного університету харчових
технологій, Україна

З 2022 року цифрова трансформація була, а також залишається і у 2024 році рушійною силою для створення цінності бізнесу. Якщо для деяких компаній це тільки на стадії ідеї, то деякі великі гравці ринку користуються цим вже роками.

В новому середовищі та теперішніх умовах для ефективного розвитку українського бізнесу потрібно чітко окреслити фактори впливу та зрозуміти, як адаптуватися до сучасних перешкод і можливостей.

Таким чином, ми пропонуємо перш за все пройти наступні етапи, а саме:

1. Здобути впевненість для того, щоб консультувати та приймати обґрунтовані рішення, які успішно проведуть бізнес-організацію шляхом цифрової трансформації.

2. Розробити ефективні методи лідерства, які допоможуть бізнес-команді подолати опір змінам у перехідний період.

3. Зрозуміти зміни, які нові технології можуть внести у ту чи іншу галузь, продукт і бізнес-модель.

4. Дізнатися, як повною мірою скористатися перевагами трансформації бізнесу завдяки міжфункціональній співпраці з іншими командами.

5. Отримати спільний досвід генеральних директорів світового рівня та бізнес-лідерів, які очолили успішні цифрові трансформації.

6. Створити довіру за допомогою сертифіката про закінчення відомої школи бізнесу [1].

У світі, що живе швидко, логіка переходу на цифрові технології зрозуміла. Відомо, що велика кількість компаній, організацій і сильних брендів зникли з 2000 року через невдалу цифровізацію. Інтегруючи правильні

технологічні рішення в правильний спосіб, бізнес отримує:

1. Оперативність.
2. Задоволення потреб клієнтів, що швидко змінюються.
3. Зниження собівартості продукції.
4. Поліпшення якості продукції.
5. Запровадження нових джерел доходу.

Перш ніж вибрати постачальника технологій, оцінити тривалість і вартість змін, конфігурації технологій, інтеграції та налаштування, варто зрозуміти саму суть цифрової трансформації з точки зору її моделей, ключових компонентів і типів цифрової інфраструктури.

Оцифровка – це простий перехід від аналогової інформації до цифрового формату. Коли ми змінюємо фізичний формат документа, ми використовуємо цифрові рішення, щоб вибрати новий спосіб ведення бізнесу, а отже, отримати новий потенціал зростання. На цьому етапі ми стикаємося з цифровізацією [1].

Отже, оцифровка – це перетворення формату, а цифровізація – це вже сам спосіб виконання операцій. Цифровізація призводить до полегшення доступу, скорочення часу обробки, спрощення операцій. Автоматизація є невід’ємною частиною процесу оцифрування [1].

Ми вважаємо, що оцифровка і цифровізація суттєво змінюють світ праці. У наш час неможливо досягти професійного чи індивідуального успіху без отримання цифрових навичок». Крім того, в Україні багато уваги приділяють цифровізації, це насамперед «Дія. Цифрова держава», яка запустила сертифікацію цифрових навичок для всіх громадян.

Діджиталізація – це модернізація ІТ: нові цифрові бізнес-моделі, запуск онлайн-сервісів, нові цифрові інструменти [1].

Цифрова трансформація є загальним результатом організаційних змін у результаті використання цифрових рішень для автоматизації, оцифрування операцій і їх плавного та меншого часу.

Отже, можемо стверджувати, що коли ми оцифруємо будь-який документ, то оцифруємо і всю роботу і, як результат, ми трансформуємо всю бізнес-компанію.

Переваги цифрової трансформації для сучасного бізнесу полягають у вдосконаленні окремих операцій, які дотримуються певної стратегічної цифровізації (впровадження нового програмного забезпечення для управління ланцюгом поставок) і розвивають інноваційну культуру бізнес-компанії. Така трансформація принесе наступні переваги [2]:

1. Краща ефективність як логічний результат інтегрованих технологій (наприклад, датчиків, керування на основі додатків, розумних транспортних засобів).
2. Продуктивність (завдяки технічним рішенням вихід максимально

збільшений).

3. Сталість (сучасний оцифрований енергоменеджмент призводить до значного скорочення викидів, дає нові можливості для виявлення енергетичних відходів).

А все вищеописане веде до більшої задоволеності клієнтів, більш плавного прийняття рішень всередині компанії, зростання лояльності клієнтів і зростання продажів як бажаного результату.

Далекоглядні компанії хочуть стратегічно планувати та знати, чого очікувати в майбутньому. Бізнес-організаціям потрібно розробити та проаналізувати основні тренди 2023 року, а також звернути увагу на основні виклики цифрової трансформації, з якими можна зіткнутися в найближчому майбутньому.

З аналізу основних трендів цифрової трансформації 2023 року можемо запропонувати ключові тенденції інноваційного розвитку бізнесу на 2024 рік, а саме: 1) прискорення впровадження хмари; 2) гнучкість компанії все ще є ключовою компетенцією щодо змін; 3) управління програмами буде найбільш затребуваною навичкою; 4) системна інтеграція все ще залишатиметься проблемою; 5) пом'якшення ризиків стане популярним товаром; 6) управління змінами стане ще більш важливим, ніж будь-коли; 7) конфіденційність обчислень займатимуть перше місце, оскільки питання безпеки має велике значення.

Таким чином, цифрова трансформація дає: точніший збір, аналіз і обробку даних; покращення управління бізнес-ресурсами; розвивати інноваційну організаційну культуру; підвищує спритність і продуктивність; підвищує дохід і рентабельність інвестицій.

У 2024 році експерти прогнозують сильний фокус на даних і програмному забезпеченні, впровадження повної автоматизації, розглядаючи 5G як основний напрямок під час надання послуг, а також посилення CDP (платформ даних клієнтів).

Ми впевнені, що поради, які містяться в цій статті, допоможуть бізнес-компаніям знайти ідеальну пару для співпраці. Світ технологій очікує перспектив розвитку протягом якого цифрова трансформація й надалі залишатиметься в центрі уваги розвитку компанії.

Список використаних джерел

1. Developing a digital transformation strategy: how to succeed in producing more value and revenue. Вилучено з: <https://www.london.edu/lbs-online/leading-digital-transformation>
2. The Role of Digital Transformation in Modern Business Development. Вилучено з: <https://innovecs.com/blog/developing-a-digital-transformation-strategy>

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE NATIONAL ECONOMY: EUROPEAN EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor **Levkin A.**

Candidate of Economic Sciences **Kotko Ya.**

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor **Chaliy I.**

State Biotechnological University, Ukraine

The development of digital technologies creates innovative potential and enhances competitive positions in the global digital space. The digital transformation of the economy ensures the introduction of modern information and digital technologies into business processes and creates a restructuring of the management system and the renewal of communication mechanisms. The process of digital transformation of the economy in Ukraine is slower than in other EU countries, due to the crisis in the political, social and economic spheres, the protracted recovery of the country due to the COVID-19 pandemic, and irreversible changes during martial law. Many scientific papers have been devoted to the study of the digitalization of the economy and its processes. In particular, the issues of digitalization of economic processes are studied in [1, 2]. Works [3–5] consider the issues of development of information and digital technologies and their use by business entities. Despite considerable scientific research on the above issues, the general vision of the problems of practical digital transformation of the national economy remains insufficiently disclosed.

To determine the level of digital transformation of Ukraine's economy, a system of indicators is used, including the Global Innovation Index, the Network Readiness Index, the Global Startup Ecosystem Index, and parameters. According to the World Intellectual Property Organization, in 2023, Ukraine ranked 55th among the countries of the world and 34th among European countries in the Global Innovation Index. In addition, Ukraine was ranked 19th in the Global Soft Power Index. Kyiv was ranked 77th in the world by the Global Startup Ecosystem Index.

The above achievements of Ukraine on the world stage became possible due to the signing of a memorandum between the Ministry of Digital Transformation and the European Trade Association DIGITALEUROPE on attracting EU investments to build digital infrastructure and develop Ukrainian business, Ukraine's participation in the European Union's Digital Europe program (2021–2027), the adoption of a resolution defining the activities of electronic residents (e-residents) and the maintenance of the E-Resident information system (mechanisms for paying taxes and reporting and receiving additional investments).

To accelerate the digital transformation of the economy, a number of problems need to be overcome, including: low level of involvement in the implementation of international/national programs/projects, inadequate legislation

to meet current challenges and opportunities, lack of access to digital infrastructures and technologies, high digital divide, low level of investment promotion and incentives, shortage of highly qualified specialists, low level of automation and digitalization of business processes, public services, etc. At the same time, there is a clear need to deepen Ukraine's partnership with the EU to improve existing tools, methodologies, mechanisms for accumulating resources and rapidly adapting the economy to the digital space and to put into practice the experience of some countries in this area [1, 2].

Let us consider the practical experience of European countries with leading positions in the global digital space. In 2023, Finland was ranked first in the Digital Economy and Society Index. Finland has achieved such success due to: a high level of employment in the field of information and communication technologies, which exceeds the EU average by more than 7.4%; 79% of the Finland population has basic digital skills; a significant level of development of the green economy (in 2022, 89% of green energy production, and in 2023 – already 94%); high level of involvement in international programs (440 million euros from the EU Recovery and Resilience Facility to finance the green and digital economy) and the implementation of public research projects (FinnCERES – a bioeconomy focus); creation of reusable biomaterials; implementation of a 6G-enabled wireless system (6G Flagship). Denmark is a leader in the Digital Economy and Society Index. Denmark has a high level of use of digital technologies (NemID, NemLog-in, Digital Post platform, Borger.dk). Denmark effectively saves more than USD 318 million in the economy and society by integrating advanced digital technologies, and almost 90% of the population uses information resources independently.

Today, the digital transformation of Ukraine's economy is an effective prerequisite for the development of business, public administration, national cybersecurity, and the socio-political sphere. The development of the digital economy in Ukraine is impossible without introducing changes based on the practical experience of the world's leading countries, including the adaptation of legal and regulatory legislation to EU norms (removal of barriers to stimulate digital development, definition and implementation of legal norms, rights, obligations, protection of intellectual property), development of accessible digital infrastructure and reduction of the digital divide in the socio-economic sphere, implementation of identification technologies (personal data protection, security of digital resources and platforms) development of high-quality competencies of specialists and preservation of human potential [3].

The proposed approaches to the digital transformation of the economy have advantages, in particular, a high socio-economic effect for the economy and society, improving the quality of life, the formation of new types of entrepreneurship with a fairly significant competitive position; improving labor productivity and preserving human potential; minimizing the level of costs; improving the formation and

implementation of economic processes; optimizing services at all levels; establishing closer communication; creating new types of goods and services taking into account modern technologies. The disadvantages include: unevenness of digital processes, loss of jobs due to replacement by automation of processes, increased vulnerability to information crime etc [4, 5].

Given the significant practical results of the digital transformation of the economy and society in Finland and Denmark, Ukraine has significant opportunities to implement the main aspects, first of all, the formation of digital interoperability both in the country and abroad; reducing the digital divide through the availability of digital technologies and the possibility of mastering them; development and implementation of reliable technologies and platforms to overcome security risks etc. This will result in optimization of processes in the economy and society (optimization of electronic document management processes and provision of public services in various formats); increase in efficiency and productivity of labor and accumulation of human potential; more efficient real-time management system; improvement of environmental friendliness and preservation of the environment etc [6].

References

1. Chikov, I. (2022). Tsyfrova transformatsiia ekonomiky: sutnist, problemy, osoblyvosti. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*. 25. S. 97–102. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/25.16>
2. Bashlai, S., Yaremko, I. (2023). Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh yevointegratsiinykh protsesiv. *Ekonomika ta suspilstvo*. 48.
3. Kotelevets, D. (2022). Tendentsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia Ekonomika ta upravlinnia*. 5. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01>
4. Iakushko, I. (2023). Systemni problemy tsyfrovizatsii natsionalnoi ekonomiky Ukrainy. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia: «Ekonomika ta upravlinnia»*. 7. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-03-08>
5. Levchenko, O., Viunyk, O. (2023). Peculiarities of the development of the IT sphere in the context of digital transformation of the economy of Ukraine. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU. Seriia: «Ekonomichni nauky»*. 69. S. 15–23.
6. Levkina, R., Levkin, A., Kotko, Ya. (2022). Tsyfrovizatsiia yak peredumova sotsialno-ekonomichnogo rozvytku regioniv Ukrainy. *Materialy VI Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii: «Problemy i perspektyvy sotsialno-ekonomichnogo rozvytku v umovakh modernizatsiinykh protsesiv v Ukraini ta sviti»*. (Kyiv: MAUP, 08.12.2022). S. 239–242.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

к. е. н., доцент **Коритько Т. Ю.**
Інститут економіки промисловості НАН України

Сучасні умови розвитку економіки змушують підприємства постійно перебувати у процесі трансформацій. Відбувається проникнення

інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності підприємств. Використання стандартних класичних методів управління вже не дозволить стати лідером та досягти успіхів на ринку. Виникають сучасні вимоги до джерел конкурентних переваг підприємств та ефективних методів їх управління.

Цифрова трансформація передбачає впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності підприємства. Цей процес потребує радикальних змін у технології, виробничих процесах, бухгалтерському обліку, культурі, принципах створення нових продуктів.

У разі впровадження цифрових технологій підвищується рівень залежності виробництва від їх використання. У зв'язку з цим необхідно приділяти велику увагу до якості цифрових технологій, підходити до вибору з підвищеними вимогами і враховувати можливі втрати при потенційному виході з ладу інтегрованих у виробництво цифрових систем, оскільки ці втрати можуть бути більшими, ніж при використанні традиційних моделей управління виробництвом. .

Менеджмент підприємств в умовах нового цифрового економічного укладу має активно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, вибудовуватись з урахуванням прозорості та структурованості всіх бізнес-процесів, застосовувати ефективну систему управління знаннями та мотивації персоналу, а також враховувати особливості управління підприємством в умовах цифровізації [1; 2].

На рис. 1 наведені основні особливості управління підприємством за умов цифровізації.

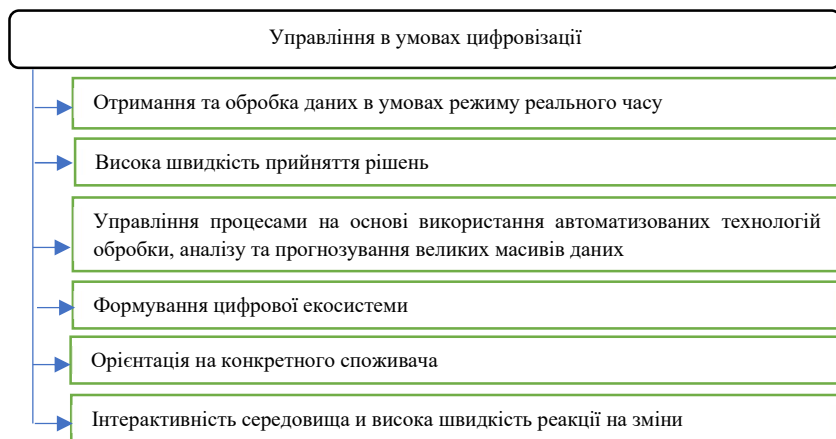

Рис. 1. Особливості управління підприємством в умовах цифровізації

Слід зазначити, що побудована організаційна структура управління повинна мати горизонтальний характер за умови використання процесного принципу, а не функціонального управління (рис. 2).

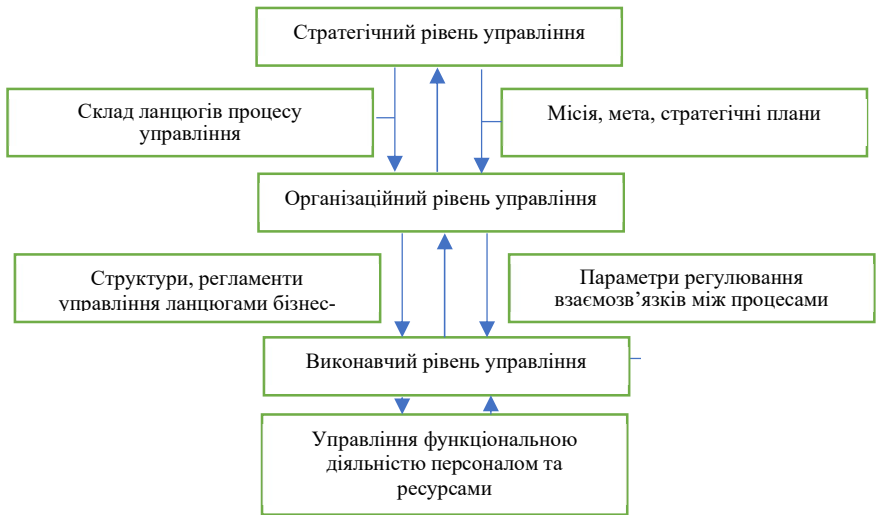

Рис. 2. Організаційна структура системи управління підприємством в умовах цифрової трансформації підприємства

Модель системи управління за умов цифрового підприємства можна описати такими положеннями. При побудові структури системи управління підприємством необхідно наголошувати на горизонтальний комунікацій, характер, який дозволяє ефективно вирішувати завдання впорядкування взаємозв'язків між структурними підрозділами та окремими виконавцями. При встановленні зв'язків підпорядкування слід враховувати три рівні управління: стратегічний, організаційний та виконавчий.

Цифрова трансформація системи управління підприємством пов'язана зі зміною у складі та ієрархії управлінського персоналу, що обумовлено посиленням ролі IT-фахівців, а також зі зміною підходів до організації та управління бізнес-процесами. При цьому змінюються склад об'єктів управління, цілі управління, вимоги до суб'єкту управління, зокрема до компетенцій, функціональних обов'язків, а також відповідальності менеджерів та керівників.

У контексті розглянутої проблеми слід зазначити, що відповідальністю керівного складу підприємства є проведення постійного моніторингу не тільки процесів, технічних елементів та ресурсів, а й організація моніторингу персоналу з метою оцінки ступеня залученості та цифрових навичок та

прийняття рішення про необхідність навчання для розвитку цифрових талантів та розширення цифрові компетентії.

Управління розвитком підприємства в умовах трансформації економіки має бути частиною проекту сталого розвитку підприємства, включати методи вибору інноваційної стратегії та планів її реалізації. Механізм дозволяє також інтегрувати процеси трансформації у систему управління підприємством, що підвищує надійність прогнозів та їх реалізації у довгостроковому періоді.

Таким чином, механізм управління підприємством на основі цифрових платформ, який сформовано на базі інформаційного підходу являє собою сукупність організаційних та економічних методів та інструментів управлінського впливу суб'єкта управління на об'єкт управління.

Список використаних джерел

1. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Система адаптивного управління підприємством в умовах мінливого зовнішнього середовища // БІ. 2018. №12 (491). С. 435-440.
2. Buleev I., Bryukhovetska N., Korytko T., Piletska S., Patlachuk V. Evaluation of the level of personnel adaptation to enterprises intellectualization in terms of the economy digitalization // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2023. №1. Vol 45. С. 94-104 doi:<https://doi.org/10.15544/mts.2023.10>
3. Коритько Т.Ю. Оцінка впливу дисбалансів в умовах трансформації економіки. Економічний вісник Донбасу. 2023. № 3(73). С. 71-81. doi: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3\(73\)-71-81](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-3(73)-71-81)

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-УПРАВЛІННІ: РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Магістр Прокопенко М.О.

Магістр Кочубей О.В.

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Сучасний підприємницький сектор, поглиблений у непередбачувані умови стрімкого технологічного розвитку та глобалізації, постає перед терміновою необхідністю систематичного впровадження інноваційних стратегій. Ця необхідність обумовлена не лише стратегічним бажанням забезпечити конкурентоспроможність, але й створенням необхідного фундаменту для сталого економічного зростання, придатного до вирішення найбільш актуальних завдань епохи (Peterson, Fogelberg, 2020).

В рамках даного контексту надзвичайно важливою стає проблема цифрової трансформації, що визначає новий етап еволюції підприємництва та його управління. Цей феномен не обмежується виключно технологічними інноваціями, але включає в себе перепроєктування організаційних структур, зміни в методах спілкування з клієнтами та партнерами, а також фундаментальні зміни у відповідній управлінській стратегії.

Світовий ландшафт цифрової трансформації неминуче насувається з

новими реаліями, такими як завдання штучного інтелекту, аналіз великих даних, інтернет речей та інші передові технології. Забезпечення кібербезпеки та ефективного використання цих інновацій визначають основу стратегії підприємства, яке стає центром цифрового перетворення.

Однак, не менш важливим аспектом цифрової трансформації є гнучкість та швидкість адаптації до непередбачуваних змін, оскільки технологічний прогрес спричиняє стрімке переосмислення бізнес-сценаріїв. Підприємства, які успішно впроваджують інновації та адаптуються до динамічного оточення, можуть позначити себе як лідери в сучасному економічному ландшафті (Catlin, LaBerge, Varney, 2018).

Отже, з погляду наукового дослідження можна визначити, що сучасне підприємництво, адаптуючись до викликів стрімкого технологічного розвитку та глобалізації, має активізувати свої зусилля в напрямку впровадження інноваційних стратегій і глибокого осмислення цифрової трансформації як ключового елементу для забезпечення власної конкурентоспроможності та довгострокового успіху.

Суттєвий аспект ролі технологій в інноваційних стратегіях полягає в їхній взаємодії з людським фактором. Сучасні технології, включаючи автоматизацію та роботизацію, не лише підвищують ефективність бізнес-процесів, але й ставлять нові вимоги до навичок працівників. Навички в сферах штучного інтелекту, аналізу даних та кібербезпеки стають важливими в компетентності сучасного співробітника.

З високотехнологічними інноваціями приходять виклики, такі як потреба в постійному навчанні та адаптації до швидко змінюваних технологічних та бізнес-умов. Однак це також створює безліч можливостей для розвитку нових ринків, виникнення інноваційних стартапів та змін у способах спілкування з клієнтами.

Розширення технологій вимагає уваги до етичних питань, пов'язаних з їхнім використанням. Врахування прозорості, конфіденційності та справедливості у впровадженні інноваційних технологій є важливим елементом довгострокового успіху, сприяючи створенню ділового середовища, яке користується довірою як від клієнтів, так і від співробітників.

Розглядання технологій у контексті інноваційних стратегій вимагає комплексного підходу, який об'єднує технічні аспекти, людський фактор, етичні питання та гнучкість у вирішенні викликів. Такий підхід стає основою для створення високоефективних та етично налаштованих інноваційних стратегій у бізнесі.

Пропозиції та рекомендації для ефективної цифрової трансформації підприємств у сучасному технологічному середовищі наступні:

1. Систематична оцінка технологічних можливостей. У процесі цифрової трансформації важливо встановити систематичні механізми для

оцінки технологічних можливостей. Підприємства повинні постійно моніторити і вивчати нові технології, спрямовані на вирішення конкретних завдань та оптимізацію бізнес-процесів. Система оцінки може включати аналіз ринкових тенденцій, тестування нових рішень та визначення їхнього потенціалу для конкретних потреб підприємства.

2. Залучення та навчання персоналу. Ключовим етапом у впровадженні цифрових ініціатив є забезпечення належного рівня кваліфікації персоналу. Цифрова трансформація потребує не лише нових технологій, але і висококваліфікованого персоналу, який здатний ефективно взаємодіяти з цими технологіями. Підприємства повинні інвестувати в навчання та розвиток свого персоналу, орієнтовані на засвоєння сучасних цифрових навичок та розуміння імплементації новітніх технологій в їхню роботу.

3. Гнучкість та адаптованість. Бізнесові стратегії повинні бути спрямовані на забезпечення гнучкості та адаптованість у змінному технологічному ландшафті. Розвиток гнучких структур і процесів дозволяє підприємствам ефективно реагувати на швидкі зміни технологічного середовища та вимог ринку. Важливо вбудовувати механізми для постійного моніторингу змін, а також готовність до оперативного перегляду та вдосконалення стратегій у відповідь на змінювані умови.

Інноваційні стратегії, спрямовані на впровадження технологій та реалізацію цифрової трансформації, безперечно, стають визначальним фактором для успішного функціонування в сучасному бізнес-середовищі. Наявність навичок адаптації до несприятливих змін та стратегічного використання новаторських технологій не лише стає необхідною передумовою для досягнення конкурентоспроможності, але й утворює фундаментальну основу для стійкого росту підприємства.

У зв'язку з вищезазначеним, сформульовані пропозиції для майбутнього оточені важливістю продовження систематичного моніторингу технологічних тенденцій. Надзвичайно важливо враховувати та вдосконалювати інноваційні стратегії, щоб гнучко реагувати на динамічні зміни у технологічному ландшафті. Окрім того, наголошується на віддачі пріоритету цифровій трансформації, яка є не лише технічним вдосконаленням, але й стратегічним керівництвом в напрямку забезпечення оптимальної ефективності та конкурентоспроможності.

Найбільш ефективним є збалансоване використання людських та технологічних ресурсів. Це дозволяє підприємствам не лише ефективно впроваджувати нововведення, а й створює простір для розвитку та реалізації інтелектуального потенціалу працівників. Цей синергетичний підхід дозволяє підтримувати високий рівень конкурентоздатності та досягати успіху в епоху стрімкого технологічного прогресу, забезпечуючи не лише стійкість, але і лідерство в інноваціях.

Список використаних джерел

1. Peterson, E., Fogelberg, E. (2020). The role of digital transformation in driving sustainable business value. *Journal of Business Research*, no. 118, pp. 301–309.
2. Catlin, T., LaBerge, L., Varney, S. (2018). Digital strategy: The four fights you have to win. <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/digital-strategy-the-four-fights-you-have-to-win> (accessed 1 March 2024).

ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

здобувач **Привалов М.І.**

асистент **Ніколаєв Д.П.**

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

доцент **Рассадникова С.І.**

Міжнародний гуманітарний університет, Україна

Сучасні умови функціонування бізнесу, розробки та реалізації проєктів характеризуються високим рівнем нестабільності зовнішнього середовища, причому в останні роки зміни носять досить радикальний характер, при цьому будучи дуже важко прогнозованими. Ці зміни часто комплексно охоплюють різні фактори зовнішнього середовища, наприклад, пандемія коронавірусу вплинула на соціальні фактори, пов'язані зі споживчою поведінкою, політичні заходи та законодавчі обмеження, рівень доходів та інші економічні показники, дала стимул для технологічного розвитку та інтенсивного впровадження цифрових технологій. Такого роду зміни в результаті вимагають перегляду стратегій і бізнес-моделей компаній.

Як показує аналіз перших наслідків пандемії для бізнесу, більш високий рівень стійкості показали компанії, стратегії яких володіли певними елементами. Серед них можна виділити рівень впровадження інноваційних і цифрових технологій, рівень диверсифікації бізнесу, якістю управління фінансами, рівень використання управлінських інновацій та ряд інших характерних рис.

На сучасному етапі багато компаній активно впроваджують елементи цифровізації в свої стратегії, актуальним питанням для досліджень і підвищення кваліфікації є цифрова трансформація бізнесу. При цьому даній проблемі приділяється увага відносно недавно, приблизно з 2015 року, більш ранні публікації з цифрових стратегій, як правило, по священному цифровому маркетингу, тому підходи до поняття цифровий трансформації і методики її проведення як і раніше остаточно не устоялися [1].

Згідно з одним з підходів, стратегія цифрової трансформації представляє собою повний перегляд існуючої стратегії і бізнес-моделі, в результаті якого значно підвищується цінність пропозиції для споживача. Альтернативами цифрової трансформації є варіанти цифровізації стратегії, що припускають

включення цифрових технологій в окремі функції або процеси (наприклад, маркетингові, технологічні, інноваційні тощо). Однак в окремих дослідженнях, другий варіант так само розглядають в якості локальної, «шматкової», «клапткові» цифрової трансформації. У будь-якому випадку, вибір стратегії цифровізації залежить від проведеного стратегічного аналізу, що включає оцінку рівня готовності компанії до цифрової трансформації, а також оцінку ризиків цифрової трансформації, крім того, термін «цифрова трансформація» передбачає вже існуючу компанію і її бізнес-модель, так як для новостворюваного бізнесу поки нічого трансформувати, однак і для нього вкрай актуальним є питання вибору моделі цифровізації (комплексна або цифровізація окремих процесів) [2].

В результаті проведеного аналізу розроблених за останні два роки окремих інноваційних проєктів можна зробити наступні спостереження:

1. Більша частина інноваційних проєктів (58 %) припускали використання цифрових технологій, що підтверджує тезу про цифрові технології як одну з основних інновацій на сьогоднішній день. При цьому слід зазначити, що частина проєктів були доповнені цифровими технологіями і, в цілому, стали більшою мірою використовувати можливості цифрової економіки в процесі, наприклад, навчання на програмі.

2. В основному, проєкти були пов'язані з розвитком, а не створенням бізнесу, оскільки, як правило, саме компанії направляють на навчання, і ідеї про об'єкти формуються виходячи з інтересів компаній. Тому в даному випадку можна провести аналіз, чи припускали дані проєкти цифрову трансформацію або впровадження цифрових інновацій в окремі функції або процеси.

3. Тільки в декількох випадках в рамках даних проєктів мова йде про цифрову трансформацію з точки зору комплексного підходу, значної зміни стратегії і бізнес-моделі компанії (ще в рамках декількох проєктів можна говорити про напрямок у бік цифрової трансформації, проєкти можуть розглядатися як пілотні).

Дані результати не є здивованими: по-перше, на програмі проходять навчання топ-менеджери, менеджери середньої ланки та індивідуальні підприємці, і лише в рідкісних випадках керівники великих компаній. Це накладає значні обмеження на проєкти з точки зору внутрішніх ресурсів, а також ризиків цифрової трансформації. В рамках окремих проєктів оцінювалася готовність до цифрової трансформації, і в підсумку приймалося рішення про поступове впровадження цифрових технологій. На стратегічному горизонті проєкти передбачали у разі успіху їх масштабування в рамках компанії.

По-друге, проєкти, як правило, індивідуальні, тому присвячені окремим продуктам, функціям або процесам, а не стратегії в цілому, що вимагало б

команди фахівців. Тому проекти не охоплювали рівень всієї компанії, що не дозволяє віднести їх до проектів цифрової трансформації

4. У проектах використовуються різноманітні цифрові технології. Якщо дивитися на проекти більш ранніх років, то можна навести приклади практичності всіх цифрових технологій, включаючи технології розподілених реєстрів, промисловий інтернет речей та інші. Іноді, за відгукami випускників, ефективність впровадження цифрових технологій в результаті реалізації проектів навіть перевищувала прогнози значення.

В цілому, можна зробити висновок, що приклад даних проектів демонструє стійкість інноваційних проектів до несприятливих факторів зовнішнього середовища, таким як коронавірусна пандемія. При цьому, як і будь-які фактори середовища, нові умови створюють і можливості для розвитку бізнесу, наштовхують на нові ідеї для проектів з використанням цифрових технологій.

Однак цифрова трансформація бізнесу все ж залишається характерною, скоріше, для крупного бізнесу, що має фінансові, технологічні, організаційні, кадрові та інші можливості для її проведення.

Список використаних джерел

1. Жигалов В.М. Цифровізація стратегій компаній в умовах несприятливого зовнішнього середовища. Четверта міжнародна конференція «Управління бізнесом у цифровій економіці»: збірник тез виступів, КНЕУ/Економічний факультет – Київ, КНЕУ, 2021. 71-75 с.
2. Стратегічна стійкість підприємств України: оцінка та управління: монографія під ред. Ю.В. Кузнецова. - Львів: Видавництво Прогрес, 2020. 456 с.

ELECTRONIC COMMERCE AS A MODERN DIRECTION OF INTERNATIONAL TRADE

PhD in Economics, Associate Professor **Domashenko M. D.**
Student **Domashenko V.S.**,
Sumy State University, Ukraine
Student **Domashenko M.S.**
Sumy Professional College,
National University of Food Technologies, Ukraine

Electronic commerce or e-commerce is a type of economic trade where all transactions take place on the Internet. For example, ordering goods through social networks and immediate payment by electronic device (phone).

It is impossible to imagine a modern economy without e-commerce. According to forecasts of economic specialists and analysts, by 2025 55%-60% of all expenses will be accounted for by electronic payments and more than 70% will depend on these devices.

Electronic business has become a natural consequence of the development of information and computer systems, as well as telecommunication technologies. In the last 20 years, a lot of new things have been invented, and thanks to these inventions, e-commerce has started to grow significantly. Many new terms, rules and laws have been created along with different categories, strategies and much more to meet the needs of customers and businesses that are involved in e-commerce.

In the past few decades, technology has transformed the landscape of the business world, particularly in the realm of e-commerce. One area where technology has played a pivotal role is in e-commerce fulfilment. Fulfilment, encompassing order processing, warehousing, packaging, and shipping, is a critical aspect of e-commerce operations that directly impacts customer satisfaction and business efficiency.

Milestones in a e-commerce business could include:

1. **Launch of the Online Store:** The launch of the e-commerce website or platform marks the beginning of the business journey. This milestone involves designing the website, setting up product listings, implementing payment gateways, and launching marketing campaigns to attract the first customers.

2. **First Sale:** The first sale is a significant milestone that validates the viability of the e-commerce business model. It demonstrates that there is demand for the products or services offered and provides motivation for further growth and expansion.

3. **Customer Acquisition Targets:** Achieving specific targets for customer acquisition, such as reaching 100, 1,000, or 10,000 customers, signifies the successful implementation of marketing strategies and indicates growing brand awareness and customer trust.

4. **Expansion of Product Catalog:** Adding new products or expanding the product catalog to offer a wider range of options to customers is an important milestone that allows the e-commerce business to cater to diverse consumer preferences and increase sales opportunities.

5. **Revenue Milestones:** Meeting revenue milestones, such as reaching \$10,000 or \$100,000 in sales, demonstrates the scalability and profitability of the e-commerce business model. It provides a sense of achievement and progress towards long-term financial goals.

6. **International Expansion:** Expanding into new markets beyond the initial geographic region is a significant milestone for e-commerce businesses seeking to reach a global audience. This may involve launching localized versions of the website, implementing multi-currency and multi-language support, and addressing cross-border logistics challenges.

7. **Partnerships and Collaborations:** Forming partnerships with other businesses, influencers, or affiliate networks can help e-commerce businesses reach new audiences and drive sales. Achieving key partnerships or collaborations with

reputable brands or industry leaders is a milestone that enhances brand credibility and visibility.

8. Investment or Funding Rounds: Securing investment or funding rounds from venture capitalists, angel investors, or crowdfunding platforms provides e-commerce businesses with the capital needed to fuel growth, scale operations, and expand market reach.

9. Technology Upgrades and Innovations: Implementing new technologies or innovative features on the e-commerce platform, such as AI-powered product recommendations, augmented reality (AR) shopping experiences, or blockchain-based payment systems, demonstrates a commitment to staying ahead of the competition and providing a seamless customer experience.

10. Recognition and Awards: Being recognized with industry awards or accolades, such as being named a top e-commerce company or receiving positive reviews and ratings from customers, is a milestone that validates the quality of products, services, and customer satisfaction.

These milestones represent key achievements and markers of progress in the growth and success of an e-commerce business. Celebrating these milestones and setting new goals for the future can help e-commerce entrepreneurs stay motivated and focused on achieving continued success.

МАЙБУТНЄ ПРАЦІ: ВЗАЄМОДІЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ, ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В ЕПОХУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

професор Пожусьва Т.О.

аспірант Щеголеватих Д.Є.

Національний університет «Запорізька політехніка», Україна

Останні роки відбувається стрімке пришвидшення використання штучного інтелекту та автоматизація рутинних процесів в усіх сферах народного господарства. Першими на ці зміни відреагували, звичайно ігрові платформи та усі активні користувачі соціальних мереж. Останні відмітили зручність та швидкість генерації контенту, а також значно вищу монетизацію за найменших зусиль. Фактично зараз відбувається перехід від технічного виконання, до більш творчого, коли потреба в певних видах робіт стрімко падає. Зокрема, не лише відео- та фоторедакторів, але й маркетологів, СММ та ін. На сьогодні не можна назвати жодної галузі, якої б не торкнулись технологічні зміни – від промисловості і сільського господарства (як основних бюджетоутворюючих для України) до медіа. Звичайно, усе це вже призводить до нових викликів для освітніх систем у підготовці кадрів. Зокрема замість того, щоб говорити студентам, що використовувати штучний інтелект «не

чесно», ми зосередились на можливостях та обмеженнях, які є. Як то кажуть «не можеш перемогти - очолой». Але на сьогодні, як на мою особисту думку, впроваджувати ці знання найкраще через окремі дисципліни шляхом ненав'язливого доповнення учбового матеріалу. Такий підхід дав найкращі результати, оскільки відмежування від життя і створення ще однієї дисципліни, що буде переважана сучасними технологіями може призвести до зниження практичного використання у майбутній роботі і не розуміння суті того, які саме алгоритми є найбільш дієвими для окремих господарських задач. Досить вдалим також виявився досвід, коли, зокрема, амортизацію спочатку на прикладі однієї задачі ми розв'язуємо спочатку в зошитах із поясненням на дошці, потім розраховуємо у Excel, і з рештою те саме робимо у будь-якій відповідній курсу програмі (перелічувати не буду, бо там кілька десятків). І задача викладача перш за все у тому, щоб показати суть економічних процесів, дати розуміння чому окремі програми можуть не підійти під рішення господарських завдань і як швидко побачити помилки. Але не менш важливим питанням при цьому є етичні аспекти використання штучного інтелекту на робочому місці.

Ще одним дієвим рушієм економічного розвитку на сьогодні є масове впровадження робототехніки в різні галузі та їх вплив на соціально-економічні аспекти. Згадаємо хоча б розробку французького винахідника Жана-Луї [1]. На даний момент винахід компанії Wandercraft, за ідеї вищезгаданого автора, не продається приватним особам через велику вагу та громіздкість. Проте пристрій вже придбали десятки лікарень у Франції, Люксембурзі та США за ціною близько 176 тис. доларів за штуку. За словами представників компанії, створення екзоскелетів для особистого використання стане наступним етапом, над яким зараз працюють інженери [1]. Також є сподівання, що ці розробки дійдуть й до українських громадян, що потребують екзоскелети.

Таким чином ми підходимо ще до одного досить складного виклику, а саме до формування гнучких трудових відносин в умовах швидких технологічних змін, до можливості робочої реабілітації та перекваліфікації у контексті швидкого технологічного розвитку. Переважна більшість людей прагне до стабільного заробітку [2], навіть якщо він буде нижчим за тимчасову зайнятість. Водночас на сьогодні в Україні гостро постає питання щодо працевлаштування внутрішньо переміщених осіб [3]. Бізнес в свою чергу також не хоче втрачати ноу-хау, техніку, технології через рух персоналу. Крім того підготовка окремих груп спеціалістів потребує значного вкладення ресурсів. Тому дане питання лишається відкритим і мабуть таким і залишиться ще досить тривалий час.

Крім того з появою роботів у робочому середовищі [4], постає питання щодо їх взаємодії з людьми. На сьогодні ми є свідками виникнення нових професій та ринків праці в результаті технологічних інновацій.

Усі вищезгадані аспекти можуть слугувати основою для глибокого вивчення впливу майбутніх технологічних трансформацій на працю та соціально-економічний ландшафт України.

Список використаних джерел

1. Инвалиды теперь смогут ходить. Business.vine. URL: <https://www.instagram.com/reel/C3HT0ZGIYew/?igsh=c2t3bWRwbj12cXlk>
2. Блинова, О. Є. Працевлаштування за кордоном у системі цінностей студентської молоді України. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. К., 2010. Т. XII, част. 3. С. 36-43. http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/8916/%d0%91%d0%bb%d0%b8%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0_38.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Дуля А. В., Лютий В. П. Сім'ї внутрішньо переміщених осіб з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. Ввічливість. Humanitas. 2023. №. 1. С. 49-58. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46011/>
4. Форд М. Роботы наступают: Развитие технологий и будущее без работы / Пер. с англ. – М.: Альпина Паблишер, 2016 – 502 с. <https://books.google.de/books?hl=ru&lr>

SWOT-ANALYSIS OF POLAND'S AND UKRAINE'S ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IMPLEMENTATION

PhD S. Tarasenko

Sumy State University, Ukraine

Adiunkt W. Duranowski

Opole University, Poland

Artificial Intelligence (AI) can form our future. It continues to expand opportunities for progress of the achievement of the country's development. AI has transformative potential. Difference in AI diffusion between countries will form development and GDP gaps, gaps in development of societies as whole in closer future. An implementation AI technology in economy, public life is opportunity to reduce inequality within and among countries; it is one of the way for sustainable development.

There are no one line of researchers views about ways of AI implementation to economy and benefits from it. But all agree that AI changing landscape of economy and need to understand what is directions of AI implementation should be. SWOT-analysis of Poland's and Ukraine's artificial intelligence technologies' implementation represents in Table 1 and Table 2.

Generally, AI is an emerging technology and it is difficult to prognosis direct and indirect effects of using it and how it can change the economy landscape. But modeling of AI technologies implementation in a country gives the stronger basis for decision-making in the AI field and the country's development.

Table 1. SWOT-analysis of Poland's AI technologies' implementation

S	W
<ol style="list-style-type: none"> 1. Regulatory framework for AI 2. High infrastructure level 3. High level of technological university education in Warsaw, Gdansk, Krakow, Poznan, Wroclaw regions 4. Strong statistic system of gathering data 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aaligns AI readiness aims with the European Union's approach 2. Locations 85 % of AI companies in Warsaw, Gdansk, Krakow, Poznan, Wroclaw, Katowice urban regions 3. Low level of society readiness to use AI 4. Small number of registered AI patents
O	T
<ol style="list-style-type: none"> 1. Using AI technologies in manufacturing 2. Development of AI startups culture 3. Twin ecological and digital country's development 4. Focus on leveraging AI to serve people and business 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Intellectual AI property rights belong to foreign companies. 2. A small number of AI startups 3. AI startups in "light" directions (supervision of physical activity, data analysis) 4. Absence of ethics regulatory framework for AI

We can conclude that the process of AI technologies' implementation in Poland and Ukraine has such the same elements:

- S1: Regulatory framework for AI;
- S2: High infrastructure level;
- W2: Locations 85-90 % of AI companies in 4-6 regions;
- W3: Low level of society readiness to use AI;
- W4: Small number of registered AI patents;
- O1: Using AI technologies in manufacturing;
- O4: Focus on leveraging AI to serve people and businesses;
- T1: Intellectual AI property rights belong to foreign companies;
- T2: Small number of AI startups.

Table 2. SWOT-analysis of Ukraine's' AI technologies' implementation

S	W
<ol style="list-style-type: none"> 1. Regulatory framework for AI 2. High infrastructure level 3. High level of physics and math school education 4. Market AI solutions 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Have similar AI policy goals with the European Union's approach, but are more nationally self-reliant 2. Locations 90 % of AI companies in Kyiv, Dnipro, Kharkiv, Lviv regions. 3. Low level of society readiness to use AI 4. Small number of registered AI patents
O	T
<ol style="list-style-type: none"> 1. Using AI technologies in manufacturing 2. Development of AI startups funding programs 3. Digital country's development 4. Focus on leveraging AI to serve people and business 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Intellectual AI property rights belong to foreign companies. 2. Small number of AI startups 3. AI startup's products mostly are not used at internal market 4. Weak statistic system of gathering data

Thus the AI Polish environment is bases on legislative regulation, AI startups

funding. The AI Ukrainian environment is based on the performance of foreign companies' tasks, university project activities.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СМАРТ-ТУРИЗМ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

доцент Бут М.Г.

доцент Сайчук В.С.

Національний авіаційний університет, Україна

Туризм є ключовим елементом економіки Європейського Союзу, становлячи значну частину його ВВП і забезпечуючи мільйони робочих місць. Лише у 2019 році на країни Європейського Союзу припадало 742 млн міжнародних туристичних прибуттів, що становило 51 % від глобального світового показника, забезпечуючи 584 млрд доларів США доходів. Однак пандемія COVID-19 серйозно порушила сектор туризму, призводячи до зниження на 67,7 % міжнародних прибуттів у 2020 році (240 млн прибуттів, що становило 51 % від глобального світового показника, та 249 млрд доларів США доходів. В наступні 3 роки відбувалось зростання даних показників: 2021 рік – 301 млн міжнародних туристичних прибуттів (66 % від глобального світового показника) та 329 млрд доларів США доходів; 2022 рік – 597 млн прибуттів (62 %) та 555 млрд доларів США доходів; 2023 рік – 700 млн прибуттів або 54 % від глобального світового показника [1].

Для вирішення кризової ситуації та підготовки до відновлення, Європейський Союз інвестує в цифрову трансформацію та інновації в туризмі, використовуючи потенціал інформаційних систем та технологій.

Останні роки були свідками значної трансформації в секторі туризму, великою мірою спричиненої інтеграцією передових інформаційних систем та технологій. Ці інновації фундаментально змінили способи планування, реалізації (просування) та оцінки результатів подорожей.

Туризм завжди був піонером диджиталізації та цифровізації, про Е-туризм, можна говорити вже з початку 2000-х років. Проте, в сучасному світі наявність веб-сайту, представленість в глобальній мережі, використання глобальних та регіональних систем бронювання не є показником прогресивності і зовсім не сприяє розвитку дестинацій чи комерційному успіху туристичних підприємств.

Для Е-туризму характерна цифровізація процесів в галузі, покращення взаємодії між туроператором, турагентом та туристом, доступність інформації про ресурси і дестинації, транспортні систем, тощо. Натомість, концепція смарт-туризму – це максимальна інтерактивна взаємодія з користувачем:

навігація, бронювання будь-якої послуги онлайн, платежі без подвійної конвертації валют, обмін інформацією в режимі реального часу (включаючи фото та відео в соцмережах), використання цифрового простору для зберігання інформації [2].

Прикладами ефективного розвитку Е-туризму можуть бути впроваджені у ряді європейських напрямків високотехнологічні системи управління напрямком для ефективного розподілу ресурсів, моніторингу потоків туристів та аналізу даних для сталого зростання і розвитку. Європейський Союз використовував переваги цифрового маркетингу та платформ соціальних мереж, щоб продемонструвати свої різноманітні туристичні пропозиції. Це сприяло цільовим маркетинговим кампаніям і підвищенню взаємодії з потенційними мандрівниками по всьому світу. Наприклад, мережа сайтів країн ЄС, що починаються з Visit та мають структуровану актуальну інформацію про країну чи її популярну туристичну область: VisitFinland (<https://www.visitfinland.com/en/>), VisitCzechia (<https://www.visitczechia.com/en-us>), VisitMadeira (<https://visitmadeira.com/en/>) та ін.

Все більшої популярності набуває концепція смарт-туризму. Ініціатива Європейської Комісії Smart Tourism Destinations – проєкт спрямований на підтримку міст Євросоюзу за допомогою технологічних інновацій. Мета проєкту – впровадження інноваційних цифрових рішень для забезпечення сталого розвитку туризму, його доступності та максимальної користі для місцевих громад.

Для того щоб стати смарт-дестинацією місту необхідно:

1. Підтримувати впровадження нових технологій, стимулювати інновації в напрямках міського туризму в ЄС і покращувати управління даними, що дозволяє надавати нові високоякісні туристичні продукти та послуги.

2. Сприяти розвитку розумного, відповідального та сталого туризму в ЄС, розвиваючи розуміння впливу туризму на країни ЄС, їх економіку та місцеві громади

3. Розуміти поточні та майбутні виклики туризму для ЄС, спільно розробляти рішення і нові підходи для їх подолання за допомогою управління даними та розкриття потенціалу міст ЄС

Каталізувати співпрацю між туристичними напрямками ЄС, сприяти діалогу щодо управління даними. Сприяти розвитку потенціалу, обміну передовим досвідом і розвитку бази знань для керування майбутньою стратегією міського туризму [3].

У географічній структурі таких дестинацій – переважно європейські столиці та великі туристичні центри [4].

З 2007 року існує нагорода European Green Pioneer of Smart Tourism,

запроваджена Європейською Комісією. Це ініціатива для нагородження міст з успішною стратегією стимулювання сталого та смарт-туризму, а саме:

- у 2024 році – це Дублін (Ірландія) та Гросетто (Італія);
- 2023 – Пафос (Кіпр) та Севілья (Іспанія);
- 2022 – Валенсія (Іспанія) та Бордо (Франція);
- 2021 – переможці не визначалися, внаслідок кризи 2020 року;
- 2020 – Малага (Іспанія) та Гьотеборг (Швеція);
- 2019 – Гельсінкі (Фінляндія) та Ліон (Франція) [5].

Слід зауважити, що визначення переможців не є об'єктивним аналізом всіх DESTINATION. Для цього міста подають заявки.

Смарт-туризм є атрибутом переважно міських DESTINATION. Щодо використання передових технологій в сільській місцевості – це переважно про розвиток ГІС, навігації, доступності інформації, бронювань та оплати.

Досвід ЄС з використання інформаційних систем та технологій в туризмі встановлює прецедент для глобальної спільноти. Опираючись на інновації, вирішуючи труднощі та надаючи перевагу сталим практикам, ми можемо забезпечити, подальше процвітання галузі туризму та сприятиме процвітання націй. Важливим є вивчення та вдосконалення досвіду країн ЄС, підвищення ефективності функціонування туристичної сфери і зміцнення конкурентних позицій України на Європейському ринку туристичних послуг з набуття Україною в 2022 р. статусу країни-кандидата на членство в ЄС [6].

На нашу думку, саме розуміння концепції смарт та відмінностей її від Е-туризму є ключовим аспектом запозичення та використання європейського досвіду для України.

Останні роки свідчать про значний вплив інформаційних технологій на розвиток туристичної галузі, особливо у контексті ЄС, де смарт-туризм стає ключовим напрямком стратегічного розвитку. Смарт-туризм, що базується на використанні сучасних технологій, дозволяє підвищити якість туристичних послуг, забезпечити більш ефективне управління ресурсами, підвищити конкурентоспроможність туристичних напрямків, а також сприяє сталому розвитку туризму. Досвід ЄС в області смарт-туризму демонструє, як інтеграція інформаційних технологій може сприяти створенню інноваційного, доступного та сталого туристичного середовища. Цей досвід слугує важливим орієнтиром для інших регіонів світу, які прагнуть розвивати смарт-туризм.

Список використаних джерел

1. World Tourism Organization. (n.d.). Tourism data: Global and regional tourism performance. <https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance>.
3. Руднева, М. Г., Дудник, І. М., & Борисюк, О. А. (2020). Сучасні мобільні додатки в смарт-туризмі. У Міський туризм: реалії, виклики, перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, 27 березня 2020 р.: Тези доп. (с. 53-55). Альфа-ПК.
4. European Smart Tourism. (n.d.). About us. <https://smarttourismdestinations.eu/about-us/>.
5. European Smart Tourism. (n.d.). Selected destinations. <https://smarttourismdestinations.eu/selected->

destinations/.

6. European Commission. (n.d.). European Green Capital and European Green Leaf Awards: Frequently asked questions. https://smart-tourism-capital.ec.europa.eu/faq/european-green-pioneer-smart-tourism_en.

7. Saichuk, V., Prokopenko, O., Devadze, A., & Gechbaia, B. (2023). Information systems and technologies in tourism: Experience from the European Union. In K. Goletiani & O. Prokopenko (Eds.), Sustainable development: Modern theories and best practices: Materials of the monthly international scientific and practical conference (September 29-30) (pp. 32-34). Teadmus OÜ. https://api.teadmus.org/storage/published_books/monthly_thesis_book_09_2023/book.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ШОСТОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ

Аспірант А.В. Біловол

к.е.н. С.В. Тарасенко

Сумський державний університет, Україна

Технологічний базис визначає особливості бізнес-процесів усіх підприємств народного господарства. Для п'ятого технологічного укладу, який тривав приблизно з 1970-х до початку 21-го століття, визначальними є інформаційні технології, автоматизація. Саме в цей період відбулася революція в області обробки даних та інформаційних технологій, що сприяло виникненню Інтернету та комп'ютеризації практично всіх сфер господарської діяльності, зокрема, і логістики.

Відповідно особливостями логістики п'ятого технологічного укладу є використання таких технологій та технологічних процесів:

1) електронна обробка даних (EDI): використання стандартизованих форматів даних для автоматизації обміну даними між учасниками ланцюга постачання;

2) система управління складами (WMS): програмне забезпечення для ефективного управління та контролю за процесами складського господарства;

3) технологія автоматизованих систем відстеження та ідентифікації (RFID): застосування радіочастотної ідентифікації для відстеження товарів та вантажів впродовж логістичного ланцюга;

4) глобальна система позиціонування (GPS): використання супутникової навігації для відстеження місцезнаходження вантажів та транспортних засобів;

5) електронна комерція (e-commerce): створення інтернет-платформ для здійснення торговельних операцій та управління постачанням.

Ці технології та технологічні процеси дозволили підвищити ефективність та точність управління логістичними потоками, зменшити час і витрати на обробку даних, а також покращити відстеження та контроль за товарами впродовж усього ланцюга постачання.

Базис шостого технологічного укладу формують такі основні технології:

1) штучний інтелект (AI): програми та системи, що можуть виконувати завдання, які зазвичай потребують інтелекту людини;

2) Інтернет речей (IoT): мережа фізичних пристроїв, обладнаних сенсорами та здатних обмінюватися даними між собою та з іншими системами через Інтернет, що дозволяє автоматизувати процеси та оптимізувати виробництво, логістику, охорону здоров'я тощо;

3) блокчейн: розподілена база даних, яка забезпечує безпечний обмін даними між учасниками мережі без посередників;

4) розумні матеріали: матеріали, які здатні реагувати на зміни у середовищі;

5) геномне редагування (CRISPR): технологія, що дозволяє редагувати генетичний матеріал живих організмів;

6) квантові обчислення: використання квантових властивостей частинок для вирішення складних обчислювальних завдань;

7) хмарні технології: дозволяють мати доступ до обчислювальних ресурсів, даних та послуг через Інтернет, без прив'язки до конкретного пристрою або місця.

Відповідно, особливостями логістики в умовах шостого технологічного укладу є: широке використання цифрових технологій, які дозволяють збирати та аналізувати великі обсяги даних для оптимізації логістичних процесів; зростаюча автоматизація; децентралізовані мережі постачання, що зменшує потребу у посередниках та сприяє прозорості та безпеці в логістичних ланцюгах; екологічна сталість, а саме оптимізація маршрутів постачань для зменшення викидів, використання екологічно чистих транспортних засобів та впровадження програм з управління відходами. Особливої уваги застосовує аналіз впливу хмарних технологій на логістичну діяльність.

Використання хмарних платформ для управління логістичними процесами дозволяє підприємствам зберігати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних з будь-якого місця та пристрою. Також вони дозволяють різним учасникам логістичного ланцюга спільно працювати над даними в реальному часі. Це сприяє покращенню комунікації та співпраці між усіма учасниками логістичного процесу. Хмарні технології надають доступ до потужних аналітичних інструментів, які дозволяють здійснювати прогнозування попиту, оптимізувати маршрути постачань та управляти запасами. Хмарні рішення логістики надають можливість миттєвого масштабування інфраструктури в залежності від потреб бізнесу. Це дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни в попиті та інших ринкових умовах. Тобто хмарні технології відіграють суттєву роль у вдосконаленні логістичних процесів у шостому технологічному укладі, забезпечуючи підприємствам більшу ефективність,

гнучкість, сталість та спроможність адаптуватися до змін у ринкових умовах.

Список використаних джерел

1. UNIDO elaboration based on WIPO (World Intellectual Property Organization), 2022. World Intellectual Property Report 2022: The direction of innovation. Geneva: WIPO.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

к. е. н., доцент Ільченко В. М.

Університет митної справи та фінансів, Україна

Міжнародна торгівля дозволяє країнам розширювати свої ринки та отримувати доступ до більшої кількості товарів і послуг. В результаті міжнародної торгівлі ринок стає конкурентнішим, що зрештою приносить споживачеві дешевший продукт додому. Міжнародна торгівля – двигун світової економіки. З огляду на це, в ЄС переглядають роль митних органів. Їм відводять провідну роль у ланцюжку постачання, а також у його моніторингу та управлінні міжнародною торгівлею. Це робить митницю не лише «збирачем митних платежів», а й каталізатором конкурентоспроможності країн та компаній. Такий перегляд ролі став можливим (і, по суті, був спровокований) розвитком ІТ.

Діджиталізація митних процедур — це процес, що забезпечує розвиток онлайн-сервісів, впровадження спеціалізованих програмних продуктів (мобільних додатків) для доступу до онлайн-сервісів та профільних продуктів податкового адміністрування для бізнесу та фізичних осіб-платників, оптимізацію часу випуску товарів із використанням інструментів типу ВМО (Time Release Study), здійснення подальшого розвитку електронної системи обміну інформацією за принципом «єдиного вікна», впровадження інституту уповноваженого економічного оператора, приєднання до Нової комп'ютеризованої системи (NCTS), розвиток системи управління ризиками у сфері митного контролю, створення підрозділів митної варті тощо.

Діджиталізація митних процедур торкається, першою чергою, таких електронних сервісів, як електронний акциз (е-Акциз), електронний чек, «Смарт-митниця», електронний кабінет платника, автоматизована система «Єдине вікно», система автоматичного відшкодування ПДВ, система автоматизованого моніторингу, електронний аудит (е-Аудит) [1].

Діджиталізація митних процедур охоплює комплексний моніторинг безперервного потоку інформації від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, основними цілями якої є:

- усунення паперових документів;
- боротьба із шахрайством, організованою злочинністю і тероризмом;

- поліпшення якості товарів і безпеки торгівлі;
- стандартизація функціонування митниці;
- захист прав інтелектуальної власності та національної культурної спадщини [2].

Діджиталізація митних процедур поєднає всі інноваційні процеси, це процес постійного інноваційного вдосконалення процедур митного оформлення та митного контролю. Концепція нової митниці базується на використанні інноваційних технологій, які перетворюють митне адміністрування на швидкий і високотехнологічний процес. Smart Customs використовуватиме інтелектуальну систему ризиків, єдиний портал для видачі дозволів, електронне декларування, керуватиме та контролюватиме всі ланцюжки поставок, постмитний контроль та постаудит, використовуватиме високотехнологічні технічні засоби митного контролю.

Це працюватиме наступим чином:

- Митниця здійснюватиме обмін попередньою інформацією з авіалініями, морськими лінійними агентами, Укрзалізницею, адміністрацією Державної прикордонної служби, NCTS – TIRepd.

- Використання високотехнологічних технічних засобів митного контролю передбачатиме відеоспостереження та відеоконтроль, зчитування номерних знаків, ваговий контроль та застосування скануючих систем.

- Важливою новацією стане застосування електронного талону в пунктах пропуску через державний кордон.

- ДФС зчитуватиме дані у власну інформаційну систему, вноситиме дані, необхідні для проведення митного контролю, здійснюватиме аналіз ризиків та проставлятиме відмітку «перевірено».

- За цим талоном транспортний засіб виїжджає за межі пункту пропуску. Така процедура дозволить пришвидшити проведення митних процедур при перетині митного кордону.

- Декларування товарів на «Смарт»-митниці здійснюватиметься за принципом «Єдиного вікна» [3].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій є ключовим елементом у спрощенні торгівлі та одночасно забезпеченні ефективності митного контролю, що веде до зменшення витрат для бізнесу та ризиків для суспільства [4].

Основними цілями ініціативи електронної митниці є підвищення ефективності та дієвості митних процедур і процесів за рахунок їх спрощення тим чи іншим чином, а одночасно – забезпечення функціонально сумісних митних систем, доступних для економічних операторів на всій території ЄС.

Список використаних джерел

1. Івашова Л.М., Кийда Л.І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3(22). С. 218–

230.

2. Угрин В.В. Діджиталізація митного контролю в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. № 47. С. 172.

3. Муромцев Л. ДФС презентувала «Смарт-митницю». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2018/09/27/35056228/>.

4. Поплавська О., Вакулова В. Напрями забезпечення митної безпеки України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2018. № 4. С. 232–235.

INFRASTRUCTURE TRANSFORMATIONS IN THE CONTEXT OF FINANCIAL SECTOR DIGITALIZATION

PhD in Economics, Associate Professor¹,

Doctor of Science candidate² Artem Koldovskiy

¹WSB Merito Universities of Warsaw, Poland,

Zhytomyr Economic and Humanitarian Institute of the University “Ukraine”,

²Sumy State University, Ukraine

In the ever-evolving landscape of technological advancements, the financial sector has emerged as a pioneer in embracing transformative changes, primarily fueled by the widespread integration of digital technologies. The process, commonly known as financial sector digitalization, extends beyond a mere technological shift; it encompasses a profound overhaul of the foundational infrastructure that underpins the entire financial ecosystem (Mancini Griffoli, Martinez Peria, et. al., 2018).

At its core, infrastructure transformations within the context of financial sector digitalization involve the comprehensive integration of digital elements into traditional financial processes. This goes beyond the adoption of advanced software and applications; it entails redefining the very structures and systems that facilitate financial operations (Guley, Koldovskiy, 2023). The key facets of these transformations include:

1. Digital platforms and systems. The advent of digital platforms and systems is reshaping how financial institutions operate. Cloud computing, distributed ledger technology (blockchain), and sophisticated data analytics are becoming integral components, enabling more efficient and secure processing of financial transactions (Koldovskiy, 2023). These technologies enhance scalability, reduce costs, and provide real-time data insights.

2. Cybersecurity measures. With the increasing reliance on digital infrastructure, robust cybersecurity measures become paramount. Financial institutions are investing significantly in advanced security protocols, biometric authentication, and encryption techniques to safeguard sensitive financial data from cyber threats and unauthorized access.

3. Open banking and Application programming interfaces (APIs). Financial sector digitalization is fostering the concept of open banking, where institutions open

up their data and functionalities through APIs. This facilitates seamless collaboration between financial institutions, third-party service providers, and fintech companies, leading to enhanced customer experiences and a more interconnected financial ecosystem.

4. Mobile and digital banking. The rise of mobile and digital banking is fundamentally altering how individuals interact with financial services (Koldovsky, 2023). Mobile applications, digital wallets, and contactless payment methods are becoming mainstream, necessitating a shift in the infrastructure to support these user-friendly and accessible channels.

5. Regulatory technology (RegTech). Compliance and regulatory requirements are evolving in tandem with digital advancements. Infrastructure transformations include the incorporation of RegTech solutions, which leverage technologies like artificial intelligence and machine learning to automate regulatory compliance processes, ensuring adherence to complex and ever-changing regulations.

6. Data management and analytics. The sheer volume of data generated within the financial sector necessitates advanced data management and analytics capabilities (Kumhof, Noone, 2018). Infrastructure enhancements involve the implementation of big data solutions and analytics tools to derive actionable insights, improve decision-making, and enhance customer experiences.

The ongoing digitalization of the financial sector is not confined to surface-level technological upgrades; it entails a holistic transformation of the underlying infrastructure. This shift is imperative for financial institutions to stay competitive, deliver innovative services, and adapt to the dynamic expectations of a digitally connected clientele. As the financial industry continues its relentless march towards a digital future, the importance of resilient and adaptable infrastructure cannot be overstated.

There emerges a critical need for comprehensive recommendations and suggestions to navigate the complex implications of infrastructural transformations. Firstly, the safeguarding of digital transactions and the protection of sensitive financial data become paramount. To address this, policymakers and financial institutions should channel their efforts towards substantial investments in robust cybersecurity infrastructure. The second imperative recommendation involves the adaptation of regulatory frameworks to meet the challenges posed by digitalization. Governments and regulatory bodies need to proactively evolve their frameworks to ensure the protection of consumer rights, data privacy, and fair competition, thereby establishing a secure and equitable digital financial environment.

Simultaneously, the financial sector stands to benefit significantly from fostering collaboration between traditional institutions and FinTech entities. Such partnerships can contribute to the creation of a dynamic and innovative financial ecosystem. Encouraging collaboration not only allows for the seamless integration

of cutting-edge technologies but also facilitates the development of novel products and services that cater to the evolving needs of consumers. This collaborative approach helps bridge the gap between traditional financial services and the innovations introduced by FinTech companies.

Moving beyond recommendations, concrete suggestions are imperative for the sustainable growth and responsible utilization of digital infrastructure in the financial sector. Firstly, recognizing the ongoing evolution of digital technologies, there is a pressing need for continuous training and skill development programs. Financial professionals must be equipped with the expertise required to navigate the complexities of digital infrastructure effectively. This includes staying abreast of the latest technological advancements, understanding cybersecurity protocols, and adapting to the changing dynamics of the digital financial landscape.

Additionally, a focus on user education is essential. Users need to be informed about the benefits and risks associated with digital financial services. Promoting financial literacy becomes a key component in empowering individuals to make informed decisions about their digital financial transactions. A well-informed user base not only enhances the security of digital transactions but also builds trust in the overall digital infrastructure, fostering a positive environment for further innovation and adoption.

A holistic approach to infrastructural transformations in the financial sector involves not only investment in cybersecurity and regulatory adaptation but also a collaborative mindset and a commitment to continuous education. These recommendations and suggestions collectively contribute to shaping a resilient, secure, and innovative financial ecosystem in the era of digitalization.

In conclusion, the infrastructural transformations in the financial sector, driven by digitalization, present a landscape of both challenges and opportunities. While improved connectivity and efficiency gains are evident, the need for addressing cybersecurity concerns and adapting regulatory frameworks is critical. The collaboration between traditional financial institutions and FinTech entities can shape a resilient and innovative financial ecosystem. Continuous efforts towards education and skill development will play a vital role in ensuring that the benefits of digital infrastructure are realized by all stakeholders. The future of the financial sector lies in its ability to navigate and embrace the ongoing digital transformation responsibly.

References

1. Mancini Griffoli, T., Martinez Peria, M. S., Agur, I., Ari, A., Kiff, J., Popescu, A., Rochon, C. (2018). Casting Light on Central Bank Digital Currency (IMF Staff Discussion Note). International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/11/13/Casting-Light-on-Central-Bank-DigitalCurrencies-46233>
2. Guley, A., Koldovskiy, A. (2023). Digital Currencies of Central Banks (CBDC): Advantages and Disadvantages. Financial Markets, Institutions and Risks, 7(4), 54-66. [https://doi.org/10.61093/fmir.7\(4\).54-66.2023](https://doi.org/10.61093/fmir.7(4).54-66.2023)

3. Koldovskiy, A. (2023). The effect of innovation resource management and bank competition output in Ukraine. Global Scientific and Academic Research Journal of Economics, Business and Management. PP. 23-30. <https://gsarpublishers.com/wp-content/uploads/2023/08/GSARJEBM1372023-Gelary-script.pdf>
4. Kumhof, M., Noone, C. (2018). Central bank digital currencies - design principles and balance sheet implications (Staff Working Paper No.725). Bank of England. <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/workingpaper/2018/central-bank-digital-currencies-design-principles-and-balance-sheet-implications.pdf>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕВАГ НІАРШОРИНГУ (NEARSHORING) ДЛЯ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

аспірант **Копиця А.О.**

д.е.н., проф. **Кобелева Т.О.**

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

В умовах глобалізації все більше країн світу стають центрами аутсорсингу інформаційних технологій. Останні тенденції показують, що для багатьох підприємств, які хочуть передати розробку програмного забезпечення на аутсорсинг, географічна близькість, вартість і знання мови є визначальними факторами при виборі аутсорсера. В результаті звична модель офшорингу-оншорингу поступово поступається місцем ніаршорингу [1-13].

Розглянемо більш детально ці поняття. *Офшоринг* – це передача бізнес-процесів за межі своєї країни третій стороні або сторонній компанії, яка є офшорним центром розробки програмного забезпечення. Така модель аутсорсингу пов'язана з найбільшими ризиками через наявність мовних бар'єрів, культурних відмінностей та різних часових поясів. Однак його вибирають частіше за інших, так як ціни на роботи відносно невисокі. *Оншоринг* – це передача бізнес-процесів на аутсорсинг іншій компанії, що знаходиться в тій же країні, що і замовник. Цей вид аутсорсингу пов'язаний з меншою кількістю ризиків, але не менш витратний. *Ніаршоринг* – це аутсорсинг бізнес-процесів компаніям, розташованим у сусідніх країнах по відношенню до замовника. Цей вид аутсорсингу особливо популярний серед західноєвропейських компаній, які вважають за краще замовляти веб-розробку своїх продуктів у Східній Європі. На сьогоднішній день ніаршоринг вважається хорошою та ефективною альтернативою офшорингу та оншорингу [2, 5, 9, 11].

Згідно з визначенням, ближня розробка програмного забезпечення – це практика передачі процесу розробки програмного забезпечення на аутсорсинг компаніям, розташованим у безпосередній близькості від країни, з якої приїхав замовник. Наприклад, за цією логікою, німецькі або австрійські компанії

можуть передати процеси створення програмного забезпечення для своєї виробничо-комерційної діяльності в Україну. Оскільки вказані країни розташовані на одному континенті, тобто територіально досить близько одна від одної, такого роду аутсорсинговий процес в сфері інформаційних технологій називається ніаршорною розробкою програмного забезпечення [1, 3, 13].

Послуги офшорного програмування, як правило, рентабельні, фізична близькість країн дозволяє уникнути величезних ментальних розривів, плюс графіки роботи замовника та вендора також здебільшого перетинаються. Проте вибір напрямку для аутсорсингу має значення і для європейських клієнтів Україна може стати чудовим варіантом, на який варто звернути увагу.

У таких умовах Східна Європа, в тому числі і наша країна, стає привабливим напрямком для аутсорсингу серед країн Західної Європи. Україна демонструє швидкі темпи зростання ІТ-ринку, пропонує низькі ціни та має вигідне розташування по відношенню до багатьох країн Європи (Великобританія, Німеччина, Австрія, Швейцарія, Литва та ін.).

Найбільшою перевагою ніаршорингу є схожість культурних цінностей. Це дозволяє замовнику і аутсорсинговій компанії працювати в атмосфері повного розуміння вимог до створюваного продукту. Таким чином, можливість виникнення розбіжностей в процесі співпраці зводиться до мінімуму. Крім того, час виходу на ринок значно скорочується, оскільки процес розробки спрощений, а виправлення помилок не займає багато часу.

Українські ІТ-спеціалісти по праву вважаються одними з кращих ІТ-фахівців світу. Це люди, які володіють блискучими знаннями в області ІТ-технологій, вільно володіють іноземними мовами і мають вищу технічну освіту. Загалом у Східній Європі ІТ-спеціалістів значно більше, ніж у країнах Західної Європи.

Українські розробники беруть участь в математичних олімпіадах і різних змаганнях з програмування, і найчастіше визнаються одними з кращих. Наша країна є одним з регіонів світу, який має значний потенціал в області інформаційних технологій. Входить до п'ятірки найпривабливіших аутсорсингових країн Східної Європи [9, 11].

Важливою перевагою ніаршорингу є його часові характеристики. Час – один з найцінніших ресурсів, а ніаршоринг – відмінний спосіб його заощадити, так як аутсорсингова компанія знаходиться поруч з замовником і графіки роботи повністю збігаються. Наша країна перебуває в самому центрі Європи, вітчизняний часовий пояс досить зручно корелюється із часовими поясами більшості європейських країн – різниця складає максимум три години. Менеджерам не потрібно самостійно займатися підбором персоналу та паперовою тяганиною, адміністративними та юридичними питаннями. Про все це подбає постачальник послуг, а замовник зможе повністю зосередитися

на основних цілях свого бізнесу чи проекту. Проджект-менеджер може спілкуватися зі співробітниками аутсорсингової компанії особисто стільки, скільки потрібно, що дозволяє легко контролювати виконання угоди, контролювати рух проекту в правильному напрямку.

Може найбільш важливою перевагою ніаршорингу є його вартісні показники. Українські ІТ-компанії пропонують свої послуги за нижчими цінами в порівнянні з іншими країнами Східної Європи. Середня зарплата програмістів зазвичай нижче, ніж в Болгарії чи Словаччині. В багатьох випадках це є основною причиною того, що багато замовників намагаються знайти можливість перевести виконання свої інформаційних проекти на українських фахівців.

Список використаних джерел

1. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка": зб. наук. праць. Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів: Львівська політехніка, 2015. № 819. С. 167-174.
2. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
3. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
4. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
5. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
6. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc: LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
7. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С.43-50.
8. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на стадій розвитку підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
9. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
10. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ «ХПІ», 2014. № 33 (1076). С.76-87. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/9383>
11. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
12. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.]; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.
13. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної

ДОСТУПНІСТЬ ЦИФРОВОЇ РЕПРОДУКЦІЇ У ВІДКРИТОМУ СХОВИЩІ МУЗЕЮ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

*Провідний науковий співробітник, к.ю.н., доц. Розгон О.В.
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

В Великобританії (УК) важливі інституції змінили звичайну музейну практику та почали надавати свої колекції в цифровому вигляді з можливістю завантаження високоякісного зображення, придатного для публікації. Музей Вікторії й Альберта (The Victoria & Albert Museum) і Британський музей (The British Museum) пропонують цю послугу для некомерційних цілей, включаючи академічну публікацію (за ініціативою V&A's «Пошук колекції») [1]. Якщо зображення предмета з колекції Британського музею ще не було сфотографоване, стягується розумна плата у розмірі 60 фунтів (приблизно 70 євро). Таким чином, перший користувач стає спонсором репродукції, оскільки вона буде включена у цифрову колекцію та буде вільно доступна. У 2012 році National Portrait Gallery змінила свою політику і запровадила нову модель ліцензування [2], що пропонує професійні та академічні ліцензії на зображення високої роздільної здатності, придатні для публікації, та ліцензію *Creative Commons* для приватного використання, придатну для цифрових презентацій.

Розглянемо справу щодо можливості завантаження цифрової репродукції та доступності у відкритому сховищі, такому як *Wikimedia Commons*. Так, Національна портретна галерея в Лондоні (NPG, UK) почала робити цифрові зображення творів із колекції доступними. Збільшення зображення відображало лише відповідні фрагменти зображення, а не повне зображення у його красі високої роздільної здатності. Основною причиною використання такої технології є економія пропускну здатності. Слід визнати, що Національна портретна галерея також мала на увазі елементарну форму захисту від копіювання зображень у максимальній роздільній здатності [3].

Фотограф Derrick Coetzee використовував зображення (твори мистецтва входили до колекції музею) на сайті NPG. Він у 2009 році завантажив фрагменти понад 3000 зображень і повторно зібрав їх у повні зображення високої роздільної здатності, які потім він завантажив до сховища *Wikimedia Commons* в Інтернеті [4].

Згідно із законодавством Великобританії всі ці зображення були суспільним надбанням: оригінальні власники авторських прав померли понад 70 років тому (Copyright, Designs and Patents Act (1988)). Справа NPG v Derrick

Coetzee так і *не дійшла до суду*, і спір так і не був належним чином вирішений. Національна портретна галерея хотіла уникнути скандалу. У цій справі, швидше за все, *зображення високої роздільної здатності*, надані Національною портретною галереєю, були доступні лише за допомогою програмного забезпечення Zoomify та їх потрібно було з'єднати, що може означати обхід технічних заходів захисту, для роботи у відкритому доступі.

На думку К. Garbers-von Boehm [5], ці зображення насправді не підпадають під дію положення European Union (EU) Directive 2001/29/EC, оскільки ст. 6 European Union (EU) Directive 2001/29/EC пов'язує технологічні заходи з охоронюваними творами. Крім того, технологія Zoomify не є дуже ефективним засобом для контролю доступу до зображення з вищою роздільною здатністю [6]. Derrick Coetzee копіював *репродукції двовимірних творів мистецтва*, що є *суспільним надбанням*, отже, він мав на це право. Однак він не діяв згідно з умовами, викладеними на сайті Національної портретної галереї. Крім того, ці умови фактично не відповідали закону про авторське право [3].

Таким чином, робимо висновок, що музеї Великобританії, пропонуючи для огляду музейні колекції або у приміщенні, або на своєму сайті, намагаються *залучити більше* відвідувачів/користувачів. При цьому, хоча музеї і *встановлюють певні обмеження* стосовно доступу до творів мистецтва та їх використання у цифровому вигляді, залишається відкритим питання щодо авторського права на *фотографічні репродукції творів мистецтва*, які є *створеними за допомогою* технології Zoomify, що не є дуже ефективним засобом для контролю доступу до зображення з вищою роздільною здатністю.

Список використаних джерел

1. Deazley, R (2010). In: Derclaye, E (ed). Copyright and Cultural Heritage: Preservation and Access to Works in a Digital World. Cheltenham: Edward Elgar, 88 (77–110).
2. Atkinson R. (2012). NPG Changes Image Licensing to Allow Free Downloads. Museums Journal <http://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/22082012-npg-changes-image-licensing-to-allow-free-downloads>. accessed 31 January 2023.
3. Petri, G. (2014). The Public Domain vs. the Museum: The Limits of Copyright and Reproductions of Two-dimensional Works of Art. Journal of Conservation and Museum Studies, 12(1). <https://doi.org/10.5334/jcms.1021217>.
4. U.K. National Portrait Gallery threatens U.S. citizen with legal action over Wikimedia images: https://en.wikinews.org/wiki/U.K._National_Portrait_Gallery_threatens_U.S._citizen_with_legal_action_over_Wikimedia_images. accessed 31 January 2023.
5. Boehm, K. G.-v. (2010). Rechtliche Aspekte der Digitalisierung und Kommerzialisierung musealer Bildbestände: Unter besonderer Berücksichtigung des Urheberrechts. Nomos.
6. Stokes S. Art & Copyright. 2nd ed. (Oxford: Hart, 2012), 267.

РОЗДІЛ 6
МЕХАНІЗМИ ЄС ДЛЯ СПРИЯННЯ ПРОЦЕСУ
ВІДБУДОВИ, ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ
УКРАЇНИ:
ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

SECTION 6
EU MECHANISMS FOR FACILITATING THE PROCESS OF
REBUILDING, RECOVERY AND RECONSTRUCTION OF
UKRAINE: CHALLENGES AND THREATS

THE WAR, SOCIAL CAPITAL AND RESILIENCE IN UKRAINE

*Prof., Dr., Head of the professorship **Andreas Pondorfer,**
PhD, Associate professor **Viktoriiia Shkola,**
Research Associate, Doctoral Student **Georg Hoch,**
Technician University of Munich, Germany*

Conflicts have persistent negative effects on economic development (e.g., Collier et al., 2003; Collier et al., 2008; Riano, 2020; Caicedo et al., 2023). The estimated costs for Ukraine's reconstruction and recovery will amount to 486 billion dollars (€440 billion), which is approximately 2.8 times the estimated nominal GDP of Ukraine for 2023 (World Bank Groupe, 2024). Conflicts also drastically alter social capital, including important fabrics such as pro-social behaviour (e.g., altruism, cooperation, trust, etc.) (Bauer et al., 2016; Blattman & Miguel, 2010; Fiedler, 2023).

The objective of the study is to examine the impact of war in Ukraine on social capital. Research questions are

1. Is there evidence for the impact of the Russian full-scale invasion on prosocial behaviour and institutional trust (social capital)?
2. If yes, a) what is the effect direction, and b) can we uncover the causal effect of the war?

The methodology of the research includes literature research and an online survey (Feb. 2023) provided by the market research institute on the platform Qualtrics in Ukraine (except for Russian-controlled areas) (see Fig. 1). The sample of respondents (above the age of 18, median age 35, sex ratio 0.96) is N=3500. For the geo-location of respondents, zip-codes above 1700 observations were applied. The dependent variables are prosocial behavior and institutional trust. To obtain

individual level measures of prosocial behavior, we followed the methodology used in the Global Preference Survey (GPS) (Falk et al., 2018a; 2022; Falk and Hermle, 2018). Institutional trust was measured using well-known trust questions from surveys such as the Eurobarometer (2020) or the World Values Survey (2021). Our main explanatory variables are objective conflict data and self-reported war-related experiences. To combine objective conflict data with our survey data, we applied the following geo-based matching procedure. First, we generated a 10 km radius around the centroid (longitude and latitude) of each respondent's postal code.¹ Next, we identified all conflicts that occurred within the 10 km radius around the centroid of each respondent's postal code. To check robustness of our results, we repeated the procedure with radii of 7.5 km, 12.5 km, and 25 km, respectively. Figure 1 shows a map of VIINA war events and survey observations at the level of postal codes (larger circles indicate larger number of respondents).

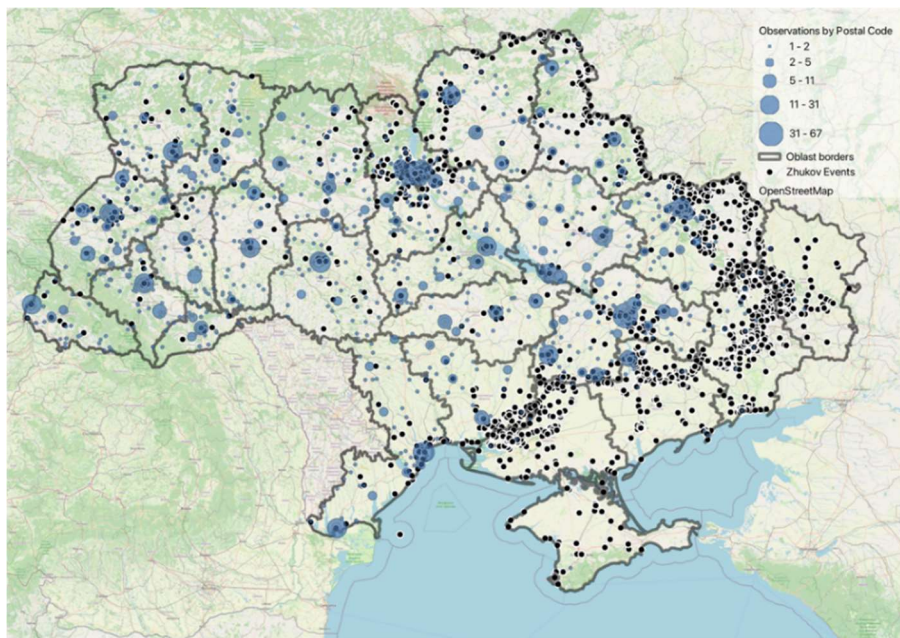

Figure 1. Conflict and survey data (developed by authors)

¹We collected information on geographic coordinates of postal codes using geonames database (<http://www.geonames.org>), ArcGIS Geocoding API (<https://developers.arcgis.com/rest/geocode/api-reference/overview-world-geocoding-service.htm>), and Google Maps Geocoding API (<https://developers.google.com/maps/documentation/geocoding/overview>). In all geo-matching procedures, we use WGS 84 map projection.

To estimate the impact of conflict on social capital, we consider the following benchmark econometric model:

$$y_{i,p,r} = \alpha_r + \beta_1 \log(1 + \text{warevent})_p + \beta_2 \log(1 + \text{warexp})_i + (\text{displ})_i \gamma + X_i' \Gamma + \epsilon_{i,p,r} \quad (1)$$

where $y_{i,p,r}$ is either the index of prosociality or institutional trust of individual i living in postal-code area p in region r (where the region is the administrative division of an Oblast). In equation (1), *warevent* is the total number of conflict events geo-located within postal code p (10 km radius). The variable *warexp* captures the total number of self-reported war experiences at the individual level i . The variable *displ* is constructed as a set of dummy variables indicating forced domestic displacement within and temporary displacement outside of Ukraine. X_i' is a vector of socio-economic and demographic control variables such as gender, age, income, education, and ethnicity. The parameter α_r represents regional fixed effects (Oblast) that filter out sources of heterogeneity such as contemporary outcomes, historical presence of conflict, or representativeness of the data. All standard errors are clustered at the district level (where a district is a sub-unit of Oblast r).

We began our analysis by exploring the relationship between war events and social capital by running Ordinary Least Square (OLS) regressions. To address the issue of endogeneity we will subsequently employ an Instrumental Variables (IV) estimation strategy. We run similar (second stage) equations as in (1), but accounting in the first stage for the non-random nature of conflict.

Three main findings stand out. First, the negative association of war events and social capital (i.e., prosociality and institutional trust) remains significant across specifications.

Second, we document heterogeneous results of the relationship between self-reported war exposure and social capital. The estimated coefficient for self-reported war exposure is significant and positive for prosociality, while it is significant and negative for institutional trust.

Third, there is a positive and significant relationship between domestic displacement and institutional trust, while the same does not apply to prosociality.

Finally, the significant and positive interaction of war events and war exposure suggests that the negative relationship between war events and social capital becomes less intensive with increasing war events and war exposure. In summary, these results confirm previous findings on the negative influence of war events on prosocial behavior and social trust (for a review, see Fiedler 2023). The negative relationship even holds when we control for self-reported war exposure capturing war-related stress. Further, the positive interaction of conflict and war experience provides evidence for post-traumatic growth theory. The negative effects of objective war events are partly offset by traumatic experiences that are related to favorable changes in prosocial behavior (e.g., Bellows and Miguel 2006, 2009;

Blattman 2009; Frazier et al. 2013; Gilligan, Pasquale, and Samii 2014). These findings stress the importance to study the combined effect of objective war data and self-reported war exposure on social capital.

An instrumental variable (IV) method indicates that historical determinants can causally explain the current war and its effects on social capital. Furthermore, we show that war-related experience is a significant predictor of social capital. The positive interactive results between war experience and war events suggest that the negative impact of conflict on social capital is attenuated.

Our results are relevant for political decision-makers and the recovery process of Ukraine. Social capital, such as prosociality and institutional trust, are essential components of cohesive societies and thriving economies. Politics aimed at mitigating the consequences of war should not only focus on substantial financial reconstruction but also specifically target the strengthening of social cohesion and trust in institutions.

References

1. Bauer, Michal, Christopher Blattman, Julie Chytilová, Joseph Henrich, Edward Miguel, and Tamar Mitts. 2016. "Can War Foster Cooperation?" *Journal of Economic Perspectives* 30 (3): 249–74. <https://doi.org/10.1257/jep.30.3.249>.
2. Bellows, John, and Edward Miguel. 2006. "War and Institutions: New Evidence from Sierra Leone." *American Economic Review* 96 (2): 394–99. <https://doi.org/10.1257/000282806777212323>.
3. ———. 2009. "War and Local Collective Action in Sierra Leone." *Journal of Public Economics* 93 (11–12): 1144–57. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2009.07.012>.
4. Blattman, Christopher. 2009. "From Violence to Voting: War and Political Participation in Uganda." *American Political Science Review* 103 (2): 231–47. <https://doi.org/10.1017/S0003055409090212>.
5. Blattman, Christopher, and Edward Miguel. 2010. "Civil War." *Journal of Economic Literature* 48 (1): 3–57. <https://doi.org/10.1257/jel.48.1.3>.
6. Collier, P., A. Hoeffler, and D. Rohner. 2008. "Beyond Greed and Grievance: Feasibility and Civil War." *Oxford Economic Papers* 61 (1): 1–27. <https://doi.org/10.1093/oepp/gpn029>.
7. Collier, Paul, V. L. Elliot, Havard Hegre, Anke Hoeffler, Marta Reynal-Querol, and Nicholas Sambanis. 2003. "Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy: (504012013-001)." <https://doi.org/10.1037/e504012013-001>.
8. European Commission, Brussels. 2020. "Eurobarometer 92.4 (2019): Attitudes of European Citizens towards the Environment, Corruption, and Attitudes towards the Impact of Digitalisation on Daily Lives: Attitudes of European Citizens towards the Environment, Corruption, and Attitudes towards the Impact of Digitalisation on Daily Lives." GESIS Data Archive. <https://doi.org/10.4232/1.13652>.
9. Falk, Armin, Anke Becker, Thomas Dohmen, Benjamin Enke, David Huffman, and Uwe Sunde. 2018a. "Global Evidence on Economic Preferences." *Quarterly Journal of Economics*. <https://doi.org/10.1093/qje/qjy013>.
10. Falk, Armin, Anke Becker, Thomas Dohmen, David Huffman, and Uwe Sunde. 2022. "The Preference Survey Module: A Validated Instrument for Measuring Risk, Time, and Social Preferences." *Management Science*.
11. Falk, Armin, and Johannes Hermlle. 2018. "Relationship of Gender Differences in Preferences to Economic Development and Gender Equality." *Science* 362 (6412).
12. Fiedler, Charlotte. 2023. "What Do We Know about How Armed Conflict Affects Social Cohesion? A Review of the Empirical Literature." *International Studies Review* 25 (3): viad030. <https://doi.org/10.1093/isr/viad030>.

13. Frazier, Patricia, Christiaan Greer, Susanne Gabrielsen, Howard Tennen, Crystal Park, and Patricia Tomich. 2013. "The Relation between Trauma Exposure and Prosocial Behavior." *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy* 5 (3): 286–94. <https://doi.org/10.1037/a0027255>.
14. Gilligan, Michael J., Benjamin J. Pasquale, and Cyrus Samii. 2014. "Civil War and Social Cohesion: Lab-in-the-Field Evidence from Nepal." *American Journal of Political Science* 58 (3): 604–19. <https://doi.org/10.1111/ajps.12067>.
15. Ponderfer A., Shkola V., Hoch G. Green recovery of Ukraine: social capital in post-war resilience. Mechanisms for combating modern challenges and threats: lessons from the EU for Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, March 30–31, 2023 / edited by Shkola V., Domashenko M. Sumy: Sumy State University, 2023. – P.87
16. Riaño, Juan Felipe, and Felipe Valencia Caicedo. 2020. "Collateral Damage: The Legacy of the Secret War in Laos."
17. Valencia Caicedo, Felipe, Thomas Dohmen, and Andreas Ponderfer. 2023. "Religion and Cooperation across the Globe." *Journal of Economic Behavior & Organization* 215 (November): 479–89. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2023.09.025>.
18. World Bank Groupe. 2024. Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 - December 2023. [20 February 2024], [<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>].
19. World Values Survey. 2021. World Values Survey Wave 7 (2017-2022). Online. [02 September 2022], [<https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>]

ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТАРОПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

*Д.е.н., проф. Омеляненко В.А.,
н.с. Омеляненко О.М.*

*Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Україна
Інститут економіки промисловості НАН України*

Екологічна інфраструктура має величезне значення для повоєнного відновлення та сталого розвитку постраждалих регіонів. Вона стає не лише фундаментальною основою для відновлення екосистем, але й ключовим фактором у підвищенні стійкості територій перед майбутніми загрозами.

Перш за все, екологічна інфраструктура сприяє відновленню та захисту природних ресурсів, таких як ліси, водні ресурси та біорізноманіття. Відновлення лісів та водойм, очищення забруднених водойм, рекультивация ґрунтів - це лише деякі засоби, які можна використовувати для відновлення екосистем після війни. Екологічна інфраструктура має великий потенціал у забезпеченні стійкості та безпеки постраждалих регіонів перед природними катастрофами. Крім того, екологічна інфраструктура може стати механізмом для соціально-економічного відновлення, стимулюючи розвиток екологічних індустрій та зелених технологій. Інвестиції в відновлення екосистем, відновлення біорізноманіття та створення зелених робочих місць можуть

сприяти економічному піднесенню та покращенню якості життя місцевого населення. Нарешті, екологічна інфраструктура сприяє створенню здорового та приємного середовища для мешканців постраждалих регіонів. Чисте повітря, здорова вода та зелені зони важливі для фізичного та психологічного благополуччя людей, особливо після пережитих трагедій.

Для вироблення стратегічних рішень щодо інфраструктурного забезпечення екологічної безпеки старопромислових територій в умовах повоєнного відновлення пропонуємо розглянути такі положення:

- підхід експертів Інституту інфраструктурної політики, в межах якого інфраструктура визначається як системи, мережі, об'єкти, ресурси (як фізичні, так і віртуальні чи інформаційні), послуги, які мають настільки велике значення, що їх знищення, пошкодження або виведення з ладу призведе до найсерйозніших негативних наслідків для життєдіяльності людини, суспільства і держави, соціально-економічного розвитку країни, обороноздатності держави та забезпечення національної безпеки;

- підхід Іохімсена (Theorie der Infrastruktur), в межах якого інфраструктура визначена як сукупність матеріальних (виробничих), інституційних, індивідуальних умов, доступних для економічних агентів, що обумовлює інтеграцію і максимальний рівень економічної активності;

- авторський інфраструктурно-сервісний підхід, що передбачає максимальне задоволення потреб та запитів людини, а також створення умов для роботи та життя, та орієнтований на задоволення потреб громади через залучення та утримання людського ресурсу за рахунок розвитку сервісів та розвитку інфраструктури;

- основні відмінності неоіндустріальної парадигми розвитку локальних спільнот, що полягають у компетентній патисипативності, яка ґрунтується на самоорганізації, багатосуб'єктності та децентралізованості соціальних відносин, що будуються на співпраці, комунікативній рівноправності й орієнтації суспільства на реалізацію людського потенціалу;

- методологія географії інновацій, що поєднує методи економічної географії, регіональної економіки та інноватики та досліджує просторові закономірності створення, впровадження та поширення нових ідей, технологій, продуктів, а також вплив цих процесів на регіональний (локальний) розвиток.

Відновлення постраждалих регіонів після війни в Україні потребує інноваційного підходу, який враховує екологічні аспекти та сприяє сталому розвитку. Концепція смарт-сіті може стати ключовим інструментом у цьому процесі, аналогічно тому, як це відбулося в Ülemiste (Естонія), яке є прикладом успішного використання смарт-технологій для створення інноваційного та екологічно сталого середовища.

Одним із ключових аспектів концепції смарт-сіті для відновлення

постраждалих регіонів є ефективне управління ресурсами. За допомогою сучасних технологій IoT (інтернету речей) та систем аналітики даних, можна забезпечити ефективне використання енергії та води, що сприятиме зменшенню викидів та покращенню екологічної ситуації. Крім того, смарт-технології можуть бути використані для створення інфраструктури зелених транспортних засобів, сприяючи зменшенню викидів шкідливих речовин та покращенню якості повітря. Ключовим аспектом концепції смарт-міста є також активна взаємодія між місцевими владами, громадськістю та приватним сектором. Лише шляхом спільних зусиль можна забезпечити успішну імплементацію смарт-технологій та досягнути сталого розвитку. Узагальнюючи, концепція смарт-міста для відновлення постраждалих регіонів в Україні має потенціал змінити ландшафт та забезпечити екологічно сталий розвиток, адаптуючись до конкретних потреб та умов кожного регіону.

Отже, екологічна інфраструктура є не лише актуальною, але й необхідною складовою повоєнного відновлення постраждалих регіонів. Вона не лише сприяє природному відновленню, але й зміцнює стійкість та привабливість цих територій для життя та розвитку.

ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС

к. політ. н., доц. Науменко О. М.

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, Україна*

На шляху вступу України до ЄС постає багато викликів для політичної еліти. Як зазначила президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, що понад 90 % реформ які від України очікував ЄС, наша держава виконала. 8 листопада 2023 р. Єврокомісія підтримала переговори про вступ України і Молдови до Європейського Союзу. Дане рішення є вагомим для України, оскільки від міцних відносин з ЄС залежить опір повномасштабному вторгненню росії та післявоєнне майбутнє нашої держави. Початок переговорного процесу вступу України до ЄС супроводжувався протистоянням опозиції Будапешта.

З трьох рекомендацій, здійснення яких Європейська комісія оцінила як неповні, лише два відповідають очікуванням та потребам ЄС, та є припустимі для українського уряду і громадянського суспільства: 1) активізація боротьби з корупцією – прийняття розробленої реформи Національного антикорупційного бюро і розширення повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), що всупереч політичним перешкодам матиме виконання; 2) запровадження антиолігархічного закону – схвалення

комплексного закону про лобювання, розробленим НАЗК та запровадження громадських консультацій.

Третьою рекомендацією є реалізація реформи законодавчої бази для національних меншин. Більшість рекомендацій щодо змін до закону про національні меншини було ухвалено, на черзі потребують ухвалення зміни до закону про засоби масової інформації, освіти та державну мову. Будапешт спонукав український уряд до компромісу відповідно до прав 150 000 етнічних угорців застосовувати виключно рідну мову в освіті, в обмін на власну підтримку, що для України було неприйнятним [1].

Вимоги до відповідних *acquis*, якими є для прикладу, «Наука та дослідження» чи «Освіта та культура», є в певній мірі формальними та незначними. Європейський Союз визнає самостійне право урядів країн формувати свою внутрішню політику щодо цих питань. Більшість інших сфер політики наділені чіткими вимогами, з запитом суттєвих реформ та тривалого процесу узгодження політик і нормативних актів [3].

Післявоєнний шлях України залежить від подальшого прогресу вступу до ЄС [1]. Важливим є «продати» Україну західним суспільствам. Необхідною є потреба, щоб пересічний француз, німець, австрієць, італієць, іспанець сприймали як цінність у перебуванні з Україною в одному клубі [2].

Як вважає віцепрем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України О. Стефанішина, що важливими викликами для України на шляху до членства в Європейський Союз є кліматична політика, екологія і зелена трансформація [4].

Для України є важливими голоси лідерів думок, якими для прикладу є Тімоті Снайдер. Необхідною є активна співпраця з середовищем колишніх президентів, дипломатів, політиків, прем'єр-міністрів, медійників та культурних діячів, підключення церковної дипломатії, застосування голосів західних військових у політичних питаннях [2].

В процесі наближення українського законодавства до норм ЄС мають місце кадрові і інституційні проблеми. За оцінкою віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України О. Стефанішиної, на сьогодні Україні необхідно адаптувати близько 29 тисячі актів європейського права. Як зазначають фахівці Національного агентства України з питань державної служби, що переговорні розділи про вступ України до ЄС регулюють 128 сфер політики, до процесу підготовки до вступу буде залучено найменше 76 органів державної влади на центральному рівні – міністерства, органи виконавчої влади, незалежні регулятори, судові органи.

Для європейських партнерів вагомим є залучення представників громадського сектору на всіх етапах наближення до законодавства ЄС, заради експертизи політики уряду і надання незалежної оцінки. Основні функції координації наближення законодавства на урядовому рівні покладені на

Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, установа при Секретаріаті Кабінету Міністрів та функціонує як «додатковий координаційний дорадчий орган», що містить повноваження впливу на роботу міністерств.

Важливою ланкою наближення законодавства до *acquis* ЄС є інститут директоратів стратегічного планування та європейської інтеграції, які повинні працювати при кожному міністерстві. Директорати це інституції, основним завданням яких є формування політик, спроможність займатися довгостроковим плануванням та вирішенням глобальних завдань. З 2017 р. в Україні розбудовується інститут директоратів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 1034 від 11 грудня 2019 р. визначено утворення директоратів стратегічного планування та європейської інтеграції в кожному міністерстві у складі Кабінету Міністрів України.

На парламентському рівні основним органом, що відповідає за гармонізацію законодавства є Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до ЄС. Прямим обов'язком комітету є оцінка відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері Європейської інтеграції. В тому числі, оцінка відповідності нормам *acquis* ЄС законопроектів, які опрацьовують інші комітети.

В квітні 2023 р. за фінансування міжнародних партнерів був створений орган координації – Парламентський офіс з підтримки адаптації законодавства України до положень права ЄС.

Політика наближення до Європейського Союзу повинна сформувати нове покоління управлінців, готових до системного опрацювання над провадженням в Україні європейських норм та підходів, та достойне представлення України у майбутньому в спільних інституціях та органах ЄС [3]. Україна має адаптувати європейські норми до державного законодавства. На політичну еліту України покладене завдання в імплементації норм законодавства до європейського зразка у всіх сферах та успішне подолання викликів на шляху до вступу до ЄС.

Список використаних джерел

1. Виклики на шляху вступу України до ЄС: опозиція від Угорщини (2023, листопад, 14). Реанімаційний пакет реформ. <https://rpr.org.ua/news/vyklyky-na-shliakhu-vstupu-ukrainy-do-yes-opozytsiia-vid-uhorshchynu/>
2. З якими проблемами стикається Україна на шляху до ЄС і як їх вирішити (2024, січень, 8). Європейська правда. Міжнародна безпека та євроінтеграція України. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/8/7176979/>
3. Любарець, А. (2023, вересень, 15) Євроінтеграція: інституційний і кадровий вимір. Euroscope Мережа «АНТС». <https://ants.org.ua/%D1%94vointegracziya-institucziijnij-i-kadrovij-vimir/>
4. Тарасовський, Ю. (2023, березень, 16) Найбільшим викликом на шляху України до членства в ЄС є кліматична політика – Стефанішина. Журнал Forbes Ukraine. <https://forbes.ua/news/naybilshim-viklikom-na-shlyakhu-ukraini-do-chlenstva-v-es-e-ekologichna-politika-stefanishina-16032023-12419>

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД

Д.е.н., професор **Прокопенко О.В.**

аспірант **Кльоп В.М.**

аспірант **Костирко Д.Р.**

аспірант **Богаčov Д.І.**

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Україна

У сучасних умовах економічного середовища підприємства стикаються з рядом викликів, які виникають внаслідок постійної нестабільності та непередбачуваності. Навколишнє середовище, насичене швидкими змінами і технологічними інноваціями, створює унікальні виклики для бізнесу, які вимагають негайних та ефективних стратегій відповіді. У цьому контексті, спроможність підприємства адаптуватися до невизначеності та ефективно управляти змінами стає ключовою для забезпечення стійкого розвитку. Підприємствам необхідно розвивати гнучкість та реагувати на вимоги ринку, вдосконалюючи свої стратегії та бізнес-процеси (Гонтарева, 2023).

Стратегічне управління ризиками та розвиток інноваційних підходів стають невід'ємною частиною успішного функціонування сучасного підприємства. Освоєння нових технологій, активне впровадження цифрових рішень та постійна оцінка конкурентоспроможності допомагають підприємствам виходити за межі традиційних обмежень та досягати високих результатів у конкурентному середовищі (Кабінет міністрів України, 2021).

Паралельно з цим, важливо забезпечити сталість бізнесу через ретельне управління ресурсами, фінансову стійкість та розробку довгострокових стратегій. Розуміння глобальних тенденцій, споживацьких уподобань та соціальних змін дозволяє підприємствам визначати напрямки розвитку, які відповідають сучасним вимогам і сприяють стійкому зростанню.

Підприємства повинні взяти до уваги комплексність викликів, з якими вони стикаються, і розвивати стратегії, спрямовані на гнучке адаптування та інноваційний розвиток. Лише за умови постійного вдосконалення та готовності до змін підприємства можуть зберегти свою конкурентоспроможність та забезпечити стійкий успіх в непередбачуваному економічному середовищі. У контексті післявоєнного періоду, де підприємства стикаються з різноманітними економічними та соціальними викликами, необхідно провести глибокий аналіз економічного середовища. Систематичне визначення та оцінка основних тенденцій дозволяють підприємствам адаптуватися до змін та побудувати стратегії, спрямовані на оптимальне використання можливостей та зменшення ризиків (Кабінет міністрів України, 2021). Важливо дослідити та визначити стратегічні

напрямки, що дозволяють підприємствам ефективно реагувати на невизначеність та забезпечувати сталість у розвитку. Цей аспект охоплює розробку механізмів стратегічного планування, враховуючи не тільки внутрішні резерви, але й зовнішні фактори, що можуть впливати на діяльність підприємства. Зосередження на інноваціях та використання передових технологій стає ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах постійних змін. Дослідження роль інновацій у впровадженні стратегій підприємства та їх вплив на підвищення ефективності та управлінської продуктивності є важливою частиною аналізу. Кожен із зазначених аспектів в основній частині має на меті глибше зрозуміти основні фактори, що визначають стратегічний контекст підприємства під час періоду після воєнного конфлікту. Використання концепцій стратегічного управління, економічного аналізу та наукових підходів дозволяє розглядати комплексно інноваційні методи та рішення для підтримки сталого розвитку.

У сучасних умовах економічної нестабільності та геополітичних турбулентностей підприємства повинні вдосконалювати свої стратегічні підходи для досягнення стійкості та ефективності. Пропозиції та рекомендації, визначені авторами, націлені на вирішення ключових викликів та сприяння сталому розвитку підприємств після періоду конфлікту.

У контексті сталого розвитку підприємства важливо акцентувати на розвитку управлінської культури. Пропонується впровадження ефективної системи управління, що сприяє адаптивності та інноваціям. Лідерство, як ключовий елемент, повинно визначати та підтримувати цінності, спрямовані на досягнення довгострокової стійкості.

Забезпечення фінансової стійкості стає стратегічним завданням підприємства. Пропонується стратегія диверсифікації та ефективного фінансового планування для уникнення фінансових ризиків. Рекомендується впровадження системи моніторингу та контролю за фінансами для забезпечення ліквідності та оптимального використання ресурсів.

Інвестування в людський капітал стає стратегічною необхідністю. Пропонується створення системи постійного навчання та розвитку персоналу, спрямованої на підтримку високої кваліфікації та адаптивності до змін. Рекомендується розробка системи мотивації та стимулювання розвитку талановитих кадрів.

В умовах складного бізнес-середовища рекомендується активізувати взаємодію з урядовими органами, громадськістю та іншими підприємствами. Спільна робота дозволить ефективніше вирішувати виклики та створювати сталі екосистеми для спільного розвитку.

Стратегією сталого розвитку також є впровадження корпоративної соціальної відповідальності та зелених ініціатив. Рекомендується враховувати

екологічні аспекти в стратегічному плануванні та вдосконалювати екологічні стандарти підприємства для забезпечення сталого виробництва та споживання.

Загальна імплементація цих пропозицій та рекомендацій може стати фундаментом для ефективного стратегічного управління, спрямованого на досягнення сталого розвитку підприємства в умовах післявоєнного періоду.

У світлі сучасних викликів економічної нестабільності, геополітичних коливань та відновлення після воєнного конфлікту, ефективне стратегічне управління стає вирішальною складовою сталого розвитку підприємств.

Інтегрований підхід до управління, який об'єднує розвиток управлінської культури, стабільність у фінансовій сфері та розвиток кадрового потенціалу, стає стратегічною необхідністю. Системний підхід до кадрового розвитку, орієнтований на індивідуальні потреби та можливості кожного працівника, формує основу для високої професійної кваліфікації та інноваційного підходу.

Не менш важливою стає активна співпраця зі зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, громадськість та інші підприємства. Спільна робота дозволяє створювати сталі екосистеми, сприяючи вирішенню глобальних викликів та спільному розвитку.

У контексті екологічної сталості, впровадження стратегій корпоративної соціальної відповідальності та зелених ініціатив визначається як невід'ємна частина стратегічного управління. Враховуючи важливість цих аспектів, підприємства можуть спрямувати свою діяльність на шлях до стійкого розвитку, реагуючи на виклики та несподіванки, що характерні для періоду після воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Гонtareва. І. В., Євтушенко, В. А., Михайленко, Д. Г. (2023). Стан та особливості розвитку підприємництва в повоєнний період. *Economic Synergy*, (2), 148–158. <https://doi.org/10.53920/ES-2023-2-11>.
2. Кабінет міністрів України. (2021). Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова No 179. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179.7>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТІЙКОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

*професор Шевченко Г.М.
Нортумбрійський університет, Велика Британія*

Стійкий туризм (*sustainable tourism*) є поєднанням традиційного туризму та принципів і аспектів стійкого / сталого розвитку. Близькими до нього є екологічний туризм і зелений туризм. Виникнення цих видів туризму

та пов'язаної з ним рекреації / відпочинку (*outdoor recreation*) спричинене як розгортанням концепції стійкого розвитку, зокрема глобальних Цілей сталого розвитку (*SDGs*), в площинах різних секторів і галузей соціально-економічної діяльності, зокрема туризму, так і необхідністю вирішення прикладних екологічних питань, спричинених впливом туризму на природне середовище.

В попередніх авторських працях (Shevchenko et al., 2020, 2021; Shevchenko & Petrushenko, 2022) об'єктом дослідження були стійкі та інклюзивні аспекти розвитку туризму та рекреації в Україні, зокрема: на рівні міських агломерацій, із акцентом уваги на чинниках оздоровлення; на рівні національної економіки, в контексті перегляду змісту рекреаційних активів; на рівні дестинацій природного туризму (*nature-based tourism*) тощо.

Російська війна проти України, що зруйнувала та руйнує цілі міста та селища, природні екосистеми на величезній території країни, спричинила руйнівний деструктивний вплив також і на рекреаційне середовище та інфраструктуру українського стійкого туризму. Трансформація стійкого туризму в умовах війни в Україні включає такі складові:

- перегляд на концептуальному рівні поняття стійкості: в умовах надзвичайно жорстких зовнішніх викликів «стійкий туризм» трансформується в «резильєнтний туризм», який має не стільки підтримувальний і балансуєчий характер, а більше характер конструктивної «пружності» та стресостійкості;

- відповідно, в практичній площині пріоритетним є безпековий чинник, що трансформує традиційний погляд на поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів стійкого розвитку: реалізуються передусім ті туристичні заходи, що максимально забезпечені в безпековому вимірі. Ще більше це стосується аспектів урахування інтересів майбутніх поколінь: в умовах виживання на першому плані постають інтереси нинішнього покоління, що в межах стійкості та резильєнтності фактично актуалізує тотожність інтересів усіх поколінь, і нинішніх, і майбутніх;

- на проєктному рівні стійкий туризм має включати відновлювальну функцію, тобто йдеться про трансформацію «стійкий туризм → регенеративний туризм».

Реалізація відповідних трансформаційних заходів, спрямованих на відновлення туристичної інфраструктури та рекреаційного середовища, вбачається як в межах окремих цільових програм і загальної стратегії розвитку туризму в Україні, так і в межах територіальних багатоцільових програм і проєктів, зокрема, таких як (Project, 2022):

- проєкт «Одеса – літня / південна столиця України»: відновлення пляжного туризму (зокрема, подолання наслідків екоциду / руйнування ГЕС на Дніпрі); поширення крос-культурного туризму (зокрема, через механізми міжнародної підтримки, такі як включення історичного центру Одеси до Списку світової спадщини ЮНЕСКО);

– справедлива трансформація монофункціональних міст: відновлення / відродження курортних містечок; розвиток урбо-дестинацій на основі відродження місцевої культури та етнотуризму;

– програми регіонального розвитку «Розвиток потенціалу макрорегіону «Азов – Чорне море» та «Комплексний розвиток Українського Придунав'я»: відновлення та розвиток маршрутів і дестинацій зеленого та блакитного туризму; започаткування заходів регенеративного туризму.

Важливим кроком у найближчому майбутньому є приєднання українських туристичних дестинацій до міжнародних мереж стійкого туризму, передусім Міжнародної мережі обсерваторій стійкого туризму (*INSTO*) (UN Tourism, 2023), що просуває практики з різних країн і регіонів у напрямку стійкого й водночас інклюзивного туризму. Важливим завданням у цьому є вдосконалення інформаційного менеджменту, що включав би адаптовані до місцевої локації та водночас уніфіковані дані щодо пропускнуої спроможності дестинацій, екологічних і соціальних аспектів туризму та рекреації. Точність і своєчасність релевантних інформаційних даних є запорукою впровадження політичних заходів і рішень, зокрема тих, що ґрунтуються на природних і культурних аспектах туризму.

Список використаних джерел

1. Project of the Recovery Plan of Ukraine (2022). Materialy robochoi hrupy 'Budivnytstvo, mistobuduvannia...' [Materials of the working group 'Construction, urban planning...']. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf> [in Ukrainian].
 2. Shevchenko, H., Petrushenko, M., et al. (2020). Management of wellness and recreation in urban agglomerations. *Problems and Perspectives in Management*, 18(1), 231-241. [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18\(1\).2020.20](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(1).2020.20).
 3. Shevchenko, H., Petrushenko, M., et al. (2021). Input-output analysis of recreational assets within the inclusive sustainable development in Ukraine. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(3), 90-109. [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3\(5\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.8.3(5)).
 4. Shevchenko, H., & Petrushenko, M. (2022). Managing change in nature-based tourism: A decision-making model using linear programming. *Problems and Perspectives in Management*, 20(2), 199-219. [https://doi.org/10.21511/ppm.20\(2\).2022.17](https://doi.org/10.21511/ppm.20(2).2022.17).
- UN Tourism (2023). Sustainable tourism observatories are transforming the sector. <https://www.unwto.org/news/sustainable-tourism-observatories-are-transforming-the-sector>.

CORE POSITIONS OF UKRAINE'S POST-WAR RECONSTRUCTION ON THE BASIS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA EXPERIENCE

Senior Researcher **Tur O.V.**

Research Center for Industrial Problems of Development of the NAS of Ukraine

Formation of Ukraine Recovery Plan demanded for precise studying of the post-war reconstruction experience of different countries. Such an approach was

caused by attempt to adapt the best practices to new tasks and challenges. In particular, it was significant to strengthen attention to the chosen measures effectiveness. From this point of view the experience of Bosnia and Herzegovina is very valuable. It is important to highlight several sectoral task forces were created to distribute post-war assistance. Each sector was headed by one of the key donors. The Economic Task Force was a structure leading assistance spreading and was subordinated to Office of the High Representative. The World Bank and the European Union were coordinating international assistance receiving. The influence of politicians and the Government of Bosnia and Herzegovina on Office of the High Representative was significantly limited. The negative results of such complicated approach were lack of a strategic vision for the implementation of post-war reforms; neglecting the need to establish clear deadlines for the implementation of some measures; ineffectiveness of communication processes; low level of donors' work consistency; intersections of institutional interests; interpersonal arguments [1].

The lack of institutions that would combine the actions of international donors and the country's government was a huge disadvantage of the management mechanism for the reconstruction of Bosnia and Herzegovina. In fact, the Government of Bosnia and Herzegovina was almost excluded from international assistance distribution processes. It impacted negatively on the formation of strong state institutions which could manage international assistance effectively and independently enough [2].

Government of Bosnia and Herzegovina's managed to realize measures, connected with infrastructure reconstruction, but the implementation of structural reforms was not successful. It can be assessed negatively because strong national institutions creation is considered to be the most important element of country's post-war reconstruction.

Main problems which didn't allow to complete reconstruction reforms of Bosnia and Herzegovina were linked with serious issues of the country's economy. These problems can be grouped in such directions: unemployment increase; informal sector spreading; domestic investments volume reduction; industrial production decrease; insufficient level of foreign capital investment [2].

Taking into account the above, it should be emphasized that the key elements of the post-war reconstruction of Ukraine can be the following [3]:

- true assessment of reconstruction directions. Main goals of Bosnia and Herzegovina reconstruction were defined incorrectly. Such complicated situation led to neglecting necessary of strengthening the state authority. So, it is fair to make conclusion that a comprehensive approach is crucial for the accomplishment of post-war reconstruction effectiveness.

- anti-corruption measures implementation. It is very important to enhance donors awareness about corruption risks they may face in the post-war period. They need to consider the opportunity to provide political support to contractors during

reconstruction work. Foreign donors should also develop rules for transaction abolishing if the recipient is involved in corrupt schemes. Such policy was not created for Bosnia and Herzegovina;

- comprehensive approach to development of economy state and private sectors. Post-war reconstruction demand for highlighting issues of public sector management, as well as on reducing obstacles to the development of the private sector. It is necessary to acknowledge setting tight budget limits for state enterprises is crucial. Elimination legal and institutional obstacles to political and economic change is also very important. In the post-war conditions appropriate legislation is considered to be critical for reformation the courts, solving economic issues and strengthening of business;

- consideration the change of political forces position after the war. This means the formation of administrative structures which avoid political manipulation, not connected with political influence, and creation of civil service, expressing interests of the state, not individual politicians;

- emphasis on reducing foreign influence and strengthening national measures support. It is very critical to restrict impact of international representatives on domestic processes. For example, Croatia which also suffered from war consequences worked out relevant normative legal acts in a short term after the end of the war. This way allowed to monitor international aid and direct it to the priorities determined by the state.

References

1. Nedic G. Financial and Technical Assistance in the Reconstruction and Development of Post-Conflict Bosnia and Herzegovina. Working Papers, 2006. URL: <https://wiiw.ac.at/financialand-technical-assistance-in-the-reconstruction-and-development-of-post-conflict-bosnia-and-herzegovinaadp-3229.pdf>
2. Данилішин Б. Як відновлювати економіку після війни. Програмна відбудова Боснії та Герцеговини: уроки для України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/510994_yak_vidnovlyuvati_ekonomiku_pislya.html
3. Косаревиц С. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

Аспірант Новіков Ф.О.

Кандидат економічних наук, доцент Таранюк К.В.

Сумський державний університет, Україна

Військовий стан в Україні значно ускладнив роботу усіх економічних суб'єктів на території нашої країни. Проблеми з'являються з усіх боків:

ускладнена логістика, політична та економічна нестабільність, сильна мінливість ринкової ситуації, руйнування активів, складність внутрішнього управління персоналом. Саме проблеми управління персоналом виглядають найбільш вирішуваними, так як в цьому аспекті сила і швидкість управління є найбільшою.

Проблематика полягає в тому, що загальний перелік задач працівників може збільшуватись, через сильну мінливість зовнішнього середовища. Економічна ситуація на підприємстві зазвичай погіршується через початок війни і в цілому усі бізнес процеси сильно видозмінюються, що змушує компанію брати нових працівників для нових задач, або ж навпаки звільняти працівників через скрутну економічну ситуацію. Не можна також забувати про мобілізаційні процеси, еміграції і бідність ринку праці на кваліфікованих працівників.

Метою даної статті є дослідження найбільших проблем управління персоналом.

Практичне завдання полягає в створенні фактичних рекомендацій до управління персоналом, які допомогли би полегшити управління бізнес-процесами і полегшити їх перебіг в цілому.

Система управління персоналом на сучасному підприємстві, незалежно від форми власності, є наймогутнішим інструментом забезпечення конкурентоздатності й розвитку [4]. Основні принципи управління розглядали відомі усім науковці Маслоу [1] і Герцберг[2]. Проте в їх роботах розглядається здебільшого концепція управління персоналом в умовах нормальної роботи економіки і правового поля. І навіть роботи по антикризовому управлінню персоналом не можуть бути еталоном, для використання в умовах сучасної війни в Україні. В умовах війни економіка в більшій або меншій мірі переводиться в мілітарний стан. Кризовий стан викликаний такими обставинами значно відрізняється від кризи будь якого іншого походження.

Отже, війна – це соціально-політичне явище, що є найбільш гострою формою розв'язування суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, національних, регіональних, територіальних та інших суперечностей між державами, народами, націями, класами і соціальними групами засобами збройного насильства [3].

Найбільшими чинниками проблем перебігу бізнес-процесів в роботі підприємств, які з'являються в умовах війни, є:

- ускладнення будь яких логістичних операцій (перекриття торгових шляхів, проблеми на кордоні, обмежена можливість пересування, і тд.);
- мінливість зовнішнього середовища в цілому;
- складність правового поля. (зміна податкових принципів, складність міжнародних грошових операцій, обмеження прав громадян і юридичних суб'єктів, і тд);

– ускладнення економічної ситуації навколо, а отже і на самому підприємстві.

Усі проблеми даного характеру неможливо вирішити самотужки за один день, проте маючи правильну команду фахівців і правильну систему управління персоналом вони стають більш вирішуваними.

В умовах війни виникає дві основні проблеми в контексті управління персоналом:

- мотивація та організація роботи наявного персоналу;
- наявність кадрів. Мається на увазі відсутність необхідних кваліфікованих працівників, через їх переїзд у зв'язку з початком війни або ж їх мобілізацію, зміну місця роботи.

Щодо мотивації працівників і персоналу, то ситуація в певних моментах може бути важкою, через стресовість навколишнього середовища і економічні проблеми на підприємстві. Буде цілком доцільним зміна системи фінансової мотивації, на ту, яка наприклад базується на КПД окремого працівника. Також не слід забувати, про емоційну складову і треба робити акцент на тому, що не зважаючи на війну, підприємство працює і люди зберігають свої робочі місця. Також необхідно знайти момент для загального єднання колективу щодо загальної проблеми війни в країні і акцентувати, що компанія пройде цей шлях разом із працівниками.

Щодо наявності кадрів, звісно проблема буде виникати в той чи інший час. Ринок найманих працівників бідніє, тому перш за все компанії необхідно докласти зусиль для збереження своїх фахівців. Проте, кризовий час змушує приймати креативні і неочевидні рішення. Так як зовнішні умови змінюються, то робота і навантаження на окремого працівника також можуть сильно змінюватись. Отже, менеджмент компанії повинен пильно дивитись за цією ситуацією і додавати або прибирати додаткове навантаження з окремих працівників. Завжди можна переміщувати працівників між підрозділами, переформовувати підрозділи, прибирати або додавати нові.

Ще одним рішенням проблематики наявності персоналу є залучення аутсорсингових компаній і осіб. За потреби виконання доволі вузьких або специфічних задач, в умовах війни не завжди доцільно брати окремого працівника собі в штат. Можливо краще при збільшенні навантаження окремого підрозділу, передати частину задач на аутсорс. Дана дія є цілком виправданою, так як ви вирішуєте проблематику яка виникає на певний час, проте не берете окремого працівника в довгостроковій перспективі. Або ж, навіть якщо це доволі постійна діяльність для вашої компанії, послуги аутсорсингу допоможуть підприємству виграти час для навчання власного персоналу або пошуку нового спеціаліста.

Як висновок, можемо сказати, що в умовах війни компанії та підприємства першочергово думають не про розвиток, а більше про

збереження свого існування. Тому звісно необхідно мати довгостроковий план, проте в подібний період від керівництва потрібна особлива увага на перебіг поточних бізнес-процесів, допоки компанія на «стане на ноги». Фактично, слід усвідомлювати, що закриття дірок не є поганим процесом на певний період часу, допоки компанія не адаптується до сильно зміненого навколишнього середовища. Отже, після початку війни, першочерговою задачею є збереження власного штату працівників і цілком припустимим є перерозподіл обов'язків і навантаження на працівників.

Список використаних джерел

1. Maslow A. H. *Motivation and Personality* (2nd ed.) N.Y. Harper & Row, 1970. 394 p.
2. Herzberg F. Mausner B., Snyderman B. *The Motivation to Work*. New Jersey: Transaction Publishers, 1993. 180 p.
3. Нікітін А. А. Збройний конфлікт як вид воєнного конфлікту. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. 52–59.
4. Дашко І. М. Розвиток інноваційних технологій управління персоналом на підприємствах в сучасних умовах господарювання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. №. 9. С. 37-42.

ГАРМОНІЗАЦІЯ СТАТИСТИЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ЄС: ВИМОГИ ТА ВИКЛИКИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА²

*завідувачка сектору проблем інноваційно-інвестиційного
розвитку промисловості д.е.н. Підоричева І.Ю.
завідувач відділу проблем регуляторної політики і
розвитку підприємництва д.е.н., проф. Ляшенко В.І.
Інститут економіки промисловості НАН України*

Рухаючись шляхом європейської інтеграції, Україна взяла на себе зобов'язання гармонізувати національну статистичну систему з нормами і стандартами ЄС, що закріплено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (Глава 5 «Статистика»), Законом України «Про офіційну статистику» (статті 17, 21, 40), Дорожньою картою інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору. Це означає, що державна статистика України повинна відповідати європейським стандартам, включаючи дані про інноваційну діяльність та цифровізацію підприємств.

Наприкінці січня 2024 р. Міністерством економіки України на громадське обговорення було винесено проєкт Стратегії відновлення, сталого

² Тези підготовлено в межах виконання науково-дослідного проєкту НАН України «Механізми структурної трансформації підприємницького сектору України на засадах резильєнтного розвитку економіки» (№ держреєстрації 0123U100206).

розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року (далі – проєкт Стратегії) (Міністерство економіки України, 2024). У пункті 1.3. «Просування інновацій» проєкту Стратегії зазначається, що «Держстат регулярно публікує загальнонаціональні статистичні дані про інноваційну діяльність підприємств за методологією, прийнятою Євростатом у його опитуванні щодо інноваційної діяльності в країнах ЄС» (Міністерство економіки України, 2024, с. 21). З цього випливає, що ці дані визнаються достатніми для аналізу та порівняння з відповідними даними в ЄС. Однак зіставлення державної статистики України у сфері інновацій та цифровізації з відповідною інформаційно-статистичною базою ЄС, зокрема з Європейським інноваційним табло (European Innovation Scoreboard, EIS), Регіональним інноваційним табло (Regional Innovation Scoreboard, RIS) та Індексом цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI) показало їх неузгодженість та наявні структурні відмінності у зборі та висвітленні відповідної статистичної інформації.

Так, індикатори «особи, які мають загальні цифрові навички вище базових» (Individuals who have above basic overall digital skills), «зайняті фахівці у сфері ІКТ» (Employed ICT specialists), які представлені у EIS і RIS, органами державної статистики не вимірюються. Хоча розуміння потреб у цифрових навичках та наявність кваліфікованих фахівців у сфері ІКТ є важливим для стимулювання розвитку цифрової економіки та інноваційного середовища для малих і середніх підприємств.

Державна статистична інформація надається із значним запізненням: наразі останні результати регулярних щорічних інноваційних обстежень за методикою ЄС, на які посилаються розробники проєкту Стратегії, доступні лише за 2020 р. і порівняти їх з попередніми роками неможливо через обмеженість та іншу методику визначення показників (дані надавалися у середньому за три роки – 2014-2016 рр. і 2016-2018 рр.). Для тих небагатьох показників, які обчислюються на державному рівні та відображають стан розвитку сфери інновацій та цифровізації підприємництва в Україні, регіональні дані відсутні. Регіональна статистика обмежується використанням лише базових показників, які свідчать здебільшого про наявність інноваційних процесів в регіональній економіці, проте не віддзеркалюють рівень цифровізації окремих її секторів. У розрізі регіонів статистична інформація надається укрупнено без деталізації за видами економічної діяльності відповідно до класифікації NACE Rev. 2. Окрім того, на національному рівні статистичні дані представлені за двозначними, а не тризначними цифровими кодами і нерідко подаються агреговано на кшталт 10+11+12, що не дає можливості провести коректну оцінку інноваційного розвитку та рівня цифровізації галузей економіки. Ще більш скороченою є інформація за галузями сфери послуг, вона надається не за всіма розділами КВЕД,

узагальнено та більшість з неї привірюється до конфіденційної.

З огляду на зазначене, до державної та регіональної статистичних систем України для забезпечення їх узгодженості між собою та з європейськими стандартами, моніторингу ефективності реалізації проєкту Стратегії потрібно додати актуальні індикатори, гармонізовані з інформаційно-емними та багатокомпонентними рейтингами ЄС, зокрема такі:

- особи, які мають загальні цифрові навички вище базових (Individuals who have above basic overall digital skills);

- «зайняті фахівці у сфері ІКТ» (Employed ICT specialists);

- обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств, отриманий від електронної торгівлі (Value of the turnover of e-commerce sales), за КВЕД-2010, у т.ч. за кількістю зайнятих працівників; тис. грн, у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств;

- частка кількості підприємств, що використовують соціальні медіа, у % до загальної кількості підприємств (Share of the number of enterprises using social media in the total number of enterprises), за КВЕД-2010, у т.ч. за кількістю зайнятих працівників, з них за видами соціальних медіа: соціальні мережі (social networks); блоги чи мікроблоги підприємства (blogs or microblogs of the enterprise); вебсайти чи прикладні програми (вебдодатки) для обміну мультимедійним вмістом (websites or applications (web applications) for sharing multimedia content); інструменти обміну знаннями на основі Wiki (Wiki-based knowledge sharing tools);

- частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень, % до загальної кількості підприємств (Share of the number of enterprises that purchased cloud computing services), за КВЕД-2010, у т.ч. за кількістю зайнятих працівників;

- частка кількості підприємств, що проводили аналіз “великих даних”, % до загальної кількості підприємств (Share of the number of enterprises which have performed big data analysis of the total number of enterprises), за КВЕД-2010, у т.ч. за кількістю зайнятих працівників;

- частка кількості підприємств, що проводили навчання у сфері ІКТ, % до загальної кількості підприємств (Share of the number of enterprises which have conducted training to develop ICT-related skills of the total number of enterprises by type of training), за КВЕД-2010, у т.ч. за кількістю зайнятих працівників;

- частка кількості підприємств, що використовують робототехніку, % до загальної кількості підприємств (Share of the number of enterprises using robotics of the total number of enterprises), за КВЕД-2010, у т.ч. за кількістю зайнятих працівників, з них за типами робіт: промислові роботи (industrial robots); обслуговуючі роботи (service robots).

Гармонізація статистичних систем України та ЄС є необхідним кроком для забезпечення однорідності, порівнянності та якості статистичної даних, які

надаються статистичними службами країн. Вона дасть змогу оперувати єдиними термінами, визначеннями, класифікаціями, сприятиме наданню актуальних і надійних статистичних даних, ефективному міжнародному порівнянню, аналізу та моніторингу, зокрема виконанню одного з трьох принципів відбору стратегічних та оперативних цілей проекту Стратегії «наявність статистичних даних» (с. 45).

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. (2024). Проект Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=454b13bc-3503-4185-b59d-b60f6467748c&title=ProektStrategiiVidnovlennia-StalogoRozvitkuTaTsifrovoiTransformatsiiMalogoTaSerednegoPidprimnitstvaNaPeriodDo2027-Roku>.

УМОВИ ПОВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ МІГРАНТІВ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Аспірант Юрко І.С.

Черкаський державний технологічний університет, Україна

Вже майже два роки Україна перебуває у стані війни через повномасштабне вторгнення РФ 24 лютого 2022 р. Цей день став початком масового виїзду українців, в основному жінок та дітей, за межі країни з метою врятування свого життя та пошуку кращої долі. Масовий виїзд населення дозволив зменшити число людських втрат серед мирного населення, що є самим важливим, та скоротити соціальне навантаження на державний бюджет країни. Разом з тим, через виїзд частини населення економічна та демографічна сфери функціонування країни зазнали потужного руйнівного впливу, подолати які без повернення в повоєнний період назад українських воєнних мігрантів, буде дуже складно, якщо і взагалі можливо.

Повернення українських воєнних мігрантів в Україну після війни матиме значний позитивний вплив на країну в багатьох аспектах. По-перше, це економічне відновлення та відродження країни. Біженці, які будуть повертатися, становитимуть значну частину робочої сили, що стимулюватиме економічне зростання. Їхні навички та досвід, здобуті за кордоном, можуть бути використані для модернізації та розвитку української економіки. Повернення біженців допоможе відновити малий та середній бізнес, який суттєвим чином постраждав від війни. По-друге, це демографічна ситуація в країні. В Україні протягом всього періоду незалежності, відбувався процес скорочення населення в наслідок природнього руху, тобто через те, що протягом більше тридцяти років смертність населення перевищувала народжуваність. Війна же призвела до значної депопуляції населення України,

тому повернення біженців допоможе частково відновити чисельність населення. Це особливо важливо для молоді, адже демографічна криза може негативно вплинути на майбутнє країни.

По-третє, це соціальна єдність населення країни. Повернення біженців допоможе відновити соціальну єдність, яка постраждала внаслідок війни. Це дасть можливість людям возз'єднатися з сім'ями та друзями. Повернення біженців сприятиме згуртуванню українського суспільства навколо ідеї збереження власної ідентичності. По-четверте, це гуманітарна допомога населенню. Повернення біженців дозволить зменшити потребу в гуманітарній допомозі з боку міжнародних організацій. Це дозволить Україні зосередити ресурси на відбудові країни. Повернення біженців дасть їм можливість жити в нормальних умовах, а не в таборах для біженців. По-п'яте, це політична стабільність в країні. Повернення біженців свідчитиме про те, що Україна є безпечною та стабільною країною. Це допоможе Україні відновити свою репутацію на міжнародній арені. Повернення біженців дасть можливість Україні зосередитися на політичних реформах та розвитку демократії, що стане підґрунтям для прискорення термінів вступу в ЄС.

Все перелічене можна вважати тим міцним фундаментом, який дозволить економіці України в повоєнний період забезпечити досить високі темпи зростання та досягти тенденцій оздоровлення вже в найближчій перспективі. Проте, навіть за оптимістичними оцінками фахівців, повернеться не більше 30-50% українських воєнних мігрантів, що звичайно для швидкого відновлення країни буде недостатньо [1]. При цьому вже сьогодні можна стверджувати, що повернення біженців буде складним та довготривалим процесом. В основу цього процесу має бути покладено комплексну програму допомоги біженцям, яка має включати матеріальну допомогу, соціальну адаптацію, психологічну допомогу, допомогу в працевлаштуванні та пошуку гідного житла, доступ до освіти та медичного обслуговування. Міжнародна спільнота також може допомогти Україні у поверненні біженців через створення програм для реінтеграції українських воєнних мігрантів. Проте на такий крок будуть підуть ті країни, які не відчують суттєвих демографічних проблем та не мають потреби в українських фахівцях на ринку праці.

Беручи до уваги складність повернення всіх українських воєнних мігрантів в повоєнний період, мають бути створеними всі умови, для максимізації інтенсивності цих потоків. Для цього на державному рівні вже сьогодні мають бути створеними певні умови та гарантії, які переконують біженців зробити вибір на користь повернення в Україну [2]. Найпершою та найважливішою умовою для повернення українських воєнних мігрантів буде гарантія їхньої фізичної безпеки. Ця умова передбачає закінчення війни на користь України, повернення всіх її територій в межах 1991 р. і надання гарантій розвиненими країнами світу щодо подальшого ненападу рф на

Україну; забезпечення швидкого розмінування українських територій та знешкодження вибухонебезпечних предметів; відновлення роботи правоохоронних органів та забезпечення правопорядку на всіх без виключення територіях України; створення безпечних умов для проживання та ведення бізнесу. Враховуючи обсяги замінованих територій, в одиночку українські фахівці впоратися з цією проблемою навряд чи зможуть, тому доцільно запрошувати іноземних фахівців та залучати всі види машин і обладнання, які існують в світі для безпечного та швидкого розмінування територій.

Другою умовою слід назвати економічні можливості. У цю групу умов буде входити відновлення та створення нових робочих місць; забезпечення доступного житла; підтримка малого та середнього бізнесу; виплата компенсацій за втрачене майно у розмірах, достатніх для купівлі або будівництва нового власного житла. Мігрант прийме рішення на користь повернення з економічно розвиненої та стабільної країни в порушену війною Україну лише тоді, коли точно буде знати, що в неї буде власне житло гідної якості, гідна робота за фахом та можливості для реалізації своїх підприємницьких амбіцій та інших талантів й навичок.

Третьою умовою має стати потужна інформаційна компанія, метою якої має стати правдиве висвітлення умов життя в Україні після війни, запровадження програм допомоги біженцям, наявним в країні можливостям для працевлаштування та успішного ведення бізнесу. Скоріш за все ця компанія має бути спрямованою на тих українців, які за час еміграції не змогли знайти собі гідне місце та повноцінно адаптуватися в новій країні. При цьому при проектуванні інформаційної компанії слід особливу увагу приділити таким аспектам, як патріотизм та любов до Батьківщини, бажання жити в мирній та безпечній країні, можливості возз'єднатися з сім'єю та друзями, віра в краще майбутнє України.

Четвертою умовою, без реалізації якої навряд чи вдасться досягти перших чотирьох умов, має стати міжнародна співпраця та підтримка різними країнами світу України в повоєнний період. Без зарубіжної допомоги Україна не зможе швидко відновити інфраструктуру, створити широкі економічні можливості для населення та розвитку бізнесу. ЄС пропонує ряд інструментів для підтримки України у справі повернення мігрантів після війни. Ці інструменти спрямовані на забезпечення стійкості, сталості та безпеки цього процесу. Першим інструментом слід назвати фінансову допомогу на реалізацію проектів, що сприяють реінтеграції мігрантів, наприклад, на створення робочих місць, освіти та житло, підтримку МСБ, що може бути реалізовано за рахунок програм Європейського фонду регіонального розвитку ERDF. Важливим також є інструмент, спрямований на забезпечення технічної допомоги у справі боротьби з незаконною міграцією (FRONTEX), надання прихистку та статусу біженця (EASO), розробці власної дієвої політики щодо

реінтеграції мігрантів, яка відповідає європейським стандартам (FRA).

Отже, можемо констатувати, що процес повернення українських воєнних мігрантів буде складним та довготривалим, який потребуватиме значних зусиль з боку уряду України, міжнародної спільноти та самих біженців. Від того, наскільки означені зусилля будуть вдалими, буде залежати майбутнє України.

Список використаних джерел

1. До 2037 року нас може лишитися 30 мільйонів: що чекає на Україну після війни. (2023). URL: https://24tv.ua/koli-zakinchitsya-viyna-yakim-bude-naselennya-ukrayini-bude-demografichniy_n2473115.
2. Захарова, О.В. (2019). Умови повернення трудових мігрантів в Україну. *Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*, 55, 15-23.

ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Аспірант Панасюк О.М.

Сумський державний університет, Україна

Повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 року нанесло значні втрати вітчизняній економіці. У сучасних умовах розвитку економіки, особливо в контексті післявоєнної відбудови, малі та середні підприємства (МСП) стають не лише каталізаторами економічного зростання, а й важливими агентами забезпечення стабільності та соціально-економічного розвитку країни в цілому. Структурні зміни в економіці вимагають нового погляду на управління бізнес-процесами цих підприємств з метою досягнути максимальних результатів у відновленні та розвитку національної економічної системи.

Саме тому дослідження перспектив управління бізнес-процесами на малих і середніх підприємствах у контексті післявоєнної відбудови є актуальним завданням, спрямованим на підтримку стійкого розвитку економіки та підвищення конкурентоспроможності країни.

За період війни, втрати в українському бізнесі виявилися навіть більшими, ніж за два роки пандемії. За оцінками Національного банку, економіка України за час війни втратила половину «невиробленого» ВВП. Кожний тиждень без врахування руйнувань від бойових дій коштує національній економіці більше ніж 50 млрд. грн. [3]. Загальні втрати МСП за період війни сягнули 85 млрд. дол. США (не враховуючи недоотриманих прибутків) [2].

Нині лише 25% компаній можуть працювати в повному обсязі, а кожна

третя компанія не може працювати взагалі. Лише третина підприємців має намір відновити свою діяльність [1].

Розвинений сектор МСП сприяє не лише перетворенню України на сильну європейську державу з потужною промисловістю, а й забезпечує, передусім, зайнятість населення.

Серед перспектив та рекомендацій щодо управління бізнес-процесами МСП в контексті післявоєнної відбудови економіки виділимо наступні:

1. Адаптація до нових реалій. МСП необхідно оперативного пристосовуватися до змін, переглядаючи свою стратегію, цільові ринки, асортимент продукції або послуг тощо.

2. Ефективне фінансове управління. МСП повинні дуже уважно планувати свої фінанси, контролювати витрати, шукати нові джерела фінансування та інвестицій.

3. Залучення та розвиток персоналу. МСП мають приділяти увагу навчання, мотивації, можливостям професійного зростання.

4. Цифрова трансформація. Використання сучасних технологій та інформаційних систем допомагає оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати продуктивність та якість послуг, знижувати витрати, розширити ринки збуту.

5. Розвиток інновацій. МСП можуть зосередити зусилля на розробці нових продуктів, технологій чи підходів відповідно новим вимогам ринку.

Серед головних напрямків розвитку інновацій в сучасному бізнесі виділимо такі:

- використання енергозберігаючих технологій та альтернативних джерел енергії;

- сприяння підприємницькому розвитку за допомогою фінансової підтримки, податкових пільг, надання інформаційної допомоги, створення спеціальних умов для підприємницької діяльності;

- впровадження комплексних інформаційних технологій, підтримка IT-стартапів;

- стимулювання творчості та ризику серед українських підприємців, створення сприятливого середовища для розвитку нових ідей та експериментів з передовими продуктами та послугами;

- розширення експорту та виходу на зовнішні ринки, що забезпечує стійкий грошовий потік та підвищує конкурентоспроможність.

6. Взаємодія з державою та громадою. Влада може надавати підтримку МСП через різноманітні програми, дотації та послуги. Важливо підтримувати позитивні відносини з місцевою громадою, бути в курсі можливостей, які надає держава, і вчасно ними користуватися.

7. Ризик-менеджмент: існує підвищений ризик для бізнесу. В умовах післявоєнної відбудови економіки МСП повинні уважно аналізувати ризики, розробляти плани їх управління та мінімізації.

8. Маркетинг та продажі. Ефективний маркетинг та стратегія продажів допоможуть МСП залучати нових клієнтів і розширювати свою аудиторію. Маркетингові дослідження допоможуть зрозуміти потреби та бажання цільової аудиторії.

9. Сталість та соціальна відповідальність. МСП варто розглядати можливості для впровадження екологічних та соціально відповідальних практик відповідно очікуванням сучасних споживачів.

На нашу думку, успіх МСП в умовах післявоєнної відбудови економіки може бути досягнута завдяки системам управління, що базуються на принципах та концепціях сучасної менеджмент-парадигми, і враховують обмеження, що випливають з механізму державного регулювання. Ці принципи включають:

- гуманізацію та демократизацію управління, що направлені на підвищення участі співробітників і підтримку гідних умов праці;
- фокус на безперервні організаційні зміни, що дають змогу адаптуватися до змін у навколишньому середовищі;
- підтримку інновацій, що стимулює пошук нових ідей та підходів;
- безупинне навчання та самовдосконалення, яке сприяє розвитку навичок співробітників;
- всебічний розвиток творчих здібностей працівників у всіх аспектах;
- зростання важливості організаційної культури, мотивації та стилю управління;
- розуміння знань та інформації як основного ресурсу підприємства;
- зосередженість на якості товарів та послуг замість збільшення обсягів виробництва;
- задоволення потреб споживачів на максимальному рівні;
- швидку та адекватну реакцію на зміни на ринку;
- розвиток партнерських взаємин та розуміння важливості глобалізації;
- постійне підвищення якості управління.

Таким чином, управління бізнес-процесами МСП в умовах післявоєнної відбудови вимагає гнучкості, стратегічного планування та концентрації на ключових аспектах підприємницької діяльності. Важливим є розпізнавання власних переваг та можливостей у нових реаліях і умовах відновлення після війни.

Список використаних джерел

1. Гловачевський М. Розвиток бізнесу в Україні в умова війни. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні* : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів (м. Львів, 2 березня 2023 р.) : тези доповідей. Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2023. С. 41–43.
2. Зінченко А., Філіпчук Л. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для

підприємництва в Україні. *Career Hub*, 30 серпня 2022. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/> (дата звернення 12.08.2023).

3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення 10.08.2023).

РОЗДІЛ 7
СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ
СТРУКТУРНИХ ЗМІН У НАПРЯМКУ БІОЕКОНОМІКИ
ТА СТІЙКИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

SECTION 7
SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF STRUCTURAL
CHANGES TOWARD BIOECONOMY AND SUSTAINABLE
ECONOMIC SYSTEMS

GLOBAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND THEIR IMPACT ON
INTERNATIONAL BUSINESS

Student **Bohdana Lisniak**,
Ph.D in Economics, Associate Professor **Maryna Domashenko**
Sumy State University, Ukraine

The escalating environmental challenges, driven by population growth and human activity, are exerting immense pressure on our planet's delicate ecosystems. Over billions of years, our planet has faced various environmental challenges, including climate change, deforestation, and air pollution. These environmental problems are interconnected and have far-reaching implications for the sustainability of our planet.

Climate change, the most pressing environmental issue, impacts regions globally, leading to rising sea levels, extreme weather events, and shifts in temperatures. Its consequences include heatwaves affecting human health and infrastructure, biodiversity loss, changes in marine ecosystems, and increased droughts and wildfires. Climate change also poses social and business threats, disproportionately affecting vulnerable populations and SMEs, while also offering opportunities for climate action in the business sector. Deforestation exacerbates biodiversity loss, as 70% of land species reside in forests, threatening habitats and indigenous communities reliant on forest resources for sustenance and cultural practices. Globally, air pollution is responsible for a significant portion of deaths, highlighting the urgent need for mitigation strategies to address this environmental challenge [1].

Government legislations and policies play a crucial role in addressing environmental problems by establishing frameworks, regulations, and incentives to promote sustainable practices and mitigate environmental impacts. One notable

example of government intervention in this regard is the policies implemented by the European Union (EU), which has been at the forefront of environmental governance and regulation.

One significant initiative is the European Green Deal, a comprehensive plan to make the EU's economy sustainable and achieve climate neutrality by 2050. The Green Deal encompasses various legislative proposals and policy instruments aimed at reducing greenhouse gas emissions, promoting renewable energy, improving energy efficiency, and transitioning to a circular economy. Another key policy area is the EU's environmental legislation, which covers a wide range of issues, from air quality and water management to waste management and biodiversity conservation. For example, the Water Framework Directive sets objectives for achieving good water quality across EU member states [2].

Regarding the relationship between environmental challenges and international business is intricate and multifaceted, with environmental issues posing both risks and opportunities for businesses operating on a global scale.

Firstly, environmental challenges such as climate change, deforestation, and air pollution can directly impact international business operations. Climate change induced extreme weather events, rising sea levels, and temperature shifts can disrupt supply chains, damage infrastructure, and affect production processes, leading to financial losses for businesses. Deforestation can disrupt ecosystems and biodiversity, impacting industries reliant on natural resources such as agriculture, forestry, and pharmaceuticals. Moreover, air pollution can affect employee health, increase healthcare costs, and disrupt business operations, particularly in industries with outdoor workers or facilities located in heavily polluted areas.

On the other hand, environmental challenges also present opportunities for international businesses to innovate and adapt. Increasing awareness of climate change and environmental degradation has led to growing consumer demand for sustainable products and services. Businesses that prioritize environmental sustainability and adopt eco-friendly practices can enhance their brand reputation, attract environmentally-conscious consumers, and gain a competitive edge in the market. Furthermore, the transition to a low-carbon economy presents opportunities for investment in renewable energy, clean technologies, and green infrastructure, creating new markets and revenue streams for international businesses.

Numerous international and regional environmental organizations and movements contribute to global environmental preservation and awareness. Notable organizations include the World Wide Fund for Nature (WWF), the largest global conservation organization, focusing on wilderness preservation and environmental impact reduction. Greenpeace, a prominent global campaigning network, addresses issues like climate change, deforestation, and overfishing through direct action and lobbying. The United Nations Environment Programme (UNEP) coordinates environmental responses worldwide, facilitating science, solutions, and international

agreements [3].

Private enterprises and businesses also play an important role in addressing environmental problems by integrating sustainability practices into their operations and fostering innovation for environmental solutions. Many companies recognize the importance of environmental stewardship not only for the planet but also for their long-term viability and reputation.

Firstly, businesses can implement sustainable practices within their operations to minimize their environmental footprint. This includes reducing energy and resource consumption, minimizing waste generation, and adopting eco-friendly production methods. Secondly, businesses can drive innovation for environmental solutions through research and development. Many companies invest in technologies and processes aimed at addressing environmental challenges, such as renewable energy technologies and sustainable agriculture practices. Furthermore, businesses can influence consumer behavior and preferences towards more sustainable products and services. Through marketing, labeling, and corporate social responsibility initiatives, companies can raise awareness about environmental issues and promote eco-friendly choices among consumers.

In its turn, environmental problems have a profound impact on international business, influencing various aspects of operations, strategies, and decision-making processes. As highlighted earlier, private enterprises and businesses play a crucial role in addressing environmental challenges through sustainable practices, innovation, and collaboration. However, environmental problems can also pose significant challenges for international businesses across different sectors.

One major influence of environmental problems on international business is the need for companies to adapt their operations to comply with environmental regulations and standards. Increasingly stringent environmental regulations, both at the national and international levels, require businesses to invest in eco-friendly technologies, adopt sustainable practices, and reduce their carbon footprint. Furthermore, environmental problems can disrupt global supply chains and logistics networks, affecting the production, transportation, and distribution of goods and services. For example, extreme weather events, such as hurricanes, floods, and wildfires, can damage infrastructure, disrupt transportation routes, and interrupt supply chains, leading to delays, shortages, and increased costs for international businesses. Additionally, resource scarcity, pollution, and environmental degradation can affect the availability and cost of raw materials, energy, and other essential inputs, impacting the competitiveness and profitability of businesses operating in global markets [4].

In conclusion, the escalating environmental challenges pose significant implications for international business, shaping regulatory compliance, supply chain resilience, consumer preferences, and market dynamics. While these challenges present risks and complexities for businesses operating in global markets, they also

offer opportunities for innovation, sustainability, and collaboration.

References

1. *Causes of climate change.* (n.d.). Climate Action. https://climate.ec.europa.eu/climate-change/causes-climate-change_en

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

к.е.н., доц. Кравченко Ю.М.

Державний біотехнологічний університет, Україна

В умовах формування інституційного підґрунтя для гармонізації політик України та ЄС особливої актуальності набуває проблематика стратегічного планування повоєнної відбудови України з дотриманням європейських принципів.

Тенденція розширення зеленої економіки переходить із виклику, що стоїть перед сучасним суспільством, у домінуючу сферу наукового мислення, яка все більше зосереджується на розв'язання проблем зменшення антропогенного впливу на довкілля, насамперед на клімат. Водночас рівень науково-технічного прогресу, якість життя, якого досягла сучасна цивілізація, вимагають збереження та збільшення питомого споживання різноманітних ресурсів у довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим технології зеленої економіки, що забезпечують перехід до сталого розвитку орієнтовані на оптимальне та комплексне використання невідновлюваних ресурсів та максимальне залучення відновлюваних ресурсів у виробництво товарів. Водночас сталий розвиток пов'язаний зі зростанням відповідальності бізнесу, урядів і всього суспільства за досягнення балансу між поточними та майбутніми потребами в надрах, енергетиці, традиційних і нових матеріалах, транспорті [1].

Зелена економіка є новим глобальним напрямком розвитку, що розглядається як спосіб сприяння економічному прогресу при забезпеченні екологічної стійкості та соціальної рівності, розглядається як перспективний шлях для досягнення сталого розвитку. Поняття зеленої економіки не замінює сталий розвиток, а створює новий акцент на економіці, інвестиціях, капіталі та інфраструктурі, зайнятості та навичках, а також на позитивних соціальних і екологічних результатах [2].

Світова спільнота співпрацюючи в напрямі активізації розвитку концепції «зеленої» економіки, ставить за мету формування дієвого середовища для економічного і соціального прогресу. У цьому напрямі країни працюють над мінімізацією негативного впливу на довкілля та при цьому

ефективного використання природних ресурсів за збереження гідного рівня життя населення:

- збереження, відтворення та захист природних ресурсів та біорізноманіття;
- підвищення ресурсоефективності та продуктивності залучених у господарський обіг природних ресурсів і зменшення обсягу їхніх відходів;
- економічний розвиток на основі структурних змін щодо підвищення ролі «зелених» секторів економіки з одночасним забезпеченням соціального прогресу в «зелених» сегментах економіки;
- сприяння підвищенню зайнятості у «зеленому» секторі економіки, якості товарів та послуг «зеленої» продукції [3].

Успішна реалізація концепту «Зеленої» економіки для сталого розвитку аграрного сектору передбачає дотримання наступних принципів: – принцип декарбонізації; – зменшення вуглецевого сліду; – використання найкращих доступних технологій та практик; – перехід на циркулярну економіку; стійкості та сталості розвитку міст; – декарбонізація та доступна енергія; – нульове забруднення довкілля [4, с. 16-19].

Зелена економіка містить у собі велику кількість змін і це стосується не лише сільського господарства, а й способу господарювання загалом. Зміни стосуються процесів від вирощування рослин і розведення тварин до переробки відходів і будівництва. Досить важливим аспектом розбудови «зеленої економіки» є щорічне збільшення використання альтернативних джерел енергії, в тому числі в аграрній сфері. Держава працює не один рік над створенням прийнятного інституційного забезпечення для розвитку відновлюваної енергетики в Україні. Прийнято велику кількість законів, постанов, розпоряджень, наказів та роз'яснень законодавства у сфері відновлюваної енергетики, проаналізувавши які, можна зробити висновок, що початок для розвитку відновлювальної енергетики поставлено. Але наразі розвиток альтернативних джерел енергії ще поки не знаходиться на достатньому рівні для нашої держави. Найбільш розповсюдженим видом альтернативної енергетики в Україні є сонячна енергетика. Проте, сонячні та вітрові електростанції чи біогазові установки будують переважно підприємці середнього та великого бізнесу, які прагнуть заробляти за допомогою «зеленого тарифу». Використання альтернативної енергетики в побуті поки є дорогим для середнього громадянина, тобто населенню досить важко фінансово побудувати сонячну батарею чи біогазову установку вдома чи на сімейній фермі. Держава запровадила механізм кредитування для розвитку відновлюваної енергетики, проте довіри в населення до держави і банківських установ у цьому питанні немає. Тому-то державі необхідно створити таке інституційне забезпечення, яке б створило належні умови для відновлення довіри населення до державних структур і відчувало захист з боку держави під

час зміни свого звичного способу господарювання на новий спосіб за принципами «зеленої економіки» [5, с. 80-81].

Впровадження зеленої економіки дасть змогу Україні виконати більшість вимог перед Європейським Союзом щоб стати його повноправним членом. Для успішного повоєнного відновлення України необхідно розвивати зелену економіку, оскільки нам вже потрібні інноваційні методи побудови економіки, будівництва, системи енергетики, відновлення якості ґрунтів, води, повітря, щоб відповідати сучасним потребам населення та боротися спільно з міжнародними партнерами зі змінами клімату.

Список використаних джерел

1. Горбач, Л., Рубан, О., & Гуменюк, Я. (2024). Зелена економіка та стале виробництво в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>.
2. Харченко Т.О. Концептуальні засади «зеленої» економіки в механізмах державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору: гармонізація політик України та ЄС. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування Том 34 (73) № 5 2023 С. 82-88.
3. Самойленко А.О. (2022). Теоретико-методологічні аспекти «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство Випуск 41, С. 99-102*.
4. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю.В., Чала В.С., Глушенко А.В./ під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. 193 с.
5. Ілона Білокінна. Зелена економіка як вимога часу та основа успішного післявоєнного відновлення країни *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. №2 (316). С. 79-88 <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-12>

VIEW ON UKRAINE'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT UNDER CONDITIONS OF THE ONGOING WAR³

*PhD, Associate Professor Viktoriia Shkola,
Technical University of Munich, Germany
Summy State University, Ukraine
PhD student Maksym Bakin,*

Summy State Pedagogical University named after Makarenko, Ukraine

Sustainable development is a concept of society's development that balances the need to satisfy both current and future human needs and protect the interests of future generations, including their need for a safe and healthy environment. It means the integration of three critical factors of civilization development, namely economic, social, and environmental ones, to manage our planet so that our current

³ The article came into being within the Grant Agreement no. 101085700 – IMEU entitled Implementation of European Union mechanisms for combating modern challenges and threats ' financed by the European Union

well-being does not limit the degree of satisfaction with the needs of future generations. Hence, modern economic growth should not surpass the carrying capacity of the environment (Shkola & Korol, 2018).

Sustainable development means improving approaches to urban planning, management and development of the city, considering the principles of inclusiveness, safety and sustainability, and preventing possible risks of deterioration in the citizens' quality of life. Rapid urbanization leads to inefficient allocation and use of resources, water contamination, and air and soil pollution, which, over time, increases the burden on the environment. Local businesses and universities, contributing to the city's economic prosperity, can support infrastructure development, using their capabilities and knowledge to identify innovative and cost-effective solutions to complex, interdisciplinary urban sustainability issues.

Russian full-scale invasion of Ukraine changed the lives of families and communities and is affecting destructively the country's development. In conditions of the war, strengthening the rule of law, promoting human rights, combating corruption, promoting peaceful and inclusive societies, providing access to justice for all and building effective, accountable and inclusive institutions at all levels is crucial to increasing Ukraine's resilience to modern challenges. Moreover, Goal 16 concerns human safety and nonviolence regardless of ethnicity, faith or sexual orientation.

Governments, civil society and communities need to work together to find lasting solutions to conflict and insecurity (achieving Goal 16), as well as rebuild and recover the damaged infrastructure to improve the quality and reliability of public transport, reduce pollution and make Ukrainian cities safe, resilient and sustainable - an even better place to live, ensuring inclusive participation at all times (achieving Goal 11 and Goal 12).

Furthermore, the ongoing war showed that problems with sufficient quantity and quality of clean water and sanitation, especially in cities, are essential. Goal 6 means access to safe and affordable drinking water, sanitation and hygiene, wastewater treatment and safe reuse, increased water-use efficiency, protection and restoration of water-related ecosystems, etc.

At the same time, ongoing war damages nature, particularly terrestrial ecosystems, forests, seas (Azov and Black seas) and marine resources, contributing to land contamination and degradation. Goal 15 means protecting, restoring and promoting sustainable use of ecosystems and combating land degradation and biodiversity loss (Kakhovka Ecocide). Meanwhile, Goal 14 is about the sustainable use of the seas and marine resources.

Ukraine's development and achievement of SDGs (with 86 national development targets and 172 indicators for monitoring them) is being complicated by the ongoing war, being currently the most significant contributor to adverse environmental impact in Ukraine.

Considerable effort, resources and time are required to overcome the environmental damages caused to Ukraine due to the war, namely for the landscape, aquatics, and infrastructure damages, especially in Donetsk, Kyiv, Luhansk, Kharkiv, Chernihiv, and Kherson oblasts with the most destroyed residential buildings. To support Ukraine's repair, recovery, and reconstruction process the G7 countries and the EU set up the Multi-Donor Coordination Platform for Ukraine in 2023 (European Commission, 2023). The EU Member States, European financial institutions, G7 countries, and other donors are contributing substantially to boosting Ukraine's ongoing resilience and sustainability. Still, more support will be required to overtake the targets indicated in the National SDGs system (Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017), overcome poverty and social exclusion, improve maternal health (post-traumatic stress disorder due to the war), re-establish the foundations of a free and prosperous country, ensure efficient governance, sustainable economic growth, employment, equality, affordable and clean energy, environmental balance and sustainability, and develop sustainable agriculture, as well as strengthen social stability, and community security.

To achieve the SDGs, that Ukraine is committed to, a series of reforms have been launched since 2015. Meanwhile, the justice reform has remained uncompleted. It spoils such a groundwork for achieving the SDGs as a rule of law and the fair administration of justice (Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017). Moreover, during the last few years, the scale of corruption has increased. Given the monopolization of power and freedom of speech restriction in Ukraine, it decreases the level of trust in state and local authorities, and government institutions, as well as increases social erosion.

Taking into account that during armed conflicts social, political and institutional trust decreases (Fiedler, 2023; Muminovic & Efendic, 2023; Pondorfer et al., 2023), corruption, untransparent decision-making, dishonest and untransparent communication between government and society destroy state-society relations and the groundwork for achieving the SDG.

Implementation of social and economic transformations toward a green economy, economy legitimisation, providing comprehensive support to business development, strengthening of Ukraine's democratic system, guaranteeing and protection of property rights and the stability, transparency and simplicity of the tax system, the eradication of organisational and financial bases of criminal activity and corruption at all levels are crucial for achieving the SDGs in Ukraine. Therefore, providing deep systemic institutional and structural reforms based on European values, as well as major technological changes based on green innovations are required to overcome the adverse effects of the war, build the country's economic potential, recover the national economy and facilitate its green growth in a sustainable way.

References

1. European Commission. Recovery and reconstruction of Ukraine. Online. [01.02.2024], [https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/recovery-and-reconstruction-ukraine_en]
2. European Commission. Ukraine: Multi-agency Donor Coordination Platform for Ukraine Kick-starts Work. Online. [26 January 2023], [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/read_23_383]
3. Fiedler C. What Do We Know about How Armed Conflict Affects Social Cohesion? A Review of the Empirical Literature, *International Studies Review*, Volume 25, Issue 3, September 2023, viad030, [<https://doi.org/10.1093/isr/viad030>]
4. Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the General Assembly in A/RES/71/313 (Annex), 2020 Comprehensive Review changes (Annex II) and annual refinements contained in E/CN.3/2018/2 (Annex II), E/CN.3/2019/2 (Annex II), E/CN.3/2020/2 (Annex III), E/CN.3/2021/2 (Annex), E/CN.3/2022/2 (Annex I), E/CN.3/2023/2 (Annex II) and E/CN.3/2024/4 (Annex I). Online. [27.02.2024] [<https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global-Indicator-Framework-after-2024-refinement-English.pdf>]
5. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Sustainable Development Goals: Ukraine: National baseline report. 2017. Online. [27 January 2024], [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDGs_NationalReportEN_Web.pdf]
6. Muminovic A., Efendic A. (2023) The long-term effects of war exposure on generalized trust and risk attitudes: evidence from post-conflict Bosnia and Herzegovina, *Southeast European and Black Sea Studies*, 23:2, 299-316, DOI: 10.1080/14683857.2022.2121250
7. Pondorfer A., Shkola V., Hoch G. Green recovery of Ukraine: social capital in post-war resilience. Mechanisms for combating modern challenges and threats: lessons from the EU for Ukraine: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, March 30–31, 2023 / edited by Shkola V., Domashenko M. Sumy: Sumy State University, 2023. – P.87
8. Shkola V., Korol A. Sustainable development of transition economies. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-технічної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, присвячена пам'яті професора Олега Балацького, м. Суми, 23- 27 квітня 2018 року / За заг. ред.: Т.А. Васильєвої, Г.О. Швіндіної. – Суми : СумДУ, 2018. – С. 330
9. UNDP Ukraine. Methodology of the SDG integrated budgeting framework in Ukraine. Online. [12 February 2024], [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP-SDGsBudgetTagging-EN_v02.pdf]

ТАКСОНОМІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄС ТА УКРАЇНЬСЬКА СИСТЕМА КОДИФІКАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

д.е.н., професор **Макаренко І.О.**

аспірант **Фомінов Р.М.**

Сумський державний університет, Україна

Сталий розвиток, згідно основоположної доповіді 1987 р. Комісії Брундтланду [1], це «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Ця концепція отримала широке визнання в різних секторах і регіонах, бо сталий розвиток підкреслює важливість інтеграції економічних, соціальних та екологічних міркувань у процеси прийняття рішень для забезпечення довгострокової життєздатності та справедливості. З часом він перетворився на керівну базу для політиків, компаній і громад, які прагнуть

досягти процвітання, зберігаючи природні ресурси та підвищуючи суспільний добробут.

Звідси, порівняння систем унормування сталого розвитку між Європейським Союзом (ЄС) та Україною має важливе значення для розуміння того, як різні регіони підходять до цілей сталого розвитку (ЦСР) та визначають пріоритети. Оскільки світове співтовариство бореться з нагальними екологічними, соціальними та економічними проблемами, потреба у всеохоплюючих структурах для спрямування зусиль щодо сталого розвитку стає все більш очевидною.

В ЄС система унормування сталого розвитку регулюється низкою директив, постанов і стратегій, спрямованих на сприяння захисту навколишнього середовища, соціальній справедливості та економічному процвітання. Так, до документів, які спрямовані на те, щоб економіка ЄС була сталою належать: Європейська зелена угода [2], Директива про відновлювані джерела енергії [3], Новий план дій із циклічної економіки [4], а також Європейський соціальний фонд (ESF), Система торгівлі викидами ЄС (EU ETS) тощо.

Через те, що ЄС прагне досягти амбітних кліматичних та енергетичних цілей до 2030 року, у 2018 році Європейська Комісія опублікувала План дій щодо фінансування сталого зростання [5], заснований на рекомендаціях Групи експертів високого рівня щодо розробки стратегії ЄС щодо сталого фінансування. Частиною реалізації Плану дій щодо фінансування сталого зростання є – Регламент ЄС щодо створення основи для сприяння сталим інвестиціям [6] (Таксономія ЄС). Він встановлює систему класифікації, яка надає підприємствам спільну мову для визначення того, чи слід вважати певну економічну діяльність «екологічно стійкою» або «зеленою». Стандартизація концепції екологічно стійкого інвестування в ЄС спрямована на сприяння інвестуванню в екологічно стійку економічну діяльність і залучення інвестицій з-за кордону для суб'єктів господарювання.

Регламент ЄС про таксономію класифікує економічну діяльність за шістьма екологічними цілями, відомими як «цілі екологічної ефективності». Ці цілі узгоджуються з основними цілями сталого розвитку ЄС:

1. Пом'якшення наслідків зміни клімату. Діяльність, спрямована на скорочення викидів парникових газів і пом'якшення наслідків зміни клімату включає: інвестиції у виробництво відновлюваної енергії, підвищення енергоефективності, транспортування з низьким вмістом вуглецю та практику сталого сільського господарства.

2. Адаптація до зміни клімату. Ця ціль охоплює заходи, які допомагають суспільству і екосистемам адаптуватися до наслідків зміни клімату шляхом залучення інвестицій у стійкість інфраструктури, системи управління водними ресурсами, заходи захисту від повеней тощо.

3. Раціональне використання та охорона водних і морських ресурсів. Інвестиції в очисні споруди, технології рециркуляції води, стале управління рибальством і проекти збереження моря сприяють сталому використанню та захисту водних і морських ресурсів.

4. Перехід до циркулярної економіки. Ціль включає заходи, які сприяють ефективному використанню ресурсів, зменшенню відходів і переходу до моделі циркулярної економіки за допомогою інвестицій в інфраструктуру переробки, технології поводження з відходами, ініціативи еко-дизайну та оптимізацію життєвого циклу продукції.

5. Запобігання та контроль забруднення. Діяльність, спрямована на запобігання та зменшення забруднення повітря, води та ґрунту за допомогою розвитку технологій контролю забруднення повітря, будівництва очисних споруд, проєктів рекультивації ґрунту та систем моніторингу забруднення.

6. Охорона та відновлення біорізноманіття та екосистем. Ціль охоплює заходи, спрямовані на захист і відновлення наземного та морського біорізноманіття, екосистем і природних середовищ існування, зокрема щодо відновлення лісів, програми збереження дикої природи та практики сталого землеустрою [6].

Крім того, Регламент ЄС про таксономію запроваджує обов'язкові вимоги щодо розкриття інформації, спрямовані на три групи користувачів:

1. Учасники фінансових ринків, які пропонують фінансові продукти в ЄС, включаючи постачальників операційного пенсійного забезпечення.

2. Великі компанії, які вже зобов'язані надавати нефінансовий звіт відповідно до Директиви про нефінансову звітність [7].

3. ЄС та держави-члени, встановлюючи публічні заходи, стандарти або позначки для зелених фінансових продуктів або корпоративних облігацій [7].

З іншого боку, український підхід до унормування сталого розвитку все ще перебуває на ранніх стадіях розробки та впровадження. Тому, незважаючи на те, що законодавча база України відрізняється від законодавчої бази ЄС, вона також має різноманітні стратегії, механізми та інструменти, спрямовані на сприяння захисту навколишнього середовища, соціальній справедливості та економічному процвітання. До них належать: Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України [9], Державна стратегія регіонального розвитку [10], Національна економічна стратегія [11], Механізми підтримки відновлюваної енергетики («зелені» тарифи), Програми енергоефективності [12], а також різноманітні закони, що стосуються Програми соціальної допомоги, Реформи ринку праці, Антикорупційних заходів тощо.

Виходячи з успішної практики ЄС, Україні наразі бракує подібної нормативно-правової бази для визначення сталої економічної діяльності та сприяння інтеграції ESG в інвестиційні рішення. Відсутність таких стандартів перешкоджає здатності країни залучати стійкі інвестиції та узгоджувати свій

економічний розвиток із глобальними цілями сталого розвитку. Запровадження системи унормування в Україні могло б підвищити прозорість, підзвітність і довіру до фінансового сектору, а також залучити інвестиції в проекти, які мають позитивний екологічний і соціальний вплив.

Отже, відсутність системи унормування та стандартизованих механізмів звітності ESG в Україні є значною прогалиною порівняно з нормативно-правовою базою ЄС. Усунення цієї проблеми шляхом розробки та впровадження стандартів таксономії та вимог до звітності ESG може сприяти розвитку сталого фінансування та сприянню відповідальним інвестиційним практикам в Україні. Адже Регламент ЄС про таксономію встановлює стандартизовану систему класифікації для визначення економічної діяльності, яка сприяє досягненню екологічних цілей, таких як пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до них, забезпечуючи чіткі критерії для визначення того, чи є економічна діяльність екологічно стійкою, тим самим допомагаючи інвесторам приймати обґрунтовані рішення та спрямовуючи капітал на стійкі інвестиції.

Список використаних джерел

1. Butlin, J. (1989). Our common future. By World commission on environment and development. (London, Oxford University Press, 1987, pp.383 £5.95.). *Journal of International Development*, 1(2), 284–287. <https://doi.org/10.1002/jid.3380010208>
2. *Communication on The European Green Deal*. (б. д.). European Commission. https://commission.europa.eu/document/dae3e5c-a456-4fbb-a067-8f1cbe8d9c78_en
3. Amending Directive (EU) 2018/2001, Regulation (EU) 2018/1999 and Directive 98/70/EC as regards the promotion of energy from renewable sources, and repealing Council Directive (EU) 2015/652, DIRECTIVE № 2023/2413 (2023, October 31) (EUROPEAN UNION). *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj>
4. A new Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS № COM/2020/98 final (2020, March 11) (EUROPEAN UNION). *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:98:FIN>
5. Action Plan: Financing Sustainable Growth, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION № COM/2018/097 final (2018) (EUROPEAN UNION). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018D0097>
6. On the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088, Regulation (EU) № PE/20/2020/INIT (2020, June 22) (EUROPEAN UNION). *Official Journal of the European Union*, (L 198/13). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32020R0852>
7. Amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups, DIRECTIVE № 2014/95/EU (2014, November 15) (EUROPEAN UNION). *Official Journal of the European Union*, (L 330/1). <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>
8. *EY EU Taxonomy Barometer 2023. Fiscal year 2022 reporting practices and results*. (2023). EYGM Limited. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/assurance/assurance-pdfs/ey-eu-taxonomy-barometer-2023-final.pdf
9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року, Закон України № 2697-VIII (2019) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Постанова Кабінету Міністрів України № 695 (2020) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>

11. Про внесення змін до Національної економічної стратегії на період до 2030 року, Постанова Кабінету Міністрів України № 202 (2021b) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2021-p#Text>

12. *Нова Державна програма енергоефективності до 2027 року допоможе утеплити сотні тисяч домогосподарств та модернізувати системи тепло- та водопостачання України.* (б. д.). Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. <https://www.kmu.gov.ua/news/nova-derzhavna-programa-energoefektivnosti-do-2027-roku-dopomozhe-utepliti-sotni-tisyach-domogospodarstv-ta-modernizuvati-sistemi-teplo-ta-vodopostachannya-ukrayini>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

аспірант **Колодюк О.І.**
д.е.н., проф. **Перерва П.Г.**

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна

Результати науково-технічної діяльності розглядаються як один з ключових напрямків розвитку української економіки, що забезпечує реалізацію національних інтересів нашої країни. Реалізація можливостей науково-технічного комплексу країни забезпечить збільшення валового внутрішнього продукту, створення нових виробничих потужностей, підвищення продуктивності та якості праці, підвищення престижу науково-технічної діяльності. Основними цілями держави є підвищення рівня і якості життя населення на основі розвитку виробництва конкурентоспроможної вітчизняної продукції з високими технічними і споживчими характеристиками, прогресивних структурних перетворень в області матеріального виробництва, підвищення експортного потенціалу української економіки, створення нових робочих місць, розширення якості життя населення на основі податкової бази, що забезпечує оборонну, технологічну, економічну та екологічну безпеку нашої країни [1-13].

Створення високотехнологічної продукції вимагає великих фінансових витрат. У той же час в умовах обмеженості бюджетних коштів держава може взяти на себе витрати, пов'язані зі створенням результатів науково-технічної діяльності в пріоритетних галузях науки і техніки. Пріоритетними для держави є розробки, що забезпечують реалізацію зазначених основних цілей держави, а також вирішення завдань зміцнення обороноздатності країни, що особливо важливо в умовах повномасштабного військового вторгнення росії в нашу країну.

Основи економічної політики в галузі розвитку науки і техніки на період до 2025 року і далі визначають формування національної інноваційної системи як найважливіше завдання і невід'ємну частину економічної політики держави [1, 4, 9]. Для її створення та розвитку необхідно, по-перше, активізувати процеси комерціалізації нових технологій, у тому числі шляхом створення умов для економічної зацікавленості підприємств, що розвиваються та виробляють, у впровадженні цих технологій в економічний обіг як результатів науково-технічної діяльності, сформувати сприятливу нормативно-економічну базу для інноваційної діяльності, насамперед у питаннях охорони, розпорядження та використання прав на інтелектуальна власність, створена за рахунок коштів федерального бюджету. По-друге, створити добре розвинену інфраструктуру для підтримки інноваційної діяльності та швидкої передачі результатів наукових досліджень з комерційним потенціалом у сектор бізнесу для їх промислового розвитку та виведення на ринок нових наукомістких товарів і послуг.

Для досягнення поставленої мети необхідно передбачити такі завдання [2, 4, 7, 12].

- створення конкурентоспроможного сектору НДДКР та умов для його розширеного відтворення;
- сприяння формуванню ефективної інноваційної системи;
- забезпечення активного розвитку інноваційної діяльності підприємств та організацій, що працюють у сфері комерціалізації технологій;
- підвищення ефективності державно-приватного партнерства;
- прогнозування розвитку науково-технічної сфери.

Одним із принципів побудови ефективної системи інноваційної діяльності є системність та підтримка повного інноваційного циклу, включаючи формування безперервного процесу: генерація знань – перетворення знань в експериментальні розробки – комерціалізація технологій.

Значний інтерес представляють ключові питання регулювання прав на результати науково-технічної діяльності, створених за рахунок бюджетних коштів, що актуально для України, де конче необхідно запозичити зарубіжний досвід з метою співставлення українських законів з європейськими і світовими тенденціями.

Питання використання результатів науково-технічної діяльності (передача і закріплення прав, розподіл доходів від використання і таке ін.) в європейській практиці регулюються спеціальним законодавством, яке постійно розробляється і вдосконалюється. Головною тенденцією еволюції європейського законодавства є лібералізація умов та розробка стимулів для ефективного використання результатів наукової діяльності.

Наприклад, раніше дослідникам у Німеччині згідно діючого закону надавалися професорський привілей, згідно якому вони не були зобов'язані

пропонувати свій винахід науково-дослідній організації або державі. Професорський привілей визначає дослідників як єдиних власників будь-якої інтелектуальної власності, що охороняється і не підлягає охороні. Дослідники могли вільно використовувати винахід на свій розсуд. Після скасування цього закону державні дослідницькі організації отримали право власності на результати досліджень, проведених в їх лабораторіях.

Патентне законодавство Німеччини містить правила для роботодавців і працівників щодо прав інтелектуальної власності, незалежно від того, працює працівник у приватній чи державній установі [3, 8, 13]. Закон передбачає, що працівник повинен запропонувати роботодавцю винахід. Роботодавець має право як прийняти, так і відхилити його. Якщо роботодавець прийме винахід, його можна запатентувати. Якщо винахід запатентовано, то його можна використовувати, в такому випадку роботодавець зобов'язаний віддати частину доходу працівникові. Якщо роботодавець відхиляє винахід, працівник має право використовувати його на власний розсуд.

Список використаних джерел

1. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
2. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
3. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
4. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
5. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
6. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. No 1(23). С.43-50.
7. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
8. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: *Знання*, 2009. 1070 с.
9. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Кон'юнктура технологічного ринку: оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ "ХПІ", 2014. № 33 (1076). С.76-87. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/9383>
10. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
11. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Складові економічної безпеки будівельного підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., [27 жовтня 2022 р.] / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.] ; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.

12. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)

13. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Підвищення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств на засадах синергетичного бенчмаркінгу. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць. Сер. : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Львівська політехніка, 2015. – № 819. – С. 167-174.

БІОПЛАСТИК – ПЛАСТИК МАЙБУТНЬОГО І ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНЬОГО

доцент Баштовенко О.А.

здобувач Кудьярова К.І.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Більше півтори сотні років пластик впевнено супроводжує життя людини в усіх її сферах, задовольняє більшість її потреб. Пластики являють собою органічні речовини з довгими полімерними молекулами, які складаються із сполучених між собою молекул більш простих речовин. Їх виробляють шляхом ланцюжка хімічних реакцій з органічної сировини, переважно з природного газу і важких фракцій нафти

Незважаючи на свою інертність, відходи пластичних матеріалів створили глобальну екологічну проблему. Залишки пластику можна побачити не тільки на смітниках, навіть у Світовому океані відомо п'ять смітневих скупчень в Тихому, Атлантичному та Індійському океані.

Життєвий цикл пластику на основі нафти потребує використання великої кількості ресурсів при своєму виробництві, становить екологічну загрозу як джерело токсичних речовин та характеризується стійкістю у водному та наземному середовищах. Незважаючи на відкриту проблему щодо засилля пластикових відходів, виробництво його зростає.

Незважаючи на створення ініціативних програм, спрямованих на очищення океанічних вод та узбережжя, спеціальних альянсів, які працюють над припиненням скидання пластикових відходів, проблема пластику не зникає, а навпаки, окреслюються все нові виклики. Окремою важливою проблемою виступає така структура, як мікро пластик. Хвилі, сонце, вітер призводять до зменшення частинок макропластику і він перетворюється у мікропластик, який ми можемо звичайно не бачити, але він потрапляє в рибу, мікроорганізми, і навіть до організму людини. Харчовий ланцюг через промислове видобування морепродуктів, що містять токсичні часточки мікропластику, створює пряму небезпеку людині (Acharjee et al., 2023).

Всі ці виклики спонукали до винайдення альтернативних матеріалів

біопластичної природи. Попит на біопластик постійно зростає, однак, виробництво його також створює екологічні проблеми через викиди парникових газів і несприятливі зміни у землекористуванні. Увага багатьох науковців привернута до біопластику, але лише деякі одночасно розглядають позитивні та негативні сторони проблеми використання біопластичного матеріалу та його місце у навколишньому середовищі. Наразі важливим для суспільства є винайдення відповідей на питання: місце біопластику в комерції та промисловості, вплив біопластику на навколишнє середовище (Садова & Панчишин, 2021).

Ретельне вивчення життєвого циклу та змін землекористування, що потребує певного часу, підтвердить екологічність нових матеріалів і дозволять визначити чи дійсно біопластик нового покоління є корисним для навколишнього середовища (Censi et al., 2022).

У виробництві біорозкладних пластмас, на основі полігідроксіалканоатів, сполук, які відносяться до групи полієфірів, використовують реакції синтезу бактеріями з рослинної сировини які після використання піддаються розпаду природним шляхом. Недолік цього – коштовність виробництва.

Деякі дослідники пропонують хімічний шлях виробництва на основі каталітичної реакції стимуляції полімеризації мономерів біологічних матеріалів. Отриманий продукт має достатню пластичність (Гринькевич et al., 2022).

Вже відомий пластик на основі соку кактусового листя, що має здатність розкладатися в ґрунті протягом місяця, а в воді – за лічені дні. Дійсно новий біопластичний матеріал отримали шляхом склеювання волокон деревної целюлози та шовку з павутини, відомою основою для виробництва є також водорослі (Nanda & Bharadvaja, 2022).

Біопластик - широка сім'я різноманітних матеріалів, які фактично є біоматеріалами, які зберігають викопні ресурси і мають унікальний потенціал карбонової нейтральності або навіть можуть використовуватися як так звана карбонова раковина, тому що це біоматеріали які ми використовуємо для ізоляції та утеплення будинку. Такі матеріали можуть 250 років створювати карбонову упаковку саме завдяки вуглецевій нейтральності.

Вирізняють мінеральну і біологічну основу біопластику. Але, на жаль чітка картина не сформована, тому що є такі полімери, як наприклад бутан, що поєднує певні елементи на біооснові і на мінеральній основі, не чітко зрозуміла його природа. Так само є біопластик який біорозкладається і не біорозкладається.

Є пластик який може за місяць, тиждень і навіть дні розкладатись. Їх можна використовувати в біометричних пристроях, тому що там є певні волокна, які забезпечують можливість, здатність розкладатися і цей процес

біорозкладання може відбуватися дуже швидко. Але є і такі матеріали які не повністю біорозкладаються. Або невідомий термін їх розкладання (Emadian et al., 2017). Біопластом також можна називати пластик який є не на біоснові, а на мінеральній основі, що може біорозкладатися. Але є і інший приклад, про біопластик, що не може біорозкладатися, але основа його – біологічний матеріал.

Наразі в Європі триває дискусія відносно того, чи можна всі ці пластики називати біопластом. Полімолочну кислоту вже визначили як біорозкладний матеріал що можна називати біопластом.

Все, на основі чого можна отримувати цукор, також можна використовувати як біопластик. Є також і друге покоління: олія, деревина, водорості, природний газ. Перспективи використання біопластику безмежні.

Доля біопластику на ринку складає лише близько 9 відсотків від загальної кількості пластику. Вона зараз зростає але незначно у порівнянні з виробництвом звичайного пластику.

Незважаючи на переваги біопластичних речовин: зменшення споживання електроенергії, зниження викидів CO₂ (реабсорбція рослинами), зниження забруднення довкілля, екологічний склад, потенційно висока безпечність, утилізація з іншими органічними відходами, відновлюваність сировини, можливість переробки, зниження залежності від пластиків з нафти, не можна не виокремити недоліки, як то: висока ціна, не завжди кращі властивості у порівнянні з пластиками з нафти, а також можливість забруднювати довкілля за неправильної утилізації.

Екологічні наслідки від біопластику залишаються невизначеними і потребують ретельних досліджень та підтверджень.

Список використаних джерел

1. Гринькевич О.С., Садова У.Я., Матковський С.О. (2022). *Нова економіка пластмас: потенціал, технології. Аналітична доповідь*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, НУ «Львівська політехніка», 80.
2. Садова У.Я., Панчишин Т.В. (2021). *Розвиток біоекономіки Західного регіону України: виробництво екотари з біодеградабельних полімерів*, матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Львівський інститут ПрАТ. URL: 000. Звіт_Конференція_Львів_2021.pdf
3. Acharjee SA, Bharali P, Gogoi B, Sorhie V, Walling B, Alemtoshi. (2023). *PHA-Based Bioplastic: a Potential Alternative to Address Microplastic Pollution*. *Water Air Soil Pollut.*;234(1):21. doi: 10.1007/s11270-022-06029-2. Epub 2022 Dec 29. PMID: 36593989; PMCID: PMC9797907.
4. Censi V, Saiano F, Bongiorno D, Indelicato S, Napoli A, Piazzese D. (2022). *Bioplastics: A new analytical challenge*. *Front Chem. Sep. 23(10)*:971792. doi: 10.3389/fchem.2022.971792. PMID: 36212056; PMCID: PMC9538493.
5. Emadian SM, Onay TT, Demirel B. (2017). *Biodegradation of bioplastics in natural environments*. *Waste Manag. Jan.*59:526-536. doi: 10.1016/j.wasman.2016.10.006. Epub 2016 Oct 11. PMID: 27742230.
6. Nanda N, Bharadvaja N. (2022). *Algal bioplastics: current market trends and technical aspects*. *Clean Technol Environ Policy.*24(9):2659-2679. doi: 10.1007/s10098-022-02353-7. Epub 2022 Jul 13. PMID: 35855786; PMCID: PMC9281343.

RESOLVING IMBALANCES PROBLEM IN THE RENEWABLE ENERGY MARKET: APPROACHES OF THE EUROPEAN UNION⁴

Ph.D student Tetiana Perederii

Ph.D in Economics, Assoc. Prof. Tetiana Kurbatova

Sumy State University, Ukraine

Global trends towards reducing the use of fossil fuels and achieving climate policy goals raise the issue of renewable energy development. The transition to renewable energy offers great potential for lowering energy prices, reducing dependence on energy resource imports and decarbonising economies in the foreseeable future.

The European Union is leading the way in implementing a policy of accelerated transition to carbon-free technologies, with plans to increase the share of renewables to 42.5% of total energy consumption by 2030 and achieve climate neutrality by 2050 (European Commission, 2023).

Despite numerous advantages, the rapid deployment of renewable energy plants can pose several challenges in the energy sector. In particular, with the increase in electricity production by solar and wind power plants, significant imbalance issues can arise in the electricity market. The main reason is that electricity generation based on them is unstable and difficult to predict, as it depends on the season, time of day and weather conditions.

Today, imbalances become relevant and crucial for many European Union countries that are rapidly developing solar and wind energy. As a result, the European Union is actively implementing strategies and mechanisms to address this problem. It is worth noting that the European Union establishes standard rules for balancing the electricity market, and each member state has its own internal mechanisms for regulating imbalances and responsibility for them.

According to the European Union Regulation 2019/943 of 5 June 2019 on the internal electricity market, renewable electricity producers are responsible for imbalances. The responsibility does not extend to (European Commission, 2019)

- demonstration projects of innovative technologies;
- installations receiving support under the European Union state aid rules and commissioned before 4 July 2019;
- renewable energy facilities with an installed capacity of less than 400 kW commissioned before 01 January 2026. For renewable energy facilities in the

⁴ The publication contains the results of research carried out under the project “Development of a software complex for accurate forecasting of electricity generation by solar power plants to minimize the green-coal paradox” (No. 0123U102760).

EU-commissioned after 1 January 2026, the imbalance liability exemption can only be applied to renewable energy plants with an installed capacity of less than 200 kW.

The absence of responsibility for imbalances for certain participants in the RE market is achieved by introducing financial responsibility for renewable energy producers and imposing corresponding obligations on other market participants.

For instance, in Portugal, the supplier of last resort is responsible for renewable energy imbalances, which are determined by the volumes that were not sold on the wholesale market. The Polish experience defines the transmission system operator acting in accordance with the Code as responsible for the power system balancing. Instead, in Malta, balancing renewable energy is the responsibility of distribution system operators connected to their networks. Lithuania has introduced a combined responsibility system, which is divided between transmission system operators responsible for imbalances of renewable energy connected to high-voltage networks and distribution system operators responsible for imbalances of renewable energy connected to low-voltage networks. Denmark solves the problem of renewable energy imbalances by imposing special obligations on its producers, i.e., an additional fee for supporting renewable energy production. In Germany, each electricity producer and consumer has to submit a forecast of quarterly electricity input or output for the next day, and the producer covers the imbalance price, which is defined as the cost of electricity used to balance the system and can result in both costs and revenues (CEER, 2022). The penalties for renewable energy imbalances in the European Union vary depending on the country, balancing zone, type of imbalance and time of day.

The European Union countries actively use high-tech forecasting systems to improve the accuracy of electricity production by wind and solar power plants to reduce imbalances (Energy Forecasting, Solcast, Reuniwatt AWS Truepower, etc.). Germany has made significant progress in forecasting renewable electricity, achieving an average error of 4.2%, which is an excellent indicator. Moreover, to solve the imbalances problem, the European Union countries actively expand and upgrade the grid infrastructure, use smart grids, build balancing and energy storage facilities, etc.

Thus, implementing effective approaches to resolving imbalances plays an essential role in improving the operational security of power systems with a rapid increase in renewable energy generation.

References

1. European Commission (2023). Renewable Energy Directive. <http://surl.li/rarbk>.
2. European Commission (2019). Regulation (EU) 2019/943 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on the Internal Market for Electricity, <http://surl.li/reesg>.
3. CEER (2022). Status Review of Renewable Support Schemes in Europe for 2020 and 2021 (Public Report), <http://surl.li/raqqx>.

BIOFUEL AS A BIOENERGY ASSET: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF GLOBAL-SCALE UTILIZATION

*Associate Professor **Bila Yu.A.**
West Ukrainian National University, Ukraine*

Achieving climate neutrality has become the main goal of the European Union and the whole world. This is evidenced by international agreements that are actively discussed and implemented in the world ranges. In particular, on November 4, 2016, the Paris Climate Agreement came into force, which stipulates that all states, regardless of the degree of their economic development, assume obligations to reduce harmful emissions into the atmosphere [1]. On December 11, 2019, the European Commission officially presented the European Green Deal (EGD) [2]. This is a document containing a set of measures aimed at transforming Europe into a climate-neutral continent by 2050. The largest international agreement concluded on December 13, 2023 at the United Nations Climate Summit, provides a direct call to abandon fossil fuels such as gas, coal and oil, the use of which dangerously heats the planet [3].

The question of atmospheric decarbonization through the use of alternative energy sources is currently relevant in the research of both foreign and domestic scientists. I. Tsiropoulos et al. [4] explore the consequences of the widespread development of bioenergy in the EU in the context of decarbonization and present alternative pathways for climate mitigation based on various emission reduction targets. H. Cantarella et al. [5] investigate the potential of biofuels to promote its market supply with the aim of replacing fossil fuels and mitigating global warming. Yu. A. Bila [6] considers biofuel as a bioenergy asset in the enterprise's accounting and analytical system. However, the intensification of bioenergy development in Ukraine and globally necessitates the expansion of research in this direction.

Biofuel production as an alternative source of energy is gaining more and more popularity in all countries of the world. The absolute leader is the USA with an indicator of 1,626.60 PJ, which is almost twice as much as Brazil (914.5 PJ), which ranks second in the ranking of biofuel producers, and four times more than Indonesia (389.6 PJ), which occupies the third position. China (148.4 PJ) and Germany (137.7 PJ) rank lower on the list, but are steadily increasing production, allowing them to remain in the top five biofuel producers [7].

The positive dynamics of biofuel production demonstrates a number of advantages of using it instead of traditional fuels. In particular, the following can be highlighted:

- 1) Implementation of the decarbonization strategy. The use of biofuel contributes to the reduction of CO₂ emissions into the atmosphere, compared to traditional types of fuel. During the combustion of biofuel produced from bioenergy

crops at power stations, only the volume of CO₂ that was obtained by the plant during its growth is released.

2) Prevention of soil erosion. Energy crops are both a raw material for biofuel and a means of soil rehabilitation.

3) Waste disposal and cyclic use of organic substances. The raw material for the production of second-generation biofuel is organic industrial and household waste, the processing of which ensures cyclical and waste-free production.

4) Energy independence from countries that own fossil fuels. States can independently increase the production of biofuels and not depend on the economic and price policy of countries with fossil fuel reserves.

5) Development of agricultural production. The main raw material for the production of biofuel is agrobiomass, the use of which stimulates the development of agriculture and the use of land as the main asset.

The disadvantages of using biofuels as traditional fuels include the following:

1. Production crisis. Growing bioenergy crops requires a certain area of agricultural land that could be used for food production. Given the increase in the number of people on Earth, this deficiency can be large-scale.

2. The threat of the death of forest plantations. The use of solid wood biofuel stimulates tree cutting, which negatively affects decarbonization and the environment in general.

3. Lower calorific value compared to coal and natural gas. To obtain the same amount of energy as from fossil fuels, a larger volume of biofuel is required, which can affect the longevity of equipment operation and the price of fuel.

4. Dependence on natural conditions. Not every country has land suitable for growing bioenergy.

Despite these disadvantages, biofuel production remains one of the priority ways of overcoming of the climate crisis by realizing Ukraine's agricultural potential. In addition, the use of biofuels can be an important area of post-war economic and energy recovery.

References

1. UNFCCC secretariat (UN Climate Change). The Paris agreement. Retrieved from [parisagreement_publication.pdf \(unfccc.int\)](#)
2. European Commission. The European Green Deal. Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
3. UNFCCC secretariat (UN Climate Change). Climate Change Conference – United Arab Emirates. 30 Nov – 12 Dec 2023. Retrieved from [UN Climate Change Conference - United Arab Emirates | UNFCCC](#)
4. Tsiropoulos, I., Siskos, P., De Vita, A., Tasios, N., & Capros, P. (2022). Assessing the implications of bioenergy deployment in the EU in deep decarbonization and climate-neutrality context: a scenario-based analysis. *Biofuels, Bioproducts and Biorefining*, 16(5), 1196-1213.
5. Cantarella, H., Leal Silva, J. F., Nogueira, L. A. H., Maciel Filho, R., Rossetto, R., Ekbohm, T., ... & Mueller-Langer, F. (2023). Biofuel technologies: Lessons learned and pathways to decarbonization. *GCB Bioenergy*, 15(10), 1190-1203.

6. Bila Yu. Bioenergy Assets as an Innovative Accounting Object: Definition and Recognition Criteria. *Oblik i finansi*, 2023, pp. 5-10. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4\(102\)-5-10](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4(102)-5-10)
Statista. Leading countries based on biofuel production worldwide in 2022. Retrieved from [Global biofuel production by country 2022 | Statista](#).

ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ РИНКУ: ДОСВІД ЄС

студентка Хлистул Д.В.

д.е.н., проф. Перерва П.Г.

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут», Україна*

Для України, яка сьогодні обрала для своєї економіки європейський шлях розвитку, важливо розуміти, що гармонізація існуючої нормативно-правової бази та іншої документації в різних сферах своєї діяльності, у тому числі й у сфері обігу лікарських засобів, з вимогами існуючих директив і постанов Європейського союзу є надзвичайно важливою умовою для інтеграції до європейської спільноти та європейського ринку [1, 10]. І якщо в сфері якості фармацевтичної продукції вітчизняні виробники мають певний прорив — українські заводи впровадили стандарти ЄС по відношенню до належної виробничої практики, то щодо порівняльної ефективності продукції вони ще мають пройти складний і досить витратний шлях, особливо в сфері приведення реєстраційної документації на лікарські засоби у відповідність до вимог Європейського Союзу [1-13].

Належне забезпечення лікарськими засобами є частиною політики соціального захисту населення і має безпосередній вплив на економічний розвиток держави. У той же час постійне зростання вартості лікарських засобів, пов'язане зі зростанням населення і старінням населення, зумовлює необхідність пошуку шляхів стримування зростання витрат. Наприклад, в ЄС державні та приватні витрати на лікарські засоби, що використовуються в амбулаторних умовах, становлять 16% загальних витрат на охорону здоров'я, що відповідає 1,6% ВВП (від 0,6% до 2,6% ВВП). При цьому левову частку видатків покриває державний бюджет — 1,1% ВВП (0,3-1,7% ВВП). Середні дані свідчать, що в ЄС частка державних витрат у загальній структурі споживання ліків (у роздрібному сегменті) становить 60%.

В останні роки в розвинених країнах склалося розуміння того, що грамотне управління системою постачання ліків, в тому числі ціноутворення, дозволяє скоротити (оптимізувати) витрати без зниження якості медичної допомоги [2, 6, 9]. Одним із ключових інструментів цієї політики є стимулювання використання генеричних препаратів. Генеричні лікарські засоби пропонують альтернативу інноваційним препаратам. Вони містять ті ж

активні інгредієнти, що й оригінальні інноваційні препарати, і, як правило, доступні в таких самих дозуваннях, як і оригінал [3, 5, 12].

Зовнішнє референтне ціноутворення, також зване міжнародним порівнянням цін, є широко використовуваним інструментом контролю цін на оригінальні препарати, які підлягають патентному захисту. Тобто зовнішнє референтне ціноутворення використовується для контролю ціноутворення на лікарські засоби, які, по суті, є монополістами у своєму сегменті.

У більшості країн ЄС ціни на лікарські засоби встановлюються відповідно до принципів зовнішнього референтного ціноутворення, тобто базуються на цінах на даний товар у референтних країнах. У більшості випадків контроль за цінами застосовується лише до ліків, які підлягають відшкодуванню. Ціни на лікарські засоби, які не входять до системи відшкодування витрат, встановлюються вільно. Ціни можуть встановлюватися відповідним компетентним органом або компетентним органом спільно з виробником. Ці питання регулюються Директивою про прозорість.

При прийнятті рішення про ціноутворення компетентні органи беруть до уваги докази додаткової терапевтичної користі в порівнянні з існуючим лікуванням або використовують систему оцінки медичних технологій. Крім того, можуть застосовуватися додаткові підходи до такого роду оцінки.

У політиці відшкодування використовується внутрішній інструмент референтного ціноутворення для визначення рівня відшкодування від третьої сторони. Також часто створюються позитивні та негативні списки, які включають ліки, що підлягають відшкодуванню та не підлягають відшкодуванню. Такі списки оновлюються як на регулярній основі, так і при внесенні змін в цінову політику [8, 12].

Існують також підходи до прямого контролю витрат. До них можна віднести встановлення граничних цін або націнок, надання виробниками або дистриб'юторами знижок для аптечного ритейлу.

На рівні аптек контроль витрат реалізується за допомогою генеричного заміщення (в деяких країнах така практика є обов'язковою). Крім того, запроваджено контроль витрат на рівні виписування рецептів. Серед механізмів – прямий моніторинг рецептів, ліміти бюджету на одного лікаря, різні квоти, грошові стимули (премії/штрафи) тощо. На рівні пацієнта контроль витрат реалізується через політику співоплати: якщо пацієнт хоче придбати дорожчий препарат, йому доводиться платити вищу вартість.

За оцінками деякими оцінками, обсяг глобального ринку генериків становить майже 315 млрд дол. США. Якщо загальний обсяг ринку становить близько 1 трлн дол., то на частку генериків припадає понад 20% [6, 11].

Генеричні препарати є біоеквівалентами оригінальних інноваційних препаратів та відповідають тим самим стандартам якості. Вони мають ту ж діючу речовину, склад, лікарську форму та спосіб застосування, що й

інноваційний препарат. Регуляторні органи перевіряють безпечність як оригінальних, так і генеричних препаратів до того, як схвалити їх використання у конкретній країні. Вони також продовжують стежити за безпекою цих ліків після затвердження.

Список використаних джерел

1. Кобелева Т.О. Формування показників комплаєнс-безпеки держави та підприємства. Механізми управління соціоекологоекономічною безпекою держави: колективна монографія / Т.О.Кобелева, Л.М.Черчик, Н.В.Коленда та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М.Черчик. Луцьк: Терен, 2019.- С.193-208.
2. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – с.192-195.
3. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П. Збалансована система показників в інноваційно-інвестиційній політиці промислового підприємства. Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 50-54. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPIPress/21105>
4. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Сучасні технології менеджменту : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк : ВНУ ім.Л.Українки, 2022. С.71-74. URL: [http:// repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200](http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200)
5. Зіненко К.А., Кобелева Т.О. Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали 7-ї Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І.Маслак [та ін.]; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.
6. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с.
7. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.
8. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106.
9. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с.
10. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliieva T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
11. Pererva P.G., Kobieliieva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С.43-50.
12. Шаульська Л.В., Перерва П.Г., Кобелева Т.О. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23.
13. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.

PERSPECTIVES ON WASTEWATER TREATMENT FROM DICLOFENAC

PhD Yvonne Gmach

PhD Manuel Ibañez

PhD, Associate Professor Viktoriia Shkola

Technical University of Munich, Germany

Diclofenac removal from sewage in the process of conventional wastewater treatment has recently become one of the most discussed issues in the design and operation of wastewater treatment plants (Sacco et al., 2024). Diclofenac toxicity in water has become a significant environmental and toxicological concern due to its potential adverse effects on the aquatic environment accumulating inside fish, plants, and animals (Ieamviteevanich et al., 2022). “Diclofenac was regularly detected amongst the 20 highest pharmaceutical concentrations in wastewater treatment plants waters and sludges, and conventional treatment methods generally showed no major removal of it during processing” (Unesco and HELCOM, 2017).

The main reason for the diclofenac contamination of surface waters is the lack of effective biological treatment at city facilities that are not designed to remove micropollutants in wastewater. Diclofenac may be released partially or totally untreated from the primary anthropogenic point sources of pollution which are urban conventional wastewater treatment plants, presently not designed to remove micropollutants. Meanwhile, the most significant volume of polluted sewage is released with wastewater from hospitals and private houses (Ermakovych & Samoylenko, 2014). Another source of water pollution with diclofenac is the use of activated sludge from sewage treatment plants as fertilizer in agriculture, where it can seep through the soil to ground and groundwater, thus contaminating the latter (Xu et al., 2010). The pollution of groundwater - the primary source of public water consumption (about 55%), especially in summer - poses a direct risk to public health (Samoylenko & Ermakovych, 2015). Currently, “about 70 % of surface water and a significant proportion of groundwater reserves in Ukraine are no longer suitable as a source of drinking water” (Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017).

To comply with stricter quality standards for effluents, an additional post-treatment step is necessary to the conventional processes (Sacco et al., 2024). Some suggested technologies are promising and on the stage of expertise (lab-scale investigations).

1) Decentralized greywater treatment in sustainable buildings using vertical-flow constructed wetlands represents an alternative for the removal of micropollutants (diclofenac and DEET) with an efficiency of more than 90% in both centralised and decentralized treatments at the source of pollution, such as personal

care products and some pharmaceuticals, which are mainly present in this wastewater fraction (the project is being investigated at University of Luxembourg) (fig. 1 and fig. 2) (Sacco et al., 2024).

2) A biofilm reactor, housing a consortium of two microorganisms, has the potential to significantly reduce the amount of diclofenac present in synthetic wastewater to levels equal to or below 0.05 µg/L. This technology demonstrates promising results in the reduction of diclofenac levels (the project is being investigated at Technical University of Munich) (fig. 3).

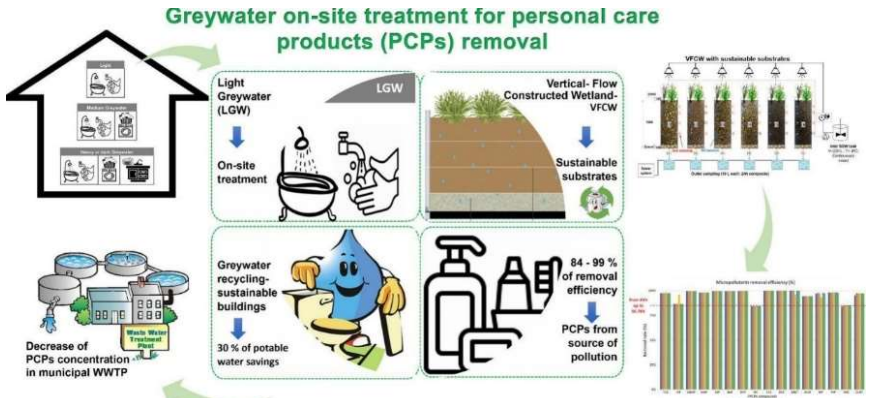

Figure 1. Grey-water on-side treatment for personal care products removal (Sacco et al., 2024)

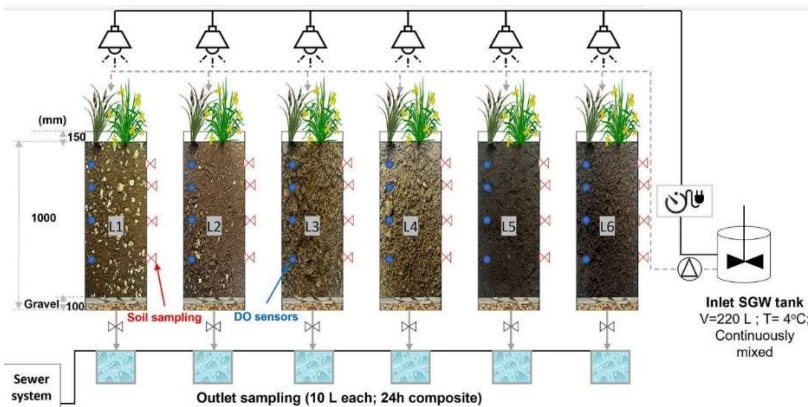

Figure 2. Schematic diagram of the laboratory scale of the ReCare project (Sacco et al., 2024)

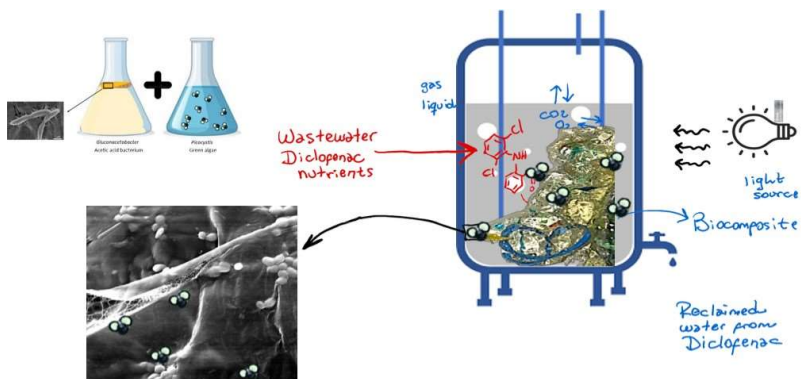

Figure 3. Detoxifying diclofenac-contaminated water by symbiosing green microalgae and bacterial cellulose-producing microorganisms (developed by authors)

Both projects allow municipalities to reduce diclofenac contamination, save drinking water due to the reuse of treated water, and protect aquatics and biodiversity.

It should be noted, that investigations have already been demonstrated in laboratory and pilot scale studies but have not been implemented in Wastewater treatment plans. To increase the pollutant removal efficiency, experiments with the substitution of different materials, such as conventional gravel, sand, lava sand, zeolite and biochar, have been carried out recently (Brunhoferova et al., 2022; Du et al., 2020; El Barkaoui et al., 2023; Morandi et al., 2021; Sacco et al., 2024).

Moreover, both projects need investment analysis, Environmental impact assessment, justification of the advantages of the expected scientific or scientific-technical products in comparison with the existing analogues, and substantiation of the practical value of the planned project results for the economy and society (for projects involving applied research and scientific and technical developments).

Furthermore, there are some barriers to project implementation in Ukraine, namely:

- 1) Project implementation requires investments that are regarded as highly risky in conditions of ongoing war;
- 2) Until now, diclofenac-contaminated waters in Ukraine have not been addressed in any regulatory documents, underscoring the urgent need for this project.
- 3) There is a crucial necessity for adapting Ukraine's Environmental Legislation to the Legislation of the European Union;
- 4) There is no officially identified limit of diclofenac concentration. The regulation identifying the Diclofenac indicators, "Draft Environmental Quality

Standards for Priority Substances under the Water Framework Directive – Diclofenac”, has been discussed since 2022 and has not been implemented yet.

References

1. Brunhoferova, H., Venditti, S., Hansen, J., 2022. Characterization of unconventional sand-based substrates for adsorption of micropollutants in nature-based systems. *J. Environ. Manag.* 318 (June), 115593 <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.115593>.
2. Budjerin M. Kakhovka Dam breach unleashes torrent of risks and ruins. Online. [June 16, 2023], [<https://daviscenter.fas.harvard.edu/insights/kakhovka-dam-breach-unleashes-torrent-risks-and-ruin>]
3. Du, L., Zhao, Y., Wang, C., Zhang, H., Chen, Q., Zhang, X., Zhang, L., Wu, J., Wu, Z., Zhou, Q., 2020. Removal performance of antibiotics and antibiotic resistance genes in swine wastewater by integrated vertical-flow constructed wetlands with zeolite substrate. *Sci. Total Environ.* 721, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.137765>
4. El Barkaoui, S., Mandi, L., Aziz, F., Del Bubba, M., Ouazzani, N., 2023. A critical review on using biochar as constructed wetland substrate: characteristics, feedstock, design and pollutants removal mechanisms. *Ecol. Eng.* 190 (October 2022), 106927 <https://doi.org/10.1016/j.ecoleng.2023.106927>.
5. Ermakovych I.A., Samoilenko N.N. 2014. Impact of pharmaceuticals and their derivatives on the environment. *Water and ecology: problems and solutions.* 2. 78 – 87.
6. HELCOM (2023). Diclofenac. HELCOM Pre-Core indicator report. Online. [18.02.2024], [<https://indicators.helcom.fi/indicator/diclofenac/>]
7. Ieamviteevanich, P., Daneshvar, E., Eshaq, G., Puro, L., Mongkolthanaruk, W., Pinitsoontorn, S., ... & Bhatnagar, A. (2022). Synthesis and characterization of a magnetic carbon nanofiber derived from bacterial cellulose for the removal of diclofenac from water. *Acs Omega*, 7(9), 7572-7584. <https://doi.org/10.1021/acsomega.1c06022>.
8. Miliband D. It's Time to End the Age of Impunity. FP. Online. [June 3, 2022], [<https://foreignpolicy.com/2022/06/03/russia-war-ukraine-100-days-impunity-interational-law-g7-summit/>]
9. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Sustainable Development Goals: Ukraine: National baseline report. 2017. Online. [27 January 2024], [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDGs_NationalReportEN_Web.pdf]
10. Morandi, C., Schreiner, G., Moosmann, P., Steinmetz, H., 2021. Elevated vertical-flow constructed wetlands for light greywater treatment. *Water (Switzerland)* 13. <https://doi.org/10.3390/w13182510>
11. Lonappan, L., Brar, S.K., Das, R.K., Verma, M., Surampalli, R.Y., 2016. Diclofenac and its transformation products: environmental occurrence and toxicity-a review. *Environ. Int.* 96, 127–138.
12. Samoilenko N., Ermakovych I. 2015. Wastewater treatment from pharmaceutical pollutants of anti-inflammatory and hormonal action. *Visnyk NTUU KPI.* 27. 132-139.
13. Sacco, F. C. M., Venditti, S., Wilmes, P., Steinmetz, H., & Hansen, J. (2024). Vertical-flow constructed wetlands as a sustainable on-site greywater treatment process for the decrease of micropollutant concentration in urban wastewater and integration to households' water services. *Science of the Total Environment*, 174310. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2024.174310>
14. UNESCO and HELCOM (2017). Pharmaceuticals in the aquatic environment of the Baltic Sea region – A status report. UNESCO Emerging Pollutants in Water Series 1 – No. 1, UNESCO Publishing, Paris
15. Vieno, N., Sillanpää, M., 2014. Fate of diclofenac in municipal wastewater treatment plant — a review. *Environ. Int.* 69, 28–39.
16. Xu J., Wu J., Chen L.W., Chang A. C., 2010. Leaching potential of nonsteroidal anti-inflammatory drug in soils. *Environmental Toxicology Chemistry.* 29 (4). 800-807.

Наукове видання

**МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ
ВИКЛИКАМ І ЗАГРОЗАМ: ДОСВІД ЄС ДЛЯ
УКРАЇНИ**

**MECHANISMS FOR COMBATING
MODERN CHALLENGES AND THREATS:
LESSONS FROM THE EU FOR UKRAINE**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 28-29 лютого 2024 року)

Відповідальний за випуск В.Ю. Школа
Комп'ютерне верстання М.Д. Домашенко

Стиль та орфографія авторів збережені.

Організаційний комітет і редакційна колегія не несуть
відповідальності за зміст поданих матеріалів.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,25. Обл.-вид. арк. 14,69.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.07.